Elena POSTOLACHI

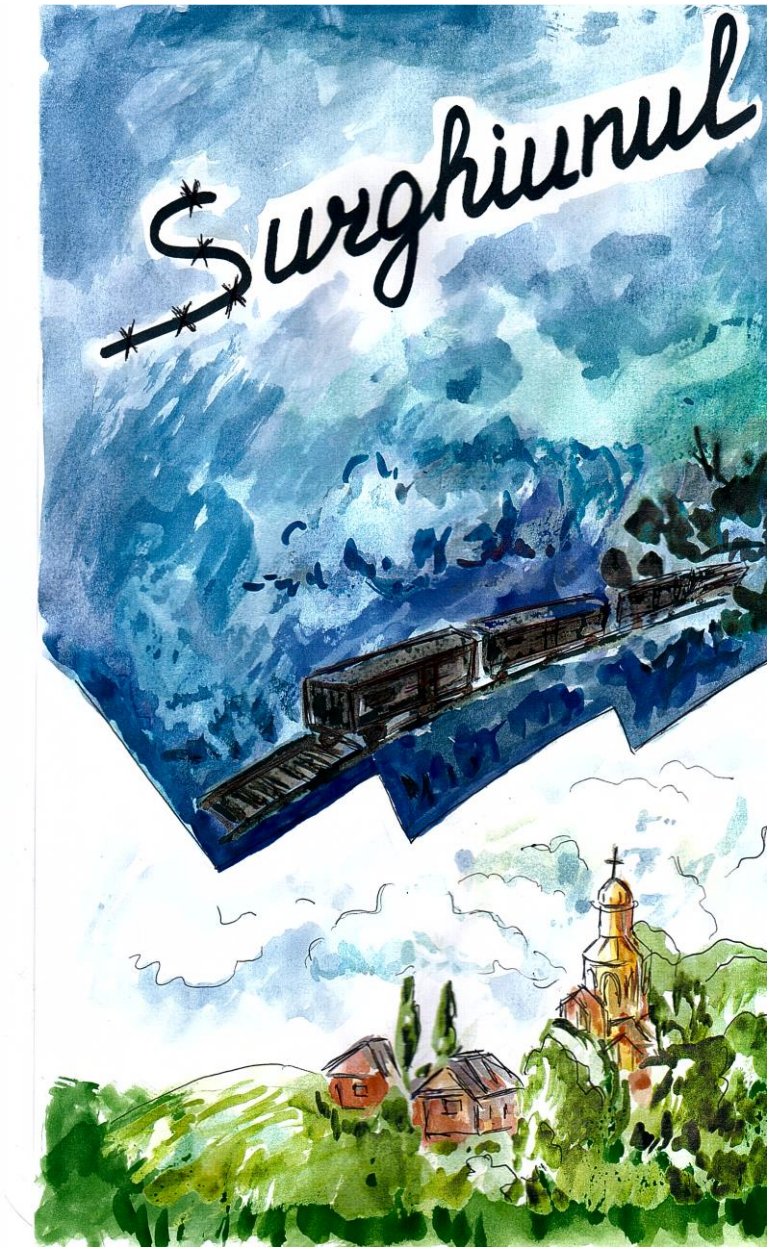

Elena Şoimu–Postolachi s-a născut la 18 ianuarie 1931, în satul Heciul Vechi, Sângerei din Ţinutul Basarabiei al Ţării Româneşti, în familia lui Porfirie şi a Mariei Şoimu. Din 1932 şi până în 1941, familia a trăit în satul Parcani, Soroca, de unde au fost deportaţi la 13 iunie 1941. Preotul Porfirie Şoimu a fost exterminat la 8 august 1942 în lagărul Ivdel, regiunea Sverdlovsc, iar soţia Maria şi copiii Elena (10 ani) şi Mihail (7 ani) - deportaţi în satul Anastasievca, raionul Şegarca, regiunea Tomsc a Siberiei nemărginite, unde au pătimit 17 ani. Elena Postolachi a absolvit şcoala de 7 clase din Anastasievca, apoi Colegiul Agricol din Tomsk, specialitatea hidrotehnie şi amelioraţie. După "dezgheţul" hruşciovist, a intrat la Universitatea Pedagogică din Tomsk. După reabilitare, în 1958, se întoarce cu mama, Maria, în Basarabia şi îşi continuă studiile la Facultatea de filologie (specialitatea “Limba şi literatura rusă”) a Unversităţii Pedagogice din Bălţi. A muncit în învăţământ 33 de ani. A fost căsătorită cu inginerul-agronom Iurie Postolachi, originar din Parcani, decedat în 1993. Are doi feciori şi o fiică şi cinci nepoţi. Actualmente, locuieşte în oraşul Floreşti, Republica Moldova, dar este şi cetăţeană a României.

SURGHIUNUL
DRUMUL PĂTIMIRILOR PRIN SIBERIA DE GHEAŢĂ

Redactor: Sergiu Coloşenco
Coperta: Larisa Postolachi
Tehnoredactor: Bogdan Artene

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
POSTOLACHI, ELENA
Surghiunul: drumul pătimirilor prin Siberia de gheaţă / Elena Postolachi. - Bârlad: Sfera, 2011
ISBN 978-606-573-079-3

821.135.1-94

Cartea a apărut sub egida şi cu sprijinul financiar al „Academiei Bârlădene"

ELENA POSTOLACHI

SURGHIUNUL

DRUMUL PĂTIMIRILOR PRIN SIBERIA DE GHEAŢĂ

(mărturisiri ale victimelor regimului comunist de ocupaţie)

70 de ani de la prima deportare în masă de la 13 iunie 1941

EDITURA SFERA
BÂRLAD - 201

Aceste amintiri ale noastre au izvorât nu numai din nostalgia pentru trecutul fericit, ci şi din durerea sufletului nostru din anii surghiunului groaznic în Siberia de gheaţă.

Se dedică tuturor victimelor represiunilor din perioada regimului comunisto-stalinist.

Crivăţul necruţător din 1941 a dus la chinuri şi la moarte mii de oameni nevinovaţi.

Autoarele:

Maria Nestor-Şoimu

Elena Şoimu-Postolachi

PREFAŢĂ

Cartea doamnei Elena Postolachi este o carte de istorie trăită, de suflet, de familie, a acelor care au fost rupţi din rădăcina neamului, a satului, a familiei şi duşi cu forţa în diferite ţinuturi nemărginite a necuprinsei URSS. Cei care o vor citi, când vor ajunge la anumite pagini, au să-şi şteargă lacrimile din colţurile ochilor pentru suferinţele unor oameni nevinovaţi care au fost duşi în Siberia mai rău decât animalele. Bărbaţii au fost despărţiţi de soţiile şi copiii lor şi duşi în închisorile lagărului morţii din Ivdel, regiunea Sverdlovsk, de unde s-au întors numai câţiva. Au avut parte de foame, frig, muncă grea, discriminare. Raţia de pâine pe zi era pentru adulţi de 400 gr., iar pentru copii 200 gr. Gerul de -50 grade. Mergeau sute de kilometri pe jos, în Siberia 50 km nu era distanţă. Nu-i primeau pe copiii deportaţilor la studii... Dar au rezistat, au supravieţuit !

Parcă vezi imaginile respective ca şi cum au fost ieri. Familia Şoimu (afară de preotul Porfirie Şoimu care a fost împuşcat în gulag) a avut zile. Mama, Maria, deşi foarte bolnavă, a trăit până la vârsta de 94 ani. Fiul, Mihail, un băiat deştept, talentat, cât pe ce să moară, îndurând foame, suferinţe, mizerie, însă Dumnezeu l-a ajutat să înveţe şi să devină doctor renumit.

Şi fiica Elena a suportat aceleaşi greutăţi. Ca să-şi asigure existenţa în Tomsk a devenit donator de sânge, primind pentru

500 gr. de sânge 25 de ruble. Nu puţin au suferit şi după repatriere, aveau probleme cu angajarea în serviciu, pentru că au fost deportaţi. Au fost jigniri, discriminări, pe toate le-au suportat.

În carte sunt descrise tragediile mai multor familii din judeţul Soroca şi din împrejurimi. Cartea doamnei Postolachi e o carte document care trebuie citită.

Prof. Serghei Coloşenco

*

Apariţia cărţii care produce o durere este o dovadă de curaj. Autoarea speră să nu se înece anii cei trecuţi şi tânăra generaţie să ştie despre calvarul groaznic al românilor basarabeni, cum au suferit de foame, frig, bătaie de joc în iadul siberian, au trăit cu frica în spate, dar cu credinţă în Dumnezeu, luminaţi de lacrima speranţei de a se întoarce cândva la vatra strămoşească.

Destinul acestei cărţi va depinde de felul în care noi, cititorii, primim această carte ieşind din lumina ei.

Sunt două glasuri îndurerate în această carte: glasul mamei, Maria, şi glasul fiicei, Elena, şi mie mi se pare că sunt glasurile României şi a Basarabiei, devenite între timp două lacrimi de sânge pe obrazul Europei.

Este o carte-document, o carte-album, un arbore genealogic, o radiografie a chinurilor sufleteşti şi a durerilor fizice. Ea trebuie citită nu numai în limba română, dar şi tradusă în limbile franceză, engleză, germană şi rusă şi adusă la cunoştinţa lumii întregi.

Prof. Petruş Andrei

CUVÂNT ÎNAINTE

În noaptea de 12 iunie spre 13 iunie 1941, la ora 2 şi 30 de minute, a început operaţia deportărilor în Siberia şi în alte ţinuturi nordice ale URSS ale miilor de oameni din Moldova. Conform datelor oficiale, în acel an de restrişte au fost deportaţi din oraşul Chişinău şi şase judeţe (Chişinău, Soroca, Cahul, Bender, Orhei şi Bălţi) – 3470 de familii, în total 22.648 de oameni, inclusiv femei, bătrâni, copii.

Cu mâna uşoară a lui Lavrentie Beria – şeful encavediştilor, care a semnat documentul deportărilor, au fost zdrumicate, dezrădăcinate din cuiburile lor atâtea destine de oameni nevinovaţi! Ideea care venea de sus avea ca scop o „profilaxie" a ţinuturilor de la hotarele faimosului imperiu, să nu existe acolo posibile elemente antisovietice. Bieţii basarabeni, trecuţi pe listele negre, au fost trimişi în depărtări albastre: în Kazahstan – 9954 de oameni, în regiunea Tomsk – 6085, în regiunea Novosibirsk – 5587 şi în ţinutul Krasnoiarsk – 1022 de oameni.

Cine erau aceşti oameni deportaţi în 1941? În cunoscuta monografie a lui V. I. Pasat, membru corespondent al AŞM,

doctor abilitat în ştiinţe istorice, „Pagini durute ale istoriei Moldovei din anii 1940 - 1950”, se indică următoarele categorii de deportaţi: pe lângă miile de ţărani, în acest val au fost ridicaţi 44 medici, 187 asistente medicale, 507 pedagogi, 39 agronomi, doctori veterinari, zootehnişti, 511 croitori şi cizmari, 72 de jurnalişti, jurişti şi artişti – oameni cu profesii diferite. Niciunul dintre ei nu a mai lucrat în noul loc al surghiunului, conform specializării. De asemenea, au fost deportaţi mulţi preoţi cu familiile lor, dar mai mulţi dintre aceştia au fost schingiuiţi şi omorâţi în Chişinău, în subsolul numit „fabrica morţii”.

Acesta a fost destinul neamului nostru harnic, cuminte şi răbdător. Vitreg destin! Groaznic!

Aceste date au fost preluate din presă.

Despre calvarul deportărilor din Basarabia s-a scris mult, dar nici pe departe suficient. Din lipsă de bani, multă lume nu se abonează la ziare, iar unii se abonează la ziarele ruseşti, fiindcă sunt mai ieftine. Sper că tot ceea ce s-a adunat deja va fi concentrat în volume ce se vor distribui prin şcoli şi biblioteci, pentru ca generaţiile tinere să poată cunoaşte, să poată conştientiza gravitatea crimelor comuniste comise de sovietici în vara anului 1941 şi să se pătrundă de compasiune pentru suferinţele moşilor şi strămoşilor lor nevinovaţi, dar şi de mândrie pentru rezistenţa neamului nostru. Sunt deja bătrână, sunt şi bolnavă; îmi tremură mâna şi plâng atunci când scriu aceste rânduri; mi-e teamă că nu voi reuşi să duc la bun sfârşit aceste triste, chiar dureroase amintiri despre drumul pătimirilor familiei mele şi al multora dintre cei alături de care am trăit în Siberia de gheaţă 17 ani de surghiun.

Sper că volumul va fi publicat cu ajutorul lui Dumnezeu.

(Elena Şoimu-Postolachi, fostă deportată
între anii 1941-1958, or. Floreşti)

„Vreme trece, vreme vine…” (M. Eminescu)

Vremea trece ca un fulger şi nici nu prinzi de veste când a trecut şi viaţa cu bucuriile, dar şi cu greutăţile şi durerile sale.

Din caierul vremii trec în veşnicie zile, săptămâni, ani… Răsfoind pagină cu pagină, parcă îmi revăd viaţa: copilăria fericită, tinereţea, primii ani de căsnicie…

Pe costişa unui deal pe care părinţii mei l-au prefăcut într-un colţişor de rai, împodobindu-l cu vie, nuci, meri, cireşi şi alţi pomi, se auzeau zumzete de albine ce se roteau prin coroanele înflorite strângând polen. Mai în vale se înălţa casa frumoasă, înconjurată de flori şi de verdeaţă. Mi s-au încrustat în memorie toate amintirile dragi sufletului meu, când mă legănam în scrânciobul făcut de tata sub un nuc rotat, iar astăzi mă simt naufragiată de valurile vieţii pe mal străin, ca un însetat în pustiu, care aşteaptă o picătură de apă…Pur şi simplu nu am observat când a trecut şi viaţa mea cu toată tragedia ei şi m-am pomenit pe ultima treaptă, trecând de 94 de ani şi aş dori ca nepoţii şi strănepoţii mei să-şi cunoască rădăcinile, să cunoască istoria tragică a neamului nostru românesc.

(M. Şoimu)

Alexandra Coşciug-Nestor, n. 1885.

Maria Nestor – elevă la Liceul de fete din Soroca, anul 1928.

Alexandra Nestor cu copiii
Anatolie –7 ani, Maria - 4 ani, Olga – 1 an.

PARTEA I

de **Maria Şoimu**

AMINTIRI DIN COPILĂRIE

M-am născut în 1911, la 2 decembrie, din părinţii Alexandra şi Eugen Nestor, în satul Parcani din judeţul Soroca. Am apucat timpurile când Basarabia era gubernie rusească, ocupată de ruşi după 1812, apoi din 1918, fiind anexată la Patria – mamă, când ne simţeam liberi la noi acasă. După 1940 am trecut prin deportări, discriminare şi distrugere, cum nu au mai avut seamăn în lume. În imaginaţia mea de copil, satul natal era cel mai frumos din lume, cu livezile şi privighetorile care cântau atât de frumos, de răsunau împrejurimile. Mama mea, Alexandra (Saşa), o femeie harnică asemenea unei furnici, se scula în zori şi spunea:

– Cum pot oamenii dormi, când privighetorile cântă atât de frumos?!

Parcă o văd cu stropitoarea în spate, la vie şi îngrijind de tot ce creştea în grădină. Îi plăcea să aibă pe lângă casă de toate: zmeură, căpşune, flori… Casa noastră era la o margine

de sat, frumoasă pentru acele vremuri: avea balcon şi era înfrumuseţată pe la streaşină cu ornamente din lemn, ca o horboţică. Într-adevăr, casa noastră era pe atunci cea mai frumoasă.

Casa părintească

Pe povârnişul de lângă casă, tata a sădit o mândreţe de vie cu poamă „aligote" şi „ceasla", comandând butaşii în Franţa. Cândva, pe acel loc fusese viţă-de-vie moldovenească, dar a distrus-o filoxera. Unele soiuri ca „rara neagră" au rezistat şi din ea se producea un vin bun. Terenul din jurul casei era de peste un hectar şi alcătuia o falce (după măsura veche e egală cu 14.322 metri pătraţi). Prin mijlocul acestuia trecea un drum spre târgul din apropiere, Dumbrăveni, la vreo 4 km.

Majoritatea locuitorilor din acest târguşor erau evrei, dar locuiau şi români – basarabeni şi toţi se împăcau foarte bine.

Panta de sus a deluşorului, pe care era plantată via, nu era împrejmuită cu gard, dar era săpat un şanţ şi pe marginea lui se înălţau vişini ce crescuseră rotaţi şi frumoşi. Pe acest şanţ creşteau mure gustoase şi fragi dulci şi mirositori. În fundul

grădinii erau nişte copaci seculari, nişte cireşi uriaşi cu fructe amare, mărunţele, din care mama făcea o dulceaţă minunată. Tot în fundul grădinii se afla o pădurice, iar mai sus de aceasta era o fâşie de pământ, unde bunicul nostru, Ion, avusese o moară de vânt pe piscul dealului ce se vedea în depărtare. Mai târziu ea a fost distrusă. Eram mică şi abia îmi mai amintesc cum lucra moara, dar îmi plăcea să mă uit cum se învârtea morişca ei mare atunci când bătea vântul. Această fâşie de pământ ducea până la o linie de hotar. Lângă pădurice din fundul grădinii creşteau diferite flori: toporaşi, mentă creaţă, gălbenele, lăcrămioare etc.

Tot anul, mama era prinsă de treburi. Printre rândurile de vie, ea sădea legume: roşii, vinete, ardei graşi şi altele, iar în ocolul de vite a crescut usturoi cu măciuliile mari cât pumnul. Pe şindrila căsoaiei usca vişine, cireşe dulci şi amare, mere, pere de tot felul şi umplea câte un sac mare cu fructe uscate din care iarna făcea compot. Mai usca pe lojniţă şi prune afumate, foarte gustoase.

Toamna avea de lucru cu murăturile. Într-un butoi de o sută de vedre mura mere pădureţe din fundul grădinii. Merele acestea erau măşcate, dar atât de acre, că făceau gura pungă, dar murate se zbârceau, se făceau galbene, dulci şi tare bune la gust. Noi, copiii, legam câte o furculiţă de un beţişor şi prin vrana de sus înţepam şi scoteam câte un măr din butoi. Din alt butoi, printr-un robinet de la fund, care era aşezat orizontal, curgea mustul atât de gustos şi spumos. Parcă era şampanie. Veneau apoi rândul butoaielor cu pepeni, castraveţi, pătlăgele, varză. Păreau multe, dar mama punea murături să ajungă şi pentru acei ce nu se îngrijeau să aibă. Mai făcea pătlăgele umplute cu ceapă călită, piper şi usturoi, la fel vinete şi ardei graşi umpluţi cu varză, morcov şi ceapă călită. Dulceţurile erau la loc de frunte. Nu prea multe, dar bune. Nu uita să facă magiunul din prune goldane. Câtă muncă depunea mama, ca să fie familia îndestulată cu de toate!

Când venea iarna, iarăşi avea mult de lucru: scărmăna lâna, torcea, ţesea covoare, pânză, prosoape, preşuri în stative. Îmi plăcea când se vopsea lâna: mama chema boiangiul sau boiangiţa şi vopsea sculurile de lână în diferite culori şi nuanţe. Mai întâi scotea din cazan sculuri de culori deschise, apoi mai închise, mai apoi întunecate şi, în sfârşit, pe cele negre. Poate de atunci am îndrăgit culorile, desenul şi pictura, tot urmărind-o pe mama. În fiecare iarnă ea ţesea covoare ca zestre pentru copii.

Toate lucrările se făceau în căsoaie. Acolo era cald şi destul de larg. Era o sobă mare, care împărţea odaia în două: într-o parte era o laiţă mare cu aşternutul de pat, unde noi, copiii, dormeam, ne jucam, şi o măsuţă rotundă cu scăunele mici, unde mâncam; de partea cealaltă a sobei erau stativele.

Mă vâram şi eu la ţesut, deşi eram mică. Mama mi-a urzit pe o ramă mică şi am ţesut singură un trandafir. Când ţesea în stative, urzea pe urzitoare, nu pe garduri… Avea tot ce-i trebuia pentru ţesut: vârtelniţă mare pentru sculuri de lână, vârtelniţă mică pentru sculuri de bumbac, letcă pentru ţevi, duruitoare pentru mosoare mari, cheptene, ţepuşe, la nividit…; lucrurile pentru ţesut la stative: sulul mare, sulul mic, fuscei, slobozitoare, vergele, vătale, iţe, spete, scripeţi, suveici, mosoare, ţevi, răşchitor. Era cam complicat lucrul la stative.

Acum gospodinele nu se mai ocupă cu ţesutul, ca pe vremuri, şi e păcat, căci se uită acest meşteşug. Scriu despre acestea ca cititorul să aibă măcar idee cum şi cu ce se lucra înainte. Îmi amintesc despre şezătorile care se organizau iarna. Mama gătea mâncare, cocea plăcinte cu poalele-n brâu, învârtite sau vărzări cu brânză, cartofi, varză sau bostan. Le scotea calde şi moi din cuptor. La găluşte neapărat se aducea din pivniţă vin bun şi limpede ca lacrima. Femeile scărmănau, pieptănau, torceau lâna sau cânepa, sau peneau penele pentru perne. Era mult de lucru. Veneau la şezători şi flăcăi din sat ca să se întâlnească cu fete, făceau glume, cântau; era veselie şi toţi aveau un comportament respectuos faţă de cei mai în

vârstă. Mama se străduia să pregătească urzeala şi bătătura din timp, urmând ca în perioada Postului Mare, când era mai luminos, să se ocupe de ţesut.

Sărbătorile Crăciunului mi-au rămas adânc imprimate în memorie, când tata tăia porcul, iar noi, copiii, ne uitam cum îl pârleau cu paie. Când îl tăiau însă, eu nu mă uitam; fugeam în casă şi-mi astupam urechile să nu aud cum ţipă. Parcă mă înjunghia pe mine. Mama făcea jambon, cârnaţi şi diferite bunătăţi. Cocea colaci mari şi colăcei pentru colindători şi urători şi noi îi aşteptam la fereastră. Mama le oferea colaci, nuci, mere şi dulciuri. Cete de colindători umblau prin sat, vestind Naşterea Domnului. Câtă bucurie era! În Ajunul Crăciunului, colindătorii, înotând prin omăt, pentru că înainte iernile erau adevărate, geroase şi cu zăpadă multă, se opreau pe la ferestrele gospodarilor şi cântau colinde despre Naşterea lui Iisus. Stăpânii caselor ieşeau în prag şi le dădeau covrigi, mere, nuci, dulciuri, colaci, pe care băieţii îi înşirau pe băţ lung şi, desigur, bănuţi. Copiii se pregăteau din timp pentru această sărbătoare şi colindau primii. De cum se lăsa noaptea şi până târziu colindau băieţii mai mari şi flăcăii, pe care gospodarii îi invitau în case, îi cinsteau cu vin de casă şi le dădeau colaci mari şi bani. Vocile puternice ale colindătorilor răsunau în tot satul. De asemenea, se aştepta cu bucurie şi nerăbdare Anul Nou (Sfântul Vasile), când copii şi vârstnici umblau cu pluguşorul, cu „hăitul" adică, însoţiţi de buhai şi de plesnetele harapnicelor cu care mânau şi îndemnau boii la „arat". Cât de frumos era pe lângă casa părintească!

Povestind despre aceste obiceiuri, m-am abătut de la descrierea curţii. Aveau părinţii mei lângă casă vreo 10-12 stupi de albine, chiar şi o centrifugă pentru scurgerea mierii. Mă învăţasem şi eu să fixez pe sârmele din rame nişte plăci de ceară şi albinele făceau mai departe faguri. În casă la noi stăteau gavanoase mari de lut smălţuite, cu două torţi pline cu miere pe care de abia le puteai ridica. Dar mai buni îmi păreau fagurii. În grădină creşteau diferite ciuperci: albe, perjari, hribi,

pe care mama le folosea la pregătirea tocanei sau le marina. Această parte a grădinii era împrejmuită cu gard din 3-4 scânduri. Totul era făcut gospodăreşte.

…În vale, de-a lungul drumului, până la cireşii amari era sădit un şir de nuci şi pe lângă ei, cătină. Tata a adus piatră de la Slobozia – Cremene, pământul bunicii Haritina, şi a ridicat un zid trainic, ca să preîntâmpine alunecările de teren. De la vale de drum, mai spre şes, erau sădiţi diferiţi pomi fructiferi: meri, peri, pruni, caişi, iar intr-o văgăună – corni şi meri pădureţi.

Vara, când era cald, mama ne aşternea pe balconul din faţa casei şi acolo dormeam fericiţi, învăluiţi de razele calde ale soarelui de dimineaţă, fiind treziţi de pupurile unor pupeze, care îşi făcuseră cuiburile în scorbura unui copac de lângă casă. Dimineaţa, după ce ne spălam, spuneam toate rugăciunile pe care le ştiam: „Tatăl nostru", „Împărate ceresc" etc., apoi ne salutam părinţii cu „Bună dimineaţa, mamă", „Bună dimineaţa, tată" şi le sărutam mâinile.

Deosebit de frumos se sărbătorea Paştele. Mama avea grijă să fie casa văruită şi îngrijită, iar tata făcea curăţenie în curte. Când ajungeam de Sfintele Paşti, tata ne zicea să spunem sau să cântăm numai „Hristos a înviat din morţi" de trei ori. Ne bucuram că nu mai ziceam toate rugăciunile lungi. Dar cea mai mare bucurie era când mama ne cocea pască, cozonaci, „babe" şi vopsea ouă roşii şi încondeiate. Nu era uitat nici mielul şi jambonul, care era nelipsit de Paşti.

Şi tineretul se pregătea de această mare sărbătoare: aduceau în ordine scrânciobul pentru tineret, dar mai ales pentru copii. Un loc deosebit se acorda „jocului", care era organizat în centrul satului pe o toloacă, de obicei, aproape de biserică şi de şcoală. Cavalerii invitau domnişoarele la joc (la dans). Dacă fata venea la joc cu părinţii, o cereau de la ei. Femeile şi bărbaţii mai în etate stăteau la o parte şi îi admirau pe tineri cum dansează. Se ciocneau ouă roşii. Acest ritual era îndrăgit mai ales de copii şi de adolescenţi. Ouăle care se

spărgeau erau câştigate de acel care venea cu un ou tare. În acest scop, fiecare îşi alegea oul tare, ciocnindu-l de dinţi. Era o bucurie mare! Oamenii îşi spuneau unul altuia: „Hristos a înviat!/ Adevărat a înviat!”. Nimeni nu venea beat la joc.

În timpul puterii sovietice, sărbătorile religioase au fost interzise. Chiar în ziua de Paşti îi scoteau pe oameni la lucru în colhoz în mod obligatoriu, inclusiv pe elevi. Toţi elevii din clasele V-X erau scoşi la „voscresnic”, la prăşit via sau livada. Azi liderii comunişti apar în biserică pentru câteva clipe având nişte lumânări mari, cât sunt filmaţi, „dovedind” că sunt şi ei credincioşi.

Mama ţinea posturile şi nici nouă nu ne dădea voie să mâncăm de frupt, astfel putea strânge pentru sărbători ouă multe, brânză, unt…, dar nu eram flămânzi niciodată, căci mama făcea bucate bune şi gustoase, de post. Era o mare gospodină! Pâinea o făcea cu botcale şi hamei, tare puhavă şi moale din făină de „sârjoacă”. Tata semăna această sârjoacă, adică amesteca grâul cu secara şi îl semăna. Din roada strânsă măcina făină obişnuită. Pâinea din aşa făină nu numai că era bună şi gustoasă, dar şi foarte folositore pentru organism. Îmi plăcea, când eram mică să iau o hrincă de pâine moale ca puful, să mă urc în cireşul de după casă, de unde se vedea tot satul şi să o mănânc cu cireşe coapte şi dulci. Din sârjoacă mama mai făcea vărzări şi plăcinte cu cartofi şi bostan, turte cu mac, balabuşte cu usturoi etc. Din mac făcea şi ulei, cel mai bun ulei, iar beţele şi măciuliile se foloseau pentru foc. Pentru sărbători se cumpăra făină „lux” pentru cozonaci, „babe”, prăjituri, torturi…

În ziua de Sfintele Paşti, când ne adunam toată familia în jurul mesei de sărbătoare, tata îşi ştergea câte o lacrimă de pe obraz. Oare la ce se gândea el?

Îmi amintesc cu drag şi duioşie de scumpa mamă, cum era ea de neobosită. Înainte de Paşti, în Săptămâna Patimilor, era preocupată de pregătirea acestei sfinte sărbători. În fiecare zi îşi făcea planul: marţi şi miercuri cocea felurite prăjituri, iar joi –

cozonacii. Vineri tăia păsările, sâmbăta punea răciturile la prins şi păsările umplute în cuptor. Cu toate isprăvea de minune. Iar seara se ducea la biserică, la slujba de seară – vecernia. Înaintea Paştelui aranja „casa mare" ca pe o mireasă: punea perdelele albe de „lodz", fine de tul, iar la fereastra de la răsărit aşeza masa, care era acoperită cu faţa de masă ţesută de ea, şi dantela, croşetată tot de ea. Avea mâini de aur. Apoi aranja pe masă „babele", cozonacii, împodobiţi cu glazură. Nu uita nici de ouăle roşii şi de cele încondeiate ori de jambonul pregătit pentru Paşti şi de mielul umplut. Pe perete – covor, pe jos – scoarţe şi preşuri, tot de mama ţesute. La icoana frumoasă dinspre răsărit atârna un prosop cu zimţi, brodat şi ţesut tot de mâna ei.

Mai târziu, când noi, copiii, învăţam la Soroca, mama tot aşa de bine se pregătea şi ne aştepta acasă. Şi când eram aranjaţi pe la casele noastre, eram aşteptaţi cu drag la casa părintească. A venit odată fratele meu Anatolie cu familia de sărbători la părinţi (ei lucrau pedagogi în altă localitate şi trăiau mai modest) şi când a văzut toate bunătăţile, a exclamat:

– Iată binele cel mare! Peste socoteală!

Aceste cuvinte preferate ale lui Tolea puteai să le auzi de fiecare dată când venea acasă.

Părinţii noştri ne-au deprins de mici cu munca fizică în gospodărie. În timpul vacanţei ajutam la câmp. Ei aveau pământ şi la Crivoaia şi la Burduhoaica, nu departe de sat. Îmi amintesc cum odată eu şi fratele meu, Tolea, ne-am dus la deal să aducem nişte fasole. Deodată a apărut un nor şi imediat a pornit o ploaie atât de puternică şi cu grindina ca mazărea, iar noi, îmbrăcaţi uşor, nu ştiam cum să ne ascundem. Tolea a venit cu ideea „Hai să ne băgăm sub cai!". Caii erau cuminţi, stăteau liniştiţi pe loc, adăpostindu-ne până când a trecut şuvoiul şi noi am pornit spre casă.

Fratele meu era un băiat ghiduş, îi plăcea să facă glume, bazaconii, dar fără nicio răutate. Ne-a trimis tata altă dată să aducem de la Burduhoaica o căruţă cu bostani. Porumbul

fusese tăiat şi cărat acasă; mai rămăseseră pe câmp numai bostanii şi ici-colo câte un hlandan înalt. Anatolie era mai mare şi mai şmecherel. Ne-am urcat în căruţă şi am plecat la deal. Am cărat la căruţă bostanii mari şi grei, am încărcat-o bine. Era o zi caldă de toamnă şi vreo două dropii ciuguleau pe câmp. Prima dată am văzut aceste păsări mari şi frumoase. Eu m-am suit în căruţă pe bostani. Iar Tolea s-a aşezat pe fundătoarea de dinainte, cu picioarele afară şi mâna caii. La vale, căruţa mergea repede, bostani săreau şi eu săream odată cu ei, de mă durea pe sub coaste, ţipam de durere şi de frică. Ne-am coborât şi am mers pe jos până la şleahul ce ducea spre Floreşti şi fratele a mai încetinit. Ne-am aşezat iar în căruţă. Deodată Tolea a dat bici cailor şi iarăşi am început a sări pe bostani… Eu plângeam şi i-am cerut să oprească, să mă dau jos. El a mers mai încet, apoi m-a chemat şi a spus să mă sui că va merge încet. După un timp, iar a dat bici cailor… Ghiduş mai era fratele meu! Şi cu chiu cu vai am ajuns acasă. Mă durea tare un picior şi mama a chemat o femeie, care m-a descântat şi mi-a legat nişte cârlţi de cânepă în ou bătut, cu care mi-a înfăşurat genunchiul bolnav şi peste noapte, (cine ştie de la ce) durerea mi-a trecut.

Tata avea pe lângă casă vreo două hectare de pământ. Şi cum spuneam, de la deal de casă, pe o coastă era via frumoasă, împrejmuită cu pomi fructiferi. Mai la deal de vie – un rând de vişini, din părţi – cireşi seculari, în vale – tot cireşi dulci, iar paralel cu ei, lângă drum – un rând de nuci uriaşi cu nişte coroane rotunde, care aproape se atingeau una de alta. Şi Tolea, ca Tarzan, suindu-se în nuc şi făcându-şi vânt, sărea de pe un copac pe altul, ajungând până-n fundul grădinii. Era zvelt şi sprinten. Calităţile de atlet l-au ajutat odată să scape de moarte: cum mergea Tolea pe uliţa satului, deodată observă că de după o cotitură se îndreaptă spre el un buhai furios. Nu a avut timp să se gândească: şi-a făcut vânt şi a sărit…pe buhai, apucându-l strâns de coarne. Aşa călare pe buhai l-au văzut oamenii din sat, privindu-l de după ziduri. Unii îşi făceau semnul crucii,

alţii mureau de râs: circ, nu alta! Mai târziu, când le povestea râzând colegilor de la Şcoala Normală din Soroca despre întâmplare, ei nu-l credeau, zicând că inventează.

Părinţii i-au găsit lui Anatolie în Soroca o gazdă la un evreu. În odaie era o sobă, care o împărţea în două: soba se încălzea cu lemne pe care stăpânul le pregătea de cu seară; pe de o parte de sobă dormea Tolea, iar de cealaltă parte, lângă sobă, dormeau doi băieţi pe un pat. Într-o noapte, după ce băieţii adormiseră, el a legat o despicătură de lemn de curea şi i-a dat drumul peste soba care nu ajungea până la tavan, atingându-i când pe Vasile, când pe Dumitru, care trezindu-se s-au luat la ceartă:

– Ce mă baţi, mă? a strigat unul somnoros.

– Da' tu de ce m-ai lovit? a ţipat celălalt.

Şi s-au încăierat, în timp ce vinovatul tăcea chitic după sobă. Stăpânul casei a auzit gălăgia, a stabilit cine e vinovatul şi l-a chemat pe tata. El nu l-a bătut pe Tolea, dar aşa de tare l-a ruşinat, că i-a trecut pofta de nebunii; a înţeles din cuvânt. Dar Tolea nu le făcea din răutate, căci el era bun la suflet, era gata să dea şi ultima cămaşă pentru un prieten.

Era frumos, înalt, sprinten, cu trăsături fine ale feţei. Profitând de acest fapt, când au mers la o serată, colegii lui au hotărât să facă o farsă celor de la Colegiul tehnic din dealul Sorocii. L-au dres ca pe o domnişoară pe Tolea, i-au găsit haine, pantofi şi perucă. Nimeni nu s-a priceput că nu e fată, a avut mare succes la băieţi. Un cavaler îi săruta mâna, altul i-a propus o întâlnire… Au scăpat fără a fi descoperiţi şi au râs mult mai pe urmă.

Pe mine şi pe sora mea Olguţa (îi mai spuneam Liusea), care nu avea şase ani, mama ne-a adus la Soroca la şcoală. Ne-a luat de mână şi ne-a condus la Doamna Măcărescu Maria Ivanovna (atunci încă eram sub stăpânirea Rusiei ţariste), directoarea şcolii de lângă Liceul de fete şi a spus că va veni după lecţii să ne ia acasă. După lecţii i-am spus directoarei că ştim drumul şi ne-am pornit acasă fără să o mai aşteptăm pe

mama, dar ne-am rătăcit. Când să ajungem aproape de casă, ni s-a părut că ne închide drumul o clădire mare despre care mult mai târziu am aflat că e Centrul de recrutare şi noi ne-am întors îndărăt, dar, rătăcind, am nimerit nu la şcoală, ci la piaţă. Am întrebat pe cineva unde locuieşte Mazur, gazda noastră, dar ne-au trimis la un alt Mazur. Am ajuns la librăria lui Meiler şi sora mea a început a plânge. Înduioşat, un domn s-a apropiat de noi şi ne-a întrebat în ruseşte: „De ce plângeţi, copiliţelor?”. Eu l-am rugat să ne conducă la şcoală, la doamna Maria Ivanovna Măcărescu. În acest răstimp, mama alerga prin tot oraşul căutându-ne şi, bucuroasă că ne-a găsit, ne-a adus la gazdă.

În clădirea cea mare, care ni se părea că ne închide drumul, locuia familia Glavan: mama, fiul lor Valeriu, care învăţa la o universitate în Chişinău şi fetiţa lor, Liusea, cu care ne jucam noi. Pentru mine ea era cea mai bună prietenă din Soroca, aşa cum la Parcani au fost Catea şi Săşunea Postolachi, cu care mi-am petrecut primii ani ai copilăriei. Mai erau şi două fetiţe evreice, Bruna şi Dolli Bronstein, cu care ne jucam împreună. Puţin câte puţin ne-am obişnuit cu viaţa din oraş. La început ne duceam după colţul străzii să vedem cum ard felinarele electrice.

Ca să fie mai liniştiţi, părinţii au adus-o la Soroca pe bunica Haritina să stea cu noi. Şi ne era bine cu ea. Tata şi mama ne aduceau toate cele necesare, iar bunica ne făcea mâncare, avea grijă să ne fie uniformele curate, să ne simţim ca acasă. În timpul liber ne duceam la Nistru, la scăldat. Bunica s-a născut la Slobozia-Cremene, aproape de Nistru şi de mică ştia să înoate, iar Tolea, care înota bine, se băga unde era apa mai adâncă şi se ţinea pe apă şi mă amăgea, spunându-mi că apa îi ajunge doar până la brâu. Aşa că ne simţeam în siguranţă. Aveam pe atunci vreo 9-10 ani şi fratele meu a venit într-o zi cu un prieten de-al lui, Fima Brumareţchi, şi cu fratele acestuia, care avea de vânzare o chitară, că trebuia să plece la studii în Germania şi nu-i ajungeau banii. Ne-a cântat în limba germană, m-a învăţat şi pe mine vreo două cântece mai uşoare şi să

acordez chitara pe major şi pe minor. Mi le-am însuşit repede. Mai târziu am avut şi eu chitara mea cu şapte coarde şi acompaniam destul de bine. Când am ajuns mamă, i-am învăţat şi pe copiii mei.

Îmi amintesc un episod amuzant din copilărie. La Soroca, alături de locuinţa noastră trăia o bătrânică, Bărbuţă, ce avea o căsuţă cu o curte mică. Bunica mea se împrietenise cu ea şi adesea şedeau de vorbă afară, pe un scaun lung. Odată mama i-a trimis bunicii printr-un băiat o sticlă cu agheasmă. Bunica, crezând că e rachiu, a chemat-o pe Bărbuţa la noi, a turnat în două păhărele micuţe, a pus piper şi când au băut – apă! S-a supărat bunica şi când a venit mama, i-a spus:

– Fănuţă, bată-l Dumnezeu, a băut rachiul şi a turnat apă!

– Eu ţi-am trimis agheasmă, nu rachiu, mamă, i-a răspuns mama.

Au râs amândouă. Peste un an am intrat la Liceul „Domniţa Ruxandra”.

Ar trebui să termin cu amintirile din copilărie, dar mai continui puţin… Mi-am amintit de alt episod care era să mă coste viaţa. Întâmplarea s-a petrecut pe când aveam 12 ani şi eram în vacanţă, acasă, la Parcani. Venise în vizită la noi cumnata bunicii Haritina – sora doamnei Elena Alistar, care era membră în Sfatul Ţării. Ea era Maria Balan, fiica preotului Vasile Balan din Congaz, judeţul Cahul, şi căsătorită cu fratele bunicii Haritina, protoiereul Matei Goian. Într-o zi, în timp ce mama mulgea vaca, m-a chemat să-i ajut să ţin viţelul, care era voinic şi m-a târât lângă gardul ocolului. S-a întâmplat ca acolo să fie o scândură căzută din gard cu o ţintă groasă drept în sus, pe care eu nu am observat-o şi am călcat cu piciorul drept în ea şi nu o puteam scoate din talpă. Fără să mă pierd cu firea, m-am aşezat jos şi cu piciorul stâng apăsam pe scândură ca să iasă ţinta. După ceva chin am scos-o şi la început nu m-a durut prea tare şi am continuat să alerg. Dar rana s-a infectat şi febra s-a ridicat la 40 de grade. În plus, piciorul s-a învineţit până la şold. Mama s-a speriat şi m-a dus la felcerul din Dumbrăveni,

unde majoritatea locuitorilor erau evrei. De cum a văzut piciorul vânăt şi că am febră mare, felcerul a spus că cele două simptome nu prevestesc nimic bun. Ne-am întors acasă cu trăsurica de un cal. Mama plângea şi zicea:

– Fă-te numai sănătoasă, că nu te voi mai trimite să aduci curcile acasă.

Curcile noastre se duceau pe cărăruşă în deal, apoi ajungeau la linie şi de acolo se porneau prin grâne. Eu mă duceam după ele şi ca să le găsesc, le chemam „coti, coti", iar curcanul îmi răspundea „gulu, gulu" şi astfel aflam unde sunt curcile şi le aduceam acasă.

Ajunse acasă, tanti Manea (Maria) Goian a făcut o soluţie de culoarea laptelui şi cu ea îmi punea comprese mereu. Astfel m-am vindecat, iar febra a scăzut. Îmi pare rău că mama n-a întrebat-o ce fel de soluţie era aceea. Datorită musafirei noastre am rămas în viaţă şi am păşit în al zecelea an.

Noi, fraţii, am trăit toată viaţa frăţeşte; niciodată nu ne-am certat, am respectat şi am ascultat părinţii şi pe acei mai în vârstă.

RUDELE DIN PARTEA MAMEI

Mama mea, Alexandra (Saşa), s-a născut în satul Stoicani din judeţul Soroca, la vreo 7 km de la Parcani, într-o familie de răzeşi. Tatălui ei, Maxim al lui Potap Coşciug, oamenii din sat îi ziceau „căpitanul Maxim”, căci aşa era formula de adresare la răzeşii care erau urmaşii căpitanilor din oastea lui Ştefan cel Mare şi care erau puşi să păzească hotarele Ţării. Răzeşii aveau pământ lângă satul Rădi – Cereşnovăţ, peste deal de satul Stoicani, pe la răscrucea care duce spre satul Racovăţ şi şoseaua Bălţi – Floreşti – Soroca. Acolo se mai păstraseră vreo două case vechi până în anii ’60, în care trăiau nişte ruşi-lipoveni, care au plecat, iar casele lor au fost demolate. Dar şi acum oamenii din Parcani şi Rădi în loc de „la răscruce”, spun „la ruşi”.

Pe vremuri năvăleau în Basarabia când tătarii, când turcii, care luau bir şi distrugeau sate. Am auzit de la străbunica mea că demult, într-o duminică, erau câteva nunţi în sat. Au năvălit turcii, au ucis nuntaşii şi au dat foc satului pentru că nu le-au dat bir mare. Acei care au scăpat cu fuga au trecut peste deal şi au întemeiat acolo satul Stoicani de azi. Un strămoş a înălţat o cruce mare în locul viitorului pristol al bisericii. De aceea şi astăzi se spune „în deal la cruce”, chiar dacă ea nu mai este. Când au venit „eliberatorii” sovietici, au dărâmat crucea. Această poveste tristă am auzit-o de la bunica Haritina Goian – Coşciug, fiica dascălului Pavalache Goian din Slobozia-Cremene de pe Nistru, care a fost răzeş şi a avut trei copii:

Primul copil al lui Pavalache Goian , protoiereu, a absolvit Seminarul Superiorteologic din Chişinău : a slujit în judeţul Cahul şi a fost căsătorit cu maria Bălan, sora doamnei ElenaAlistar, unica membră în Sfatul Ţării.

Al doilea copil, Eufimia (Fenea) Goian-Secară a absolvit Şcoala Eparhială din Chişinău, fiind fiică de dascăl. S-a căsătorit cu Ion Efim Secară, pedagog de profesie şi senator la Bucureşti. Au avut doi copii: Elena (Lena) şi Mihail (Mişu). Lena se împrietenise cu un băiat atras de ideile socialist-comuniste. Nu demult am aflat că se numea Şuric (Alexandru) Voiţexovschi şi că era din Soroca. Era un tânăr frumos, blond, favoritul tineretului din oraş. El se împrietenise cu nişte simpatizanţi ai ideilor comuniste şi a convins-o pe Lena să fugă peste Nistru în „raiul comunist", fără ştirea părinţilor. Numai că de îndată ce au trecut Nistru au şi fost arestaţi, au fost separaţi şi nu au putut să se mai vadă. Elena a fost trimisă în gulag, de unde nu s-a mai întors. Verişorul lui Şuric Voiţexovschi, Eugen Nosov, care ne-a oferit o fotografie a acestuia, de asemenea a suferit opt ani în gulagul sovietic. S-a auzit că Şuric a fost împuşcat ca „spion român". Peste câteva luni, Lena a născut un băieţel, Vladilen, pe care l-au izolat de mamă şi l-au dat într-un orfelinat. Ea a trecut prin închisori, a dus o viaţă foarte grea şi nu s-a mai întors niciodată acasă. Chiar de va fi fost reabilitată după atâţia ani de suferinţă, se întâmplă că ruşinea, vina faţă de părinţi au împiedicat-o să revină acasă. Ştia să cânte bine la pian şi cu asta se hrănea, concertând în închisori, apoi şi mai târziu în surghiun, câştigându-şi existenţa. S-a dus de bună voie în robie şi şi-a distrus viaţa, pierzându-i-se urma.

În 1940 l-au arestat pe tatăl ei, renumitul politician, senatorul Ion Secară, şi l-au dus în gulagul din Ivdel, unde a suferit 17 ani. S-a întors bolnav la Soroca şi a murit la puţin timp după aceea. Mai târziu a murit şi soţia lui, tanti Eufimia, în satul Niorcani. Ei erau despărţiţi, soţia sa nu l-a primit nici după cei 17 ani de surghiun; era foarte mândră şi nu i-a putut ierta trădarea: relaţia amoroasă cu o profesoară din Soroca.

Fiul lor, Mişu Secară, încă înainte de 1940 învăţa în România şi când au venit ruşii, nu s-a întors acasă. A absolvit acolo Facultatea de medicină şi a activat ca doctor până la pensionare; a murit fără a avea urmaşi.

Eufimia Goian-Secară.

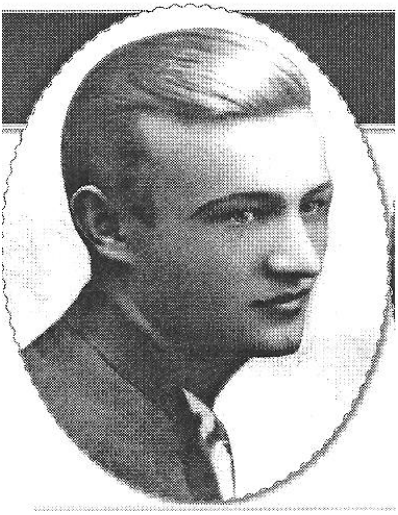

Alexandru (Şuric) Voiţexovschi.

Elena Secară.

Al treilea copil al dascălului Pavalache Goian a fost bunica mea, Haritina. O ţin minte ca pe o femeie frumoasă, deşteaptă şi foarte harnică. Ea întreţinea familia, căci a rămas văduvă de la 40 de ani. A fost căsătorită cu un răzeş din Stoicani, Maxim al lui Potap-Coşciug care se trăgea din căpitanii lui Ştefan cel Mare. Avea „nadel" de pământ, pe care îl primise ca urmaş de la domnul Moldovei. După moartea soţului său, bunica Haritina îl lucra doar ajutată de copiii săi. Toată vara trăiau la „odaie" pe deal. Odaia era alcătuită din două despărţituri: în una era un cuptor de copt, o laiţă mare, pe care dormeam, cu aşternutul cuvenit: perne, plapume etc.; mai avea vesela – strictul necesar. Când eram mici, eu cu sora şi cu fratele veneam vara la bunica şi ne plăcea foarte mult. În a doua despărţitură se păstrau uneltele cu care se lucra. Tot acolo bunica ţinea cloştile cu pui. În jurul odăii era un ocol pentru vite, iar nu departe avea şi un iaz mare cu crapi. Bunica făcea mâncare bună, cocea plăcinte, prăjea la un cuptor în aer liber nişte crapi măşcaţi, pe care îi mâncam cu poftă. Aducea din poiată câte o pestelcă plină de ouă. De la vaci avea mult lapte, smântână, brânză… Traiul era îmbelşugat. Bunica Haritina ştia să conducă bine gospodăria, să-şi educe copiii, dar şi ei o ascultau şi o respectau. Acolo, pe deal lucrau pământul, creşteau animale şi păsări: găini, curci, raţe, gâşte. Munceau mult, dar truda lor era răsplătită cu roade bogate. În sat reveneau numai spre iarnă, când terminau de strâns recolta. La odaie rămânea doar câinele, căruia îi duceau mâncare. Şi nimeni nu fura nimic. Iarna toată familia stătea acasă, în sat. Feciorii Pavel, Teodor şi Vasilică gospodăreau în curte, iar fetele Alexandra (mama mea), Liolea şi Maşa trebăluiau prin casă: găteau, torceau, ţeseau pânză, covoare, ţoale şi ce le mai trebuia. Toţi copiii bunicii au fost oameni buni, cumsecade şi gospodari harnici. Fiecăruia i-a făcut nuntă, pe toţi i-a dat la casele lor. A trecut bunica Haritina prin multe în viaţă, inclusiv

două războaie mondiale şi o revoluţie. A fost o femeie cu o deosebită demnitate şi a trăit peste un secol – 104 ani.

Îmi povestea despre bunica ei, pe care o chema Sultana, că a avut o viaţă lungă, atingând 130 de ani. Câteodată Haritina, când era şi ea mică, se ducea la bunică-sa Sultana şi o surprindea plângând.

– De ce plângi, bunico? o întreba micuţa Haritina.

– Plâng binele din urmă, îi răspundea bunica sa.

Sultana îi povestea nepoatei sale cât era de frumos cândva prin poienile de prin pădurile de stejar care erau lângă sate, cum se roşeau picioarele de căpşune, fragi şi alte pomuşoare care au dispărut azi, ca scoruş, aluni şi alte specii. Despre toate acestea mi-a povestit însăşi bunica mea Haritina şi eu, pe atunci mică, îmi închipuiam acele păduri de vis, care acum nu mai există sau au mai rămas foarte puţine pe undeva. Tot Sultana povestea că pe vremuri casele erau mici, iar în loc de geamuri de sticlă întindeau burdufuri de animale prelucrate şi subţiate. Carele cu boi aveau două proţapuri. Când năvăleau barbarii, oamenii fugeau şi nu puteau întoarce repede carele, dar mutau numai boii de la un capăt la altul al carului, căci se întâmpla ca turcii să năvălească dintr-o parte, iar tătarii din alta. Pe acele vremuri îndepărtate, străbunica Sultana era ştiutoare de carte, deoarece se trăgea dintr-o familie de cărturari. Pe atunci preoţii nu ştiau să scrie şi să citească, ei învăţau rugăciunile şi tipicul slujbei pe de rost. Unii dintre preoţii din împrejurimi veneau la Sultana ca să-i înveţe scrisul şi cititul.

Gândindu-mă la „Apus de soare” de Barbu Ştefănescu Delavrancea, îmi amintesc că între căpitanii lui Ştefan cel Mare era şi un căpitan Goian.

Îndrăznesc să presupun că urmaşii lui ar fi răzeşii de prin părţile satelor Slobozia-Cremene şi Stoicani.

Bunica mea avea o voce frumoasă şi o auzeam uneori fredonând un cântec învăţat de la bunica ei, care m-a impresionat:

„Pom am fost eu pom,

Pom am fost eu pom,
Pom am fost cu frunza lată
Şi-am rămas creangă uscată.
Pom, pom, pom.

Oi, oi, oi, oi! Oi, oi, oi, oi!
Oi, oi, oi şi vai de noi,
Cum ne mână ca pe boi
Şi ne tunde ca pe oi,
Oi, oi, oi!”

Prin anii ”90 am auzit la radio că se interesau de melodia acestui cântec, dar nimeni nu o ştia. Eu o ţin minte şi am încercat şi am reuşit să o pun pe note, cu ajutorul doamnei profesoare de muzică Victoria Berghi.
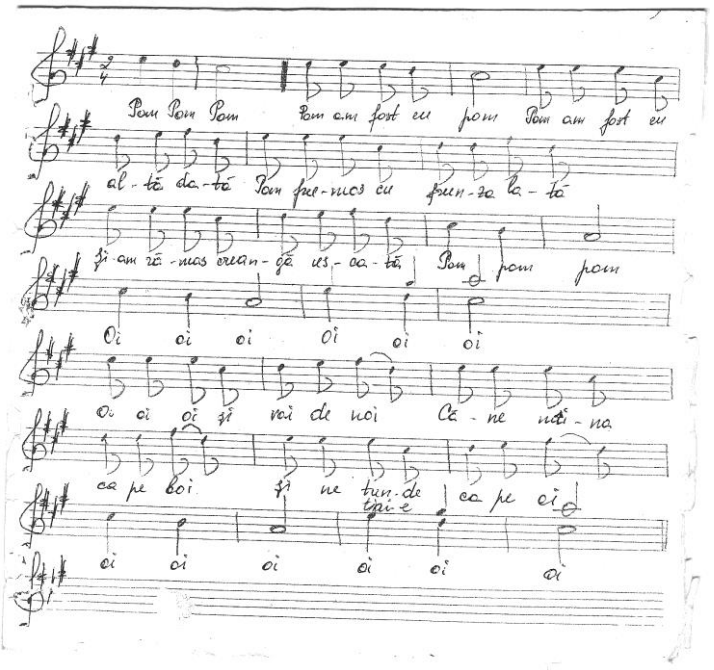
Pom Pom Pom Pom am fost eu pom Pom am fost eu
al-tă da-tă Pom fru-mos cu frun-za la-tă
şi am ră-mas creangă us-ca-tă Pom pom pom
Oi oi oi oi oi oi
Oi oi oi şi vai de noi Că-ne mă-nă
ca pe boi şi ne tun-de ca pe oi
oi oi oi oi oi oi

Mama mea, Alexandra

Bunica mea , Haritina Goian – Coşciug cu nepoţii Anatolie, Maria si Olga Nestor, Soroca.

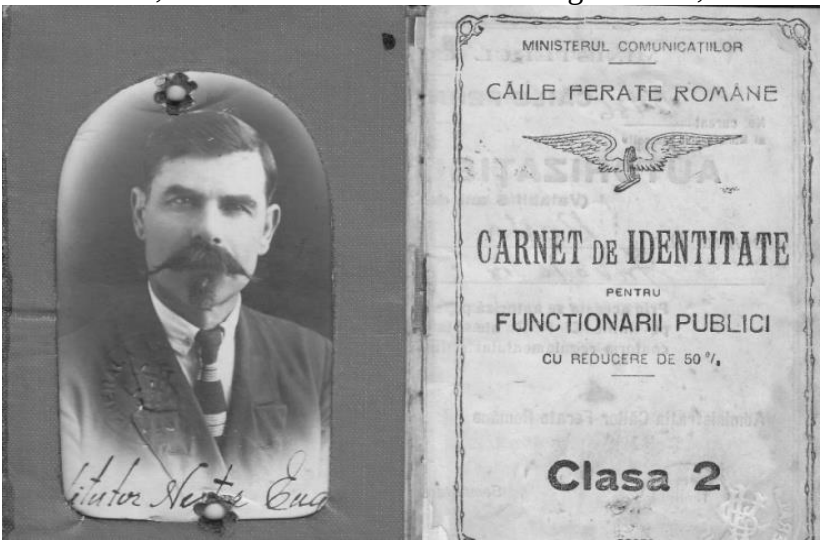

Tatăl meu, Eugen Ion Nestor, învăţător în satul Parcani.

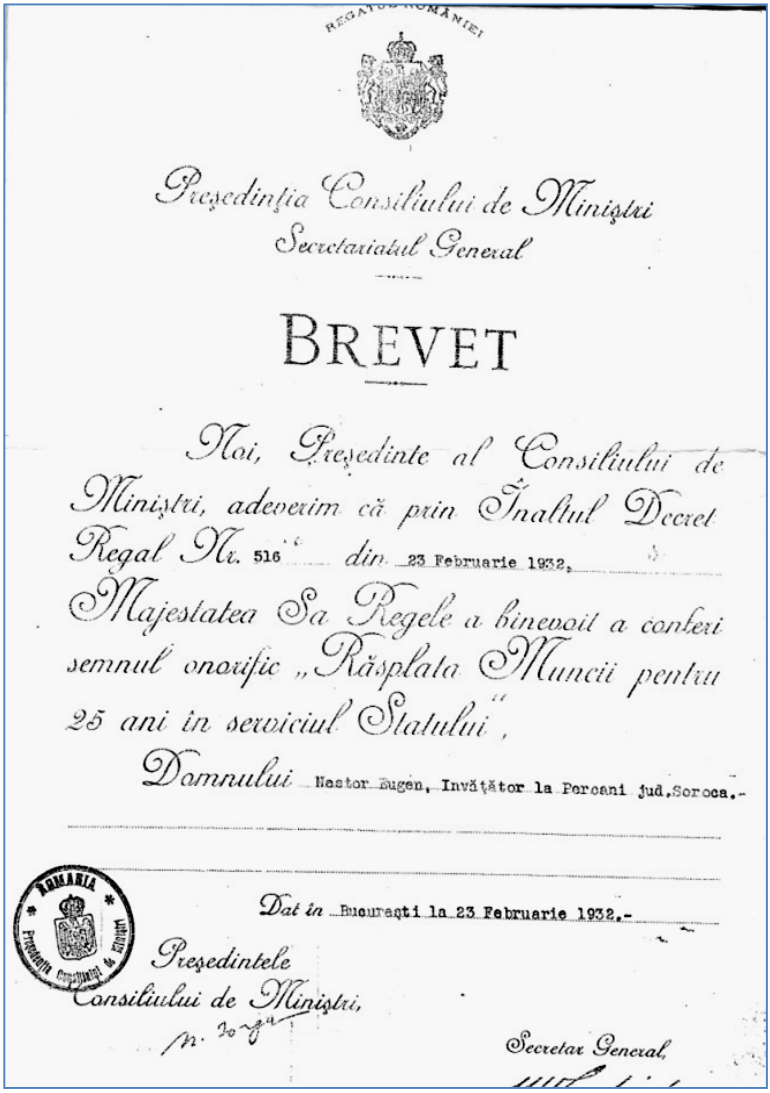

REGATUS ROMÂNIEI

Președinția Consiliului de Miniștri
Secretariatul General

BREVET

Noi, Președinte al Consiliului de Miniștri, adeverim că prin Înaltul Decret Regal Nr. 516 din 23 Februarie 1932, Majestatea Sa Regele a binevoit a conferi semnul onorific „Răsplata Muncii pentru 25 ani în serviciul Statului",

Domnului Nestor Eugen, Învățător la Perceani jud.Soroca.-

Dat în București la 23 Februarie 1932.-

ARMARIA * PREȘEDINȚIA CONSILIULUI DE MINIȘTRI *

Președintele
Consiliului de Miniștri,

Secretar General,

VĂDUVIA HARITINEI GOIAN-COŞCIUG

Bunica Haritina a fost o femeie deşteaptă, înţeleaptă, vrednică şi o bună povestitoare, iar eu doar redau ce am auzit de la ea. A trăit 104 ani, a trecut prin două războaie mondiale, prin revoluţii. Ecoul revoluţiei a ajuns şi în ţinutul nostru. Imediat după revoluţia din octombrie 1917, în Rusia, inclusiv în Basarabia, care atunci era o gubernie a ei (după 1812), s-a început „sloboda", adică au fost eliberaţi din închisori puşcăriaşi, mulţi dintre ei bandiţi care jefuiau şi omorau oameni nevinovaţi de prin sate şi oraşe.

Avea bunica o fiică Liolea, o domnişoară foarte frumoasă, pe care o ascundea de cazaci pe cuptor, motivând că e bolnavă de tifos. Cazacii erai răi, violenţi, jefuiau populaţia şi violau fete. Eram mică, dar ţin minte că stătea în gazdă la noi un ofiţer rus albgardist. Se deosebea de alţii că era bun, mă lua în braţe, îmi dădea câte o bucăţică de zahăr şi-mi spunea „devocica" (copiliţă). Câteodată îşi ştergea lacrima ivită pe obraz – poate îi aminteam de copiii săi.

Bunica Haritina ne povestea că în Stoicani, trei bandiţi l-au spânzurat pe avocatul Gorgos, iar pe soţia gravidă au tăiat-o, i-au scos pruncul şi l-au înjunghiat. L-au ucis şi pe servitor ca să nu rămână martor. Unul dintre bandiţi era din satul Vărvăreuca, Floreşti şi după fapta îngrozitoare s-a ascuns la sora lui în cuptor, dar jandarmii l-au găsit. În timpul anchetei, i-a denunţat pe ceilalţi doi de teapa lui Gr. Cotovschi.

În 1914, când a început primul război mondial, a fost mobilizat fiul mai mare al Haritinei, Pavel Coşciug. La plecarea pe front, s-a înţeles cu prietenul său ca în cazul în care unul dintre ei moare pe câmpul de luptă, supravieţuitorul să dea

de ştire părinţilor celuilalt. La puţin timp, Pavel a fost rănit grav şi i s-a pierdut urma. Bunica a primit veste de la prietenul lui Pavel că fiul ei a murit ca un erou şi că el, prietenul lui, i-a pus şi cruce la mormânt. Aşa că bunica i-a „ridicat" în biserică şi i-a făcut toate rânduielile creştineşti.

Trebuie să spun că Pavel era însurat când a plecat pe front. Când îi venise vremea să se însoare, s-a dus peţitor la o fată din satul Bădiceni, dar care avea o soră mai stătută şi mai urâtă, Liuba. Viitorii lui socri l-au îmbătat şi l-au încurcat cu sluta. S-a căsătorit fără dragoste. La plecare în război, aveau o fetiţă: Claudia. Au trecut ani… şi Clava lui Pavel era de-acum domnişoară.

Nestor Alexandra şi copiii săi: Anatolie, Maria şi Olga.

Crescuserăm şi noi: fratele Tolea, sora Olga şi eu – nepoţii Haritinei de la fiica ei Alexandra. Fratele meu învăţa la Şcoala Normală din Soroca, iar eu şi sora mea la Liceul „Domniţa Ruxandra" din acelaşi oraş. Bunica Haritina trăia cu noi la gazdă, ne făcea mâncare, avea grijă de noi. Într-o zi a venit la fratele meu un prieten, tinerel ca şi noi, care era un bun prezicător. M-a privit de la distanţă şi parcă m-a străpuns. Apoi mi-a prezis că la 30 de ani voi avea o mare cumpănă. Atunci nu-mi dădeam seama de vorbele lui, dar mult mai târziu am înţeles că mi-a prezis soarta. Aşa s-a şi întâmplat: ce poate fi mai groaznic decât deportarea noastră, decât despărţirea de soţ, decât pătimirile noastre între străini? Despre acea tragedie voi scrie în paginile următoare.

Tot atunci prevăzătorul i-a spus bunicii Haritina că o fiinţă apropiată ei, pe care o crede moartă, e vie undeva departe. Pornind de la vorbele lui, Teodosie (Fedea), alt fiu al bunicii mele, a început căutările dispărutului Pavel şi l-au descoperit în Statele Unite ale Americii. Unchiul Pavel fusese rănit în Franţa foarte grav, stătuse apoi vreo cinci ani în Canada şi de acolo a plecat în SUA. Acolo a fost la început conductor de tramvai, apoi a devenit fermier, a strâns pământ, vite… se îmbogăţise, dar acasă nu dădea nicio ştire.

Cum soţia sa, Liuba, îl ştia mort pe front, s-a recăsătorit cu un văduv.

Mai târziu, Pavel a început să trimită scrisori, i-a scris şi Liubei să meargă la el cu fetiţa, Claudia (Clava), însă cum ea era de acum căsătorită cu altul, nu a vrut să-l urmeze în SUA. Peste un timp a venit Pavluşca acasă: frumos, bine îmbrăcat, un adevărat gentleman, aducând cadouri pentru toţi. Liuba l-a părăsit de îndată pe al doilea soţ ca să se întoarcă la Pavel, dar el nu a mai vrut să rămână cu ea, care părea mai urâtă şi mai bătrână. Şi satul natal, Stoicani, care în tinereţe îi părea cel mai frumos din lume, acum îi părea urât şi sărac în comparaţie cu zgârie-norii din New-York.

Bunica Haritina la vârsta de 104 ani, 1957, Stoicani.

Pavel Coşciug după revenirea din New-York.

Fiica lui Pavel, Claudia, şi soţul Mihail Trofăilă, deportaţi şi ei în 1949.

A plecat înapoi în SUA. Probabil că şi-a întemeiat altă familie, dar mai scria din când în când. Însă după 1940, orice legătură s-a întrerupt. După anii ’80 a ajuns la noi prin cineva o scrisoare despre moartea lui Pavel şi o fotografie: corpul

neînsufleţit al lui Pavel într-un sicriu bogat, alături de drapelul SUA. Ce va fi devenit el? Poate îi va fi lăsat Clavei testament de moştenire? I-am dat verişoarei Clava scrisoarea, dar s-a temut să răspundă, căci pe atunci erau condamnaţi cei care aveau rude peste hotare. Mai târziu a încercat să intre în legătură cu apropiaţii tatălui său, dar nu a reuşit.

În 1941, în acelaşi timp cu noi, a fost deportat al doilea fiu al Haritinei, Teodosie Coşciug, împreună cu familia lui: Teodosia, soţia, fiul Pavel şi fetiţa Raisa de doar cinci anişori. Ei au fost duşi în nordul regiunii Tomsk, unde au trăit 17 ani, iar unchiul Todosie a fost dus în 1941 la Ivdel, ca şi alţi bărbaţi, unde a rămas pe veci să zacă în gheţarul siberian.

În 1949 a fost supusă deportării familia Trofăilă Mihail şi Claudia, fiica lui Pavel Coşciug cu copiii. Erau gospodari înstăriţi: aveau pământ, casă bună, moară, tractor etc. Clava şi copiii ei s-au ascuns şi l-au ridicat numai pe Mihail, care a muncit din greu în pădurile din ţinutul Amur, regiunea Blagoveşcensk. Clava ne povestea cât de greu i-a fost să fie fugar, mai ales toamna, după ce s-a strâns recolta de pe dealuri şi nu avea unde să se mai ascundă, mai apoi a început şi îngheţul… Au prins-o şi pe ea şi au deportat-o în acelaşi loc cu soţul ei. Acolo, în Amur, şi-au construit casă din lemn, iar în 1956 s-au întors la Drochia şi au construit şi acolo casă. După ce ne-am întors şi noi din Tomsk, în 1957, ne-am întâlnit cu ei.

În 1944, fiicele Haritinei cu familiile lor, Alexandra Nestor (mama mea) şi Iulita (Leolea) Apostol au plecat în România după copiii lor.

Tedosie, soţia Teodosia, fiul Pavluşa şi fiica Raisa.

Raisa Coşciug-Hazov.

Iulita (Liolea) şi Leon Apostol cu copiii, Teodora şi Valerian.

Iulita, Teodora, Valerian şi Leon Apostol, născut în satul Dubna, Soroca, vărul vestitului actor şi regizor Veniamin Apostol.

Teodora Apostol, căsătorită cu preotul George Boguleanu, satul Stoicani, jud. Soroca.

Familia preotului George Boguleanu cu copiii Georgeta, Mihai şi Nelu, satul Zorleasca, jud. Slatina.

Plecase în România şi mezinul Haritinei, Vasile Coşciug, dar după ce i-a murit soţia, Maria, el cu fiica sa Dunea şi ginerele, Grigore Secară şi nepoţii s-au întors în Basarabia, la Stoicani, şi în 1946 erau cât pe ce să moară de foametea organizată, căci veneticii au măturat podurile ţăranilor, luându-le toată pâinea, cerealele, floarea-soarelui, fasolea, tot. În unele localităţi se mânca om pe om. Povestea unchiul Vasile, fiul Haritinei, că a scăpat de moartea prin înfometare mergând în lanul cu ovăzul ce începuse a se coace şi era încă în lapte şi mâncându-l aşa cum era. Mai apoi ieşiseră şi alte legume şi fructe. Ca prin minune au scăpat de deportarea din 1949, căci, oricum, nu mai aveau nimic. Şi Maria, fiica Haritinei, a fost lăsată în pace.

După ce au venit la putere sovieticii, proletarul care devenise preşedinte al sovietului sătesc i-a luat Haritinei căsuţa bătrânească, i-a luat de pe cuptor şi comândul pe care-l păstra pentru înmormântarea sa. Bătrâna şi-a trăit ultimii ani de viaţă la mezinul său, Vasile Coşciug. Multe a mai văzut, a pătimit şi a suferit bunica mea! Grea soartă a mai avut, dar a trăit cu demnitate şi a supravieţuit, atingând vârsta de 104 ani. Despre ea vom mai reveni în amintirile mele şi ale fiicei mele Elena, care mă ajută să scriu aceste memorii.

RUDELE DIN PARTEA TATĂLUI MEU, EUGEN NESTOR

Îmi aduc aminte cu drag şi de bunul meu tată, Eugen Ion Nestor. Părinţii bunicului Ion, de pe tata, se trăgeau de prin părţile Cernăuţiului, iar bunica Elisaveta de prin Vertiujeni. În familia bunicului Ion erau trei copii: Maria (Maniuţa), Antip şi Eugen.

Cea mai mare era năşica mea Maniuţa (Maria), căsătorită cu Dumitru Dubălaru, tot din Parcani. Despre familia lor vom mai reveni în alte capitole.

Fratele tatălui meu, Antip Nestor, a fost şeful Oficiului poştal din Chişinău. La Parcani a avut pământ moştenit de la părinţi, dar l-a vândut căci îi trebuiau bani să cumpere casă la oraş. Aproape toată viaţa a trăit cu familia (soţia şi doi fii) în chirie, în case străine. Abia spre bătrâneţe au economisit destui bani şi au cumpărat o casă veche, în stil bizantin ce necesita reparaţie capitală. După ce au finisat-o, era frumoasă. Dar peste un an au venit „tovarăşii" şi i-au luat-o, lăsându-i o aripă alcătuită dintr-o cameră şi o tindă, iar în camerele mai frumoase şi aranjate s-au mutat „noii stăpâni". Nu i-a fost dat unchiului să se bucure de averea agonisită cu truda de o viaţă. În 1944 s-au refugiat în România, dar în tren a avut atac de cord şi a murit. O soartă tragică! Cu mare durere şi-au continuat drumul spre Ţară soţia Eudochia şi feciorii Valentin şi George (Jorj).

Antip Nestor, şeful Oficiului poştal.

Antip şi Eudochia Nestor cu fiul mai mare, Valentin.

Fiul Jorj Nestor şi soţia Ana, Iaşi, 1937.

ÎMPĂCIUITORUL

Pe tatăl meu, Eugen Nestor, părinţii lui îl dezmierdau Evghenaş. A fost un om foarte bun la suflet, cumpătat, calm, liniştit, grijuliu, bun gospodar şi familist. Pe noi, copiii lui, nu ne pedepsea aspru, ci ne învăţa să înţelegem de cuvânt. O singură dată, când fratele meu a făcut o boroboaţă, tata i-a dat o palmă, apoi a intrat în casă şi a început să plângă: „Parcă el e vinovat!? Vârsta lui e de vină", zicea el despre Tolea. Întotdeauna ne îndruma, ne-a dat o educaţie bună şi era mândru de noi. Avea o voce frumoasă şi cânta foarte bine. La început a fost dascăl la biserică. Apoi a fost la Chişinău, unde a urmat cursurile de dascăli, fiind apreciat chiar de profesorul de muzică şi de pictură, vestitul Berezovski. Întors în sat, a întemeiat şcoala din Parcani, devenind primul învăţător şi director al acesteia. Asta a fost pe timpuri, când Basarabia era sub stăpânire rusească şi în şcoală se preda numai în limba rusă, ca să rusifice toată populaţia autohtonă. Şcoala se numea „ţercovno-prihodscaia" şi aparţinea de biserica rusă. Lecţiile se făceau în limba rusă în „storojca" bisericii. Îmi amintesc cum tata mă lua cu el la şcoală câteodată, când aveam 4-5 anişori. Eram foarte încântată: şedeam pe un capăt de bancă de lemn, lungă, pe care mai erau elevi, numai băieţi de diferite vârste, dornici să înveţe carte, căci viitoarele gospodine aveau de tors şi de ţesut alături de mamele lor.

Îmi amintesc de o întâmplare din tinereţe, din primii ani de căsnicie. Mă întorceam cu tata de la Soroca, prin pădurea satului Voloave, căci pe acolo era drumul spre Parcani. Era toamnă târzie, zilele erau mai scurte şi cât am umblat prin Soroca după treburi, s-a făcut seară. Când am pornit spre casă, se aprinseseră felinarele electrice din oraş. Trăsura de un cal ne ducea nu prea repede pe drumul pietruit care trecea pe lângă

satul nostru spre gara Floreşti. Deodată, din pădure a ieşit un om şi s-a oprit în mijlocul drumului înaintea trăsurii, s-a uitat la tata şi, recunoscându-l, l-a salutat:

– Bună seara, Evghenie Ivanovici!

A trecut pe partea cealaltă a drumului şi a dispărut în desişul pădurii. Ne-am continuat drumul şi abia când ne-am apropiat de Parcani, tata mi-a spus:

– Ştii că omul care ne-a oprit din drum era unul dintre bandiţii care i-au atacat pe mama şi pe fratele tău. Nu ţi-am spus până acum ca să nu-ţi fie frică.

Dar iată ce s-a întâmplat aproape cu un an în urmă în aceeaşi pădure. În toamna târzie din anul 1932, într-o duminică, mama cu Anatolie se întorceau de la Soroca. Îl luaseră cu ei şi pe bătrânul director de şcoală, Dumitru Onea. Trebuia să-şi ia de la croitor nişte haine.

Se înserase de-a binelea. Din urma lor veneau trei oameni într-o căruţă şi ba întreceau trăsura noastră, ba rămâneau în urmă. Când s-au apropiat de pădure, un individ din căruţă l-a lovit pe fratele meu Tolea foarte tare; Tolea nu a răbdat, a sărit din trăsură şi i-a dat şi el un bici banditului. Atunci au sărit la el ceilalţi doi însoţitori şi s-a pornit o încăierare grozavă. Tolea era tânăr şi voinic, dar răufăcătorii, fiind trei, l-au doborât. În timpul bătăii, mama se arunca deasupra lui, să nu-l lovească prea tare la cap. Bătăuşii îl loveau pe Tolea, dar pe mama nu; pe ea doar o îmbrânceau. A sărit în ajutorul lui Tolea şi băiatul de vreo 14 ani, pe care mama îl luase să stea la han cu caii, dar i-au dat şi lui un pumn în nas, de-i curgea sângele şiroaie. Pe domnul Onea l-au îmbrâncit într-o groapă din şanţul de lângă drum. Când unul dintre bandiţi a ridicat piciorul să îl lovească pe Tolea cu cizma peste faţă, mama s-a aruncat peste fratele meu. În acel moment, dinspre Soroca venea o maşină cu farurile aprinse. Domnul Onea a alergat înainte a maşinii şi a strigat:

– Veniţi mai repede în vale, căci se face moarte de om!

În maşină era un cunoscut de-al domnului Onea. Au oprit, l-au luat şi pe el şi s-au întors în Voloave, de unde s-au întors

cu şeful de post, însă acolo nu mai era nimeni. Şeful de post bănuia pe unde s-ar fi ascuns bătăuşii: i-au căutat pe un drum lăturalnic din pădure, i-au găsit şi i-au arestat. După ce bandiţii fugiseră, mama cu fratele meu şi cu băiatul nu s-au mai întors prin pădure acasă, ci s-au îndreptat spre satul din apropiere, Voloviţa, unde au şi înnoptat.

Domnul Onea a ajuns în aceeaşi noapte acasă şi am aflat vestea. De grija alor mei nu am închis un ochi toată noaptea. A doua zi dis-de-dimineaţă, m-am dus cu fetiţa în braţe la mama, dar nu era nimeni acasă. Mergea vorba că toţi trei zac morţi în pădure. Eu alergam plângând când la mama, când acasă. De la noi se vedea bine casa părinţilor şi aproape de amiază am văzut cum mama îşi frângea mâinile în curte. Am alergat acolo şi l-am văzut pe fratele meu cu hainele rupte – numai cordele şi cu pumnii jupuiţi de piele de cât de tare se luptase cu răufăcătorii.

Şeful de la postul de jandarmi i-a interogat:

– Cu câţi oameni v-aţi luptat?

– Cu unul, au răspuns.

– Dar voi câţi eraţi?

– Trei.

Râdea şeful de post, când i-a văzut cât de zdravăn au fost bătuţi, căci aveau mai multe vânătăi decât fratele meu, pe care îl mai apărase şi mama. Le-a spus că vor face închisoare, dar că ar putea scăpa dacă vor fi iertaţi de cei atacaţi. Veneau la părinţii mei şi îşi cereau iertare în genunchi şi părinţii i-au iertat. Poate de aceea nu am păţit nimic, când veneam peste un an cu tata, seara târziu, prin aceeaşi pădure şi ne-a ieşit în cale unul dintre ei, spunându-i numai „Bună seara, Evghenie Ivanovici!”.

Tatăl meu era stimat în sat, fiind numit de oameni „mirovoiul” în ruseşte, adică „împăciuitorul”. Dacă se întâmpla să se certe vreun om cu soţia sau cu vecinul, veneau la el să le facă dreptate, să-i împace. Astfel, un consătean se certa cu nevasta. Tata a mers la ei să le facă dreptate:

– De ce îţi obijduieşti soţia? îl întreabă tata.

– Nu-mi face mâncare, îi zice omul.

– Păi tu adu-i ce-i trebuie pentru ca ea să aibă din ce să-ţi facă, spunea tata şi până la urmă îi împăca.

Într-o noapte, tata s-a trezit de lătratul alarmant al câinelui care era lângă ocolul şi grajdul vitelor, peste drum, de la vale de casă. Acolo erau şi scârtele cu paie şi ciocleji. S-a dus să vadă ce se întâmplă şi îl vede pe vecinul Fedot P. care venise la furat paie. Omul încărcase o sarcină atât de mare, încât nu o putea ridica în spate. Tata nu l-a certat, înţelegând că vecinul a venit de nevoie, ci i-a ridicat-o, i-a aşezat-o în spate şi i-a zis: „Altă dată mai bine să ceri, că eu ţi-oi da." Omului i-a fost atât de ruşine, că povestea şi la alţii ce a păţit cu domnul învăţător cel bătrân.

Altui om i-a împrumutat tata o cantitate mare de porumb (grăunţe). După vreo doi ani, l-a întrebat dacă nu are de gând să-i întoarcă datoria. Omul i-a răspuns că nu are de unde i-o da. Atunci tata i-a spus:

– Dacă n-ai, atunci ţi-i dăruiesc.

– Ei, Evghenie Ivanovici, dacă mata mi-ai da amu…!

Tata râdea şi povestea. Aşa era el: bun şi darnic.

Eugen Nestor în 1940.

Alexandra Maxim Coşciug – Nestor.

SE APROPIA CIUMA ROŞIE. REFUGIUL

În 1941 a început al doilea război mondial; nemţii înaintau şi ruşii s-au retras din Basarabia. Atunci mulţi basarabeni au fost înrolaţi în armata română. În 1944, armata sovietică a început ofensiva.

Ca alţi mulţi basarabeni, s-au refugiat şi rudele noastre, temându-se să nu aibă soarta pe care am avut-o noi. Fratele Anatolie şi cumnatul Grigore Zemba au fost mobilizaţi în armata română. Destul de greu s-au hotărât părinţii mei să se refugieze: când trebuia să se urce în căruţă, tatei i s-au înmuiat picioarele, de nu se putea scula de la pământ. L-au luat de subţiori vărul meu Haralambie Dubălaru şi un vecin şi l-au urcat în căruţă. Pentru ultima oară îşi privea plângând casa, satul natal. Nu au luat aproape nimic, iar din ceea ce au avut cu ei, multe le-au pierdut pe drum, din cauza bombardamentelor ce erau făcute şi de ruşi şi de nemţi şi asta pentru că frontiera trecea prin zona noastră. Această povestire dureroasă am auzit-o de la rudele mele. Până la Floreşti i-a însoţit vărul Haralambie; de acolo, spre Bălţi, au plecat cu trenul şi din Bălţi spre România au reuşit să se urce în ultimul tren-marfar, încărcat cu militari, cu hârleţe şi târnăcoape.

Era în luna martie; era încă frig şi lapoviţa accentua starea depresivă. Li s-a adus o sobă din fier să nu îngheţe copiii mici. Deşi au trecut frontiera, trenul era în continuare bombardat. Tinerele mame, cumnata mea Maria şi sora mea Olga, se

aruncau deasupra copiilor să-i apere de gloanţe şi de schije, să-i apere de moarte.

Părinţii mei s-au aşezat în Oltenia, în satul Scărişoara, dar până la moarte tata a dus dorul plaiului natal, unde s-a născut, a copilărit, unde şi-a făcut casă şi a fost fericit cu familia sa. Era bolnav grav, dar a murit deplin conştient la doar 55 de ani. Teama lui cea mare era că îl vor înmormânta fără sicriu, căci era greu după război. Când a venit să-l vadă nepoţelul Jenică şi i-a spus: „Nu te teme, tătaie, că tata ţi-a făcut sicriu", el s-a bucurat şi l-a rugat pe Tolea să i-l aducă. L-a pipăit, căci nu mai vedea şi a spus:

– E bun, e foarte bun!

Până în ultima clipă a vieţii a întrebat de mine:

– Dar despre copila mea, Marusea, nu aţi aflat nimic? şi s-a stins cu gândul la fiica lui deportată în Siberia. Tata a fost înmormântat în Scărişoara, Caracal, iar mama în satul Slăveni, din aceeaşi regiune.

Am rămas cu amintirea copilăriei fericite, cu părinţi şi fraţi buni

LA CASA DE OBŞTE

Mi-am adus aminte că pe vremea ocupaţiei ţariste în sat la noi exista o casă de obşte. Când venea vreun ordin de la stăpânire, ureadnicul (un fel de jandarm la ruşi) anunţa populaţia şi acest lucru îi poruncea să-l facă Nică Poşol. Casa de obşte era puţin mai arătoasă ca altele şi se afla în mijlocul satului. Nică era străjer, iar „Poşol" îi era porecla, adică „du-te - vino". Avea o voce puternică (pe atunci nu erau microfoane) şi când striga „Oameni buni, veniţi la Casa de obşte!", se auzea în tot satul şi oamenii se adunau repede să afle noutăţile. Aşa aflau oamenii ştirile de la Centru, trimise în limba rusă şi pe care Nică le traducea în română. Când nu avea ce anunţa oamenilor, străjerul dormea pe prispa Casei de obşte şi sforăia atât de tare, că răsuna toată mahalaua.

ÎN LICEUL DE FETE „DOMNIŢA RUXANDRA”

Îmi aduc aminte că noi, ca fraţi, ne-am împăcat foarte bine; niciodată nu ne-am certat şi ascultam de părinţi. La sărbători, când aveam oaspeţi, tata ne chema şi ne spunea să cântăm. Cântau cu noi şi mama, şi tata. El se mândrea cu noi.

Când Tolea a terminat şcoala din sat, tata l-a dat la Şcoala Normală de învăţători din Soroca şi cum era încă mic, părinţii s-au înţeles cu bunica Haritina să stea cu noi. Au închiriat o cameră cu bucătărie şi am plecat şi eu cu sora mea la Soroca. Peste un an m-am înscris şi eu la Liceul de Fete „Domniţa Ruxandra”.

Acest liceu şi biserica din dealul Sorocii au fost construite de boierul rus Oleinicov. În clădire, în partea de răsărit, la etajul al doilea era biserica, apoi nişte clase şi în fund – sala de festivităţi ce ocupa spaţiul până la capătul etajului. Pe peretele din fund al acestei săli era atârnat portretul fondatorului liceului: un bătrân cu barbă, într-o ramă frumoasă şi bogată. De la biserică până la capătul etajului erau uşi de fier bune şi frumos lucrate, care se strângeau la ambele părţi, ca foile la armonică şi se făcea o sală mare. Aici s-a preoţit părintele Vladislav Bjola, preotul bisericii liceului. A murit sărmanul de tuberculoză, foarte tânăr.

Când în 1918 Basarabia s-a întors la Patria-mamă, portretul boierului rus Oleinicov a continuat să stea neclintit pe perete. Conducerea română nu şi-a bătut joc de el, dar când au venit „eliberatorii” sovietici, l-au aruncat imediat.

Când ajungeam în Postul Mare, toate elevele de religie ortodoxă din liceu erau conduse de dirigintele noastre şi de profesori, aranjate după clase la biserică. Preotul ne spovedea

şi ne împărtăşea. Eu cântam în corul bisericii, condus de profesorul de muzică Griţic. Ca dăscăliţă era o liceană, Bursacovscaia. Biserica avea un iconostas cu picturi minunate, dar „tovarăşii" de îndată ce au venit în 1940 au distrus această frumuseţe şi au aruncat în Nistru iconostasul şi toate icoanele din biserică. De ce nu le-au dat la vreun muzeu? Erau nişte debili care nu pricepeau nimic din artă. Pe fiul lui Oleinicov l-au scos din casa construită de tatăl său, i-au dat bastonul şi pălăria şi l-au alungat.

În liceul la care am învăţat, majoritatea profesoarelor (bărbaţi erau puţini) erau rusoaice, dar românii nu le-au înlocuit şi nici nu şi-au bătut joc de cadrele didactice. Printre acestea, erau de origine rusă:

preotul Stoianov – religie,
doamna Platonova – fizică şi chimie,
doamna Smolenscaia – matematica,
doamna Boerovscaia – dirigintă,
doamna Captievscaia – educaţie fizică,
doamna Vieru (după căsătorie) - istorie,
doamna Solovei – desenul,
domnul Emanuil Balen de Balu – limba franceză şi fizică.

Când în Rusia a început revoluţia din 1917, apoi în 1918 – războiul civil, iar Basarabia s-a unit cu Patria-mamă, niciunul dintre aceşti profesori ruşi de la Liceul de Fete (denumit mai târziu „Domniţa Ruxandra") nu a dorit să revină în patria natală, „raiul comunist", de acum Rusia sovietică, unde îi aşteptau gulagul şi moartea. Toţi şi-au însuşit limba română, au solicitat cetăţenia română şi au lucrat până la vârsta de pensionare; pensiile le-au primit de la statul român. Şi niciunul nu a fost supus represaliilor.

PROPRIETĂREASA DIN DUBNA

Dar nu numai profesorii s-au bucurat de drepturi. Boierilor ruşi (care au ajuns în Basarabia în perioada ocupaţiei ţariste) , celor care aveau foarte mult pământ, li s-a lăsat câte o sută de hectare, gospodăriile şi casele, iar restul de pământ a fost dat spre împroprietărirea ţăranilor argaţi. Cei care nu aveau pământ deloc, au primit câte cinci hectare, iar cei care aveau, primeau în completare, astfel încât să aibă cinci hectare. Oare conducerea românească nu a procedat omeneşte?

Pe moşia satului vecin, Dubna, trăia o proprietăreasă rusoaică, doamna Ianevscaia, o văduvă cu doi copii: Danea (Danil Petrovici) şi Dusea (Evdochia Petrovna). Văduva avea un conac foarte frumos din cărămidă roşie şi o grădină cu livadă bogată în pomi roditori la care se adăuga o vie bine îngrijită, dar în timpul „slobodei" au distrus-o golanii din satele din apropiere. De asemenea, mai deţinea o casă de formă lunguiaţă, cu multe camere, unde locuiau în ultimul timp. Aveau şi un iaz cu peşte şi o moară, care a funcţionat până nu de mult, când a „privatizat-o" cineva. Boieroaica a invitat din România pe un profesor de limba română, Ionescu, care îi învăţa pe copiii ei să vorbească şi să scrie corect româneşte. Îşi dădea seama că în „raiul comunist" nu e de trăit. Era deşteaptă şi înţelegea ce înseamnă a mai cunoaşte perfect o limbă. Când au năvălit în Basarabia „tovarăşii eliberatori", doamna Ianevscaia s-a refugiat împreună cu copiii în România.

Fratele meu era prieten foarte bun cu Danea, care venea adesea la noi. Tata făcuse un scrânciob şi nişte paralele şi ei făceau sport sau se dădeau în scrânciob. Danea era săritor, gata oricând să ajute la nevoie, fapt pe care l-a demonstrat când Tolea a avut un accident cu ochiul. Atunci Danea l-a dus la Soroca la bunicul său – doctorul Pavlovski, care i-a salvat ochiul.

FRATELE MEU ANATOLIE

Fratele meu Anatolie era bun la suflet ca o pâine caldă, generos, omenos şi vesel. El cânta foarte bine ca tenor, picta frumos în ulei şi, când a ajuns la pensie, a participat la expoziţii din Bucureşti. Din nenorocire, spre sfârşitul vieţii a orbit din cauza glaucomului.

Anatolie Nestor – student .

Cu colegii în Şcoala Normală din Soroca.

Mirii Nestor Anatolie şi Maria.

Cât a lucrat în învăţământ, a organizat cu elevii şi tineretul din Parcani un cor puternic cu care participa la concursuri pe judeţ, în Soroca. A organizat expoziţii cu lucrări confecţionate din paie, lozie, pănuşă etc. (adevărate obiecte de artă) făcute de elevi, sub conducerea lui. Pe unde a trăit mai târziu, de asemenea, i-a învăţat pe copii numai lucruri folositoare. A fost îndrăgit şi respectat peste tot de elevi, de părinţi şi de săteni.

Anatolie şi sora Olga Nestor.

Profesorii Maria şi Anatolie Nestor.

Pedagogii Nestor cu fecioraşul Eugen, anul 1941.

Anatolie Nestor la moartea soţiei Maria.

Anatol Nestor cu fiica Iulia Janeta între rude la Parcani, anii ’70

A. Nestor şi fiica Janeta, vărul Haralampie Dubălaru şi nepoata Nina Munteanu (fiica lui Iacob Dubălaru deportat în Siberia).

Anatolie Nestor cu sora Maria Şoimu. De la dreapta spre stânga: Elena Şoimu-Postolachi, Mihail Şoimu, soţia Tamara, Janeta-Iulia Nestor-Neamţu şi verişorii ei. Jos: Alexandru, Larisa şi Vladimir.
Floreşti, 1976.

Îmi amintesc cum înainte de 1940, într-o seară caldă şi senină de primăvară, veneam cu trăsura de la Soroca împreună cu un grup de tineri, băieţi şi fete, care împreună cu dascălul lor, Anatolie Nestor, se întorceau de la un concurs unde luaseră parte. Toţi erau bine dispuşi. Era ultima primăvară de dinaintea ocupaţiei.

În pădurea de stejari seculari uriaşi (acum au rămas prea puţini) şi tei plini de mireasmă, aerul curat şi răcoros parcă ne îmbăta, predispunându-ne la gânduri plăcute. Căruţele se mişcau într-o cadenţă lină, iar noi eram încântaţi de frumuseţea naturii noastre basarabene. Sava, fiul mai mare al lui Iacob Dubălaru, începuse să cânte „Teiule cu frunza lată şi cu umbra răsfirată…", fiind imediat susţinut de sora lui, Nina, de Mişa Munteanu, de fraţii Maria şi Meleghea Cetuleanu şi alţii. Vocile lor curate, armonioase răsunau în toată pădurea. Caii obosiţi mergeau la deal pe caldarâmul de piatră care ducea prin pădure spre Parcani, iar băieţii şi fetele cântau neuitatele cântece populare: „Trec pe vale, mor de sete…", „Roata morii se-nvârteşte…" şi câte altele, dar şi minunatele romanţe pe versuri de Eminescu şi ale altor autori cunoscuţi.

Tineretul de atunci nu dispunea de radio, însă nu avea mai puţină cultură decât cel de azi. Era chiar mai bogat spiritual. Şi Anatolie era acela care stimula în mase cunoaşterea şi răspândirea cântecului, a folclorului, a frumosului, a culturii. Ar fi fost şi el împreună cu familia sa deportat în acelaşi timp cu noi, la 13 iunie 1941, dacă Dumnezeu nu l-ar fi înzestrat cu harul de pictor. Dar aşa a avut şansa de a scăpa, căci în 1940, când a năvălit armata roşie în Soroca, ruşii au poruncit să fie atârnat portretul „marelui cârmaci" Iosif Djugaşvili - Stalin, însă nu îl aveau. Şi atunci cineva şi-a amintit de fratele meu, Anatolie. L-au chemat la Soroca şi l-au obligat să-l picteze pe Stalin. I-a realizat mustăciosului un tablou în mărime naturală, foarte reuşit şi asta l-a salvat de deportare.

După războiul din 1941-1944, fratele meu şi cumnatul Grigore Zemba s-au întors în familiile lor, în satul Slăveni, din

comuna Gostavaţu, aproape de oraşul Caracal din judeţul Dolj. Toţi erau învăţători. Autorităţile de acolo, necăutând la greutăţile lor, le-au asigurat cât de cât locuinţe şi locuri de muncă. Şi rudele mele au activat ca buni profesionişti în învăţământ, ca oameni de treabă şi de omenie, şi-au câştigat bine meritata stimă şi autoritate. Erau stimaţi de elevi, de părinţi şi de consăteni. Povestea fratele meu că peste un timp, el şi soţia au fost transferaţi în satul Scărişoara. Cinci băieţi dintre cei mai buni elevi, trecând peste voinţa părinţilor lor, peste câteva zile au venit la Scărişoara, la domnul lor profesor, de care nu voiau să se despartă. Părinţii acestora au considerat că sunt doar mofturi copilăreşti, dar când au înţeles că fiii lor continuă să înveţe acolo, refuzând să revină acasă, le-au adus haine, mâncare, aşternut şi tot ce le mai trebuia. Cumnata Maria le aşternea la toţi pe o laiţă lungă din scânduri, acoperită cu paie, apoi ţoale deasupra, alături de copiii săi. Se îngrijea de toţi şi le făcea mâncare. Copiii nu le făceau probleme. Toţi cei cinci băieţi au ajuns oameni de seamă şi nu au uitat de bătrânul lor profesor; îl felicitau de sărbători, iar când i-a murit soţia, unul dintre ei, care activa la Ambasada română din Olanda, i-a trimis un colet cu nişte stofă bună şi bani. Bunătatea nu se uită!

Fratele Anatolie a scris istoria satului Parcani, care, cu ajutorul doamnei Eugenia Munteanu, profesoara de limba română din sat, a fost donată Muzeului de etnografie din Soroca. A mai venit în Basarabia pe bază de vize (invitaţii), iar după 1990 a mai fost o dată cu fiica sa Iulia (Janeta) Neamţu, când au vizitat rudele de la Parcani, scumpul lui loc natal, unde a fost primit cu drag. Părcănenii au organizat o masă şi, ca la nuntă, strângeau bani ca pentru cel mai scump oaspete. Atâţia ani departe de acest meleag, Anatolie a dus dorul satului natal Parcani, unde s-a născut şi a copilărit, a oraşului Soroca, unde a învăţat, unde şi-a petrecut tinereţea, unde i-a rămas o părticică din inimă. Într-un răvaş din 20 mai 1980 scria:

„Mă gândesc la multe şi-mi aduc aminte că acum când scriu, au înflorit castanii pe dealul Sorocii… şi Parcanii nu se

văd din verdeaţă multă…”, căci întotdeauna trimitea scrisori frumoase, dar pline de jale, de nostalgie după trecutul frumos şi fericit.

Nemilos, necruţător a fost destinul cu el în ultimii patru ani din viaţă, când, din cauza glaucomului, a rămas complet orb şi a murit în 1999 la vârsta de 92 de ani. Cu câţiva ani înainte de a orbi, ne scria:

„Am împrumutat bani de la banca pentru pensionari şi am terminat împodobirea mormântului nostru la ţintirim (împreună cu al scumpei mele Maria). Pictat flori, sculptat şi scris de mine – e frumos!...Măcar după mormânt să se cunoască ce oameni am fost.”

Într-adevăr, au fost OAMENI!Personalităţi! Dar regimul totalitar le-a adus mare nenorocire!

Fratele Anatolie în vizită la sora Maria, Floreşti, RM. Ultimele întâlniri...

Nepotul Mihail Şoimu în vizită la unchiul său Anatolie Nestor în satul Mihăileşti, jud. Giurgiu, 1999.

OLGUŢA

Surioara mea dragă Olga (Liusea, îi ziceam noi) a trăit până în anul 2003 la Craiova.

O fostă elevă de-a ei de la Parcani îşi aminteşte: „Parcă o văd tânără, subţire ca o trestie, zveltă, drăguţă, plină de viaţă, energică, veselă, mereu între copii. A fost deşteaptă şi talentată.

Am avut noroc de aşa profesoară. Nu ţin minte să fi ridicat vocea la vreun copil în timpul lecţiei, dar elevii o ascultau şi o iubeau. Foarte bine cânta, dansa şi ne învăţa şi pe noi. Organiza cu copiii spectacole, concerte – evenimente mari pentru copiii de la ţară de atunci. Şi pentru părinţi era o mare bucurie să-i privească pe copiii lor. Pe fete le învăţa să brodeze frumos."

Surioara mea era foarte modestă şi cinstită. Îmi aduc aminte de un caz. O colegă de-a ei a intrat într-un magazin să cumpere ceva. Înaintea ei o femeie cumpărase un borcănaş cu miere şi încă ceva. La plecare, femeia a uitat borcănaşul pe masa vânzătoarei. Virginia (aşa o chema pe fată) a luat mierea şi a plecat. Vânzătoarea a observat şi – fuga în urma ei! A întrebat-o cum o cheamă, dar fata nu voia să spună. Fata era cu caietul surorii mele în mână – îi ceruse să copieze ceva – şi-i spune vânzătoarei că o cheamă Olga Nestor. Femeia a anunţat pe directoarea liceului, care s-a mirat:

– Nu se poate! Această fetiţă niciodată nu va pune mâna pe lucru străin, a spus directoarea.

A chemat-o pe Olguţa, dar vânzătoarea a spus că nu e fata care a furat. Şi-au adus aminte că Olguţa are o soră mai mare, adică eu. Am fost chemată şi eu, dar femeia a văzut că nici eu nu sunt cea care a furat. Până la urmă hoaţa a fost descoperită, căci s-a aflat de caietul împrumutat de la Olguţa. Era sora mai mică a unui profesor. El a fost atât de indignat de fapta surorii sale, încât a alungat-o de la liceu acasă, că l-a făcut de ruşine.

Aşa ne-au învăţat părinţii noştri: să fim cinstiţi, să nu punem mâna pe lucru „străin”.

Maria şi Olga Nestor – eleve ale Liceului de Fete din Soroca „Domniţa Ruxandra”.

Liusi Olga Nestor înainte de capacitate, 1932, Chişinău.

După absolvirea Liceului de Fete din Soroca, Olguţa a învăţat la Şcoala Eparhială din Chişinău, şcoală condusă de doamna Elena Alistar, care era membră în Sfatul Ţării; a fost premiantă. Cu studiile încheiate, a fost numită la şcoala din Parcani. S-a căsătorit cu profesorul Grigore Zemba, originar din satul Sergheeşti (Drochia).

Până la refugiu, familia Zemba trăia destul de modest în Parcani, aşa cum trăiesc de obicei pedagogii, mai ales cei tineri; locuiau în aripa nordică a şcolii. Nu aveau mare avere, dar nici nu ducea lipsă. De la un vecin au cumpărat o magazie lungă în care ţineau toată gospodăria, îi mai ajutau şi părinţii. Profesional, erau apreciaţi şi aveau salarii bune.

Când s-au refugiat in anul 1944 în Tară, au lăsat aproape toată averea. Au plecat de frică să nu fie trimişi în Siberia, precum am fost deportaţi noi.

Olga (Liusea) Nestor cu tata Eugen, 1932.

Mirii Grigore şi Olga Zemba.

Fraţii Dora şi Valerian Apostol şi soţii Zemba.

Familia Zemba cu fetiţa Galina.

Surorile Maria Şoimu şi Olga Zemba după întoarcerea Mariei din Siberia, 1960.

Şcoala din satul Parcani până în 1940.

Grig. Zemba, directorul şcolii.

Olga Zemba, profesoară.

Olga Zemba cu fiicele Margareta şi Galina în anii 1964-65, România, jud. Dolj, sat. Slăveni.

Profesoara-pensionară Olga Zemba şi sora ei, Maria Şoimu, între copii şi nepoţi, anii 1980-1985:

Elena Şoimu-Postolachi, fiica Larisa, nepotul d-nei Zemba, Cătălin Scurtu.
În spate: d-na Olga Zemba, Nina; Maria Şoimu, Vladimir şi Iurie Postolachi.

D-na Olga cu Dina în braţe, Maria şi Mihail Şoimu.
În spate: Elena Postolachi, Cătălin Scurtu, Galina Leşan, Nina, Larisa, Vladimir şi Iurie Postolachi

Înainte de plecare a lăsat lucrurile din casă la o vecină care lucra ca servitoare la şcoală, ca să i le păstreze. I-a dăruit şi ei multe. Teodora (Fedorica) – aşa o chema pe vecină – i-a

promis că le va păstra. Poate ar fi fost aşa, dar la scurt timp ea a murit. Era o femeie cu frică de Dumnezeu şi a lăsat cu limbă de moarte fiicei sale să întoarcă surorii mele lucrurile, dar fiica sa s-a căsătorit şi le folosea în casa ei. Au trecut ani… După anii ’60, sora mea a venit în Basarabia cu chemare (viză), a fost la Parcani la rude, cele care au mai rămas în sat, s-a dus şi la fiica Fedoricăi. A văzut la ea pe pereţi covoarele sale, ţesute de mama noastră şi scoarţele aşternute pe jos şi alte lucruri.

– Le cunoaşteţi, doamnă Liusea? Care îl luaţi? i-a spus femeia.

Îi părea rău să le întoarcă, dar i-a promis mamei sale şi era gata să-i dea ceva din ele.

– Nu iau nici un covor. Dă-mi numai scoarţa mai veche de pe jos să am şi eu amintire de la mama mea, i-a răspuns sora mea Liusea.

S-au înţeles ca sora mea să vină a doua zi cu vărul Haralambie şi să ia scoarţa. A doua zi soţul ei, Sava Mânălungă, era acasă şi nu i-a dat voie soţiei sale, adică fiicei Fedoricăi, să-i întoarcă surorii mele scoarţa. I-a trimis în bătaie de joc o lampă stricată şi un „puişor” vechi (o pernuţă brodată). Acel om hapsân şi lacom la muncă străină i-a adus mare durere surorii mele. A plâns!... Dar Dumnezeu Le vede pe toate, El întârzie, dar dator nu rămâne.

Îmi pare rău că pentru păcatele acelui om lacom a pătimit o fiinţă nevinovată.

Pe scaun: Maria Şoimu, Vladimir Postolachi, Grigore Zemba, nepoţica Larisa, Anica Zemba, Olga Zemba.
În spate: Saşa Postolachi, Vasile Coşciug, Volodea Postolachi, Tatiana şi Teodor Zemba din Sergheeşti, Drochia, Elena Şoimu-Postolachi şi Tamara Şoimu. 1973, Floreşti.

Pe scaun: Maria Şoimu, nepoţica Larisa Postolachi, Olga Zemba, Marioara Apostol-Bolboceanu, sora lui Leon Apostol şi vara lui Veniamin Apostol.
Al doilea rând: Volodea Postolachi, Mircea Secară, Grigore Zemba şi Iurie Postolachi. Floreşti, 1974.

ELENA ALISTAR

Scrieam deja că director la Şcoala Eparhială, unde a învăţat sora mea, era doamna Elena Alistar, unica femee – membru al Sfatului Ţării.

S-a născut în anul 1873, în comuna Vasal, judeţul Ismail, în familia preotului Vasile Balan. Dragostea faţă de neam i-a fost cultivată încă în casa părintească. A învăţat la Şcoala Eparhială din Chişinău, director al cărei a devenit mai târziu, apoi s-a căsătorit cu preotul Dumitru Alistar. A trecut prin multe şi grele încercări.

Elena Alistar a fost o excelentă oratoare, de o inteligenţă sclipitoare, care analiza totul într-o frumoasă limbă românească.

Preşedinte al Sfatului Ţării a fost Marele om politic, Ion Constantin Inculeţ.

Elena Alistar, unica femeie în Sfatul Ţării.

ION INCULEŢ,
Preşedinte al SFATULUI ŢĂRII.

S-a născut la 5 aprilie 1884 în satul Răzeni, judeţul Lăpuşna (Chişinău), în familia lui Constantin şi a Mariei Inculeţ. A absolvit şcoala primară în satul natal, iar în anul 1894 este admis la Şcoala teologică din Chişinău, subordonată Seminarului teologic. A absolvit-o cu note foarte bune, obţinând dreptul de a se înscrie la seminar. A studiat în acelaşi an cu viitorii deputaţi şi demnitari de stat, Vasile Bârcă şi Pantelimon Erhan. A optat pentru o facultate de ştiinţe exacte şi s-a înscris la facultatea de fizică şi matematică a Universităţii Dorpat, însă după un an de studii s-a transferat la Universitatea Imperială din Petersburg, facultatea de fizică şi matematecă, pe care a absolvit-o cu o diplomă de gradul 1. A avut recomandare pentru profesorat. În anii de studenţie la Petersburg din iniţiativa sa este creată Asociaţia studenţilor basarabeni din Petersburg. După absolvirea universităţii concurează cu success la postul de privat-docent, a lucrat la

mai multe şcoli private din Petersburg, predând fizica, matematica şi astronomia.S-a ocupat cu politica.

În deceniul 4 al secolului XX la Chişinău apărea revista "Arhivele Basarabiei", sub direcţia a doi profesori universitari, reprezentanţii tinerei generaţii de intelectuali: Ştefan Berechet, care studiase limbile slave la Academia de teologie de la Odesa şi Sct.Petersburg şi T-G. Bulat, licenţiat al facultăţii de istorie a Universităţii din Bucureşti. În 1936 la pagina 121 apare articolul "Din arhiva Ion Pelivan", în care este redat şi comentat procesul verbal al Congresului militar moldovenesc pentru alegerea delegaţilor pentru Sfatul Ţării, care s-a desfăşurat între 20 şi 27 octombrie 1917 şedinţele s-au petrecut în judeţe şi ţinuturi.

Au fost aleşi 156 deputaţi, dintre care 105 erau români, 15 ucraineni, 14 evrei, 7 ruşi, 2 germani, 2 bulgari, 8 găgăuzi, 1polonez, 1 armean.

De la judeţul Bălţi cu 325 de voturi a fost ales podporucicul Ţanţu (armean de naţionalitate), care a făcut parte şi din comisia pentru prelungirea alegerilor din ţinuturile Hotin, Bălţi, Chişinău, Bender, Orhei, Acherman. El este ales şi în comisia de organizare pentru întroducerea în viaţă a tuturor hotărârilor luate.

La 21 noiembrie 1917 Preşedinte al Sfatului Ţării a fost ales Ion Inculeţ.

La 6 ianuarie 1918 au avut loc tentative de preluare a Puterii la Chişinău de către bolşevici. La 24 ianuarie "Sfatul Ţării" a proclamat cu majoritate de voturi independenţa Basarabiei faţă de Rusia, iar la 27 martie 1918 a proclamat cu majoritate de voturi Unirea cu România, în condiţiile în care Frontotdelul şi alte fracţiuni minoritare îi cereau parlamentului insistent să păstreze legătura cu Rusia. Gherman Pântea, fost ministru în Guvernul Republicii Democratice Moldoveneşti, caracterizează astfel activitatea lui Inculeţ:

“La 21 noiembrie 1917 se deschide Sfatul Ţării, organ care avea să vorbească în numele Basarabiei şi să decidă soarta ei.. Preşedinte al acestui parlament a fost ales în mod unanim Ion Inculeţ. El întrunea toate calităţile pentru a ocupa această mare demnitate : era calm, abil, împăciuitor, şi mai cu seamă extrem de răbdător”. “Inculeţ în toate împrejurările a dovedit un calm desăvârşit şi sânge rece. Nici o hotărâre pripită, nici un pas nechibzuit. Se apropia ziua cea mare – ziua Unirii- însă Inculeţ se gândea la soarta ţăranului. Adeseori spunea : “Dacă Dumnezeu ne va ajuta ca odată cu Unirea să rezolvăm şi radical şi reforma agrară, adică să dăm pământ ţăranilor, voi fi cel mai fericit om”.

După Unire, Inculeţ a ocupat mai multe posturi de miniştri în Guvernul României, condus de Ion G. Duca.

În anul 1940, referindu-se la soarta Basarabiei şi Unirea din 1918, Inculeţ spunea : “Basarabia a fost smulsă din trupul Moldovei prin forţă în anul 1912, cu călcarea oricărei dreptăţi. Autonomia promisă la anexare, cu păstrarea limbei române în toate dregătoriile, a fost degrabă retrasă. Basarabia fiind încetul cu încetul transformată într-o simplă gubernie rusească. O sută de ani a durat prigonirea de către Rusia ţaristă – o sută de ani a durat cu dârzenie rezistenţa acestui minunat popor moldovean dintre Prut şi Nistru pentru conservarea limbei, pentru păstrarea fiinţei naţionale. Niciodată în cursul acestui veac nu s-a stins focul sfânt al conştiinţei naţionale. Şi odată ce împrejurările deveneau favorabile, acest foc se trasforma în flacără, care mistuia cât putea mai mult din piedicile ce erau puse în calea Unirei cu toţi românii”.

La 10 octombrie 1918 Ion Inculeţ a fost ales membru al Academiei Române. A fost căsătorit cu principesa Roxana Cantacuzino. Au avut doi fii: George, inginer-constructor, decedat de cancer şi Ion, actualmente profesor universitar în Canada.Inculeţ s-a stins din viaţă în rezultatul unui atac de cord în seara de 19 noiembrie 1940. Este înmormântat în

Biserica Sfântul Ioan Botezătorul din Bârnova, aflată la periferia Municipiului Iaşi.

La înmormântare a ţinut discurs deputatul Vasile Bârcă, care a spus : "Ceea ce caracterizează îndeosebi viaţa şi opera lui Ion Inculeţ este modestia şi blândeţea lui nesfârşită, temeinica sa pregătire, însoţită de tactul şi calmul ce-l caracterizează şi, mai presus de toate, calda lui iubire de popor, de ţară, şi de Basarabia lui natală, pe care a iubit-o cu toate puterile minţii şi sufletului său."

Despre aceste personalităţi m-am informat şi am scris, deoarece în Bucureşti am întâlnit urmaşi de a lui Ion Inculeţ. Sora dumnealui, Zinaida, a fost căsătorită cu preotul Ioan Erhan, fiul căruia, Alexandru Erhan, a fost tatăl inginerului din Bucureşti, Ioan Erhan , care pe drept, e mândru de strămoşii săi.

CRIVĂŢUL DIN IUNIE 1941

Revin la anul 1940.

Noi eram singurii din sat care aveam radio, al cărui difuzor era fixat în mijlocul unei scânduri de formă pătrată, cu latura de un metru, făcut de un meşter de la moara din Soloneţ, raionul Soroca. Acumulatorul se încărca tot de la acea moară. Uneori, în zilele de sărbătoare îl scoteam pe balcon ca să poată asculta tineretul, care plimbându-se, se aduna să asculte „ora satului". Venise la noi fratele meu Anatolie. Şi cum şedeam şi ascultam radiojurnalul, am auzit glasul trist şi grav al crainicului: „Astăzi, 27 iunie 1940, URSS a declarat ultimatum României, ca în timp de 24 de ore să cedeze Basarabia de bunăvoie, altfel îi va declara război şi va lua-o cu forţa."

Am rămas înmărmuriţi! După ce crainicul a terminat de vorbit, s-a auzit cântecul:

„S-a dus cucul de pe aici
Şi şi-a lăsat puii mici,
I-a lăsat lângă-o fântână
Să-i crească mamă străină.

S-a-ntors cucul de la o vreme
Şi şi-a găsit puii cu pene
Şi atunci de voie bună
Cântă-n codru de răsună."

România a cedat Basarabia, pentru că nu ar fi putut ţine piept unei ţări enorme ca Rusia sovietică.

A doua zi, la 28 iunie 1940, Basarabia a fost ocupată de armata roşie sovietică. RSSM a fost croită de Stalin şi de Hitler doar în baza agresiunii Rusiei ţariste de la 1812 şi a lui Stalin din 1940 şi 1944. Stalin nu a avut nici un drept internaţional să atace România în 1940 ca să ocupe Basarabia. El s-a orientat atunci după cuceririle Rusiei ţariste din 1812. Atât Rusia ţaristă, cât şi cea sovietică au organizat şi au desfăşurat împotriva Ţării Româneşti, aşa cum dovedesc documentele

istorice, 12 războaie de cotropire, inclusiv cele din 1710-1711, 1806-1812, 1828-1829, 1835-1840, 1853-1856, 1877-1878, 1914-1917, 1917-1918, 1940-1941, 19411-1945, 1990-1992, pe care comuniştii şi mancurţii nici nu le menţionează. Ei consideră ziua de 28 iunie ziua eliberării poporului moldovenesc.

România însă nu a purtat războaie de cotropire, ci numai de apărare a poporului şi a ţării sale.

Date concrete despre cotropirile Basarabiei şi despre rusificarea basarabenilor am folosit din cartea autorului, Sava Bogasiu, întitulată „ Abecedarul istoric al Basarabiei".

„ În 1817, P. Svinin, un mare scriitor rus semnala faptul că „...istoria Basarabiei este strâns legată de Moldova românească şi că populaţia de pe ambele maluri ale Prutului este de origine latină"- După afirmaţiile lui Svinin, ambele populaţii vorbeau aceeaşi limbă românească, însă presărată cu regionalisme specifice.

Un alt mare savant rus, F:F: Vighel, care a fost şi viceguvernator al Basarabiei, între anii 1823 – 1826, vorbeşte în scrierile sale despre caracterul pur românesc al Basarabiei, ca şi despre lupta boierilor moldoveni împotriva politicii de rusificare a acestei provincii româneşti.

De asemenea, trebuie să mai luăm în calcul şi faptul că tot pe timpul Imperiului Ţarist, în lucrările sale, etnograful şi scriitorul rus A.S. Afanasiev Ciuibinscki afirma că întreaga provincie cuprinsă între Prut şi Nistru, în afară de partea de nord a judeţului Hotin, era populată numai de moldoveni care nu cunoşteau deloc limba rusă.

Odată cu instaurarea regimului comunist în Rusia, începând cu anul 1917, majoritatea istoricilor şi a scriitoilor ruşi au reafirmat mereu teza că Basarabia este ţinut rusesc.

Între anii 1918 – 1940 , autorităţile covietice au întreprins numeroase acţiuni vizând recuperarea Basarabiei, atât pe plan politico-diplomatic, cât şi pe cel subversiv (distrugător) şi

propagandistic. Încă de la apariţia statului sovietic au fost folosite intens în acest scop scrieri istorice cu caracter antiromânesc. Numeroase ziare, reviste ale Partidului Comunist de la Moscova, publicau în timpul războiului civil articole şi materiale referitoare la Revoluţia din Octombrie pe frontul românesc din anii 1917-1918, cu intenţia vădită de a incita (îndemna) şi provoca tulburări sociale în Basarabia şi în Rusia.Atacurile la adresa României s-au înmulţit îndeosebi după eşuarea Conferinţei de la Viena (27 martie – 2 aprilie 1924). Printr-o hotărâre a Biroului Politic al Partidului Comunist (bolşevic) , din anul 1924, a fost creată Republica Sovietică Socialistă Autonomă Moldovenească, în cadrul Republicii Socialiste Ucraina. Începând cu anul 1924, s-a promovat foarte mult o litratură rusească împotriva adevărului istoric: că Basarabia a fost provincie românească.

În anul 1925, la Moscova apare o carte tendenţioasă întitulată „România şi Basarabia. Cu ocazia a şapte ani de la anexarea Basarabiei”,sub semnătura autorului rusCristian Rakovski, care a fost ambasadorul Uniunii Sovietice la Londra. El era un susţinător fervent (zelos) al pretenţiilor sovietice asupra Basarabiei. Rakovski a criticat aspru unirea Basarabiei cu patria mamă, la 1 decembrie 1918, pe care o califică ca fiind „una dintre primele escrocherii din istoria politică modernă”.

În anii 1920, au apărut mai multe broşuri şi articole de genul celei a lui Cristian Rakovski.Autorii lor, în cea mai mare parte mmembri ai Asociaţiei basarabenilor de la Moscova, erau propagandişti comunişti care puneau mare accent pe demascarea „opresiunii româneşti” şi a „tradărilor” din Sfatul Ţării şi pe „activitatea” revoluţionară în Basarabia. În 1927 la Moscova în limba rusă a apătut lucrarea autorilor I.Okhotnickov şi N.Batchinski care au adus multe calomnii false despre administraţia românească din Basarabia care, chipurile, s-a purtat foarte urât cu băştinaşii din ţinuturile basarabenilor şi că Basarabia nu a fost niciodată un teritoriu

românesc. După al Doilea Război Mondial şi reocuparea Basarabiei de către comuniştii ruşi, s-a intensificat propaganda sovietică de rusificare A Basarabiei. Atunci au apărut tot felul de scrieri cu caracter antiromânesc în Basarabia. De asemenea, au apărut în RSS Moldovenească tot felul de instituţii academice după modelul general aplicat în URSS. Astfel, în 1946, la Chişinău , s-a înfiinţat Academia de Ştiinţe. În octombrie al aceluiaşi an, s-a deschis în capitala RM, Universitatea „V.I. Lenin, care avea o puternică catedră de istorie antiromânească. În Chişinău mai funcţionau treitrei catedre didactice în acest spirit antiromânesc.

Toate scrierile redactate de de absolvenţii acestor instituţii de cercetare şi de învăţământ au fost publicate în în revistele „Dnestr"(«Nistru"), în revista "Kommunist Moldovâ" (Comunistul Moldovei"), organul central al Partidului Comunist din Moldova, care se publicau în editurile "Cartea moldovenească" şi "Ştiinţa".

În 1946 a apărut la Chişinău o carte numită "Cursul de istorie a Moldovei", semnată de A.M. Lazarev, ministru al Educaţiei Publice, care falsifică adevărul despre istoria Basarabiei.

Pe linie de partid, din 1950 s-a început epurarea (curăţirea) masivă a tuturor intelectualilor români care au fost înlocuiţi cu cadre comuniste formate peste noapte, care făceau jocul comuniştilor de a rusifica toată Basarabia. România, făcând parte din lagărul socialist, nu a putut să revendice provincial românească Basarabia până în anul 1958, când s-au retras trupele de ocupaţie sovietică din ţara noastră. Ea a trebuit să acorde prioritate principiului "solidaritate între toate ţările socialiste" şi a "internaţionalismului proletar" în defavoarea celui al autodeterminării naţionale.

În1964, în cadrul Editurii Academiei Republicii Populare România a apărut o carte foarte curajoasă care scotea la iveală adevărul istoric despre Basarabia, pe bază de documente

inedited, care proveneau chiar de la părintele comunismului din Rusia, şi anume Karl Marx. Cartea se numeşte "Însemnări despre români. Manuscrise inedite. (nepublicate încă)" şi are un comentariu întroductiv semnat de marele istoric român, Andrei Oţetea şi de specialistul marxist Gheorghe Zane. Acest volum cuprinde patru manuscrise ale lui Marx, descoperite în arhiva "Institutului internaţional de istoriesocială" în Amsterdam(Olanda), în care părintele comunismului condamna în cuvinte aspre politica rusească faţă de principatele române Moldova şi Ţara Românească şi îdeosebi "răpirea şi ocuparea Basarabiei", negând categoric legalitatea cedării acesteia Imperiului Ţarist de către Turcia, în anul 1812. Tot în această carte Marx mai afirma cu privire la adevărata faţă a "eliberării celor două principate române de către armata rusă (1828 – 1829): "au avut loc excese îngrozitoare, furturi şi crime. Bărbaţi şi femei au fost puşi la jug, iar vizitiii cazaci nu s-au purtat cu milă nici cu biciul, nici cu vârful lăncilor (suliţelor) lor. Peste 30.000 de români au fost folosiţi ca animalele de tracţiune… Haosul şi prădăciunile ruşilor au adus la foamete şi ciumă în ţară".

Redarea unor asemenea afirmaţii ale lui Marx într-o culegere de manuscrise editată în România şi răspândită public, a prezentat o senzaţie politică: "forţa eliberatoare", Rusia, era reprezentată ca fiind în realitate o putre imperialist hegemonic, duşmană românilor. În anul 1968, a apărut o altă carte interesantă numită "Unitate şi continuitate înîn istoria poporului roman, sub redacţia profesorului Dumitru Berciu. În această carte autorul afirma ca la sfârşitul anului 1918 s-a încheiat procesul de unificare a tuturor teritoriilor româneşti într-o "România unică şi indivizibilă". De asemenea, în articolul "Înfăptuirea unităţii naţionale – deziderat al luptei poporului roman", apărut în nr. 3/1968 al "Analelor Institutului de Studii Politice" sub semnătura lui Mircea Muşat, s-a scris

pentru prima dată în timpul regimului comunist din România despre unirea Basarabiei cu România în anul 1918.

În 1970 au apărut lucrarea "Istoria României" coordonată de Constantin Daicovici şi Miron Constantinescu, prcum şi cartea "Istoria poporului roman" . In ambele cărţi se afirmă cu dovezi că Basarabia este pământ românesc pierdut datorită agresiunii ţariste, şi se prezintă hărţi şi imagini fotografice basarabene.

În 1971 a apărut "Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi", semnată de marii istorici români : C:C: Giurescu şi Dinu C. Giurescu, care , împreună, demonstrează ştiinţific că Basarabia a fost pământ românesc. Tot în 1971 a mai apărut o carte interesantă: "Viaţa politică în România 1918 – 1921", scrisă de Mircea Muşat şi Ion Ardeleanu, care vorbesc deschis despre "anexarea Basarabiei de către Rusia".Tot în 1971 a apărut şi un "Atlas istoric" .

Editura didactică şi pedagogică, 1971, în care se înfăţişează pentru prima dată în mod corect, după război, evoluţia hotarelor ţărilor române, individualizând consecvent pe harta României Basarabia.

În anul 1985, la Munhen, a apărut o carte valoroasă numită "Basarabia, ţară disputată în Est şi Vest, semnată e Georghe Ciorănescu, în care se arată istoria adevărată a Basarabiei, carea fost mereu crucificată pe Golgota istoriei europene.

O altă carte remarcabilă despre Basarabia este: " De la Moldova la Moldova. Disputa teritorială sovieto – română", publicată la New Yorc sub semnătura lui Nicolas Dima, profesor universitar la Universitatea Columbia din New Yorc. Autorul evidenţiează faptul că din 1711 şi până în 1944, Rusia, marele vecin slav de la răsărit, a invadat pământul românesc de 12 ori, despre ce am scris mai sus.

O lucrare de mare interes pentru a afla adevărul despre Basarabia este semnată de marele istoric Ion Constantin intitulată “Basarabia sub ocupaţie sovietică de la Stalin la Gorbaciov”, apărută la Editura “Fiatlux”, Bucureşti, 1994. Este o carte bine documentată pe care am folosit-o mult în afirmaţiile mele despre Basarabia pe care o preţuiesc mult căci a trecut prin mari cumpene şi încercări de-a lungul istoriei sale însângerate până astăzi.

Doar un miracol dumnezeiesc poate readuce în mod paşnicBasarabia la Patria mamă România. Nu sunt adeptul unui război cu arme pentru recucerirea acestui spaţiu românesc. Prin credinţă, iubire şi mărturisire perseverentă din partea noastră a tuturor putem vedea împlinit, într-o frumoasă zi , acest vis de aur al neamului românesc : unirea românilor (moldovenilor) de pe ambele maluri ale Prutului.” (Sava Bogasiu, scritor, preot – misionar).

Imediat după ce în 1940 sovieticii au intrat în Basarabia, au fost demişi primarii, s-au format soviete săteşti şi orăşeneşti, conduse de lichele care au contribuit şi au participat mai târziu la deportările noastre. „Eliberatorii” au stabilit ca populaţia Basarabiei să dea la stat un fel de bir, nu în bani, ci în produse – cereale – aşa-numita „postavcă” pe anul 1940, când roadele încă nu erau strânse, chiar şi pe anul 1939, deşi basarabenii încă nu erau sub stăpânirea Uniunii Sovietice. Cei care refuzau sau nu puteau da postavca, erau chemaţi în faţa autorităţilor şi pedepsiţi chiar cu închisoarea.

Soţului meu, fiind fiu de ţăran, îi plăcea să se ocupe cu agricultura; a cultivat multă soia şi fasole, care era mai scumpă decât cerealele şi s-a achitat faţă de statul sovietic. Peste câteva zile au venit nişte şefi (nacialnici) şi i-au ordonat soţului meu, Porfirie Șoimu, care era preot în Parcani ca duminică, în faţa Altarului să spună enoriaşilor că i-a minţit până atunci, că Dumnezeu nu există, că religia e opiu pentru popor etc. El le-a

replicat că nu poate să facă acest lucru şi că niciodată nu va spune oamenilor minciuni. Nu a trădat religia şi nici biserica creştină, al cărei slujitor era. Nacialnicii nu s-au lăsat: nu o dată l-au chemat la Soroca la NKVD, unde îi cereau să deschidă club în biserică.

Au venit odată de la raion nişte „tovarăşi" într-o trăsură, la care erau înhămate nişte mârţoage slabe, de puteai să le numeri coastele. Au intrat în grajd şi au luat caii noştri frumoşi şi i-au înhămat la trăsură – care cred că era tot confiscată -, iar nouă ne-au lăsat gloabele lor. Oamenii din mahala au început să strige: „Cu ce drept aţi luat caii preotului?!" Însă ei au plecat cu caii noştri frumoşi înhămaţi la trăsura „lor". Totuşi cred că s-au gândit la replicile oamenilor, pentru că peste o zi s-au întors „tovarăşii" şi şi-au luat gloabele lor şi ne-au lăsat caii noştri, plecând umiliţi. Aşa se răfuiau „eliberatorii" cu băştinaşii. Astfel de libertate ne trebuia?

Cedarea (de nevoie!) a Basarabiei în 1940 a fost catastrofală pentru acest colţişor de Ţară.

În acele timpuri grele, într-o noapte, am visat că cineva mi-a împlântat un cuţit în inimă şi l-a răsucit în rană. Atât de tare m-a durut, că am ţipat prin somn şi soţul meu s-a trezit, întrebându-mă „Ce-i cu tine? Ce-i cu tine?". Eu nu puteam să-i povestesc, căci nu reuşeam să mă opresc din plâns, presimţind că acest vis anunţa ceva groaznic…şi au urmat deportările noastre…

Călăul Iosif Mordovet, unul dintre executorii terorii roşii
din Basarabia, care a depăşit planul de deportări.
Nu degeaba a primit atâtea decoraţii.

Rănile noastre sufleteşti, pricinuite de către regimul totalitar stalinist comunist sângerează încă şi azi.

NE-AU RIDICAT NOAPTEA ÎN ZORI…

La 13 iunie 1941 era o noapte senină şi caldă de cireşar. După o zi de muncă din zori şi până în noapte, părcănenii dormeau. Dormea pământul obosit de arşiţa soarelui şi odihnit de răcoarea nopţii. Nimeni şi nimic nu tulbura liniştea amăgitoare a nopţii, nimeni nu bănuia că a doua zi, în zori, se vor desfăşura evenimente tragice în viaţa noastră, a poporului nostru înţelept, harnic, truditor, răbdător, însă nedreptăţit: că familii întregi, mii de familii, cu bătrâni şi copii vor fi smulse din cuiburile lor şi duse în fundul Siberiei.

În acea noapte fatală, cam pe la cântatul cocoşilor, au început a se alarma câinii din sat. Tărcuţ al nostru, parcă presimţind ceva grav, urla la cer a pagubă. Nu după mult timp, călăii enkavedişti, însoţiţi de soldaţi, toţi înarmaţi, şi vreo câţiva săteni ca martori („poneatâe"), furişându-se ca nişe hoţi, se apropiau de casele oamenilor trecuţi în listele negre pentru deportare. Călăii prevăzuseră totul şi s-au pregătit din timp ca să nu se stârnească panică între săteni, să nu se răscoale lumea.

…Pe la ora trei dimineaţa ne-au trezit nişte bătăi puternice la uşa de la balconul din faţa casei. M-am uitat prin geamurile ferestrei şi am văzut pe balcon nişte soldaţi înarmaţi cu baionetele ridicate. M-a cuprins o frică mare pentru noi toţi, dar mai cu seamă pentru soţul meu care era preot, căci ştiam de la radio cum a fost nimicită preoţimea şi cum au fost distruse bisericile în Rusia sovietică. Mă gândeam la el, care nu o dată a fost chemat la Soroca, la NKVD (Comisariatul Popular al Afacerilor Interne) pentru a i se propune să se lepede de preoţie, să deschidă în biserică club, să le spună credincioşilor că până atunci i-a minţit, că religia e opium pentru

popor…Cum soţul meu refuzase şi nu şi-a trădat enoriaşii şi biserica, a fost calificat drept „duşman al poporului”.

Bătăile în uşă se înteţeau şi se auzeau strigăte:

– Otcroite! Otcroite! (Deschideţi!)

Din cauza izbiturilor puternice cârligul de sus a căzut şi uşa s-a deschis uşor. Au intrat buluc doi enkavedişti, vreo trei soldaţi şi doi oameni din sat – „poneatâie” (martori), ca să bage frica şi în acei care au rămas încă nedeportaţi. Intrând, au început să strige de ce nu am deschis imediat uşa. L-au arestat pe soţul meu şi i-au ordonat să stea nemişcat în genunchi. Le făcea plăcere călăilor să-şi bată joc de el. Ne-au anunţat că toată familia este supusă deportării. Mi-au spus să luăm mâncare pentru două săptămâni şi bagaj până la 45 kg pentru toată familia. Mâncarea pentru soţ să fie pusă aparte, deoarece vom călători în vagoane diferite până la locul de destinaţie. Atunci soţul le-a spus:

– Dacă mă despărţiţi de familie, atunci mai bine omorâţi-mă!

Un om din sat, Petre al lui moş Ion Zubati, plângea de ceea ce a văzut şi a auzit. Ni s-a ordonat ca în 15 minute să fim gata de plecare. Nu ştiam ce să fac, eram în panică. Am sculat copiii din somn: Elena avea zece ani, Mihail – şapte ani. I-am ajutat să se îmbrace. Mă urmărea soldatul la orice pas. Am îngrămădit în fugă ce am reuşit din încălţăminte şi îmbrăcăminte şi le-am pus într-un sac.

Toate produsele alimentare: pâinea, brânza, ouăle, lactatele etc. erau în magazie (sarai), dar acolo nu-mi permiteau să mă duc. Aşa că nu am putut lua nimic de mâncare. M-au întrebat dacă nu avem arme şi au început să scotocească prin garderobă. Era acolo o cutiuţă cu puţinele mele bijuterii pe care le-au strecurat în buzunarele lor. Când am adus soţului hainele să se îmbrace, „tovarăşii” i-au luat ceasul scump de buzunar şi tot în al lor l-au strecurat, râzând fără ruşine. Când am deschis sofca să-mi iau diploma de bacalaureat, mi-au spus:

– Это вам не понадобится! (Asta n-o să vă trebuiască!)

Dar eu am luat-o şi peste câţiva ani tare mi-a prins bine… Am încercat să mă duc în sarai, adică în magazie, dar nu m-au lăsat. Aveam acolo pâine proaspătă, putina cu brânză, butoiaşul cu ulei, gavanos mare cu miere de albine şi câte nu aveam!... Ne-au condamnat la foamete!

Nu ştiu de ce nu am auzit câinele lătrând. Îl vor fi omorât nemernicii cu baioneta?! Aveam întâmplător în casă un coşuleţ cu vreo douăzeci de ouă şi le-am luat.

M-au întrebat cui pot lăsa cheile de la uşă şi le-am răspuns că părinţilor. Au trimis pe un om să-l cheme pe tata. A venit speriat, când noi tocmai eram gata pe plecare, într-o căruţă străină, la poartă. Ne-am luat rămas bun plângând, cu sufletul îndurerat şi cu gândul că cine ştie dacă ne vom revedea vreodată. Apoi ne-am pornit pe DRUMUL PRIBEGIEI…

Am fost primii ridicaţi din sat. Ne-au dus la marginea satului, de la deal de şcoală şi biserică. Acolo am stat mai mult timp, până au sosit şi alţi deportaţi; l-au adus pe fostul primar Dumitru Ghervas cu familia: soţia Maria şi copiii Sidor, Marusica, Vera şi Ionică; pensionarii Dumitru şi Anastasia Onea; Sidor Boldescu cu soţia Maria, feciorul lor Andrei cu soţia Saşa şi fetiţa Musea; vărul meu Iacob Dubălaru cu soţia

Anica şi copiii Valentina, Lida şi Afanasie; Capiton Postolachi cu soţia Panaghiţa şi copiii Adrian, Ion, Catiuşa, Lenuţa şi Metodie. A fost o surpriză când a apărut în rândul deportaţilor familia de opt persoane a „activistului" sovietului sătesc I. P. Cine ştie de ce l-au ridicat şi pe el? Poate a ştiut prea multe? Sau din alte motive. În orice caz, din toţi bărbaţii care au fost izolaţi de familiile lor şi duşi în gulagul din Ivdel, numai el a fost lăsat cu familia sa în toţi anii de surghiun. Poate fusese trimis să ne urmărească şi acolo…

Acolo, la marginea satului Parcani, a venit în fuga mare tatăl primarului, moş Iacob Ghervas, s-a apropiat de căruţă şi a vrut să-l ia în braţe pe nepoţelul Ionică de doar patru anişori, dar soldatul l-a împins:

– Lasă-mă, măi, să mă răcoresc! a strigat plângând bătrânul, trântind căciula de pământ.

Ardeau sufletele de durere! L-a strâns moş Iacob pe Ionică la piept, l-a sărutat şi a plecat plângând, cu capul plecat. De durere mare bătrânul a murit curând.

…A alergat speriată şi sora mea Liusea, cu o plapumă groasă din lână şi o rochie de flanelă. N-au lăsat-o să se apropie, dar a reuşit să le transmită. Aceste lucruri mi-au prins tare bine în Siberia.

…Pe drumul dinspre Voloave venea Simeon Bogdan cu un braţ de iarbă. Îşi făcuse omul treabă, ca să ne vadă şi plângea. Soţul meu de multe ori îl ajutase, dar şi Simeon era săritor la nevoie. I-am strigat să ia lâna din podul casei, căci tunseserăm nu demult timp oile.

Acolo, la margine am rugat căruţaşul să fiarbă ouăle la o casă din apropiere, că erau copiii flămânzi. Când ne-au adunat pe toţi, ne-au pornit în convoi pe şleahul vechi, apoi pe şoseaua care ducea spre Floreşti.

Ajunşi la Floreşti, ne-au ţinut un timp sub arşiţa soarelui, înconjuraţi de soldaţi pe o toloacă, lângă râul Răut, în faţa gării. Un tablou nemaipomenit! O mulţime de oameni maturi chinuiţi, cu bătrâni neputincioşi şi copii. Fiecare familie stătea

grămăjoară. Care mânca ceva, care îşi făcea necesităţile chiar pe loc, acoperindu-se cu ce putea de văzul lumii. Când i-au adunat pe toţi oamenii supuşi deportării pentru acea zi, ne-au înghesuit în nişte vagoane de vite şi ne-au zăvorât, ca să nu fugim cumva.

Îmbarcarea deportaţilor în vagonul de vite.

Lângă gara din Floreşti
Multă lume-au adunat,
În vagoane i-au băgat
Şi-n gulaguri i-au mânat!

În vagoanele de vite,
De călăi încercuite,
Au ticsit bărbaţi, femei,
Bătrâni, copii mititei,
Condamnaţi fără temei.

Răutule – râu îngust,
Multă jale-ai mai văzut!

Lacrimi – râuri s-au vărsat –
Mulţi de moarte n-au scăpat!

(Elena Şoimu–Postolachi)

În vagoane erau nişte „nare”, laiţe din scânduri, lungi şi late la ambele capete ale vagonului. Au ticsit cinci familii de 25 de persoane: familiile Şoimu, Onea, Dubălaru, Ghervas şi …familia activistului. Nu-i divulg numele pentru că urmaşii lui nu poartă vina pentru ticăloşia tatălui lor. Înainte de deportare, soţul meu vânduse o iapă tânără de rasă engleză (iubea mult caii buni) şi avea bani. Activistul l-a rugat atât de mult să-i împrumute o sumă de bani, căci vânduse buhaiul satului, cheltuind banii, şi acum trebuia să acopere frauda făcută. Soţului meu i-a fost milă de copiii lui, care puteau să rămână fără tată, dacă ar fi fost judecat, şi i-a dat suma de care avea nevoie. Dar această bunătate cum i-a fost răsplătită? Activistul, fiind secretar la „selsovet”, a întocmit listele de deportare, fără să se gândească la faptul că îl vor deporta şi pe el cu familia, alături de cei stabiliţi de dânsul.

– De toţi am ştiut că vor fi deportaţi, dar nu mi-a trecut prin gând că voi fi deportat şi eu – mărturisea mai târziu.

A fost un ticălos pe care l-au folosit, apoi, după ce nu au mai avut nevoie de el, l-au deportat.

Abia ajunseserăm la Floreşti, că scumpa mea mamă, cumnata Maria Nestor şi vărul meu Haralampie Dubălaru au şi sosit cu o căruţă la gară. Nu li se dădea voie să se apropie de vagon. Mama îmi adusese ceva de mâncare şi un covor ţesut de ea. Eu nu voiam să-l iau, dar mama repede s-a apropiat şi mi l-a vârât cu de-a sila pe fereastra mică a vagonului, zicând:

– Când vei avea nevoie, îl vei vinde!

Eu nevoi multe am întâmpinat şi am vândut tot ce am avut, dar covorul lucrat de mâinile ei l-am păstrat să am bani de drum înapoi, căci speram că ne vom întoarce cândva acasă. Despre acest covor, acum la bătrâneţe, am scris o poezie, poate nu prea reuşită, dar e din suflet:

FRUMOS COVOR BASARABEAN

Într-o caldă primăvară
Când ciocârliile cântând
Se avântau în zbor,
Mi-a ţesut mama covor
Cu flori mândre ca-n poveste
Să mi-l dea de zestre.

Dar s-au abătut spre noi
Ani de groază şi nevoi,
A venit acel calvar,
Cel mai cumplit şi barbar –
Calvarul deportărilor
Din porunca marelui tiran (Stalin)

În anul 1941, la 13 iunie în zori
Cu bătăi aprige în uşă
Călăii au intrat în casă,
Din aşternut ne-au ridicat
Şi ne-au arestat.

Apoi prin dulapuri au căutat,
Puţinele bijuterii mi le-au luat
Şi-n buzunarul lor le-au strecurat,

Iar când soţului i-am dat
Hainele să le îmbrace,
Ei ceasul scump de buzunar,
Râzând fără ruşine l-au luat!
Dar pe noi nu ne-au lăsat
Să luăm măcar o pâine!
Când am vrut să-mi iau
Diploma de bacalaureat,
Mi-au spus încrezuţi în sine:

„Asta nu va trebui”,
Eu totuşi am luat-o
Şi pe urmă tare mi-a prins bine!

Apoi spre gara din Floreşti
Cu convoi noi am plecat,
În vagoane de vite ne-au înghesuit
Şi ne-au zăvorât!

Înainte de plecare, totuşi
Noi am reuşit în grabă
Rămas bun să ne luăm.
Soţul lăcrimând pe copii i-a sărutat,
Căci presimţea că de-acum
Mai mult n-o să-i mai vadă…

Scumpa mamă cu-o căruţă
Într-o goană ne-a ajuns
Şi covorul mi-a adus.

Fiindu-mi bagajul limitat
Eu nu voiam să-l iau, dar
Mama de vagon s-a apropiat,
Pe fereastra mică l-a împins:
„La nevoie îl vei vinde”, -
Ea mi-a zis,

Apoi, frângându-şi mâinile, plângând
Înapoi s-a mai uitat
Şi a strigat:
Voi veni şi mâine!
Dar acel „mâine” n-a mai fost,
Căci ne-au pornit din gară…
Când peste Nistru am trecut,
Trenul s-a oprit

Şi ne-au despărţit.
Pe bărbaţi călăii i-au mânat
În gulag spre moarte,

Iar pe noi – femei, copii
Ne-au dus mişeii mai departe
În Siberia-ngheţată
Să avem aceeaşi soartă!

Atunci războiul era-n toi
Şi nu le mai păsa de noi.
Frig şi foame-am îndurat,
Dar covorul l-am păstrat!

Şi când soarta a voit
Să fim LIBERI în sfârşit,
Covorul l-am adus acasă.

A mai pierdut el din culori,
Dar şi aşa-i frumos!
El mi-aminteşte de mama;
Îl aştern cu drag la sărbători.

Atunci când ne-au deportat,
Nici treizeci de ani n-aveam,
Acum, de nouăzeci eu am trecut.
E cam mult!

Dar când voi pleca şi eu
Din viaţă într-o toamnă,
Acest covor basarabean
Îl vor da plângând
Alor mei cei dragi
De pomană.
(Maria Şoimu, 2004, 92 de ani)

ADIO!

Revin la 13 iunie 1941, Floreşti. Soldaţii nu-i lăsau pe oameni să-şi petreacă rudele. Am văzut prin ferestruica vagonului cum mama îşi frângea mâinile şi plângea, iar vărul meu, Haralampie, o sprijinea de braţ. Când s-au ridicat pe panta de lângă gară, mama mi-a strigat: „Am să vin şi mâine!”. Dar acel mâine nu a mai fost, căci trenul a plecat până a doua zi. Cred că se grăbeau să nu se revolte lumea. Printre mulţimea de deportaţi am văzut-o şi pe proprietăreasa din Ţepilova, de lângă Ocolina, rusoaica Eufrosinia Chirsanovscaia, tunsă scurt ca un bărbat, îmbrăcată într-o cămaşă şi pantaloni „golf”. Mama ei plecase la Bucureşti încă înainte de 1940 şi nu s-a mai întors. Eufrosinia ţinea singură gospodăria, muncea personal şi în grajd şi la câmp, în rând cu acei ţărani care se angajau la ea. Ea le plătea bine, nu-i obijduia. Era simpatizanta ideilor socialiste. Când au năvălit sovieticii, ea s-a bucurat, fiind convinsă că „cu ruşii va fi bine”, dar curând a înţeles că sunt alţi ruşi decât cei din imaginaţia sa. A fost dusă în Nord, pe la Norilsk, unde a robit în mină, în condiţii neomeneşti. Fiind fără familie, a încercat nu o dată să fugă… După reabilitare s-a stabilit în Ucraina, într-un oraş balnear şi a scris o carte cu titlul „Cât costă omul”.

…Pe la cotituri îl vedeam pe ţiganul-călugăr, Bucur, care prin fereastră scotea crucea în mână, o săruta şi era foarte vesel. Sărmanul, nu-şi dădea seama ce-l aşteaptă. Acest călugăr umbla îmbrăcat într-o sutană, încins cu un curmei, cu

picioarele goale, încălţat în nişte sandale cu talpa de lemn. Tot timpul umbla cu capul descoperit, cu pletele până pe umeri şi iarna şi vara. Bucur călătorea din sat în sat şi strângea „jertfă" pentru biserici. Femeile îi dădeau care un prosop, care o faţă de masă, un lăicer etc. se ducea cu produsele primite pe la iarmaroace şi le vindea, iar banii adunaţi îi vărsa la bisericile în construcţie sau în curs de finisare. Am fost şi noi la sfinţirea bisericii din Pârliţi, Soroca, unde era şi Bucur.

…În Floreşti ne-au ţinut două zile, până i-au adus din alte localităţi pe toţi cei supuşi deportării. Pe bărbaţi i-au adus ziua în convoi la familii, iar spre seară au plecat din vagoane. Ne-am luat rămas bun; soţul i-a sărutat lăcrimând pe copii, de parcă presimţea că ne vedeam pentru ultima oară. După ce am trecut Nistrul, trenul s-a oprit. S-a auzit o hodorogeală toată noaptea. Vagoanele din faţă, în care se aflau bărbaţii noştri, au fost desprinse şi trase pe altă linie, iar pe cele în care erau femeile şi copii le-au dus mişeii mai departe. Când s-a făcut ziuă, am văzut că nu mai sunt acele vagoane. Am întrebat pe soldaţi unde ne sunt soţii. Mi-au răspuns că au plecat înainte să pregătească locuinţe pentru familii. Minciuni! Îmi spunea inima că ne-au despărţit pentru totdeauna! Aveam pe atunci treizeci de ani neîmpliniţi şi am rămas cu doi copii printre străini, în condiţii extrem de grele, neomeneşti chiar. Când trenul trecea prin regiune Kursk, am văzut prin ferestruică o mulţime de oameni care dădeau agitaţi din mâini. Erau mai departe de linie şi aveau bagaje lângă ei. Vor fi fost bărbaţii noştri? Ce le pregătea destinul?

Când ne-am despărţit, îi dădusem soţului o parte dintre bagajele aduse de rude la gară la Floreşti, ca să-mi fie mai uşor, căci copiii erau încă mici şi nu avea cine să mă ajute. Le-am pierdut. Le vor fi luat tot călăii. Ne-au condamnat la sărăcie şi mizerie.

Pe noi, femei şi copii, trenul ne tot ducea spre Nord - Est…

Despre calvarul vieţii noastre timp de 17 ani în surghiun, cu toate greutăţile, emoţiile şi durerile pe care le-am îndurat, le

retrăim şi le suportăm din nou şi din nou ne vom strădui să scriem în alte capitole, dar acum aş vrea să scriu despre soţul meu

PREOTUL PORFIRIE ŞOIMU – VICTIMA STALINISMULUI

S-a născut la 26 februarie după stilul vechi sau 11 martie după stilul nou al anului 1904, în satul răzeşesc Stoicani din ţinutul Sorocii, având ca părinţi pe Victoria şi Mihail Şoimu. A fost al şaisprezecelea copil şi cel mai mic în familie.

Socrul meu se trăgea dintr-o familie de preoţi, dar rămânând orfan de ambii părinţi la o vârstă fragedă, nu a putut să-şi continue studiile şi se ocupa cu gospodăria. Soacra mea, Victoria, născută Negru, în satul Izvoare, se trăgea dintr-o familie de răzeşi : pe linia maternă – Nicuţă iar pe paternă – Negru, şi era la părinţi unicul copil. Se zvonea că pe linie maternă era „dvoreancă". Deşi au avut şaisprezece copii, doar şapte au ajuns la vârstă adultă, dintre care cinci au urmat şcoli superioare. Când dădea mâna cu mine sau cu altcineva, socrul meu zicea „sluga mătale". Probabil această formulă se trăgea din limba latină, de la strămoşii noştri, care se salutau cu formula „servus". Acest salut se mai foloseşte în unele localităţi din România (Cluj-Napoca). Socrul Mihail era foarte muncitor, căci avea familie mare, lucra pământul mai mult singur; feciorii îl ajutau mai mult în vacanţă, trecând de la munca intelectuală la cea fizică, fără să se observe. Pe toţi copiii i-au deprins cu munca. Avea nişte palme bătătorite, nişte degete ca ciocălăii; mânca el cât trei oameni, dar şi lucra cât cinci! Gluma lui preferată era „Dacă îi bate-o la sărăcie, o să-ţi meargă ca din apă" şi cum nu suferea lenevia, îi lua peste picior pe trândavi.

Rodul căpătat trebuia să îl realizeze, ca pe banii câştigaţi prin sudoarea frunţii şi a mâinilor să cumpere pământ pentru copii. Se ducea cu carul cu boi tocmai la Odessa pentru a vinde

grâul. Era meticulos: dădea grâul prin anumite site, numite ciur şi dârmon ca să-l cureţe de neghină. Socrul meu era un om plin de viaţă, vesel şi glumeţ. Odată a plecat la Edineţ să-l vadă pe mezinul Profir, care învăţa la şcoala duhovnicească şi, ajungând în dealul Sorocii, l-au înconjurat nişte ţigani. Glumeţ din fire, le-a spus:

– Măi oameni buni, ia mai suiţi-vă pe copaci, pe sub streaşină!

– Ciupi-ţi-aş ochii, să-ţi ciupăsc! i-a răspuns supărat un ţigan bătrân.

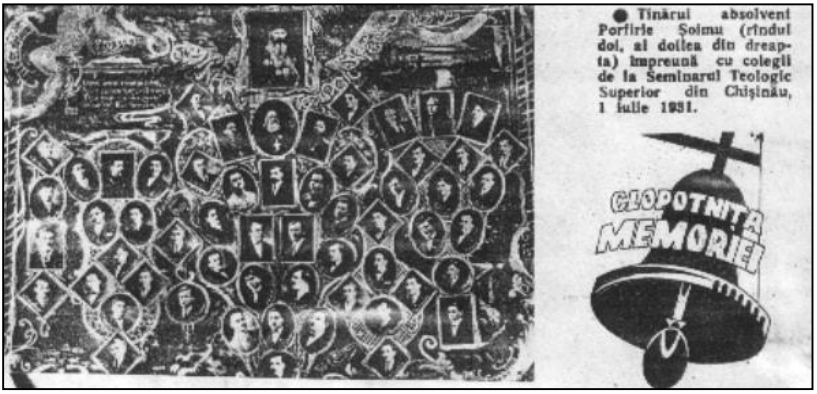
● Tînărul absolvent Porfirie Şoimu (rîndul doi, al doilea din dreapta) împreună cu colegii de la Seminarul Teologic Superior din Chişinău, 1 iulie 1931.
CLOPOTNIȚA MEMORIEI

În colţul din stânga al fotografiei e scrisă deviza către tinerii anilor ”20:

„Cârmaci uitaţi-n a vieţei mare,
Priviţi cum vin furtuni din haos!
Treziţi-vă din grea visare!...
La luptă!... Nu-i timp de repaos!”

Preotul Porfirie Şoimu şi-a făcut studiile la Seminarul Teologic din Chişinău, când Mitropolit al Basarabiei a fost Preasfinţia Sa, părintele Gurie Grosu (1928-1936).

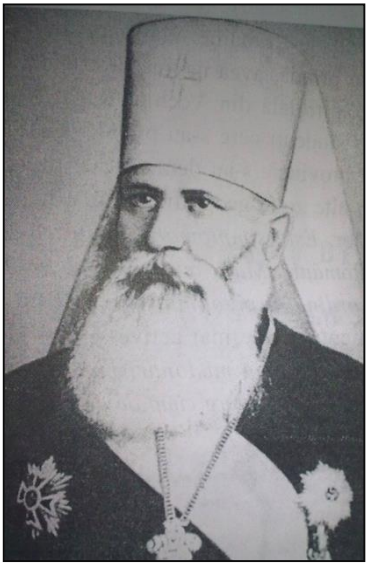

Mitropolitul Basarabiei,
Preasfinţitul Gurie Grosu.

Fcultatea de Teologie din Chişinău.

Porfirie Şoimu, absolvent al seminarului.

Familia preotului Şoimu, înainte de deportare.

Porfirie Şoimu – student la Facultatea de Teologie, Chişinău.

Soacra îi zicea soţului meu Profiraş, iar socrul – Profirache. Părinţii lui Profir Şoimu au dorit ca fiul lor să fie preot, ca să se roage pentru ei, de aceea l-au dat să înveţe la seminar. El a absolvit Seminarul Teologic din Edineţ, apoi Seminarul Teologic Superior din Chişinău. Învăţa foarte bine, avea bursă, fiind fecior de ţăran. Lui îi plăcea să lucreze pământul. Avea toate uneltele şi maşinile agricole, afară de tractor. Era deştept şi întreprinzător şi avea aptitudini de inginer şi bun agronom. S-a întâmplat să găsească la un evreu din Dumbrăveni o

secerătoare veche ce ruginea sub un gard şi a cumpărat-o ieftin. A cumpărat piese de schimb de pe la Bălţi şi Chişinău, a găsit şi sfoară de Manila, cu care secerătoarea lega singură snopii. Înhăma la ea patru cai şi se suia pe această maşină şi secera singur câte patru hectare de grâu pe zi. Snopii legaţi cu sfoară de Manila căzdeau la o parte, apoi erau aşezaţi în clăi. Grâul pe care îl selecţiona era foarte bun. A primit de la Camera Agricolă din Soroca medalia de argint şi un premiu de 2000 de lei. Se pricepea la tâmplărie şi la fierărie. A făcut o sanie foarte luxoasă cu coş şi cozoroc, iar părţile din fier le-a făcut împreună cu vecinul Axinte - fierarul; lucra de-a valma cu el în fierărie şi nu se temea să-şi murdărească mâinile.

După cum am menţionat deja, în familia lui Mihăluţă Şoimu au ajuns la vârstă majoră şapte copii: Efim, Ion, Amos – profesori, Fevronia şi Valentina – gospodine casnice, Eliza – liceană. Din nenorocire, Amos a murit la doar 21 de ani, iar Eliza la 18.

Iată ce s-a întâmplat cu Eliza. La un An nou s-au adunat la o petrecere câteva persoane tinere. Era pe vremea ocupaţiei ţariste. Pe un ofiţer rus nu l-au invitat şi acesta s-a supărat rău şi s-a răzbunat, aruncând pe fereastră o grenadă. Unul dintre invitaţi şi-a dat seama de pericol şi a strigat: „Toţi culcaţi-vă jos!”. S-a făcut o linişte mortală, iar Eliza, care era în altă cameră, a deschis uşa să vadă ce s-a întâmplat de nu se mai aude nimic. În acea clipă a şi explodat grenada şi a rănit-o grav pe Eliza la pântece. Au transportat-o imediat la spital, dar fata a decedat pe drum. A fost frumoasă, deşteaptă, avea o voce splendidă şi doar 18 ani.

De la Amos, care nu era căsătorit, soţul meu a moştenit o bogată bibliotecă ce conţinea opere ale clasicilor francezi, englezi, americani, ruşi şi români, care după deportarea noastră au fost însuşite de cineva şi nu am mai primit nimic înapoi. Pentru noi ar fi fost o amintire scumpă.

Fratele soţului, Ion Şoimu, a fost profesor şi director de şcoală în Stoicani; soţia lui, Liolea, era o foarte bună

gospodină. Aveau două fete frumoase: Clava şi Zica. În 1944 s-au refugiat în România şi legăturile cu ei s-au rupt. Nu mai ştim nimic nici de Efim. (Poate după apariţia cărţii, cineva mă va contacta.) Surorile soţului au trăit până la 80-85 de ani. Socrii mei au trăit toată viaţa în înţelegere şi iubire. Şi în ceasul morţii au fost împreună, a chemat-o, a luat-o pe soacra mea de mână, i-a sărutat-o…şi s-a stins. După moartea lui, mama Victoria nu a mai trăit prea mult, decedând la puţin timp după deportarea noastră.

Regimul bolşevic din Basarabia a dus o luptă cruntă împotriva Bisericii, deoarece platforma politică a bolşevismului se baza pe ateism. Multe biserici şi mănăstiri au fost distruse, arse şi multe dintre lăcaşurile sfinte au fost transformate în depozite sau în grajduri, sau, în mod paradoxal, chiar în muzee ale ateismului, sau în planetarii.

Doamne, Doamne, câtă batjocură au îndurat preoţii şi călugării din partea regimului comunist ateu ! Pe timpul lui Lenin şi Stalin în Rusia au fost omorâţi aproape un milion de preoţi, călugări, dascăli bisericeşti şi ierarhi, adevăraţi mucenici ai Bisericii. În Basarabia mulţi preoţi au fost chinuiţi, deportaţi în Siberia, iar alţii au murit în închisori. Dintre sutele de preoţi basarabeni de veşnică pomenire a fost condamnat la moarte prin împuşcare şi preotul Porfirie Şoimu.

Antip și Eugen Nestor, Alexandra Nestor, tinerii logodiţi Maria Nestor şi Porfirie Șoimu, Clava Coşciug – Trofăilă şi Olga Nestor într-un colţişor de rai de lângă casa părintească.

Mirii Maria şi Porfirie Şoimu, 1929.

Cu preotul Porfirie Șoimu m-am căsătorit în anul 1929, după ce am susţinut cu succes examenele de bacalaureat la Iaşi şi voiam să mă înscriu la facultate, dar „când soarta vrea să fie aşa, zadarnic vrei să faci altfel”. Porfirie avea Facultatea de teologie terminată, era bun, cuminte, frumos, deştept, de statură mijlocie, brunet, voinic şi sănătos, vesel şi cu simţul umorului – moştenit de la

tatăl său; îndrăgostit de munca pământului de mic. Era din acelaşi sat cu toate rudele mamei mele, din Stoicani. Şi părinţii mei m-au îndemnat să mă căsătoresc cu el. Ca urmare, ne-au făcut nuntă frumoasă. Eram fericiţi şi ne împăcam foarte bine. La început a fost numit preot în comuna Heciul vechi, Sângerei, iar peste un an, când bătrânul preot, părintele Gheorghe din Parcani, a ieşit la pensie, a fost transferat soţul meu, mutându-ne în satul meu natal. Aici părinţii ne-au ajutat să ne construim o casă, pe care am finisat-o în 1936. Doar cinci ani am avut fericirea să trăim în cuibul nostru. Am descoperit că era un bun familist, dar viaţa noastră fericită ne-au distrus-o „eliberatorii". De răul lor preotul Porfirie s-a prăpădit aşa cum a fost nimicită o lume întreagă în gulagul comunist stalinist. Soarta ne-a despărţit pentru totdeauna, iar viaţa i s-a stins la numai 38 de ani.

Familia preotului Porfirie Şoimu.

Preotul P. Şoimu, cu soţia şi fiica Elena, 1932.

Biserica din satul Parcani

CUM NKVD-IŞTII NE DISTRUGEAU NEAMUL

Înainte de deportare soţul a fost la Chişinău şi a văzut cum l-au arestat pe preotul Nicolae Ciobanu din Stoicani, tocmai când se pregătea să treacă frontiera în România. Familia sa reuşise să treacă graniţa, dar preotul nu. După arestare a dispărut şi nu s-a mai ştiut nimic de dânsul. Văzând această tragedie, soţul a înţeles că nu vom putea pleca în România. S-a întors acasă în culmea disperării. Veneau şi oamenii şi îl rugau să nu plece:

– Cine ne va înmormânta, cine ne va boteza copiii?

Şi a rămas spre nenorocirea sa şi a familiei. Pe atunci soţului meu nu-i trecea prin gând că şi pe el îl aşteaptă acelaşi destin vitreg.

Auzisem prin anii ’85 că undeva, pe strada Alexandru cel Bun nr. 19 a fost descoperit de către actorul şi regizorul Tudor Tătaru, într-un subsol, o cameră mare cu uşa de fier. Era o cameră de tortură, în care mai erau instrumente de tortură şi un crematoriu într-un fund de beci. După ce îi băteau şi îi schingiuiau pe sărmanii oameni, îşi băteau joc de ei, îi ardeau. Se spunea că noaptea, când ardeau cadavrele, ieşea un fum greu, înecăcios deasupra Chişinăului şi lumea nu înţelegea de unde este. Probabil mulţi oameni nevinovaţi au trecut prin această „fabrică a morţii”.

Cu ce drept au nimicit „eliberatorii” sovietici atâţia oameni nevinovaţi într-o ţară care nu le aparţinea?!

În satul Marchelovo, în Siberia, trăia doamna Nina Mironov, deportată din satul Vasilcău, Soroca. Ea mi-a povestit că avea în Rusia o mătuşă din partea soţului său care fusese şi el despărţit de familie şi dus în gulag. La despărţire s-a înţeles

cu soţul să scrie amândoi mătuşii din Rusia ca astfel să afle unul despre altul. Peste un timp, doamna Mironov a aflat de la mătuşă că soţul ei se află într-o închisoare din Ivdel şi cu el mai este preotul Şoimu din Parcani. De la Nina am aflat că pe toţi bărbaţii noştri i-au dus în gulagul din Ivdel. Speram că ne vom întâlni, dar nu a fost să fie aşa o bucurie…

Imediat am scris şi eu din Tomsk la Ivdel şi am primit răspuns că soţul meu a murit de CANCER LA STOMAC la 8 august 1942. Nu am crezut, pentru că el era un om tânăr, sănătos, voinic, rezistent şi niciunul dintre părinţii săi nu a suferit de o aşa maladie.

LA COMUNIŞTI MINCIUNA STĂ ÎN CAPUL MESEI

Au trecut ani, noi am fost reabilitaţi după 17 ani de surghiun şi în 1958 ne-am întors din Siberia, iar eu am început din nou căutările.

La 2 martie 1959 am primit copia scrisorii semnată de Tuev, adresată şefului închisorii Nr. 1 UVD Sverdlovsk, tovarăşului Poltavţev că Şoimu P.M. a fost dus încolo la 8 august 1942. (Atenţie!)

La 14 martie 1959, şeful „secţiei speciale" Nr.1 îi răspunde arătând că cererea mea e trimisă în UVD Sverdlovsk.

De acolo, la 19 martie 1959, primesc altă scrisoare în care sunt anunţată că cererea mea de la 19 februarie 1959 e trimisă în oraşul Sverdlovsk – KGB-ului, de unde mi se recomandă să aştept răspunsul (semnăturile neciteţe).

La 24 martie 1959 răspunde şeful UKGB din regiunea Sverdlovsk, Kazanţev, că cererea mea e trimisă la KGB-ul din RSSM, de unde urmează să aştept răspunsul.

La 26 martie din nou primesc copia scrisorii din închisoarea Nr. 1 UVD Sverdlovsk, semnată de acelaşi Kapustin şi adresată şefului „secţiei speciale" Nr.1 a UBD din regiunea Sverdlovsk, în care se spune că le trimite a doua cerere a Mariei Şoimu, care vrea să afle soarta soţului şi că soţul meu, Şoimu P.M. a fost adus în această „secţie specială", (aţi observat!), la 8 august 1942. (Probabil ca să fie exterminat, fiindcă ultimele cuvinte sunt şterse.)

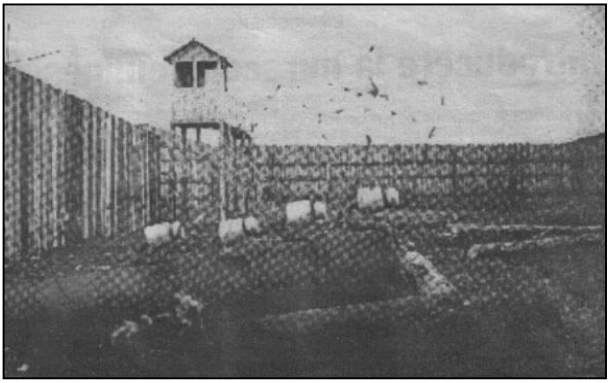

Gulagul din Ivdel.

La 28 martie 1959 primesc de acolo iar o copie a scrisorii, adresată şefului „secţiei KGB”, regiunea Sverdlovsk, Saenko, în care figurează semnăturile lui Poltavţev şi a lui Kapustin, în care e acelaşi răspuns:

“Шойму П.М убыл в ваше распоряжение 8-08-1942”

(Şoimu P.M. a plecat la dispoziţia dumneavoastră la 08-08-1942)

La 9 aprilie 1959 primesc de la Soroca certificatul de deces al soţului, în care se specifică faptul că a decedat la 8 august 1942, în urma maladiei „cancer la stomac” (“от рака желудка”). Luaţi seama! A „murit” chiar în ziua când a fost adus în „secţia specială”???! Câtă minciună!

Numai peste 30 de ani, după ce s-a destrămat Uniunea Sovietică, la 26 aprilie 1989 am primit răspunsul adevărat cum că soţul meu, Şoimu Porfirie Mihailovici, a fost împuşcat la 8 august 1942, în oraşul Ivdel, regiunea Sverdlovsk.

După reabilitarea noastră am primit de la Procuratura Republicii Moldova o scrisoare, în care era scris că Şoimu P.M. este reabilitat post-mortem. „Spre regret, nu dispunem de informaţii despre locul înmormântării şi nici nu e posibil de

stabilit", ne-au răspuns din Sverdlovsk. Oare trebuiau atâţia ani ca să aflăm adevărul?

A fost nevoie de încă mult timp pentru a da de capăt, să ne descurcăm în hârtiile mincinoase ale călăilor staliniști.

Fără să ştiu eu, fiica mea Elena a scris la Ivdel şi a primit răspuns că tatăl ei, Şoimu P.M. a murit la 08-08-1942 de cancer la esofag („ot raca pişcevoda"). Observaţi că răspunsurile sunt diferite. Altă minciună!

Anexez toată corespondenţa.

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE AL R.S.S. MOLDOVA
277612, or. Chişinău, pr. Ştefan cel Mare, 75

МИНИСТЕРСТВО ВНУТРЕННИХ ДЕЛ СССР МОЛДОВА

Гр.Шоймy Мapии Евгеньевне
гм,г.Флорешть,ул.Лучафэруй 28.

«6» мая 19 92г. № В/4-Н- 266

СПРАВКА

Дана гр-ке Шоймy Мapии Евгеньевне,I9II года рождения(так в документе)в том,что она с I3 июня I94I года по I9 сентября I957 года действительно находилась на спецпоселении в Томской области.Указом ПВС СССР от I6 января I989 года-реабилитирована.

Справка дана для предъявления в органы соцобеспечения.

Начальник отдела — Ш.Я.Карауш

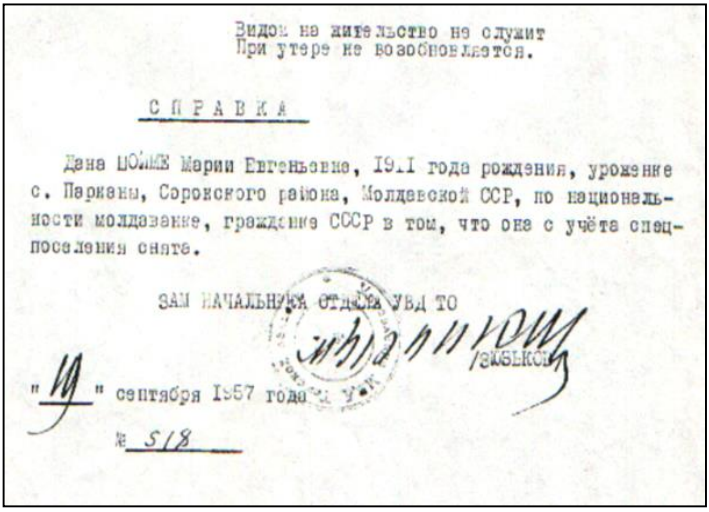

Видом на жительство не служит
При утере не возобновляется.

СПРАВКА

Дана ШОЙМЕ Марии Евгеньевне, 1911 года рождения, уроженке с. Парканы, Сорокского района, Молдавской ССР, по национальности молдаванке, гражданке СССР в том, что она с учёта спецпоселения снята.

ЗАМ НАЧАЛЬНИКА ОТДЕЛА УВД ТО /ЗУБКОВ/

"19" сентября 1957 года

№ 518

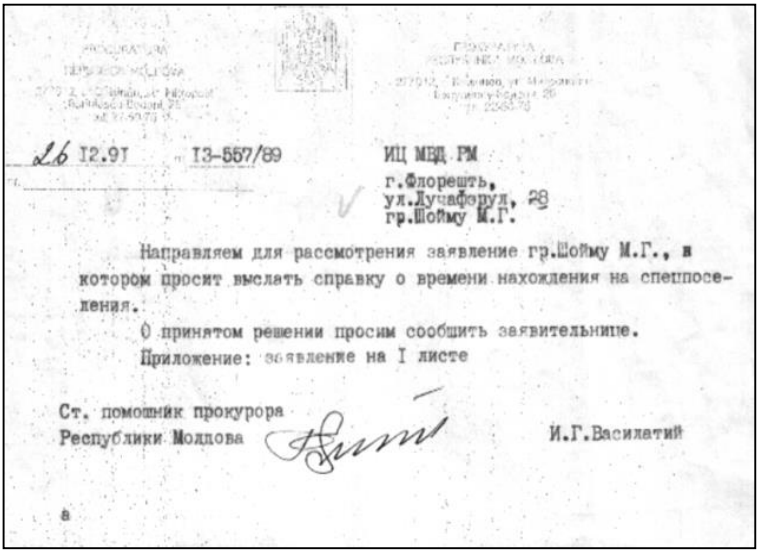

26 12.91 13-557/89

ИЦ МВД РМ
г.Флорешть,
ул.Лучафэруя, 28
гр.Шойму М.Г.

Направляем для рассмотрения заявление гр.Шойму М.Г., в котором просит выслать справку о времени нахождения на спецпоселения.

О принятом решении просим сообщить заявительнице.

Приложение: заявление на 1 листе

Ст. помощник прокурора
Республики Молдова И.Г.Василатий

а

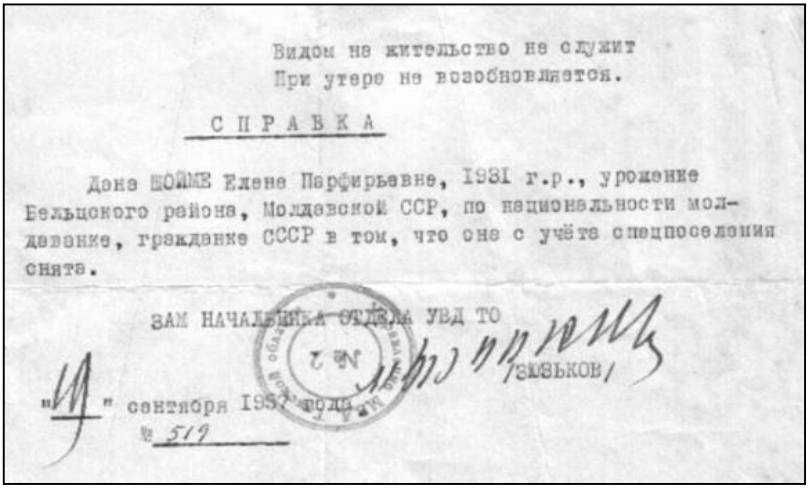

Видом на жительство не служит
При утере не возобновляется.

СПРАВКА

Дана БОЙМЕ Елене Парфирьевне, 1931 г.р., уроженке Бельцского района, Молдавской ССР, по национальности молдаванке, гражданке СССР в том, что она с учёта спецпоселения снята.

ЗАМ НАЧАЛЬНИКА ОТДЕЛА УВД ТО ЗЕЗЬКОВ

"19" сентября 1957 года

№ 519

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE AL R.S.S. MOLDOVA

МИНИСТЕРСТВО ВНУТРЕННИХ ДЕЛ ССР МОЛДОВА

277612, or. Chișinău, pr. Ștefan cel Mare, 75

«6» марта 19 92г. Nr. 8/4-261

La _____ de la _____

Гр. Бойку-Постолака Е.П.
РМ, г. Флорешты, ул. Лучафэрул 28.

СПРАВКА

Дана гр-ке Бойку (так в документе) Елене Порфирьевне (Профировне (так в документе), 1931 года рождения в том, что она с 13 июня 1941 года по 19 сентября 1957 года действительно находилась на спецпоселении в Томской области. Указом ПВС СССР от 16 января 1989 года-реабилитирована.

Справка дана для предоставления в органы соцобеспечения.

Начальник отдела И.Н. Карзун

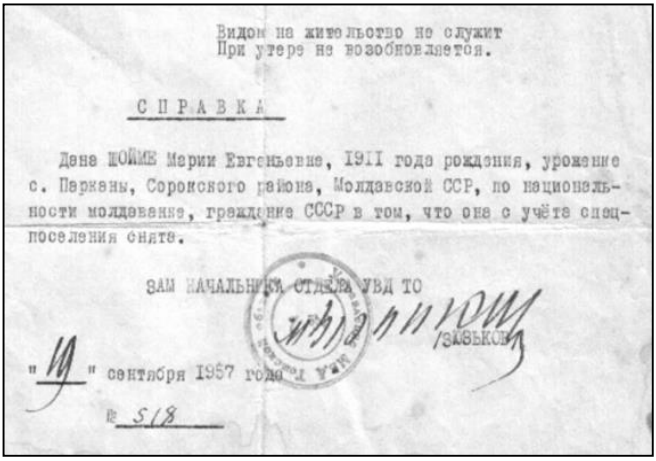

Видом на жительство не служит
При утере не возобновляется.

СПРАВКА

Дана ЛОЙМЕ Марии Евгеньевне, 1911 года рождения, уроженке с. Перкалы, Сорокского района, Молдавской ССР, по национальности молдаванке, гражданке СССР в том, что она с учёта спецпоселения снята.

ЗАМ НАЧАЛЬНИКА СТОЛА УВД ТО

/ЗАЙКОВ/

"19" сентября 1957 года

№ 518

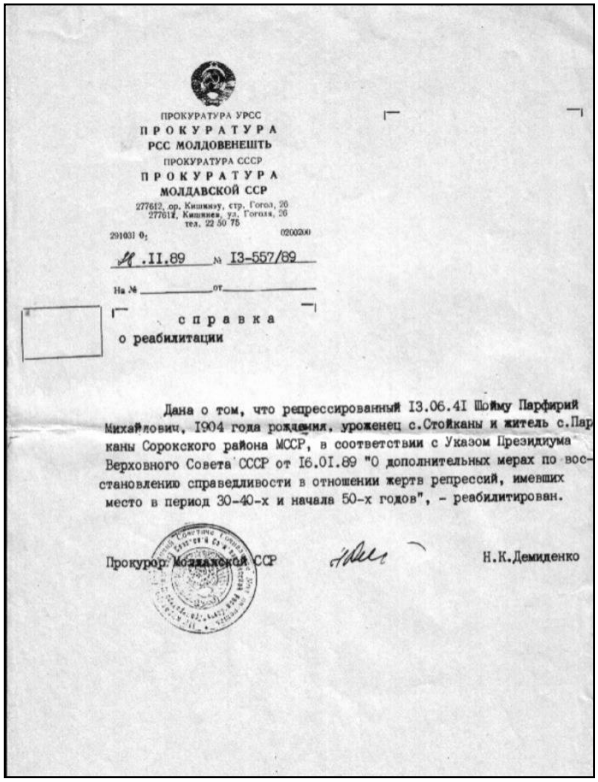

ПРОКУРАТУРА УРСС
П Р О К У Р А Т У Р А
РСС МОЛДОВЕНЕШТЬ
ПРОКУРАТУРА СССР
П Р О К У Р А Т У Р А
МОЛДАВСКОЙ ССР
277612, пр. Кишинэу, стр. Гоголь, 26
277614, Кишинев, ул. Гоголя, 26
тел. 22 50 75

291031 0₂ 0202020

14.II.89 № I3-557/89

На № _____ от _____

с п р а в к а
о реабилитации

Дана о том, что репрессированный I3.06.4I Шойму Парфирий Михайлович, I904 года рождения, уроженец с.Стойканы и житель с.Парканы Сорокского района МССР, в соответствии с Указом Президиума Верховного Совета СССР от I6.0I.89 "О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших место в период 30-40-х и начала 50-х годов", - реабилитирован.

Прокурор Молдавской ССР Н.К.Демиденко

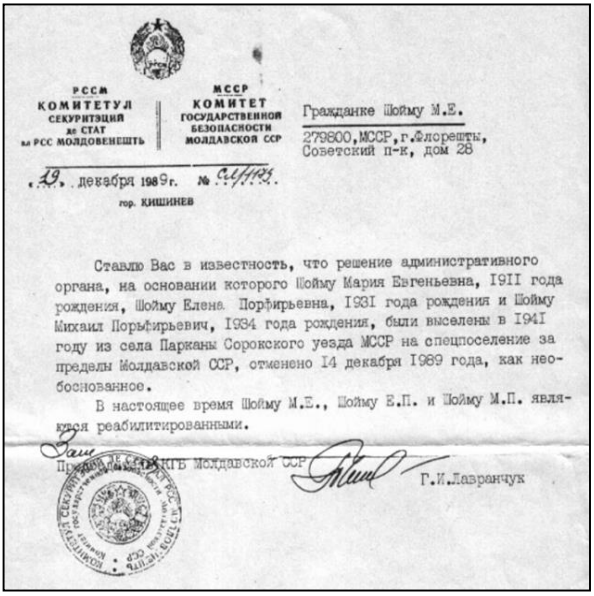

РССМ
КОМИТЕТУЛ СЕКУРИТЭЦИЙ ле СТАТ ал РСС МОЛДОВЕНЕШТЬ

МССР
КОМИТЕТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ МОЛДАВСКОЙ ССР

Гражданке Шойму М.Е.

279800, МССР, г. Флорешты, Советский п-к, дом 28

«29» декабря 1989г. № С-14/123.
гор. КИШИНЕВ

Ставлю Вас в известность, что решение административного органа, на основании которого Шойму Мария Евгеньевна, 1911 года рождения, Шойму Елена Порфирьевна, 1931 года рождения и Шойму Михаил Порьфирьевич, 1934 года рождения, были выселены в 1941 году из села Парканы Сорокского уезда МССР на спецпоселение за пределы Молдавской ССР, отменено 14 декабря 1989 года, как необоснованное.

В настоящее время Шойму М.Е., Шойму Е.П. и Шойму М.П. являются реабилитированными.

Зам. Председателя КГБ Молдавской ССР Г.И.Лаврончук

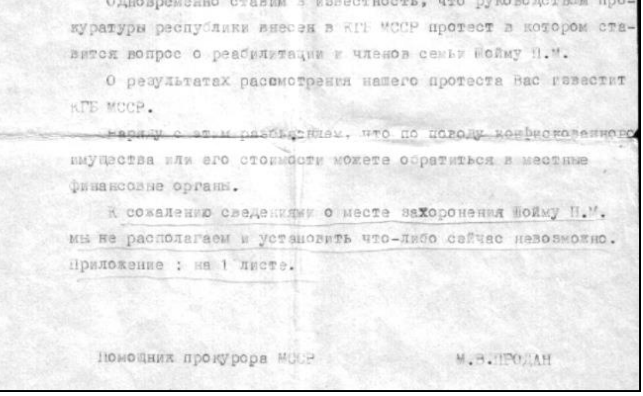

ПРОКУРАТУРА УРСС

ПРОКУРАТУРА
РСС МОЛДОВЕНЕШТЬ
ПРОКУРАТУРА СССР
ПРОКУРАТУРА
МОЛДАВСКОЙ ССР

277612, ор. Кишинэу, стр. Гоголь, 26
277612, Кишинев, ул. Гоголя, 26
тел. 22 80 75

279800 МССР
г. Флорешты,
пер. Советский, 28
Шойму М.Е. и Постолаки В.М.

23.11.89 №18-557/89

На Ваши заявления сообщаю, что репрессированный в 1941 г. Шойму П.М. реабилитирован, о чем высылаем соответствующую справку.

Одновременно ставим в известность, что руководством прокуратуры республики внесен в КГБ МССР протест в котором ставится вопрос о реабилитации и членов семьи Шойму П.М.

О результатах рассмотрения нашего протеста Вас известит КГБ МССР.

Вариду с этим разъясняем, что по поводу конфискованного имущества или его стоимости можете обратиться в местные финансовые органы.

К сожалению сведениями о месте захоронения Шойму П.М. мы не располагаем и установить что-либо сейчас невозможно.

Приложение : на 1 листе.

Помощник прокурора МССР М.В.ПРОДАН

РССМ
КОМИТЕТУЛ
СЕКУРИТЭЦИЯ
ле СТАТ
ал РСС МОЛДОВЕНЕШТЬ

МССР
КОМИТЕТ
ГОСУДАРСТВЕННОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ
МОЛДАВСКОЙ ССР

28 апреля 1990 г. № П-162
гор. КИШИНЕВ

Председателю исполкома
Сорокского райсовета народных
депутатов

тов. Лопушор В.Д.

г.Сороки, ул.Красноармейская,5

копия: гр-ке Постолаки Е.П.
279800 г.Флорешты,МССР
пер.Советский,28

В соответствии с Постановлением Совета Министров Молдавской ССР № 103 от 9 апреля 1990 года направляем на Ваше рассмотрение заявление Постолаки Е.П. по поводу возмещения убытков, причиненных при административном выселении в 1941 году.

Для сведения сообщаем, что Шойму Порфирий Михайлович, 1904 года рождения, уроженец с.Стойканы, Сорокского района бывший житель с.Парканы этого же района 13 июня 1941 года был арестован органами НКВД МССР за участие в контрреволюционной партии и 20 июня 1942 года приговорен Особым Совещанием при НКВД СССР к расстрелу.

В этот же день были высланы в отдаленные районы страны члены его семьи: жена - Мария Евгеньевна, 1911 года рождения, дочь - Елена Порфирьевна, 1931 года рождения и сын - Михаил Порфирьевич, 1934 года рождения.

В настоящее время Шойму П.М. и члены его семьи реабилитированы по Указу ПВС СССР от 16 января 1989 года.

При аресте и административном выселении вопрос о конфискации имущества не обсуждался.

Приложение: заявление П-162 на 4-х листах, в первый адрес.

Председатель КГБ Г.И.Лаврынчук

КОПИЯ

МССР
КОМИТЕТ
ГОСУДАРСТВЕННОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ
МОЛДАВСКОЙ ССР
19 декабря 1989 г. № СД/ 11179
гор.Кишинев

Гражданке Войку М.Е.
279600,МССР,г.Сорокты,
Советский п-к,дом 28.

Сообщаю Вас в известность,что решение административного органа, на основании которого Войку Мария Евгеньевна,1911 года рождения, Войку Елена Петровьевна,1937 года рождения и Войку Михаил Петрьирьевич, 1934 года рождения,были выселены в 1941 году из села Паркань Сорокского уезда МССР на спецпоселение за пределы Молдавской ССР,отменено 14 декабря 1989 года,как необоснованное.

В настоящее время Войку М.Е., Войку Е.М. и Войку М.П. являются реабилитированными.

Зам.председателя КГБ Молдавской ССР подпись Г.М. Назарчук
печать

30 10 1993 года. Я, И. Гассовалов
государственный нотариус ... нотариальной конторы
Федецкий ... Молдавской ССР, свидетельствую ...
этой копии с ... и что документ ... в ней ... ограничений, запрещений ... слов и иных неоговоренных ... каких-либо особенностей не оказалось.
Зарегистрировано в реестре за № 3-2466
Взыскано государственной пошлины ...
Государственный нотариус ...

РССМ
КОМИТЕТУЛ
СЕКУРИТЭЦИЙ
дэ СТАТ
аль РСС МОЛДОВЕНЕШТЬ

МССР
КОМИТЕТ
ГОСУДАРСТВЕННОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ
МОЛДАВСКОЙ ССР

Гражданке Шойму М.Е.
279600, МССР, г.Флорешты,
Советский п-к, дом 28

«19» декабря 1989г. № 04/1723
гор. КИШИНЕВ

Ставлю Вас в известность, что решение административного органа, на основании которого Шойму Мария Евгеньевна, 1911 года рождения, Шойму Елена Порфирьевна, 1931 года рождения и Шойму Михаил Порфирьевич, 1934 года рождения, были выселены в 1941 году из села Парканы Сорокского уезда МССР на спецпоселение за пределы Молдавской ССР, отменено 14 декабря 1989 года, как необоснованное.

В настоящее время Шойму М.Е., Шойму Е.П. и Шойму М.П. являются реабилитированными.

Зам. Председателя КГБ Молдавской ССР Г.И.Лавранчук

СССР
МВД
Молдавской области
27/V 1947
№ 2511
г. Кишинев

№ 1939/15
27.5

НАЧАЛЬНИКУ ИВДЕЛЬСКОГО ГО МГБ
капитану тов. ЛЕБЕДЕВУ
гор.Ивдель.

На Ваш 414 от 23/V-1947 года

Сообщаем, что у нас на с/учете административно-ссыльный ШАЙМА Прокофий Михеевич 1904г.рождения не числится.

НАЧАЛЬНИК ИВДЕЛЬСКОГО ГО МВД
ГВ.СТ.ЛЕЙТЕНАНТ /ГАРЕНСКИХ/

ПОМ. КОМЕНДАНТА
ИВДЕЛЬСКОГО ГО МВД /МОХНАТКИНА/

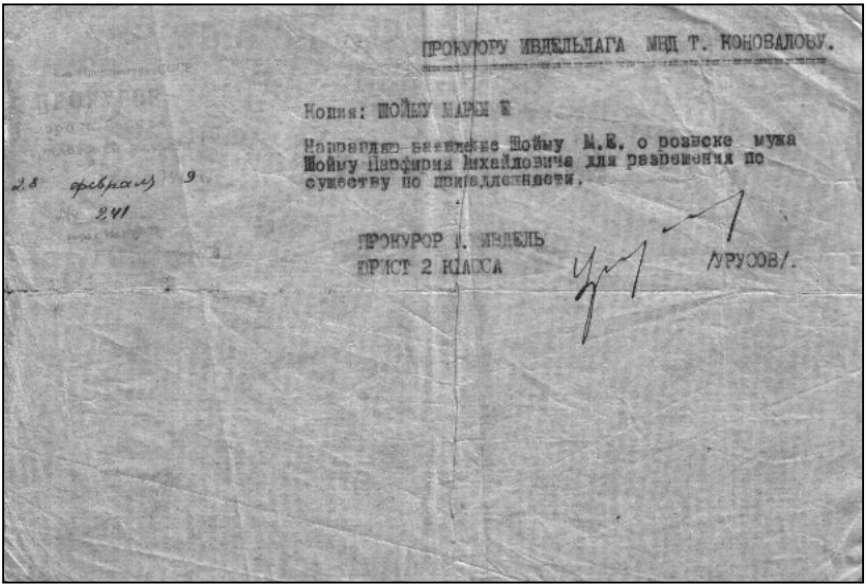

ПРОКУРОРУ ИВДЕЛЬЛАГА МВД Т. КОНОВАЛОВУ.

Копия: ШОЙМУ МАРИИ Е

Направляю заявление Шойму М.Е. о розыске мужа Шойму Пафнутия Михайловича для разрешения по существу по принадлежности.

28 февраля 9
241

ПРОКУРОР 1. ИВДЕЛЬ
ЮРИСТ 2 КЛАССА /УРУСОВ/.

С. С. С. Р.

НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

УПРАВЛЕНИЕ НКВД ПО НСО

Шегарское РО НКВД

Форма № 8.

УДОСТОВЕРЕНИЕ
(взамен паспорта)

Дана административно ссыльному высланному Шойма Мария

2 марта 1943г. Евгеньевна в том, что он состоит на учете в

№ Анастасьевском с/с Шегарск. р-а

С и обязан проживать Анастасьевский с/с

с. Анастасьевка без права выезда за пределы указанного пункта.

Обязан явкой на регистрацию в Анастасьевском

Шойма М.Е. каждого 1-го 15-го числа.

При отсутствии отметки о своевременной явке на регистрацию удостоверение недействительно.

Начальник Шегарского РО НКВД
Сержант милиции (Петров)

Дата регистрации: Дата регистрации: Дата регистрации Дата регистрации:
Подпись Подпись Подпись Подпись
Дата регистрации: Дата регистрации: Дата регистрации: Дата регистрации:
Подпись Подпись Подпись Подпись
Дата регистрации: Дата регистрации: Дата регистрации: Дата регистрации:
Подпись Подпись Подпись Подпись

De două ori pe lună, când venea comandantul, cei deportaţi se prezentau la sovietul sătesc pentru a confirma ca e prezent, că nu a plecat fără voie.

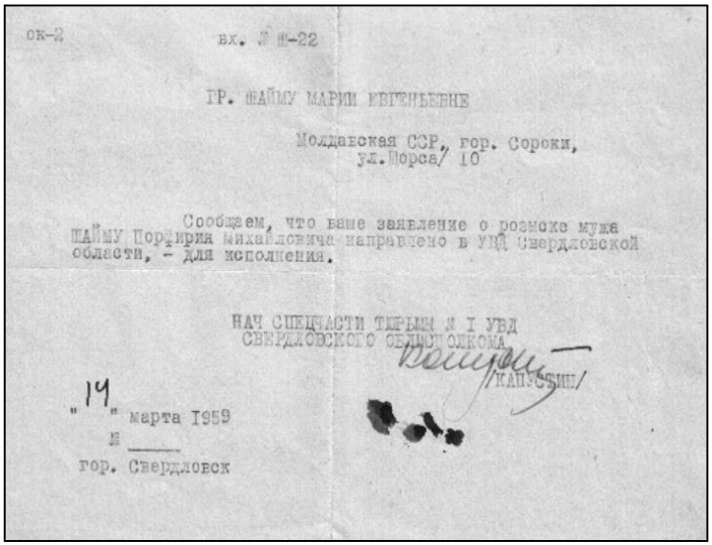
ОК-2 вх. № 11-22

ГР. ШАЙМУ МАРИИ ЕВГЕНЬЕВНЕ

Молдавская ССР, гор. Сороки,
ул. Мира/ 10

Сообщаем, что ваше заявление о розиске мужа ШАЙМУ Порфирия Михайловича направлено в УМД Свердловской области, - для исполнения.

НАЧ СПЕЦЧАСТИ ТЮРЬМЫ № 1 УВД
СВЕРДЛОВСКОГО ОБЛИСПОЛКОМА
/КАПУСТИН/

" 14 " марта 1959
№ _____
гор. Свердловск

МВД СССР

Управление
Министерства Внутренних Дел
по Свердловской области

16. I 1958 г.

№ 53 Ш-3

гор. Свердловск

Гр. Шойму Марии Евгеньевне
г. Томск, Совнаркомовский пер. дом 15, кв 2.

Ваше заявление от 2 I 1958 года

сообщаем, что о розыске Шойму ПМ направлено в УМВД Свердл. области для проверки и исполнения.

Начальник отдела УМВД
по Свердловской области

Начальник отделения

2300

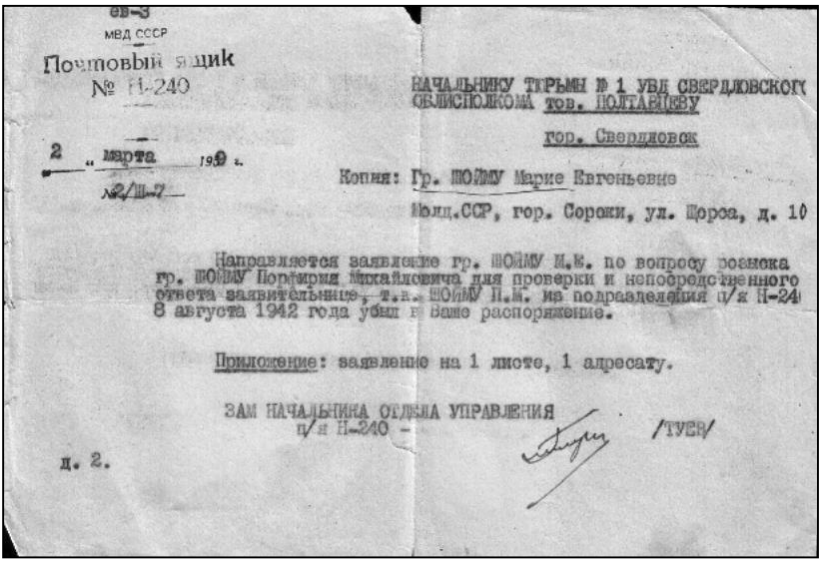

ев-3

МВД СССР

Почтовый ящик
№ П-240

2 " марта 1959 г.

№2/Ш-7

НАЧАЛЬНИКУ ТЮРЬМЫ № 1 УВД СВЕРДЛОВСКОГО ОБЛИСПОЛКОМА тов. ПОЛТАРЕВУ

гор. Свердловск

Копия: Гр. ШОЙМУ Марие Евгеньевне
Молд.ССР, гор. Сороки, ул. Шора, д. 10

Направляется заявление гр. ШОЙМУ М.Е. по вопросу розыска гр. ШОЙМУ Портирия Михайловича для проверки и непосредственного ответа заявительнице, т.к. ШОЙМУ П.М. из подразделения п/я П-240 8 августа 1942 года убыл в Ваше распоряжение.

Приложение: заявление на 1 листе, 1 адресату.

ЗАМ НАЧАЛЬНИКА ОТДЕЛА УПРАВЛЕНИЯ
п/я П-240 - /ТУЕВ/

д. 2.

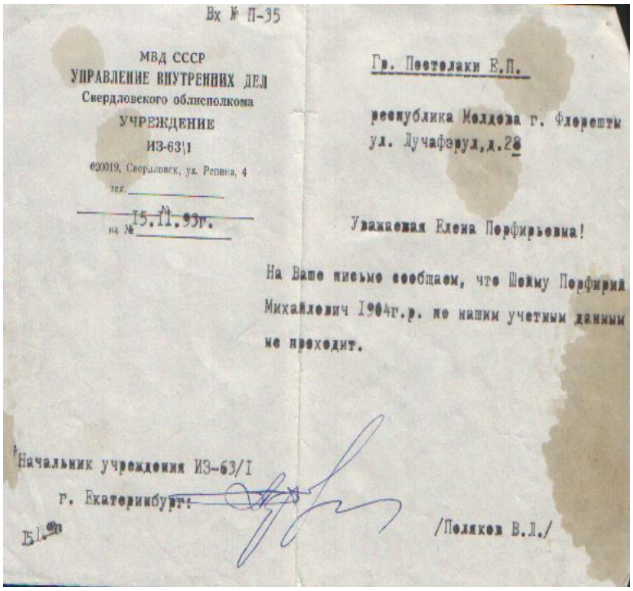

Вх № П-35

МВД СССР
УПРАВЛЕНИЕ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
Свердловского облисполкома
УЧРЕЖДЕНИЕ
ИЗ-63\1
620019, Свердловск, ул. Репина, 4
тел.

на № 15.11.89г.

Гр. Постолаки Е.П.

республика Молдова г. Флорешты
ул. Лучафэрул,д.28

Уважаемая Елена Порфирьевна!

На Ваше письмо сообщаем, что Шойму Порфирий Михайлович 1904г.р. по нашим учетным данным не проходит.

Начальник учреждения ИЗ-63/I
г. Екатеринбург

/Поляков В.Л./

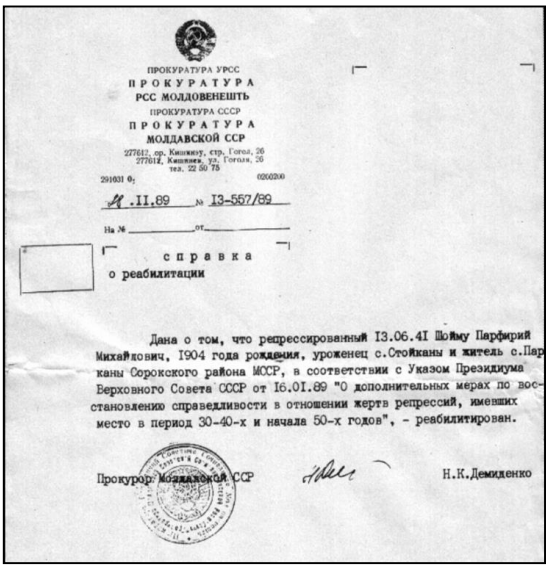

ПРОКУРАТУРА УРСС
ПРОКУРАТУРА
РСС МОЛДОВЕНЕШТЬ
ПРОКУРАТУРА СССР
ПРОКУРАТУРА
МОЛДАВСКОЙ ССР
277612, ор. Кишинэу, стр. Гогол, 26
277612, Кишинев, ул. Гоголя, 26
тел. 22 50 75

291031 0; 0202030

.II.89 № I3-557/89

На № от

справка
о реабилитации

Дана о том, что репрессированный I3.06.4I Шойму Парфирий Михайлович, I904 года рождения, уроженец с.Стойканы и житель с.Парканы Сорокского района МССР, в соответствии с Указом Президиума Верховного Совета СССР от I6.0I.89 "О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших место в период 30-40-х и начала 50-х годов", - реабилитирован.

Прокурор Молдавской ССР Н.К.Демиденко

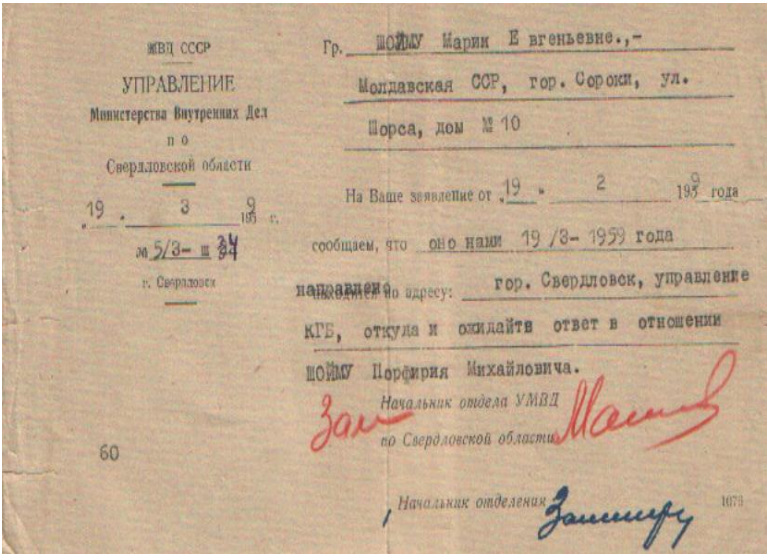

МВД СССР

УПРАВЛЕНИЕ
Министерства Внутренних Дел
по
Свердловской области

19 . 3 9 195 г.
№ 5/3- ш 34
г. Свердловск

Гр. ШОЙМУ Марии Евгеньевне,-
Молдавская ССР, гор. Сороки, ул.
Шорса, дом № 10

На Ваше заявление от 19 . 2 9 195 года
сообщаем, что оно нами 19/3-1959 года
направлено по адресу: гор. Свердловск, управление
КГБ, откуда и ожидайте ответ в отношении
ШОЙМУ Порфирия Михайловича.

Начальник отдела УМВД
по Свердловской области

Начальник отделения

60

1078

вх.Ш-38.

НАЧАЛЬНИКУ I СПЕЦОТДЕЛА УВД СВЕРДЛОВСКОЙ ОБЛАСТИ.
гор.Свердловск.

Копия:Гражданке ШОЙМУ Марии Евгеньевне,Молдавская АССР,
гор.Сороки ул.Шорса № 10.

При этом направляем второе заявление гр-ки Шоймы М.Е. о местонахождении мужа ШОЙМУ Порфирия Михайловича,убывшего в Ваше распоряжение 8/УП-42 года

ПРИЛОЖЕНИЕ: Заявление.

НАЧАЛЬНИК СПЕЦЧАСТИ ТЮРЬМЫ № 1 УВД
СВЕРДЛОВСКОГО ОБЛИСПОЛКОМА (ЛАПУСТИН)

Ш-38.
«26» марта 1959 года.
гор.Свердловск.

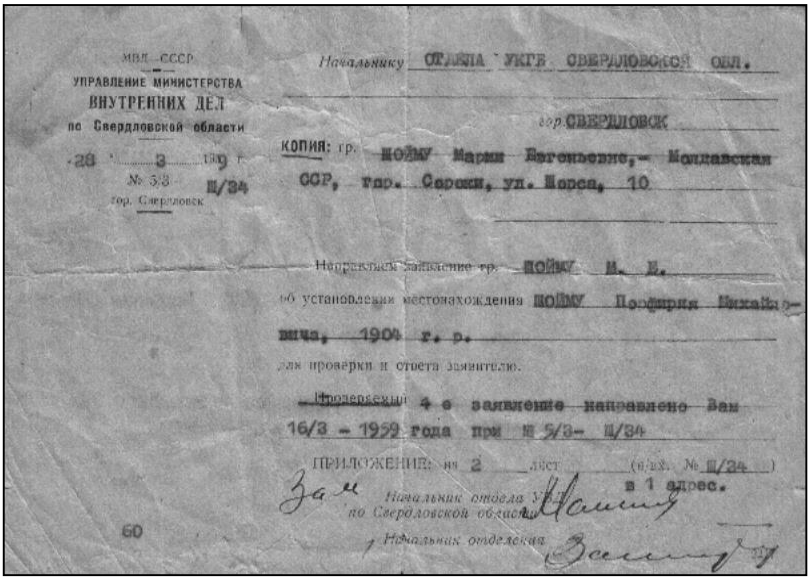

МВД СССР
УПРАВЛЕНИЕ МИНИСТЕРСТВА
ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
по Свердловской области

28 3 1959 г.
№ 538 Ш/34
гор. Свердловск

Начальнику ОТДЕЛА УКГБ СВЕРДЛОВСКОЙ ОБЛ.

гор. СВЕРДЛОВСК

КОПИЯ: гр. НОЙМУ Марии Евгеньевне,- Молдавская ССР, гор. Сороки, ул. Шорса, 10

Направляем заявление гр. НОЙМУ М. Е.

об установлении местонахождения НОЙМУ Порфирия Михайловича, 1904 г. р.

для проверки и ответа заявителю.

Проверкой 4-е заявление направлено Зам 16/3 - 1959 года при № 5/3- Ш/34

ПРИЛОЖЕНИЕ: на 2 лист (а/д: № Ш/34) в 1 адрес.

Зам. Начальник отдела УКГБ по Свердловской области

Начальник отделения

60

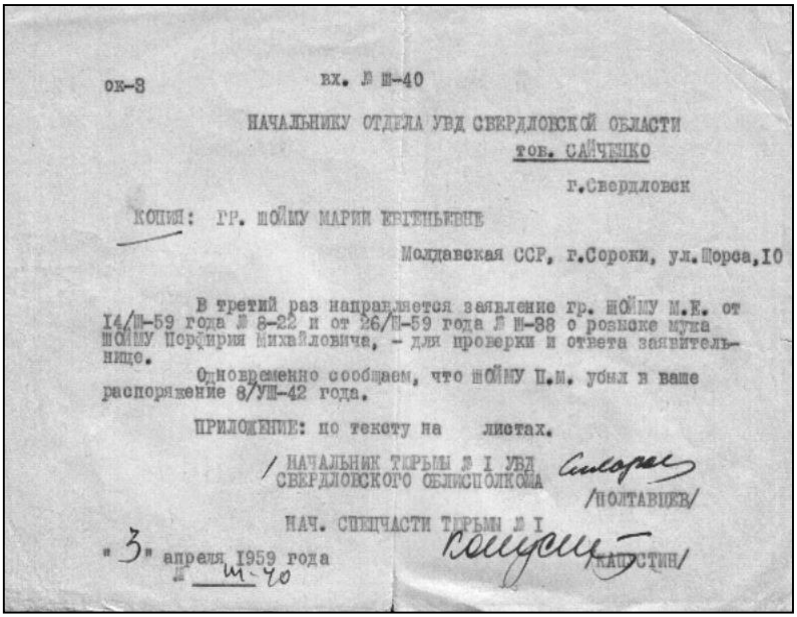

ок-8 вх. № Ш-40

НАЧАЛЬНИКУ ОТДЕЛА УВД СВЕРДЛОВСКОЙ ОБЛАСТИ
тов. САЙЧЕНКО
г.Свердловск

КОПИЯ: ГР. НОЙМУ МАРИИ ЕВГЕНЬЕВНЕ
Молдавская ССР, г.Сороки, ул.Шорса,10

В третий раз направляется заявление гр. НОЙМУ М.Е. от 14/Ш-59 года № 8-22 и от 26/Ш-59 года № Ш-38 о розыске мужа НОЙМУ Порфирия Михайловича, - для проверки и ответа заявителю.

Одновременно сообщаем, что НОЙМУ М.М. убыл в ваше распоряжение 8/УШ-42 года.

ПРИЛОЖЕНИЕ: по тексту на листах.

НАЧАЛЬНИК ТЮРЬМЫ № 1 УВД СВЕРДЛОВСКОГО ОБЛИСПОЛКОМА /ПОЛТАВЦЕВ/

НАЧ. СПЕЦЧАСТИ ТЮРЬМЫ № 1 /КАПУСТИН/

"3" апреля 1959 года
№ Ш-40

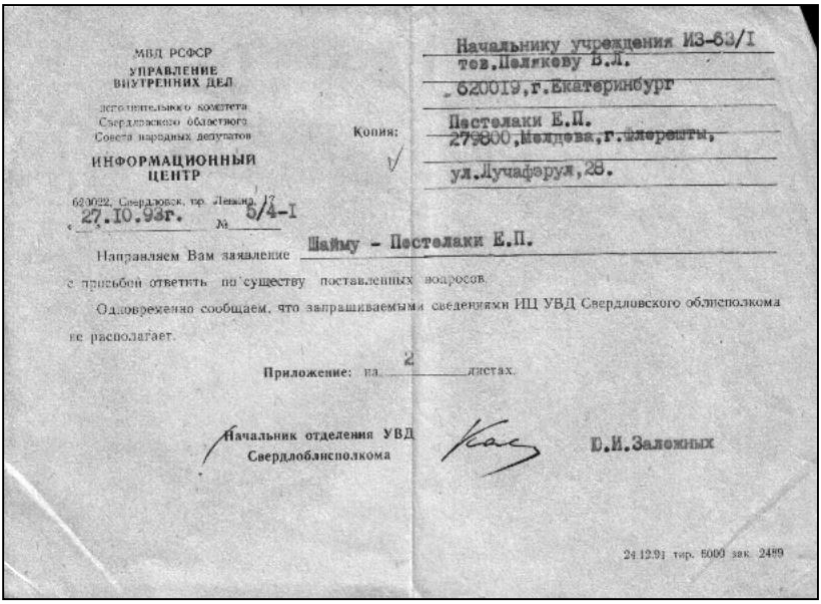

МВД РСФСР
УПРАВЛЕНИЕ
ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
исполнительного комитета
Свердловского областного
Совета народных депутатов

ИНФОРМАЦИОННЫЙ
ЦЕНТР

620022, Свердловск, пр. Ленина, 17
27.10.93г. № 5/4-I

Копия: V

Начальнику учреждения ИЗ-63/I
тов.Пелякову В.Л.
620019,г.Екатеринбург

Пестелаки Е.П.
279800,Молдова,г.Флорешты,
ул.Лучафэруя,28.

Шайму - Пестелаки Е.П.

Направляем Вам заявление

с просьбой ответить по существу поставленных вопросов.

Одновременно сообщаем, что запрашиваемыми сведениями ИЦ УВД Свердловского облисполкома не располагает.

Приложение: на 2 листах.

Начальник отделения УВД
Свердлоблисполкома Ю.И.Заложных

24.12.91 тир. 5000 зак. 2489

АРСКОЕ
РО МВД

Пропуск разовой

6. X 1950г.
№ 6950.

Разрешено выселенцу Шойше
Иване Евгиевиче

выезд с посёлка „ 8 „ X 1950 года спецкомендатуры в посёлок С. Шегарка Шегарского района
с „ 8 „ X 1950г. по „ 12 „ X 1950г.

Комендант Л-т. [illegible]
спецкомендатуры № Шегарского района

De la centrul raional Segarca până
la sat. Staraia Segarca erau 8 km.
S. Soimu

REPUBLICA MOLDOVA
Serviciul central de stare civilă

CERTIFICAT DE DECES

Numele Soimu
Prenumele Trofirie
Data naşterii 1904 o mie nouă sute patru
anul, luna, ziua
Localitatea s. Stoicani
r. Soroca
Sexul bărbătesc
Cauza decesului Împuşcat

DUPLICAT

LOCUL ŞI DATA DECESULUI

Localitatea or. Soroca
reg. Sucleava
Anul 1942
Luna august Ziua 8

Decesul a fost trecut în registrul stării civile cu nr. 42
din anul 1989 luna IV ziua 21
în localitatea Soroca
Ultimul domiciliu s. Stoicani
r. Soroca
Eliberat la Oficiul Stării
de Civile din Soroca
Semnătura O. Cotiu

L.Ş.

Seria AM nr. 049175

SERVICIUL DE INFORMAŢII
ŞI SECURITATE
AL REPUBLICII MOLDOVA

СЛУЖБА ИНФОРМАЦИИ
И БЕЗОПАСНОСТИ
РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

2004, mun.Chişinău, bd.Ştefan cel Mare, 166
tel. 23-96-25, fax 24-20-18, e-mail: sis@sis.md

2004, мун.Кишинэу, бул.Штефан чел Маре, 166
тел. 23-96-25, факс 24-20-18, e-mail: sis@sis.md

"24" mai 2007

Nr.P/155/07

POSTOLACHI Elena
str.Luceafărul, nr.28
MD-5101 or.Floreşti
Republica Moldova

ADEVERINŢĂ
privind represiunea politică şi reabilitarea
cet.ŞOIMU Porfirii Mihail

Serviciul de Informaţii şi Securitate al Republicii Moldova prin prezenta adevereşte, că cet.ŞOIMU Porfirii Mihail, anul naşterii 1904, originar din sat.Stoicani, jud.Soroca cu domiciliul permanent în sat.Parcani jud.Soroca, Republica Moldova, de naţionalitate moldovean, din motive politice a fost arestat la 13 iunie anul 1941.

Prin hotărîrea Consfătuirii Excepţionale de pe lîngă N.K.V.D. al U.R.S.S. din 20 iunie anul 1942 a fost condamnat la pedeapsă capitală. Sentinţa a fost executată la 08 august anul 1942 în oraşul Sverdlovsk, Federaţia Rusă.

Certificatul de deces va fi eliberat de către Oficiul Stării civile, Floreşti.

La momentul arestului sechestrul averii nu s-a întocmit şi în actul de învinuire sechestrarea bunurilor patrimoniale nu era prevăzută.

Ca membri de familie în documentele dosarului sunt numiţi: soţia Şoimu Maria Eugeniu şi copiii: fiica Elena, anul naşterii 1931, Mihail, anul naşterii 1934.

Prin concluzia Procuraturii Generale a Republicii Moldova din 31 martie anul 1989 Şoimu Porfirii Mihail este reabilitat.

Adeverinţa este eliberată fiicei represatului Postolachi Elena pentru a fi prezentată la cerere.

Director-adjunct Valentin DEDIU

РСС МОЛДОВЕНЯСКЭ – МОЛДАВСКАЯ ССР

АДЕВЕРИНЦЭ ДЕСПРЕ МОАРТЕ
СВИДЕТЕЛЬСТВО О СМЕРТИ

I-ЧЭ № 047188

Чет. Шаймиу
Гр. (пронумеле — фамилия) Порфирий Михайлович
(нумеле ши нумеле дупэ татэ — имя и отчество)
а мурит 8/VIII-44 г. Восьмого августа тысяча девятьсот сорок пятого года
умер(ла) (ку литере ши ку цифре анул, луна ши зиуа — прописью и цифрами год, месяц и число)
причина морций Рак пищевода.
причина смерти
деспре че ын картя ынскриерилор актелор стэрий чивиле деспре моарте
о чем в книге записей актов гражданского состояния о смерти
1959 анул года апрель луна месяца 9 зыуа числа
ый фэкутэ ынскриеря корэспунзэтоаре суб. № 1
произведена соответствующая запись за
Локул морций: орашул, сатул
Место смерти: город, село

районул республика, цынутул, режиуня
район республика, край, область
Локул ынрежистрэрий Сорокский
Место регистрации (нумиря ши локул бюроулуй ынскриерилор актелор стэрий чивиле
наименование и местонахождение бюро ЗАГС) горбюро ЗАГС мэр.

Датэ ла 9 апреля 1959 г.
Дата выдачи

Л. П.
М. П.

Шефул бюроулуй ынскриерий актелор стэрий чивиле
Заведующий бюро записей актов гражданского состояния

Молдавский яз. Гознак. 1955.

REPUBLICA MOLDOVA
RAIONUL SOROCA
CONSILIUL COMUNAL
PARCANI
PRIMĂRIA
tel (230) 40-3-46

РЕСПУБЛИКА МОЛДОВА
РАЙОН СОРОКА
СОВЕТ КОМУНЫ
ПАРКАНЬ
ПРИМЭРИЯ
тел.(230) 40-3-46

№ 516 din 27-12 2006
la №

№
к №_____ от _____ 200__

ADEVERINȚĂ

Prezenta adeverință confirmă faptul, că preotul Șoimu Parferii întradevăr a slujit în biserica din satul Parcani județul Soroca din 1931 până în 1941.

La 13 iunie 1941 a fost deportat împreună cu soția Maria și copiii Elena și Mihail în Siberia.

Preotul Șoimu Parferii a fost împușcat în 1942 în gulagul din Ivdel regiunea Sverdlovsc.

Adeverința este eliberată pentru a fi prezentată la locul solicitat.

Primarul comunei Parcani — Macaru Zabrian

Secretarul comunei — Olga Alexandrova

PRIMARUL COMUNEI PARCANI

REPUBLICA MOLDOVA
NOTAR PRIVAT *EUGENIA CONOVAL*
SEDIUL BIROULUI: *OR. FLOREȘTI, STR. VASILE LUPU, 48*
TELEFON: *(250) 2-07-00*

Anul două mii șapte, luna ianuarie, ziua trei.

Eu, notar privat, EUGENIA CONOVAL, legalizez această copie identică cu originalul documentului prezentat mie, care nu conține ștersături sau adăugări, cuvinte suprimate sau alte corectări nespecificate.

MOLDOVA 022 NOTAR EUGENIA CONOVAL FLOREȘTI

S-a înregistrat cu Nr. 30
S-a încasat taxa de stat 0,50 lei
S-a perceput plata pentru serviciul notarial 4,00 lei

NOTAR PRIVAT EUGENIA CONOVAL

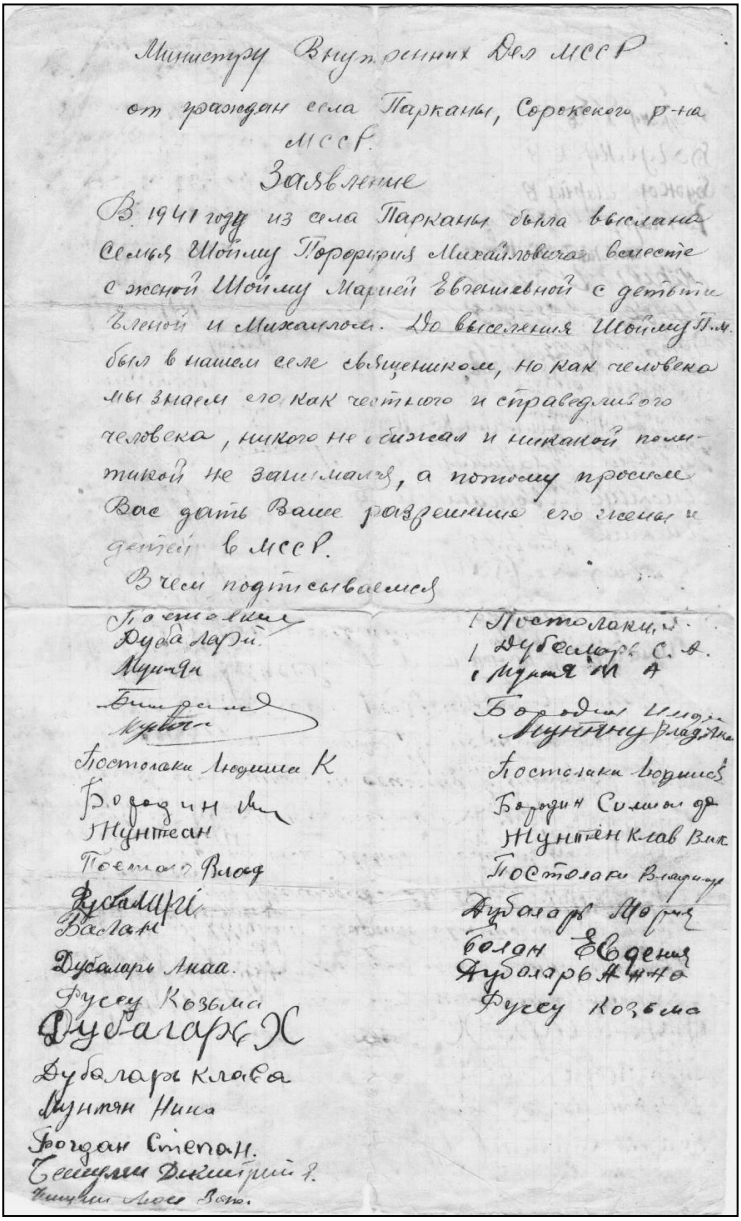

Министру Внутренних Дел МССР

от граждан села Парканы, Сорокского р-на МССР.

Заявление

В 1941 году из села Парканы была выслана семья Шойму Порфирия Михайловича вместе с женой Шойму Марией Евгеньевной с детьми Еленой и Михаилом. До выселения Шойму П.М. был в нашем селе священником, но как человека мы знали его как честного и справедливого человека, никого не обижал и никакой политикой не занимался, а потому просим Вас дать Ваше разрешение его семье и детей в МССР.

В чем подписываемся

Постолаки Дуда Мария Мунтян

Постолаки Дубэлмарь С. А. Мунтян М. А

Постолаки Людмила К

Бородин Ив Мунтеан

Постолаки Бородина Владя

Постолаки Борис

Бородин Семион Мунтян Клав Вик

Постолаки Владимир

Постолаки Влад Дубэлмарь Васлан

Дубэлмарь Мария Болдан Евдокия

Дубэлмарь Анна. Фусеу Козьма

Фусеу Козьма

Дубэлмарь К

Дубэлмарь Клавдия

Мунтян Нина

Богдан Степан.

Гецеуляк Дмитрий Я.

Мунтян Анна Вас.

Dacă eram cu adevărat „duşmani ai poporului”, oare mai strângeau oamenii din Parcani semnături pentru eliberarea familiei preotului Porfirie Şoimu, adică a noastră, către Ministerul de Interne de la Chişinău, adică a R.S.S.M. (Republica Sovietică Socialistă Moldovenească) de atunci?

Ordinul lui Vladimir Lenin din 1922 „Împuşcaţi, împuşcaţi pe toţi burjuii şi popii” a fost executat cu râvnă de Stalin şi călăii lui. În rezultat, preoţimea s-a redus la jumătate. Din emisiunea «ВНЕ ЗАКОНА» (*În afara Legii*) am aflat că cechistul Felix Dzerjinschii a împuşcat 1956 de preoţi.

La 30 octombrie 1937, pe poligonul Butov au fost împuşcaţi şi îngropaţi în groapa comuna 20.000 de oameni nevinovaţi. Această zi la ruşi e declarată Zi de doliu în memoria victimelor represiunilor politice în Rusia.

La 28 februarie 1938, numai într-o zi!, au împuşcat 560 de oameni. Ca urmare a TEROAREI stalinist-comuniste au fost omorâţi mai mulţi oameni, decât în anii războiului mondial.

Bolşevicii stalinişti s-au pătat cu sângele milioanelor de victime. Teroarea lor sângeroasă trebuie să fie condamnată de forţele progresiste din lume.

Unii din adversarii comuniştilor afirmă că partidele comuniste există în multe ţări (Franţa, Canada, China, Coreea de Nord ş.a.), deci şi în Moldova P.C.R.M., după opinia lor, are dreptul la existenţă. Dar oare măcar în una din aceste ţări au fost smulse din cuiburile lor sute de mii de oameni nevinovaţi, inclusiv copii şi bătrâni neputincioşi, distruse mii de gospodării ţărăneşti?! Însă din Basarabia noastră mică a fost deportată o treime din populaţie! Unde, în ce ţară s-a văzut aşa ceva? În aşa măsură?! În nici una! Aşa nedreptate, aşa teroare nu au avut seamăn în lumea întreagă!!!

Preşedintele rus, Dmitrii Medvedev, la mitingul de doliu în Moscova a spus: „Nimic nu se poate pune mai sus, decât valorile umane”. E adevărat, dar pentru sutele de mii de basarabeni duşi la chinuri şi la moarte în nemărginitele ţinuturi a URSS şi omorâţi în gulagul sovietic nu tot acelaşi Stalin cu

călăii săi poartă vina? E adevărat şi sânt de acord, dar de ce până astăzi nu se recunoaşte şi acest adevăr despre poporul nostru ?!

Dumnezeu le vede pe toate şi mai devreme sau mai târziu le scoate la suprafaţă. Aşa s-a întâmplat cu TRAGEDIA din KATÂNI. Polonezii i-au cerut Moscovei să recunoască adevărul că mii de ofiţeri polonezi au fost inpuscaţi de ruşi. Preşedintele rus a fost nevoit să recunoască că 70 de ani în urmă, în comunitatea Katâni, la 18 km de la Smolensk, ruşii au împuşcat mii de ofiţeri polonezi şi i-au îngropat în pădurea Smolenskului, despre care propaganda sovietică toţi aceşti ani trâmbiţa că ei au fost împuşcaţi de nemţi. Recunoscând adevărul, Medvedev a spus că pentru acea crimă poartă vina Stalin şi adepţii lui. Polonezii sunt mai patrioţi ca noi, ei îşi iubesc Patria cu adevărat, luptând pentru suveranitatea poporului său, pentru adevărul istoric. Trebuie să vorbim deschis despre asta, să audă toată lumea, să nu fim veşnic îngenuncheaţi. Şi ruşii, şi bulgarii, şi ungurii, şi austriecii au profitat atât de bunătatea, cât şi de laşitatea şi slăbiciunea românilor. Trebuie să fim uniţi!

Dar, pe bună dreptate, ruşii ar trebui să recunoască: Basarabia a fost ruptă de la România şi ocupată de armata ţaristă în anii 1812-1918 şi de armata sovietică în 1940-41-44, însă o mai stăpâneşte în Transnistria cu armata-14.

Rusia trebuie să recunoască crimele predecesorilor săi, precum Germania a recunoscut vina lui Hitler şi a călăilor lui de moartea miilor de oameni nevinovaţi. Şi atunci va triumfa adevărul şi va creşte autoritatea Rusiei pe arena mondială. Poporul rus să fie un partener de nădejde cu alte popoare, dar să nu-i ştie de teamă ca unui "frate mai mare", ci să fie respectat pentru cultură înaltă, ştiinţă şi alte valori umane, pentru că merită.

Reabilitările s-au făcut, căci nu aveau încotro, dar mai erau necesare nişte formalităţi, nişte acte speciale, certificate etc.

pentru fiecare membru al familiei, pentru despăgubiri, pe care nu le-am primit nici azi, dar pentru care am umblat ani la rând…

Atunci Elena Şoimu-Postolachi s-a adresat încă o dată la Sverdlovsk, şi, totodată, vroia să se convingă de minciunile ucigaşilor.

Şi iată ce au răspuns din SVERDLOVSK (Ekaterinburg) cu semnătura aceluiaşi „şef al secţiei IZ s-63/1, Poleakov: „Шойму Порфирий Михайлович ПО НАШИМ ДАННЫМ НЕ ПРОХОДИТ” (Şoimu P. M. conform datelor noastre statistice nu e la evidenţă).

Acesta a fost răspunsul MINCIUNOS al lui Poleakov din 15 noiembrie 1993. ŞTERGEAU CĂLĂII URMELE, parcă nici nu au existat acei deţinuţi… Ştiau ei foarte bine când şi cum a fost omorât soţul meu. Scriem despre această tragedie amănunţit cu dovezi, care le ataşăm aici, ca să vă convingeţi, că crima e soră cu minciuna. Se temeau criminalii că odată şi odată se va afla adevărul, cum a fost nimicită floarea societăţii; intenţionat încurcau totul, ştergeau urmele…

URSS nu a fost veşnică. Poate comuniştii, măcar post-mortem vor fi traşi la răspundere pentru crimele comise şi va fi condamnat comunismul din întreaga lume.

…Viaţa în închisorile gulagului era nemaipomenit de grea: foame, frig, umezeală, mucegai, duhoare, păduchi, înjosiri, bătăi, chiar şi omoruri…Se comportau copoii cu bieţii deţinuţi mai rău decât cu animalele. Dacă nu le convenea ceva, împuşcau omul pe loc, fără judecată. Doar câteva zeci de oameni din „lagărul morţii” au rămas în viaţă.

Mulţi ani mai târziu, prin anii ’90, fiica mea a aflat de la fostul deportat, acum regretatul profesor din Gura Camencii, Floreşti, Ion Mihai Ciobanu, care a pătimit în acelaşi lagăr unde a fost şi soţul meu, preotul din Parcani, Porfirie Şoimu. Iată ce a povestit dumnealui:

„Baraca era plină de oameni chinuiţi, în ea erau şi câţiva preoţi. Când ne aduceau pe toţi seara cu convoiul de la munca

silnică, uzi până la oase, degeraţi de ploaie cu ninsoare, flămânzi şi slabi ca nişte schelete, mulţi dintre noi nu rezistau şi mureau ca muştele. Şi acei preoţi, între care şi preotul Şoimu din Parcani, începeau rugăciunea către Dumnezeu, cântau cântece religioase, susţinuţi de toţi deţinuţii închisorii, că se cutremurau pereţii… Copoii băteau cu armele în uşi, strigau la ei, dar nimic nu-i putea opri pe aceşti oameni oropsiţi… În acele clipe ei se simţeau OAMENI, protestau cum le era în putere…

Iar primăvara, când îi scoteau afară, oamenii care au supravieţuit mâncau şi iarba de sub picioare."

A povestit domnul Ion Mihai Ciobanu că, în 1941, a fost deportat împreună cu familia. Dânsul cu tatăl său au fost duşi în Ivdel. Ion era încă un adolescent şi pe el l-au eliberat, căci atunci pe flăcăii ruşi îi luau de la ferme şi fabrici, îi mobilizau pe front şi trebuia să-i înlocuiască cu cineva, mai apoi a fost şi el mobilizat în război, a luptat din partea URSS. Se ştie că ruşii trimiteau la front „ştrafnoi batalion" din puşcăriaşi, fiindcă nu ajungeau bărbaţii. Dar, necăutând că domnul Ciobanu a fost veteran de război, în 1949 l-au deportat a doua oară. S-a găsit „coada de topor", care l-a pârât că se trage din familie de „duşmani ai poporului".

Acesta a fost destinul bărbaţilor noştri, al neamului nostru. Vitreg destin! Groaznic!

Petru Bunăcalea

La cele relatate mai sus adăugăm nişte mărturisiri importante ale fostului deţinut politic din anii 1940-50 care a trecut şi el prin acea „fabrică a morţii" din Ivdellag, unde au fost duşi peste cinci mii de români basarabeni, dintre care au scăpat cu viaţă câţiva. A avut norocul să scape şi dl. Petru Bunăcalea, profesorul de limba şi literatura română.

L-am cunoscut puţin pe dumnealui, la Chişinău, la Congresul IV al Deportaţilor din 11 iunie 2000, organizat de

Preşedintele Asociaţiei Deportaţilor – de regretatul domn Gheorghe Ghimpu, de asemenea martir al regimului comunist de ocupaţie (6 ani în puşcăriile gulagului), fondatorul Partidului Naţional Român, patriot al neamului nostru românesc, care a dorit dezrobirea Basarabiei şi a murit ca un erou pentru Dreptate şi Adevăr.

La acel congres a luat cuvânt dl. Petru Bunăcalea, care a vorbit convingător, cu mari emoţii despre tragediile românilor basarabeni represaţi, izgoniţi, deportaţi… şi a încheiat cu o strofă a Marelui Eminescu:

„Vai de biet român, săracul
Îndărăt tot dă ca racul,
Nici îi merge, nici se-ndeamnă,
Nici îi este toamna toamnă,
Nici e vară vara lui
Şi-i străin în Ţara lui."

Ne-au ciopârţit Ţara străinii din toate părţile, ne-au cotropit pe noi, însă România niciodată nu a pretins la pământuri străine, ci şi le-a apărat pe ale sale.

Din gazeta „Luceafărul", 7 martie 2001 (60 ani de la deportarea din 1941), am aflat despre iadul de la Ivdellag descris de victima acestui iad, dl. Bunăcalea, în cartea sa „Calvarul patimilor".

Nu ştiu dacă am dreptul să includ aici fragmentele din cartea dumnealui, însă tare aş vrea să ştie cât mai multă lume cum a fost, într-adevăr, în acel iad.

De aceea, vă rog să mă iertaţi, Stimate domn, pentru că am îndrăznit să transcriu fragmentele din cartea dumneavoastră, care subliniază şi mai mult dramatismul şi tragedia românilor basarabeni. Între destinul tatălui meu, Porfirie Şoimu, şi destinul dumneavoastră există asemănări: amândoi aţi suferit în acel gulag.

„IADUL DE LA IVDELLAG”

(Mărturisirile destinului politic al d-lui Petru Bunăcalea)
(fragmente)

IURTIŞTE, LAGĂRUL MORŢII

Ivdellag, un complex de lagăre de la Ivdel, care ocupa o suprafaţă, în care ar putea să încapă câteva ţări mici din Europa luate împreună, era o instituţie cu regim extrem de sever pentru deţinuţii politici, duşmani ai regimului sovieto-comunist, dar, deseori, aici erau aduşi şi deţinuţi de drept comun, atât bărbaţi, cât şi femei.

Aceştia, majoritatea tineri, erau din Ţările Baltice, ruşi, ucraineni, caucazieni, basarabeni. Lagărul era de tip închis, altfel zis, cei ce nimereau aici aveau doar o singură cale – pământul.

Iurtişte, un lagăr mai mic ce făcea parte din Ivdellag, era aşezat la poalele unui munte, pe un colţ de teren neted, având la coaste un râu care făcea aici un cot, asemenea unui unghi. Râuşorul măcina mereu malurile şi forma un fel de deltă mlăştinoasă, unde se sălăşluiau miliarde de ţânţari de care nu era scăpare nici ziua, nici noaptea.

Poarta lagărului se afla mai departe de râuşor, pe când teritoriul înconjurat cu două rânduri de sârmă ghimpată ajungea până sub munte.

Barăcile erau din bârne, făcute demult, fiind aşezate în rânduri. Câteva barăci erau pentru femei, altele pentru staţionarele doi şi trei, în celelalte trăiau bărbaţii. În una din ele se fierbea apa destinată pentru bucătăria „spitalelor” şi pentru cea generală.

La Iurtişte erau transportaţi deţinuţii slăbiţi şi bolnavi, dintre care unii mureau, iar ceilalţi, peste un timp, se întorceau în brigăzile de tăietori de pădure.

Comisiile medicale care apreciau starea de sănătate a celor închişi erau formate din medicul, care nu era deţinut al lagărului, şi din câţiva medici-deţinuţi. Cei mai mulţi dintre aceştia erau nemţi de pe Volga, dar printre ei erau şi ruşi. Medic-şef era Ţaţchin, de altfel un om de treabă.

OSEMINTE DE BASARABENI ÎN GROPILE COMUNE

Bolile erau provocate de foame, de lipsa de medicamente şi de munca istovitoare. Omul şi viaţa lui nu costa nimic. Vorbesc mai mult de Iurtişte, deoarece aici am fost până în 1949 şi aici erau să-mi rămână şi mie oasele.

La coastele muntelui despre care am vorbit se mai vedeau urmele gropilor comune în care zăceau osemintele basarabenilor aduşi încoace imediat după venirea sovieticilor în 1940. Câţiva moldoveni care şi-au durat case aici, după ce au fost eliberaţi din lagăr, mi-au spus că anume basarabenii au fost printre primii în acest lagăr al morţii. Toţi erau oameni învăţaţi, funcţionari, preoţi, gospodari de elită. Ei n-au rezistat condiţiilor inumane de aici şi au murit încet şi chinuitor. Pe colina unde au fost înmormântaţi atunci, în 1940, primii basarabeni, dar şi alte mii de oameni nevinovaţi, numiţi „politici", albesc craniile şi oasele lor asemenea harbujilor.

Ploile de vară şi zăpezile au spălat pământul dezgolindu-le şi craniile, atinse de vânt, zi şi noapte se cotileau la vale, lovindu-se unele de altele în calea lor spre apa râuşorului şi scoţând nişte sunete sinistre. CRANII ŞI OASE ŞI CRANII, mărturii ale unor vieţi omeneşti păgubite de sistemul comunist.

Aici am dat de Mişu Dârţu, băiat cam de vârsta mea, de la un liceu din Iaşi. Tatăl său fusese şef de gară la Nicolina. Tot aici i-am găsit pe fraţii Bivol, trei fii de preot, seminarişti cu toţii. Nu mai ţin minte din ce sat erau. Cel mai mic, Vichentie, era leat cu mine. Aici era şi domnul Garcuşa, din Orhei, care avusese un chioşc de ziare.

Tot aici l-am cunoscut pe domnul Landesman, fost proprietar al teatrului „Odeon" din Chişinău. Acum era şefu staţionarilor din zonă. Mai erau mulţi găgăuzi din sudul Basarabiei şi mulţi, mulţi alţii de care acum nu-mi amintesc.

DESPRE BARBARIILE SOLDAŢILOR RUŞI ÎN BASARABIA OCUPATĂ

La tăiat pădure era nevoie de oameni rezistenţi, tineri. În brigada lui Comarov nimeriseră mai mulţi ostaşi din unitatea lui Rodionov, fost ofiţer superior şi om de omenie, prezent şi el printre noi. Era o brigadă bine organizată, disciplinată. Conducea mai mult Rodionov, nu Comarov. El lucra în rând cu toţi, de aceea era respectat.

Lucram la o distanţă de 7-8 km de lagăr, care distanţat se mărea necontenit. Din această cauză nu ni se aducea mâncare caldă şi trebuia s-o gătim singuri în pădure. Pentru masă ni se acorda o oră.

În acele momente în pădure apăreau o mulţime de ruguri mici la care se fierbeau cele câteva fire de crupe cu câte 2-3 peştişori, hamsii şi o mică bucată, cât o fasole, de margarină.

În fiecare zi, un om din brigada noastră, mai îndemânatic, se ocupa, de masă, iar ceilalţi făceau norma pentru el, altfel ar fi fost lipsit seara de suplimentul de pâine. Lucram cu Rodionov la curăţatul copacilor răsturnaţi. Nu ştiu de ce, dar el ţinea la mine, alegându-mi, de fiecare dată, cele mai ascuţite topoare. Într-o zi mă întrebă direct, de parcă am fi continuat o discuţie începută mai de mult:

– Şi zici că ai încasat douăzeci şi cinci de ani?

– Cu vârf şi îndesat.

– Trebuie să-ţi cruţi puterile, altfel nu mai pleci de aici. (Mi-am amintit că acest sfat mi l-a dat şi un brigadier neamţ).

– Nu mi-ai spus pentru ce fapte eroice ai încasat atâţia ani…

– Am rupt drapelul sovietic de pe o clădire publică şi în locul lui am arborat drapelul tricolor, în semn de protest împotriva ocupării Basarabiei.

– Da, e o faptă vitejească, dar fără perspective, nu v-aţi gândit la consecinţe. Ce aţi fi schimbat cu asta?

I-am mai spus că am fost judecaţi de către tribunalul militar din Odessa. De parcă noi am fi fost militari! Şi am fost judecaţi nu după legile noastre, ci după cele ale Ucrainei. Pe atunci Basarabia nu avea legi. Noi eram parte componentă a Ţării Româneşti.

Am început să-i lămuresc aprins despre viaţa noastră care ne-a fost furată cu tancurile. Doar cândva şi Rusia a avut de suferit în urma invaziei tătaro-mongole. Aceea era ocupaţie. Noi acum socotim ocuparea Basarabiei tot ocupaţie, nu eliberare.

– Aşa gândeşte toată populaţia?

– Dacă aţi fi fost atunci în Basarabia, să vedeţi cum se purtau „eliberatorii", aţi fi fost de acord cu noi, cu neamul nostru.

– Şi, totuşi, trebuia să vă supuneţi legilor.

– Care legi?! Parcă ocupaţia are legi! Au năvălit ca tătarii, ca hoţii, ne-au luat tot, până şi dreptul de a vorbi în limba maternă, de a crede în Dumnezeu. Cum poţi răbda când peste tot eşti urmărit de soldat sau miliţian înarmat, gata să te împuşte? Oare soldatul n-are altă misiune? La război să-şi arate vitejia, dar nu cu populaţia dezarmată, paşnică, cu acei care vor să trăiască în pace, nu sub jug. Şi soldaţii şi ofiţerii beau, fură, necinstesc femeile, fetele.

Au venit în ograda părintelui Nicodim după cai şi trăsură, aduşi de un păcătos de beţivan. Câţiva au luat trăsura cu tot cu cai şi au plecat. După un timp, doi s-au întors şi au cerut de mâncare şi băutură. Până preotul s-a dus în beci după vin, au dat buzna la nevasta lui, apoi la fiică, le-au pus alături şi le-au necinstit. La ţipetele lor au alergat vecinii. Preotul, din beci, nu auzea nimic.

Când cei adunaţi au început să facă gălăgie, soldaţii ruşi, crezând că sunt atacaţi, au deschis foc. Când a ieşit preotul din beci, a rămas înmărmurit. Atunci unul dintre soldaţi l-a împuşcat pe părinte, după care a omorât-o şi pe fata lui. Au

încălecat amândoi armăsarul preotului şi pe aici le-a fost drumul.

Parcă aşa fac eliberatorii?! Cum poţi răbda? Erau şi la noi ofiţeri, dar ei se deosebeau prin comportament şi cultură, prin inteligenţă şi omenie. Sovieticii nu erau o armată, ci o adevărată hoardă barbară.

Rodionov, aşezat pe copacul răsturnat, şi-a luat capul în palme şi a tăcut multă vreme. Tăceam amândoi. Apoi mă privi îndelung cu alţi ochi:

– Mai bine mi-ai fi tras câteva palme, decât să-mi povesteşti asemenea lucruri despre Armata din care am făcut eu parte… Dar nu te temi că, dacă mai vorbeşti aşa, ţi s-ar putea aplica pedeapsa capitală?

– Decât o aşa viaţă, mai bine moartea, ca ceilalţi băieţi ai noştri pe care i-au împuşcat la Chişinău.

– Păcat că aşa ieftin îţi preţuieşti viaţa. Eşti un copilandru şi viaţa ţi-i încă înainte. Multe se vor schimba, nu se poate să dureze aşa o veşnicie.”

(Petru Bunăcalea)

Schimbările au avut loc şi în anii ’60 şi în anii ’80… Au venit la putere oameni noi, care au înţeles că tirania nu va duce la nimic bun, că popoarele trebuie să fie libere şi independente. Însă, cu părere de rău, libertatea şi independenţa Basarabiei încă e numai un vis.

Spuneam că Petru Bunăcalea a fost tovarăşul de luptă al lui G. Ghimpu, pe care prima dată l-am cunoscut în 1998-99, când venise la Floreşti cu scopul de a înfiinţa în oraş Filiala Asociaţiei Victimelor Regimului Comunist de ocupaţie. În Primăria municipiului, unde au fost adunaţi deportaţii, Ghimpu a propus ca în Floreşti să fie ales comitetul din foştii deportaţi şi preşedintele Filialei. Trebuiau întocmite listele deportaţilor şi unele date necesare despre fiecare deportat. Problema era că toţi foştii deportaţi, bătrâni şi bolnavi, nu puteau umbla prin tot

oraşul. Aveam şi eu probleme de sănătate, la fel şi mama mea, care trecuse de 80 de ani şi era ţintuită la pat. Totuşi, m-am implicat activ pentru întocmirea acelor liste.

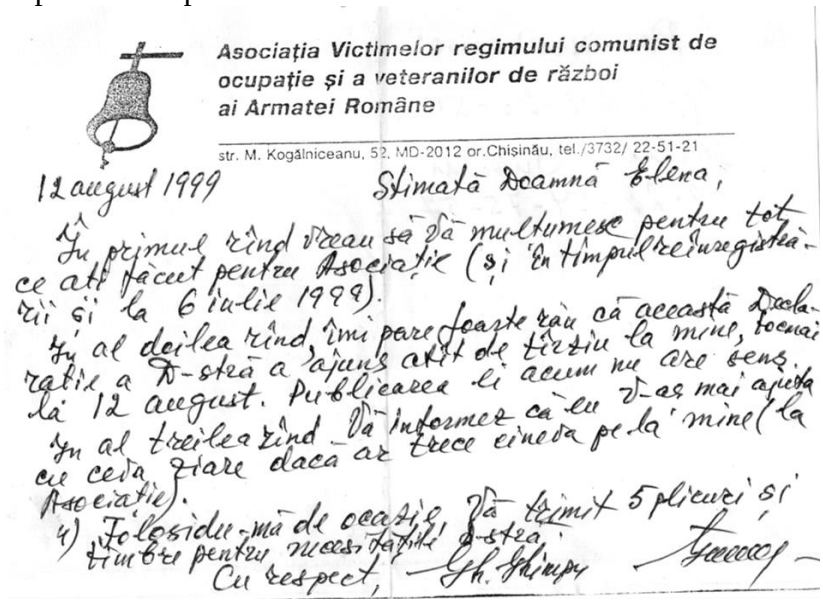

Asociaţia Victimelor regimului comunist de ocupaţie şi a veteranilor de război ai Armatei Române

str. M. Kogălniceanu, 52, MD-2012 or.Chişinău, tel./3732/ 22-51-21

12 august 1999

Stimată Doamnă Elena,

În primul rînd vreau să vă mulţumesc pentru tot ce aţi făcut pentru Asociaţie (şi în timpul înregistrării şi la 6 iulie 1999).

În al doilea rînd, îmi pare foarte rău că această declaraţie a D-stră a ajuns atît de tîrziu la mine, tocmai la 12 august. Publicarea ei acum nu are sens.

În al treilea rînd – vă informez că eu v-aş mai ajuta cu cea ce pot dacă ar trece cineva pe la mine (la Asociaţie).

4) Folosindu-mă de ocazie, vă trimit 5 plicuri şi timbre pentru mass-media d-stră.

Cu respect, Gh. Ghimpu

Scrisoarea lui Gheorghe Ghimpu de la 12 august 1999

Gheorghe Ghimpu arborând Tricolorul pe clădirea Parlamentului,
27 aprilie 1990

CĂLĂII STALINIŞTI NU-I CRUŢAU NICI PE COPII

Umblând din casă în casă, din apartament în apartament, am cunoscut multe persoane care mi-au povestit istoriile lor dureroase, care meritau să fie publicate, însă una dintre ele m-a zguduit cel mai mult şi vreau să v-o povestesc şi dumneavoastră.

Doamna Tatiana Ivaşcu, o bătrână, atunci (pe faţa ei încă se păstrau trăsăturile frumoase) frumoasă, dreaptă şi înaltă, necăutând la chinurile pe care le-a suportat în viaţa sa în anii de puşcărie, m-a întâmpinat în prag, curioasă să afle ce doresc eu de la ea… Aflând cu ce scop am venit, m-a invitat în apartament, bucuroasă că noi, acei ce am suferit, nu suntem uitaţi şi să sperăm că vom fi restabiliţi în drepturi. Mi-a povestit o istorie îngrozitoare din viaţa sa. S-a născut în 1926 în oraşul Făleşti, într-o familie de gospodari înstăriţi: aveau casă bună, moară, cai, vite etc. Familia lor a fost deportată în 1941. Atunci Tatiana nu era acasă şi pe ea n-au ridicat-o. Însă curând au început chinurile. Fetiţa avea atunci 15 ani şi nu purta nicio vină şi poate ar fi scăpat de deportare. Însă o chemau mereu la sovietul sătesc, o cercetau, o ameninţau şi o şantajau, aşa că biata fată era distrusă de frică. Un potlogar, activist din sovietul sătesc, un golan, a pus ochii pe Tatiana, că era tare frumoasă şi i-a spus că are s-o scape de deportare dacă se va mărita cu el. Era fata blondă, cu ochi albaştri, cu un păr ondulat, auriu. Mi-a arătat o poză din tinereţe. Ea l-a refuzat pe nemernic, l-a respins categoric şi atunci i-au fabricat învinuiri, au arestat-o, şi au condamnat-o fără vină la ani grei de puşcărie. Acolo, în închisoare, l-a întâlnit pe un tânăr rus din Moscova, condamnat şi el (atunci mulţi erau condamnaţi fără vină şi fără judecată). S-au îndrăgit şi s-au căsătorit, acolo, în închisoare. Acolo s-a născut şi o fetiţă. Părinţii Tatianei au murit în Siberia. După reabilitare, în 1958, tinerii nu aveau la cine să se întoarcă la Făleşti şi au plecat la Moscova, la părinţii soţului, însă soacra nu a primit-o, pentru că

era moldoveancă, nu avea studii, iar soţul ei, dependent de părinţi, slab de caracter, nu a fost în stare să o apere. Atunci Tatiana şi-a luat copilul şi a plecat la Făleşti, dar şi acolo era nevoită să pribegească, să trăiască în camere străine, cu chirie, căci casa părintească nu i-au dat-o înapoi. A aranjat copilul la grădiniţă. Ştia să coase şi câştiga cât de cât pentru existenţă. Puţin câte puţin se tămăduiau rănile sufleteşti…Dar iată că primeşte, de la fostul soţ, o scrisoare în care el o roagă să-i dea fetiţa, că o va aranja într-o şcoală prestigioasă, unde predarea e în limba engleză şi fiica lor va avea un viitor luminos, că Tatiana oricând va putea să o vadă pe fetiţă, vor putea coresponda. Şi a convins-o… Tatiana îşi dădea seama că era singură, fostă deportată, neavând nici casă, nici masă, aici în Moldova fiind considerată „duşman al poporului”, nu va fi în stare să-i dea ce va primi la Moscova. Şi Tatiana a cedat, numai ca să-i fie fetiţei bine. Şi bunica s-a dovedit a fi o bunică grijulie. Fetiţa lor a terminat o facultate de relaţii externe, era aranjată bine în viaţă şi era gata să o ia pe mama sa, Tatiana, la Moscova. La acel moment, când am cunoscut-o eu, bătrâna o aştepta pe fiica sa să vină să o ia la dânsa. Această istorie m-a impresionat şi nu am putut să nu v-o povestesc şi dumneavoastră. M-am bucurat că istoria dramatică a Tatianei Ivaşcu s-a terminat cu bine.

DRUMUL PĂTIMIRILOR NOASTRE

Revin la anul 1941.

Pe noi, femei, copii şi bătrâni, trenul ne tot ducea spre Nord-Est… Când eşalonul a trecut peste fluviul Volga, s-a oprit într-un oraş. Acolo am scris pe o carte poştală câteva rânduri şi l-am rugat pe un băieţel, care stătea aproape de vagonul nostru, s-o pună într-o cutie poştală. Băieţelul a fost de treabă, a ajuns acea carte poştală acasă, la Parcani, şi a circulat din mână în mână tot satul. A fost prima informaţie despre noi.

Când treceam podul peste Volga, domnul Guja, fost ofiţer din armata rusă imperială, originar din satul Stoicani, Soroca, cânta foarte frumos „Volga, Volga, mati rodnaia…". Iar trenul ne tot ducea spre Nord - Est şi de multe ori ne treceau pe linii moarte, ca să poată trece eşaloanele cu soldaţi şi armament, căci peste nouă zile după deportarea noastră, la 22 iunie, a început războiul. Pe la gări se auzeau bocetele mamelor care îşi petreceau feciorii la război. De acum ne deschideau mai des uşile, ştiau că n-o să fugim. În vagonul nostru era un singur bărbat, fostul activist, care era lăsat să ne aducă mâncare şi apă. Ne dădeau adesea nişte supă din făină de mazăre, fără gust, ca nişte lături; nu puteam să o mâncăm şi de multe ori o vărsam pe gaura care era pe peretele lateral al vagonului şi ne servea de wc. Am făcut eu un paravan dintr-un cearşaf şi o cuvertură, iar pe deasupra am pus umbrela mare de ploaie, ce mi-o adusese tata la plecare. Activistul spunea: „N-am gândit că am să mă … sub zontic (umbrelă)".

O dată ne-au adus carne de iepure de casă. Activistul a spus că e carne de mâţă. Nimeni din vagon nu s-a atins de ea, dar el cu familia sa au mâncat cu poftă.

Am trecut prin Başkiria, oraşul Ufa. M-am îngrozit! Copiii de acolo alergau la tren şi strigau: „Hleba! Hleba! (pâine)”. Ne gândeam cu groază unde ne duc şi ce ne aşteaptă?!

Am trecut şi prin Kemerovo – Kuznetk unde au mai lăsat basarabeni de-ai noştri să lucreze în minele de cărbuni, căci pe bărbaţii lor îi trimiteau pe front. Auzisem că şi familia Boldescu, de la noi din Parcani, a fost lăsată acolo. Oameni împrăştiaţi prin lume

ÎN ALTAI

În sfârşit, am ajuns în ţinutul Altai. Se vedeau vârfurile munţilor Altai, acoperiţi cu zăpadă, parcă aveau nişte căciuli albe. Natura acolo e foarte frumoasă, dar noi, chinuiţi de aşa „călătorie", nu mai aveam poftă să o admirăm.

Trenul s-a oprit într-o gară mică, iar în apropierea gării se construia un oraş nou – Taştagol. Înainte de a ajunge la gară, soţia ex-primarului din Parcani, Mărioara Gervas, avea dureri de naştere. Însoţea trenul vestitul doctor Reznic din Soroca, evreu de naţionalitate, deportat şi el.

Soţia primarului din Parcani Maria Ghervas.

Pe prim plan copiii primarului Ghervas: Marusica, Ionica şi Sidor. Lipseşte Vera. În spatele lor e Elena Şoimu.

Sidor Ghervas, tractorist în Siberia.

Când au luat-o pe Mărioara să o ducă în vagonul sanitar, toţi cei patru copii ai ei au început să răcnească atât de tare încât doctorul a fost nevoit să-i ia şi pe ei cu mama lor. Au stat într-un ungher până când mama lor a născut o fetiţă pe care au numit-o Lida. Despre acest copil, care încă de când era în pântecele mamei era condamnat „duşman al poporului" la chinuri şi la moarte, voi scrie mai jos. Doctorul Reznic, odinioară frumos şi prezentabil, acum nu mai semăna cu dânsul, aşa de tare slăbise…

Oraşul Taştagol se construia de puşcăriaşi – cele mai ieftine braţe de muncă! Şi cât costa atunci o viaţă de om?! Am văzut şi eu un camion mare, deschis, în care şedeau puşcăriaşii, iar pe cele patru colţuri ale maşinii stătea câte un soldat cu arma îndreptată spre dânşii.

În gara Taştagol ne-au dat jos şi mai departe ne-au dus cu nişte căruţe fără coş, trase de un cal. Le ziceau „hodoc". Ne-au dus pe un drum deluros până la orăşelul (posioloc) Spask, în care aproape toate clădirile erau din bârne de lemn. Era o şcoală medie, un spital destul de mare, magazine şi o contoră (sediu) – „Zolotoprodsnab".

În acea localitate se extrăgea aur din nisipul râului Kondoba şi alte râuri mai mici. Acea contoră „Zolotoprodsnab” ducea contul de exploatare a acestor bogăţii. Nisipul se spăla în nişte uluce speciale. Nisipul se aducea cu apa, iar bobiţele de aur, fiind mai grele, rămâneau în uluce. Am uitat să spun că, atunci când ne-au văzut şefii (nacialnicii) de acolo, că suntem majoritatea femei cu copii mici, s-au mirat grozav:

– „Covo nam privezli?! Odni jenşcinâ i deti! (Pe cine ne-au adus?! Numai femei şi copii!) NKVD-istul Mordovet, trimis de Moscova, a depăşit planul de deportări din Basarabia! Oamenii din Altai au crezut că au să le aducă nişte răi, nişte bandiţi, însă vedeau nişte femei nenorocite şi chinuite, copii şi bătrâni bolnavi şi flămânzi. Pe femei le-au pus să cârpească saci, iar pe mine m-au pus să copiez nişte hârtii, căci ştiam ruseşte. Şefii de acolo au făcut o adunare şi au spus că nemţii bombardează Kievul. Lumea plângea. Plângeam şi eu de nenorocirea noastră.

La Spask am trăit numai o săptămână, căci trebuia să aducă de pe front răniţi la spital şi evacuaţi.

Lidia Dubălaru, Elena Şoimu şi Maria Ghervas (junioră)

ADIO, ALTAI!

Ne-au încărcat în căruţe şi ne-au dus înapoi la gară. Acolo era cald şi în fiecare zi ploua pe la amiază. Din nou ne-au ticsit în vagoane, ne întorceau îndărăt. Atunci nu ştiam că din Altai au fost mai demult mulţi oameni deportaţi… Vara era în toi, călduri mari, năduşeală…

În vagoane înghesuială, păduchi, nu era apă…Nu demult o fostă deportată mi-a povestit cum în vagonul lor a murit un copil. Pe copilul mort l-au aruncat pe fereastră, din mersul trenului, când treceau printr-o pădure mare – pradă pentru fiare! Doamne, ce au făcut călăii cu poporul nostru?!

…M-am abătut puţin. Plecând din Altai, nu ne mai încuiau uşile la vagoane, nu ne păzeau aşa de strict soldaţii şi unii din deportaţi îţi făceau iluzii că plecăm înapoi spre casă.

Ne-au dus cu trenul până la Novosibirsk, care e situat pe malul fluviului Obi. M-a mirat mult că pe marginea străzilor, pe lângă case, unde era un locuşor liber, peste tot, erau sădiţi cartofi, nu flori. Aşa se vedea din fereastra vagonului. Gara din Novosibirsk era mare şi frumoasă. Trenul s-a oprit lângă debarcaderul de pe râul Obi. Acolo deschideau câte un vagon şi ne-au vârât într-o barjă ataşată de un vapor care mergea spre nord.

ÎN ŞLEPURI SPRE NORD

Ne-au ordonat să ne coborâm pe un oblon în fundul acestei barje, unde era semiîntuneric. Acolo era secţia de motoare şi mecanisme, era funingine, murdărie, nu sală pentru pasageri… Noi şedeam acolo înspăimântaţi şi aşteptam să vedem ce vor face cu noi…

Un şlep pe râul Obi.

Când ne îmbarcau în şlep, o femeie tânără, cu o fetiţă de vreo doi anişori în braţe, probabil că şi-a închipuit ce o aşteaptă şi nu a rezistat…Şi-a făcut semnul crucii şi s-a aruncat cu copilaşul în valurile râului Obi, care imediat au înghiţit-o, ducând-o mai la vale. Vaporul s-a oprit pe loc şi a stat mai mult timp, au căutat-o cu cângile, dar nu au mai găsit-o. Oamenii, care erau pe punte înaintea noastră, au văzut această tragedie… Dumnezeule! Nu-s cuvinte! Ne-au dus 360 de km pe Obi, apoi

ne-au debarcat pe mal, în satul Staraia Şegarka. Acolo a fost cândva centrul raionului, dar fusese inundaţie mare, au rezistat numai biserica şi câteva case. Şi raionul l-au mutat în satul Melnikovo. Mai târziu, la un km, s-a construit alt centru raional Novaia Şegarka. În Melnikovo am cumpărat lapte şi l-am fiert în cratiţa lui tanti Nastea Onea şi am hrănit copiii care nu mâncaseră nimic. Acolo ne aşteptau nişte nacialnici, care ne-au spus că ne trimit într-un colhoz, unde este lapte destul pentru copii, în satul Anastasievka

ÎN ANASTASIEVKA

Satul se numea aşa în cinstea fiicei împăratului Nicolai – Anastasia.

Ne-au dat pâine neagră ca pământul şi ne-au încărcat în căruţe. Am mers toată noaptea, prin păduri, 60 de km. Tare ne-au înţepat ţânţarii, mai ales pe copii, cărora li s-au umflat feţele, că nu li se vedeau ochii. În pădure am făcut popas. S-au odihnit şi au păscut caii. În satul Anastasievka am sosit a doua zi după-amiază. Am coborât lângă sovietul sătesc şi ne-a luat în primire preşedintele Cecmeniov. Anastasievka era un sat mai frumos ca altele. Am trecut pe lângă moara de apă de pe râul Şegarka, printre scoruşi şi brazi, peste podul de lemn de lângă moară. Satele din Siberia sunt împrejmuite cu garduri la o oarecare distanţă de sat şi se numeşte „poscotina", unde pasc liber animalele: vitele, oile, porcii, gâştele, raţele… La toate drumurile sunt porţi care se deschid şi se închid cu grijă. Căruţaşul nostru s-a dat jos, a deschis poarta, am intrat în sat, apoi a închis-o cu cârligul. Anastasievka era un sat mare din două străzi cu biserică frumoasă din bârne groase cioplite bine, însă nu funcţiona. Preotul a fost arestat şi dus în gulag, iar în ea era depozit, unde se păstrau cerealele, apoi au făcut în ea club. Era în sat şcoală de 7 ani, ambulatorie, lăptărie, unde se prelucrau lactatele, făceau smântână, unt, brânză din laptele care în mod obligatoriu îl aduceau ţăranii de la vacile lor, ca un fel de bir. Era uscătorie de legume şi uscătorie pentru cereale, pentru că acolo plouă mult, ca ele să nu se strice. Pe unele familii le-au trimis în sătucurile învecinate, dar eu l-am rugat pe preşedintele Sovietului sătesc să mă lase pe loc, ca să poată copiii învăţa la şcoală; am rugat să rămână şi celelalte familii din satul nostru Parcani. Pe activist şi pe familia sa l-au trimis în satul Lapuşinka, deoarece el nu avea copii mici. El se revolta

şi îi spunea nacialnicului rus că noi suntem chiaburi şi trebuie să ne ducă din Anastasievka, dar preşedintele nu l-a ascultat. Cum am sosit la Anastasievka, ne-au dus la o baie ţărănească, într-un bordei fără hoceag. Într-un ungher era un cămin unde se făcea focul cu uşa întredeschisă, cu un ţol în uşă. Fumul ieşea direct din baie. Pe cămin se puneau pietre. Când pietrele se înfierbântau bine, se aruncau într-un butoi mare cu apă, ca să se facă şi apa fierbinte. Apoi pietrele se scoteau şi se puneau iar pe cămin şi iar se aruncau în apă şi tot aşa, până când apa se înfierbânta bine, apoi uşa se închidea şi era tare cald. Erau laiţe de scânduri, pe care şedeam şi ne spălam. Aşa era baia „pe negru". Ne-am deprins şi noi. Se foloseau crenguţe de mesteacăn, pregătite de cu vară, uscate şi păstrate în pod. Le opăreau şi cu ele fierbinţi se băteau pe corp. O aşa procedură ajuta bine la răceală… După ce ne-am spălat bine, ne-au repartizat pe la casele foştilor deportaţi ruşi de acolo. Am trăit şi în casa fostului preot, care nu s-a mai întors din lagărul stalinist.

Una dintre cele mai bune case din Anastasievka.

În casă trăiam multe familii, nu aveam nimic, de aceea era o mizerie nemaipomenită! Sărăcie, foame, frig, păduchi… Am

trăit şi în casa fostului deportat Borşcevski, unde ne-au aşezat: eu cu doi copii, vara mea, Anastasia Onea, Anica Dubălaru cu trei copii, învăţătoarea din Dumbrăveni, d-na Bejenaru cu două fetiţe, d-na Scaleţki din Soroca cu un copil – în total 13 persoane. Fiindcă toate aveam copii mici, pe noi ne-au dat în camera din fund. În prima cameră era o„nară" lungă, adică o laiţă din scânduri de-a lungul întregului perete şi lată cât lungimea omului. Dormeau unul lângă altul. La perete – Ion Călin din Iorjniţa, de vreo 60 de ani, alături – fiul lui, Mihail, tractorist, apoi fiul mai mic, Sioma, apoi fiica lui, Valentina; alături – Catinca Branişte de prin raionul Glodeni şi Ecaterina Ţântiu. Mătuşa Ioana Călin dormea pe cuptor cu fiul ei bolnav de plămâni, Ion. Iar pe un pat lângă uşă dormeau bătrânii cehi Iaroslav şi Ana Novotnâi din Soroca. Mai locuia şi un bărbat zdravăn, Alexei Dâmbiţki, tot din Soroca. Era slab de-l bătea vântul. Anica Dubălaru, soţia vărului meu, îi zicea:„Du-te, măi omule, şi-ţi caută o rusoaică, altfel ai să te prăpădeşti". El a ascultat-o şi şi-a găsit o mordvină, o femeie bună la inimă, căreia i-a murit soţul pe front. O chema Luşca (Lucheria), avea două fetiţe. Luşca avea vacă şi Dâmbiţki şi-a revenit, îngrijea de gospodăria ei. Au mai avut doi băieţi împreună. El nu era bogat, era muncitor. La Soroca lucra lângă şosea, strica bolovani de piatră pentru pavatul şoselei. A fost deportat pentru că l-a bătut pe cumnatul său, fratele soţiei, fiindcă acela a sărit la tatăl său drept să-l bată. Alexei era un om bun, el l-a apărat pe socrul său, iar cumnatul său l-a înfundat în Siberia. Atunci era de ajuns un cuvânt de rău şi omul era condamnat.

În camera noastră din fund nu era sobă. Văzusem de acasă cum se zidesc sobele şi m-am gândit să fac şi eu una. Am zidit-o din cărămidă neagră nearsă, iar soţia vărului Iacob Dubălaru, Anica, a uns-o frumos cu lut şi a văruit-o cu nişte humă albişoară. Am pus cap în cap două plite vechi de fier, pe care le găsisem în sat, şi ne încălzea foarte bine. Soba era lungă şi Anica îi zicea „fabrica de zahăr". Veneau toate femeile din casă şi fierbeau ceva pe plită, coceau nişte aşa-numite turte sau

rotiţe din cartofi. Iar când venea primăvara, copiii strângeau urzici, ştevie sălbatică şi alte buruieni, le fierbeam, le strecuram de zeama lor, le pisam, puneam o mână de făină neagră ca să aibă un pic de legătură şi făceam aşa-numitele „turte”. Anica le spunea „băligane”, fiindcă erau verzi şi fără sare. Totuşi şi buruienile ne salvau.

Au venit şi rusoaicele să vadă soba şi le-a plăcut. Le-am construit şi lor sobe şi ne-au răsplătit cu ceva de mâncare. O bătrână ne-a dat 4 căldări de cartofi pentru o sobă, tot era un spor la sărăcia noastră. Noi nu ceream plată, ne dădeau atât cât puteau. Am avut încă de acasă vreo 60 de ruble şi cumpăram numai strictul necesar. Pâine ne dădeau pe cartele: mie – 400 de grame pe zi, iar la copii câte 200 de grame. Am avut noroc, deoarece m-am angajat ca sanitară într-o casă de copii pentru copiii invalizilor din ODI (oblastnoi dom invalidov), în traducere casa invalizilor din regiune. De la Anastasievka, orăşelul ODI se afla la vreo 16 km. Tot acolo era şi sediul comandamentului. Şi a comandantului nostru, care venea prin sate să controleze dacă suntem prezenţi toţi. Fără învoire nu aveam voie să plecăm undeva. Toţi cei maturi eram obligaţi, de două ori pe lună, să ne prezentăm la sovietul sătesc ca să ne înregistrăm. Pe mine m-a numit „deseatnic”, adică răspunzătoare de ceilalţi. Trebuia să-l pun la curent dacă cineva pleacă fără voie din sat. Chiar dacă se ducea cineva, eu niciodată nu-l pâram. În rest, nu avea nimenea voie de noi: aveam ce mânca sau nu, aveam cu ce ne încălzi, că iarna era la uşă, aveam cu ce să ne îmbrăcăm şi să încălţăm copiii ca să meargă la şcoală sau să stea acasă. Să te duci la raion la medic – nici să nu îndrăzneşti! Cui îi păsa că mureau copiii cu zile, la fel şi bătrânii bolnavi?!

În vara anului 1941 ne trimiteau la câmp, la greblat fân. Ne duceam împreună cu rusoaicele şi ne miram cum ele, pe aşa căldură (vara acolo e tare călduroasă, dar scurtă), se încălţau cu ciorapi de lână, dar ele se apărau astfel de ţânţarii veninoşi. Noi însă ne duceam în sandale cu picioarele goale şi toată ziua ne

înţepau ţânţarii şi nişte tăuni mari, de ne curgea sângele şiroaie. Oamenii făceau foc cu crengi verzi, ca să iasă mai mult fum, de care ţânţarii se tem şi atunci scăpam puţin de ei. De înţepăturile tăunilor puteau muri şi caii. Când vedeau fum, caii se băgau cu picioarele în foc, numai să nu-i înţepe. Vara, văcarul păştea vacile noaptea pe răcoare, iar ziua le mâna în sat, la adăpost.

Acolo iarba creşte înaltă şi mustoasă, pentru că sunt păduri şi mlaştini, dar unde sunt mlaştini, acolo sunt şi miliarde de roiuri de ţânţari. Noi mai mult ne băteam cu palmele pe picioare, decât lucram.

NATURA PRETUTINDENI E FRUMOASĂ

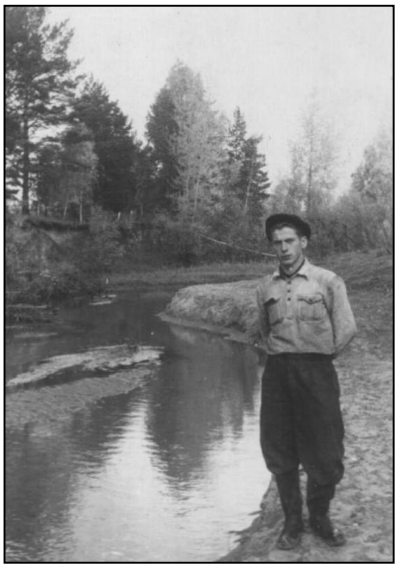

Mihail Şoimu. Siberia, Sergheevca, 1956.

Cu toate acestea, ne desfăta frumuseţea naturii siberiene, dar nu aveam timp s-o contemplăm. Erau poieni cu flori frumoase, ca-n poveşti. Când înfloreau, florile erau portocalii ca focul, parcă ardeau poienile. De aceea se şi numeau „ogonioc" (focuşor). Apoi înflorea irisul mirositor, bujorii de pădure şi altele. Prin păduri erau pâlcuri cu zmeură, coacăză neagră şi roşie şi diferite pomuşoare. Prin locuri mai mlăştinoase creştea cernica, golubica, cliucva. Aceste pomuşoare se culeg când îngheaţă mlaştina, ca să poţi răzbate la ele. Prin poiene creşteau căpşune, fragi. Copiii noştri culegeau căpşune; pe cele mai măşcate şi frumoase le schimbam pe lapte, iar pe cele mai mărunte le alegeam, le spălam, le turnam în strachina cu lapte şi le mâncam cu lingura, ca pe ciorbă. Păcat că vara era tare scurtă, ca să ne mai putem îndulci.

Erau scoruşi cu frunzele ca la cireşi, dar pomuşoarele lor erau atât de acre, că ţi se făcea gura pungă. Când se coceau mai bine, erau mai dulci şi rusoaicele le uscau în cuptor, le măcinau şi le foloseau la aşa-numitele „delicatese", un fel de pateuri. Pe marginea râpelor creşteau călini, hamei…

GREU NE ADAPTAM LA VIAŢA DE SURGHIUN

Ne era tare greu să ne adaptăm la acele condiţii nemaipomenite de viaţă. Nu mi-au dat voie să iau de acasă nimic, nu aveam cratiţă sau vreun ceaun în care să facem mâncare, nu aveam în ce să ţinem apa. Am făcut schimb cu o rusoaică de vreo trei metri de cit pe un ceaun crăpat la margine. Doamna Novotnâi din Soroca a spălat bine oala de noapte pe care o luase de acasă şi făcea mâncare în ea. Am întrebat-o: „Cum de poţi mânca din ea?" Mi-a răspuns că a spălat-o bine, a opărit-o şi a stropit-o cu agheasmă. Dădea şi la alţii să mănânce din ea.

O femeie a plecat din sat şi am cumpărat de la ea nişte farfurii şi o albie mare. Toţi cei din casă spălau rufele în ea sau se scăldau, dar vara mai mult ne scăldam în râul Şegarka, de lângă sat. Când murea cineva, tot în acea albie se scăldau morţii.

A venit iarna foarte geroasă şi nemiloasă. Dumnezeu ne-a ajutat să rezistăm în primul an de surghiun. Ne duceam la pădure şi femeile şi copiii mai mărişori, prin omătul adânc, pe ger, în nişte hăinuţe subţiri şi încălţămintea rea. Copiilor le îngheţau mânuţele şi picioarele, dar aşa bieţii copii tăiau mesteceni mai subţiri, care ardeau şi verzi, sau strângeau vreascuri şi cu sarcinile în spate, unul după altul, pe o pârtie îngustă târau lemnele „acasă", ca sa nu îngheţe de frig.

Odată am împrumutat de la o rusoaică o sanie mai mare şi am încărcat-o aşa de tare, încât abia am târât-o. De munca grea şi de frig a început să mă doară un picior şi nu puteam merge. Asta era o catastrofă pentru mine. Mă gândeam cu groază ce vor face copiii fără mine, dar m-am lecuit singură. Am luat un

şervet, l-am udat şi l-am îmbibat cu sare şi am înfăşurat şoldul, apoi m-am înfăşurat toată cu un pled de lână, tot adus de rude de la gara Floreşti şi m-am culcat. Dimineaţa nu mă durea nimic. Aveam de treizeci de ani şi eram voinică.

Au început femeile noastre să se mai împrăştie, să-şi caute de lucru, căci era tare greu. Încetul cu încetul s-au învăţat să vorbească cât de cât ruseşte şi să se înţeleagă în vorbă cu rusoaicele.

A plecat fosta profesoară din Dumbrăveni, doamna Teodora Bejenaru, cu fetiţele Iulia şi Victoriţa, în satul Fedoraevka, la vreo 16 km de la Anastasievka. Catinca Branişte nu avea copii şi s-a dus la o învăţătoare, să fie dădacă la două fetiţe gemene. Nu ştia femeia deloc ruseşte, dar de nevoie a învăţat.

Zina Novotnâi.

FAMILIA CEHĂ NOVOTNÂI

Nora bătrânilor Novotnâi, Zina Novotnâi, nu a stat cu socrii în înghesuiala aceea şi s-a dus cu băieţelul său, Arcaşa (Arcadie), la gazdă. Tatăl Zinei era român, iar mama rusoaică şi Zina ştia bine să vorbească ruseşte, să comunice cu băştinaşii. Se ocupa cu croitoria şi lucra în colhoz. Când s-au început deportările, Zina venise cu copilul în vizită la socri, la Soroca, şi a fost luată împreună cu ei, iar soţul ei, Vasile, care rămăsese acasă, a scăpat de deportare. Însă curând a fost mobilizat în armata roşie. Şi ce ironie a sorţii! A luptat şi a murit pe front pentru o ţară străină, pe când părinţii, soţia şi copilul lui pătimeau în Siberia!

Zina avea un caracter vesel, niciodată nu se pierdea cu firea, ştia să se stăpânească şi să-i încurajeze pe alţii în acele circumstanţe extrem de grele. Ea era foarte comică şi întotdeauna, când venea la noi, avea pregătit un banc nou, ne înveselea puţin, chiar dacă şi ei îi era greu.

Bătrânul Novotnâi Iaroslav, socrul Zinei, ceh de naţionalitate, era văr cu preşedintele Cehoslovaciei, Antonin Novotnâi. Iaroslav şi cu familia sa trăiau în Soroca, pe Bujărăuca, şi aveau o întreprindere mică de mezeluri lângă un râuleţ. Aveau şi un atelier de prelucrarea cărnii şi pregătirea mezelurilor. S-a specializat în America. Cele mai bune şi mai fine mezeluri din Soroca le pregătea cu lucrătorii săi. Pe lângă întreprindere, aveau şi un magazin, în care soţia lui, doamna Ana, împacheta mezelurile foarte frumos cu un beţişor rotunjit la capete, legat la mijloc ca să fie comod de ţinut cu mâna. De Paşti, când tăiai salamul, parcă erau scrise pe rotiţe două litere: H Î (Hristos a Înviat).

La început, domnul Novotnâi era foarte gras, iar în Siberia slăbise, de nerecunoscut. Venea şi el la plita noastră, cu nişte

rotiţe din cartofi, ca să le coacă şi să le mănânce. A murit peste un an, sărmanul bătrân, într-o colibă, unde îl puseseră paznic.

Era prin septembrie, se răcise vremea, erau îngheţuri, se apropia iarna geroasă, iar noi eram aproape desculţi. Vara mea, Anastasia, geniul nostru cel bun, mi-a procurat de la invalizii din ODI (se citeşte O- DĂ-I) nişte pâslari mari, dar vechi şi de ei mă foloseam şi eu şi copiii mei, când ne duceam în pădure după lemne.

Cu toate greutăţile noastre, copiii creşteau, învăţau la şcoală, au crescut din hăinuţele ce le aveau de acasă. Mai primeam câte un premiu, o bucată de cit, pe care îl coseam singură. Mai prefăceam din haine vechi, mai cumpăram vechituri de la invalizi, care primeau ajutor umanitar de la americani. Munceam foarte mult acasă şi la orfelinat („Dom maliutki") prestam diferite munci.

Odată, fiind la lucru, mi-am aruncat privirea spre casa unde locuiam, a patra casă de la margine şi am văzut că ardea acoperişul lângă hogeac. Am strigat la cei din casă că arde acoperişul şi, nu ştiu cum, m-am suit deasupra, pe el, fără scară. M-am suit pe la colţul casei, care era destul de înaltă, din bârne groase, cu streşina lată, dar frica îţi dă aripi. Acei din casă nici nu ştiau că a început să ardă acoperişul. Mi-au dat apă şi m-au ajutat să sting focul. Hogeacul era din brazde de pământ şi rădăcinile ierbii uscate s-au aprins, pentru că se făcea mult foc. Să nu fi stins focul îndată, era să ardă casa şi nu numai una, căci toate casele erau din lemn şi se aprindeau una de la alta, având pe lângă case şi fân uscat.

Am văzut odată cum, pe partea opusă a râului Şegarka, în sătucul Tarahla, s-a aprins o casă cu două etaje. Întâi a început să fumege vârful casei, apoi s-a aprins toată casa, abia au putut oamenii să se salveze. Fântâna era alături, dar focul era atât de mare, încât nimeni nu a putut să se apropie să scoată apă.

…Aşa eram de săraci, că nici nu aveam în ce ţine apa. Am avut un burlui de acasă, care mi-l adusese cu apă la Floreşti, dar l-a scăpat Catinca Branişte în râul Şegarka, gata să se înece

şi ea, dar l-au scos. Se ştie că ulciorul nu merge de multe ori la apă, l-a stricat băiatul Tolea Scaleţki. Nici nu era de unde să cumperi o căldare. În magazinul din sat rafturile erau goale. Erau numai nişte străchini din tinichea şi nişte opinci din coajă de copac, numite „lapti". Am purtat şi eu astfel de opinci vara, tot mai bine decât desculţă, căci nu înţepa tălpile.

Nu se vindea decât pâinea pe cartele, gramele de pâine, care nu întotdeauna ajungeau până la noi, căci se mai ducea la „stânga". Dacă o cereai pe a doua zi pentru ziua de ieri, nu ţi-o mai dădea. Copiii, când se duceau după „paioc", adică raţia de pâine pe o zi, strângeau orice firmitură. Norma era de 200 de grame pentru copii şi 400 de grame de pâine pentru adulţi pe zi şi aceea nu era din făină curată.

Cartofii şi laptele erau ieftine, dar bani nu erau. Când am terminat banii de acasă, mai schimbam câte ceva din hainele mele, lenjerie de pat, pe cartofi sau pe câţiva pumni de făină.

În următorul an, 1942, ne-am pus pe treabă. Lângă casă era un teren destul de mare, pe o coastă, până la râul Şegarka. Primăvara, noi, basarabenii ce locuiam în acea casă, am împărţit lotul în parcele şi am sădit cartofi, morcov, ceapă şi alte legume pentru prima necesitate. Ne-au mai dat o bucată de pământ înţelenit. L-am desţelenit împreuna cu copiii. Am prăşit şi cartofii au rodit bine, căci vara acolo, deşi e scurtă, e călduroasă şi umezeala e de ajuns. Fiecare dintre noi a pus în subsolul casei grămăjoare de cartofi aparte şi nimeni nu lua unul de la altul. Pământul l-am săpat bine, împreună cu copiii, cu hârleţul, cu degetele până la sânge am smuls rădăcinile buruienilor şi de aceea recolta a fost bună.

În cameră cu familia mea trăiau familiile Anicăi Dubălaru, Anastasiei Şincariuc, Tatianei Scaleţki şi tanti Nastea Onea – 13 persoane. Mărioara Ghervas, soţia fostului primar, cu familia sa numeroasă, s-a mutat într-o casă liberă a foştilor „culaci" (chiaburi), unde s-au mai mutat încă două familii, tot numeroase, a Matroanei Manea şi a Anei Bărbieru.

Eu nu m-am despărţit de părcănencele noastre. Ne încurajam una pe alta, plângeam împreună, cântam împreună.

CÂNTECUL STRĂINĂTĂŢII
pe care îl cântam noi în Siberia

Rătăcesc pe căi străine
De căminul depărtat,
Îmi trec viaţa în suspine,
Pâinea-n lacrimi mi-am udat.

Refren: Fie pâinea cât de rea,
Tot mai bine-n ţara mea.

La străini am stat la masă
Şi cu ei am ospătat,
Dar gândind la mine-acasă,
Lacrimi râuri am vărsat.
Refren

Sus pe-o culme muntenească
Şi-o căsuţă dedesubt
Este vatra părintească,
Unde laptele l-am supt.

Refren

Fericiţi, câţi suntem aproape
De pământul strămoşesc,
De-oi muri, vreau să mă-ngroape
În pământul românesc.

Refren: Fie piatra cât de rea,
Tot mai bine-n ţara mea!

Dorul de părinţi, soră, frate, de satul în care m-am născut nu mă părăsea niciodată:

Bate vântul dintr-o parte
N-am avut pe lume parte,
Nici de soră, nici de frate,
Nici de părinţi cu dreptate.

Numai neagra străinătate
Fostu-mi-a pe lume parte
Şi străin, străin ca mine
N-o mai fi pe lume nimeni.

Numai mierla din pădure,
Dar şi mierla neamuri are:
Cucuşorul – frăţiorul,
Rânduneaua – surioara.

Nici de soţ, nici de prieteni,
Nici de bradul cel cu ceteni,
Nici de sat şi nici de casă,
Nici de Ţara mea frumoasă.

Câteodată, veneau pe la noi basarabencele din satele vecine să mai schimbe ceva din lucruri pe mâncare, sau pur şi simplu să ne mai întâlnim, să vorbim, să mai plângem împreună, să cântăm împreună. Printre cântecele noastre preferate era şi unul pe versurile lui Octavian Goga:

„La noi sunt codri verzi de brad
Şi câmpuri de mătasă,
La noi atâţia fluturi sunt
Şi-atâta jale-n casă!

Privighetori din alte ţări
Vin doina să ne-asculte,
La noi sunt cântece şi flori,
Şi lacrimi multe, multe!

La noi de jale povestesc
A codrilor desişuri
Şi lacrimi duce Murăşul,
Şi duc tustrele Crişuri…

La noi nevestele plângând
Sporesc pe fus fuiorul
Şi-mbrăţinşându-şi jalea plâng
Şi tata şi feciorul.

Pe boltă-n cer e mai aprins
La noi, bătrânul soare,
De când pe plaiurile noastre
Nu pentru noi răsare!”

Câteodată mai făceau femeile noastre haz de necaz, se mai certau de la plită sau de la altceva. Tanea Scaleţki, soţie de avocat din Soroca, când se supăra şi îi spunea Ancăi: „Ia mai suflă-mi într-un loc!”

Odată Tatiana şi-a dezbrăcat singura cămaşă ca să o spele şi a îmbrăcat un halat învechit de mătase cu flori mari. Pe unde au fost florile, mătasea s-a tăiat şi s-a rărit. Frumoasa şi eleganta de odinioară doamnă Scaleţki stătea jos, în genunchi, aplecată deasupra albiei şi spăla cămaşa. În odaie era şi fiica mea, Elena, care mi-a şi povestit despre acest moment tragic-comic.

Anica i-a făcut semn fiicei mele să tacă, s-a dat într-o parte, ca să nu o vadă Tatiana şi-i sufla într-o gaură în fund. Tatiana n-o vedea pe Anica, însă simţea că-i suflă „vântul”.

– De unde-i curentul acesta?! a strigat ea. Închideţi uşa!

Când a dat cu ochii de Anica, au început să râdă amândouă.

– Păi nu o dată îmi spuneai să-ţi suflu într-un loc, iată că a sosit acest moment, i-a spus Anica râzând.

În general ne împăcam toate, pentru că eram tare necăjite şi aveam aceeaşi soartă vitregă şi ne credeam una pe alta, căci omul la nevoie se cunoaşte.

Din cauza înţepăturilor veninoase de ţânţari, doamna Scaleţki a făcut nişte răni pe picioare şi nu le putea vindeca. Medicamente nu erau şi rănile au devenit adânci până la os. Umbla tot timpul bandajată sărmana şi a fost nevoită să se mute la Casa de invalizi, ODI – un sat de tip orăşenesc cu spital şi condiţii mai bune. Pe băiatul ei, Tolea, l-a luat sub răspunderea sa fratele soţului ei la Saratov, unde l-a aranjat să înveţe la şcoală, apoi la facultate. A avut noroc băiatul. Domnul avocat Scaleţki s-a prăpădit în gulagul din Ivdel.

Bietele femei nu aveau cu ce să se îmbrace şi mai furau câte un sac de la colhoz şi-şi făceau câte o fustă. Umblau brigadierii pe la basarabence şi strângeau sacii înapoi pe unde îi

găseau. Mi-au luat şi mie un sac vărgat, chiar de-al meu, pe care îl aveam în casă.

Pe Catinca Branişte de prin Glodeni şi pe soţul ei i-au chemat la „selisoviet" şi ei s-au îmbrăcat în straie bune şi frumoase. De acolo i-au şi ridicat. Nu le-au dat voie să treacă pe acasă şi n-au luat nimic. Copii nu aveau. Direct din sovietul sătesc i-au pornit cu alte familii pe drumul pribegiei.

Catinca Branişte.

Când se ducea la lucru în colhoz, Catinca se îmbrăca numai în costum, căci nu avea alte haine. Îl purta mai mult pe dos, ca să nu se rupă faţa, dar s-au rupt şi faţa şi dosul odată. Anica râdea, zicând că trebuia să-l poarte numai pe faţă, măcar să-l vadă lumea cât e de frumos.

Leomida Vacarciuc.

Mama Midei Vacarciuc, Ana Vacarciuc, în Anastasievka.

PREA IEFTINĂ ERA VIAŢA NOASTRĂ!

Am scris că în casa fostului deportat Borşcevski trăiam mai multe familii, în mare înghesuială. În prima cameră, cu intrarea de afară, locuiau familiile Novotnâi, Branişte, Ţântiu şi Călin. Valea Călin lucra la uscătoria de legume din Anastasievka, unde a răcit şi s-a îmbolnăvit de o pneumonie acută. Nici medicamente, nici medic în sat nu erau, în raion la spital plecarea s-a tărăgănat, căci fără învoirea comandamentului nu aveau voie să plece… şi a murit frumoasa fată de 18 ani. Nu peste mult timp a murit şi Călin Ionică. Am văzut cum, în toiul nopţii, l-a podidit sângele pe nas şi pe gură, s-a zbătut în braţele mamei sale şi s-a stins băiatul de 15 ani, pe cuptorul unde a dormit şi a zăcut toată iarna. Plângeau înăbuşit părinţii şi fraţii lui Ionel, plângeam şi noi, femeile din casă, căci aveam şi noi copii şi nu ştiam ce-i aşteaptă…

În a doua cameră locuiau familiile cu câţiva copii mici. În casă era frig şi ei ieşeau des afară, pentru necesităţi. Când se deschidea uşa de afară, în prima cameră se răcea foarte tare şi oamenii, pe bună dreptate, erau nemulţumiţi. Atunci, tanti Nastea Onea a găsit ieşirea din situaţie: a scos din fereastră un ochi mic de jos şi gaura a astupat-o cu o perniţă. Copiii îşi făceau nevoile într-un hârb, apoi îl vărsau pe fereastră. Până în primăvară, după fereastră, din urina copiilor, a crescut un dâmb. Noi am curăţat cum se cuvine, în schimb copiii nu au răcit. Am trecut prin foarte mare mizerie!!!

N-am mai putut sta acolo şi m-am mutat la gazdă, împreună cu Anastasia (Niusea) Şincariuc, care la Soroca a fost asistentă medicală. Ea avea două fetiţe, Silvia şi Victoriţa, şi eu tot doi copii. Ne împăcam bine şi copiilor le era mai liber.

Trăiam la o rusoaică de treabă, Catea Caftasieva, contabilă la colhoz, care avea o fetiţă, Galea, iar soţul ei era pe front. Mai târziu Niusea s-a mutat in satul Gângazovo, unde s-a angajat la ambulatorul medical asistentă. Dar peste un timp a hotărât să evadeze din Siberia, insă a fost prinsă si condamnată la ani de puscărie. Ne-am întalnitultima dată prin anii 1954 în Şegarca după ce au eliberat-o din lagăr. După reabilitare s-a întors in Moldova şi a trăit în oraşul Drochia. Silvia, mi se pare, a devenit medic iar Victoriţa – profesoară de limbă şi literatură rusă.

S-a dus în gazdă la familia Bobrov şi tanti Nastea. Nu mai puteam rămâne acolo şi din motiv că preşedintele colhozului, un analfabet, a dat lotul de pământ de lângă casa unde locuiam noi, basarabenii, unei vecine căreia îi venise de undeva fiica şi îi trebuia pământ, iar noi să ne ducem în deal şi să desţelenim alt pământ. Eram istoviţi de puteri, slabi şi neputincioşi de ne bătea vântul, dar se mai gândea oare cineva şi la copiii noştri, că şi ei au nevoie să aibă lângă casă nişte legume?

Şi în următorul an iar ne-au luat pământul desţelenit de noi, acolo colhozul semănând grâu. Nouă ne-au dat altă ţelină. Şi copiii, cu mânuţele lor, împreună cu mamele săpau şi smulgeau rădăcinile ierburilor, curat ca în robie.

Foarte ieftină a fost viaţa noastră în surghiun!!! Catea Caftasieva, la care trăiam cu Anastasia Şincariuc, avea un picior bolnav. Degetele de la picior erau tăiate de un tractor şi ea mergea greu. Era o femeie bună, plată pentru gazdă nu ne lua, dar noi o ajutam la lucrul casnic: aduceam apă de la râu cu „coromâsla”, căci râul Şegarka era depărtişor în vale, tăiam lemne, făceam focul, curăţenie şi alte lucrări casnice şi ea era mulţumită de noi, dar în primăvară i-a venit bărbatul de pe front şi noi a trebuit să ne mutăm. Eu m-am dus cu gazdă la Eroskini, iar Anastasia a plecat într-un sat Gângazovo, la vreo 25 de km de Anastasievka. Am scris deja că acolo era spital şi ea s-a angajat ca soră medicală. În Gângazovo mai erau

basarabeni, între care şi Nina Mironov, din satul Vasilcău, Soroca.

Încă de când eram pe drum din Altai spre Siberia, când ne dădeau jos din tren, lângă debarcaderul din Novosibirsk, băieţelul Ninei de 12 ani, Virgiliu, nu era lângă mama lui, se dusese la nişte verişori în alt vagon şi, când scoteau deportaţii din vagoane şi-i îmbarcau în vapoare şi barje, copilul a fost mânat cu rudele mai departe, spre nord. Cui se adresa, nimeni nu-i spunea doamnei Mironov în care raion au fost duse rudele ei, la care ar putea găsi copilul. Şi nici cei de la comandament nu vroiau să o ajute. Aşa s-a pierdut fiul ei fără urme. L-a găsit peste vreo patru ani într-un orfelinat, foarte bolnav, într-o stare de depresie psihică acută. Nu a avut noroc doamna Nina să se bucure de copil, căci Virgiliu a murit la vârsta de 16 ani, iar soţul în gulag

FUSTA BUNICII HARITINA NE-A SALVAT DE FOAME

La Eroskini, mordvini de naţionalitate, acolo unde mă mutasem, am trăit binişor. Erau buni, lucram cu fiica lor la orfelinatul din Anastasievka. În vara aceea a fost o brumă mare, un îngheţ în iulie…Numai ce trăsesem pământul la cartofi, dar au îngheţat tufele. Pusesem în pământ 30 de căldări de cartofi, dar am scos tot 30 de călări, dar mărunţele ca fasolea, cele mai mari fiind cât nuca. Am avut noroc. Bunica mea, Haritina Coşciug din Stoicani, mi-a trimis un colet cu o fustă încreţită larg din câţiva metri de material şi alte lucruri. Frontul mergea spre Germania şi puteam comunica cu rudele care rămăseseră în Basarabia. Am schimbat fusta bunicii pe un săcuşor de grâu cu o fată care lucra la un depozit de cereale. M-am dus la moara de pe râul Şegarka, lângă satul Tâzâracevo. Morarul, un oarecare Ivanov, era mare beţiv, dar foarte bun la inimă, îi jelea pe deportaţi. Cine ştie, poate era şi el din „culaci". Când ne duceam cu vreo tobă de grâu, sau cu coji de cartofi uscaţi, pe care le măcinam, el nu ne lua bani pentru măcinat, ne măcina pe gratis. Chiar dacă nu aveam rând, oprea măcinatul colhozului şi ne măcina nouă, ba încă ne punea câţiva pumni de făină de la el.

Mi-am adus aminte de nişte episoade, despre care încă nu am scris. Şefă la orfelinat era Serafima Ignatievna Protkina, evacuată în timpul blocadei Leningradului.

ÎN DRUM SPRE ŞEGARKA

Serafima Ignatievna Protkina.

Ea venise la Anastasievka cu sora sa, Maria şi copilul Alik, care în timpul blocadei şi-a pierdut auzul şi a rămas surdo-mut.

După război, au plecat înapoi la Leningrad. După mulţi ani, când şi noi ne-am întors în Moldova, ea m-a găsit şi mult timp am corespondat. Amândouă scriam la Anastasievka, de unde a aflat adresa mea. Soţul ei a luptat pe front, dar privilegii nu prea avea. Ea era din familie nobilă.

Era prin anul 1944. M-a trimis Serafima Ignatievna să aduc produse alimentare pentru copiii orfelinatului de la „Raipotrebsoiuz" (o bază de produse alimentare) la o depărtare de 60 de km de la Anastasievka, din centrul regional Şegarka, unde erau toate depozitele. Protkina era o femeie inteligentă, cultă şi cumsecade. Nu ştiu de ce m-a trimis anume pe mine şi nu pe o rusoaică din sat. Probabil că avea în mine mai multă încredere. Mi-au dat un bou, înhămat la căruţă, căci caii erau pe

front şi am pornit la drum. Cu mine în căruţă mergea şi fiica preşedintelui colhozului, Nina Iakovleva, care pleca la Tomsk, unde învăţa. Am mers până la amiază şi ne-am oprit lângă râuleţul Iunga, căruia îi mai ziceau Undinka. Acolo am deshămat boul, l-am adăpat şi l-am lăsat să pască lângă râu. Repede ne-a ajuns o maşină, condusă de o fată din Anastasievka, şofer de profesie, şi Nina s-a urcat în maşina care se ducea direct la Tomsk.

Am rămas singură cu boul deshămat lângă râu. După ce boul s-a săturat, căci iarba e acolo multă şi înaltă şi s-a odihnit, l-am înhămat, dar cercul nu stătea vertical, ci aplecat pe spatele boului. Cât m-am muncit, nu am putut să-l îndrept.

Mergeam încetişor pe şleah şi, spre norocul meu, a ieşit din pădure un om cu un ferestrău pe umăr şi a început să râdă când a văzut cum e înhămat boul. A spus că este învăţător şi a venit să taie nişte lemne în pădure. A deshămat boul şi l-a înhămat aşa cum se cuvine. I-am mulţumit şi el a plecat în drumul său spre casă, iar eu am mers mai departe spre punctul de destinaţie.

Însera şi eu m-am oprit într-un sat să înnoptez. A doua zi la amiază am ajuns la Şegarka.

Depozitul de produse alimentare („Raipotrebsoiuz”) era încă închis şi trebuia să mai aştept. Erau acolo nişte fete care tăiau cu ferestrăul lemne pentru foc, între ele şi una blondă şi frumoasă.

Deodată s-a apropiat de ea o ţigancă şi au început să se îmbrăţişeze şi să plângă amândouă. Fata i-a dat cheia de la locuinţa ei şi ţiganca a plecat. Lumea o întreba pe fată ce-i cu ţiganca. Ea a povestit că mama ei a murit de foame şi pe ea a crescut-o ţiganca. A crescut-o foarte bine şi ce avea mai bun, mai frumos şi mai scump, era pentru ea mai mult decât pentru ţigănaşii lor. Pe ţigancă o condamnase la cinci ani de închisoare pentru că la ea au găsit un revolver. După ce şi-a ispăşit pedeapsa, a venit la fata pe care o crescuse. Iată că se întâmplă şi aşa istorii.

Iar eu am primit produsele alimentare şi m-am întors la Anastasievka. Şefa, Serafima Ignatievna, s-a bucurat că acea călătorie s-a sfârşit cu bine, că mi-am făcut cu cinste datoria. De atunci m-am învăţat să înham o vacă sau un bou, care nu aveau jug, dar erau înhămaţi precum caii, cu cerc

DUŞI ÎN SIBERIA SĂ MOARĂ

În străini viaţa-i amară
Pentru cei lipsiţi de ţară,
Duşi în Siberia să moară.

Scriam deja că Mărioara Ghervas, Matrona Manea şi Ana Bărbieru, cu familiile lor numeroase, s-au mutat într-o casă a unui deportat din sat.

Câteodată treceam pe la ele să le mai încurajez şi mă durea inima când îi vedeam pe copii slabi şi istoviţi. Mă întrebau pământencele mele: „Degrabă o să ne ducem acasă?" Ca să le bucur, le spuneam că da. Băiatul cel mai mare al doamnei Bărbieru, Vitalie, licean în clasa a zecea la Soroca, era atât de slab, încât nimeni nu-l lua la lucru.

S-a pornit bietul băiat cu cerşitul şi nu s-a mai întors. Cine ştie unde i-au putrezit oasele?! Cel mai micuţ, de opt luni, a murit chiar la început. Mai târziu a murit Tanea, liceanca din clasa a opta, de peritonită, căci mama nu a putut s-o ducă la spital, fără învoire şi nici nu avea cu ce s-o ducă. Fiica, Mila, a murit mai târziu. Tatăl lor, profesorul din Soroca, domnul Bărbieru, a murit în gulagul din Ivdel. A rămas doar doamna Bărbieru singură. După reabilitare, s-a întors în Soroca şi a murit şi ea. Din această familie nu a rămas în viaţă niciunul!

Sărmana Matrona Manea nu ştia ruseşte ca să comunice cu rusoaicele, nu avea cu ce hrăni pe acei cinci copii ai săi. Lucra la „suşilcă", o uscătorie de cereale. Ca să nu moară copiii de foame, a luat biata femeie un buzunar de grâu să fiarbă, dar cineva a pârât-o. Preşedintele colhozului a strigat la ea atât de tare, a amenințat-o, a înfricoşat-o, că ea s-a îmbolnăvit, sărmana şi, în scurt timp, a murit.

Au rămas cinci copii orfani. Cel mai mare băiat al ei, Pavluşa, de 15 ani, licean în clasa a opta în momentul deportării, a avut grijă să ia un volum de poezii al marelui Eminescu. El a fost nevoit să se ducă cu cerşitul şi s-a prăpădit. A rămas numai volumul marelui poet, pe care surioarele lui, Vera şi Jenea, i l-au dăruit fiicei mele, Elena. Copiii noştri cântau cântece şi romanţe pe versurile lui Eminescu. Vera şi Jenica s-au dus la rusoaice să le ajute pentru o hrincă de pâine, iar cei mai mici, Valec şi Arcaşa, au fost duşi la orfelinat. Am uitat să spun că Matrona a mai avut un copil sugar, care a murit la început. Cine ştie ce destin ar fi avut acei copii orfani rămaşi în viaţă? I-au despărţit pe fraţi ca să nu mai ştie unul de altul, să nu stie cine au fost părinţii şi bunicii lor, care le-a fost patria!

De foame şi de distrofie a murit şi fetiţa Mărioarei Ghervas, Lida, născută în tren spre Siberia. Mărioara Ghervas, mai voinică şi mai robustă, lucra pe la rusoaice: la săpat, la prăşit, la cosit şi îşi hrănea copiii. Pe băiatul cel mai mare, Sidorică, l-a dat la SMT, staţia de maşini şi tractoare, să înveţe meseria de tractorist. Marusica a mai crescut şi lucra cu mama. Îi mai avea pe cei mai mici, Vera şi Ionica. Soţul Mărioarei, ex-primarul Dumitru Ghervas, a murit în gulagul din Ivdel.

A fost teribil! Pâinea şi făina o cumpăram pe cartele. Eu primeam 400 de grame, iar copiii câte 200 de grame pe zi. Când coceam, în aluat rădeam pe răzătoare cartofi şi un fel de ridiche dulce (repa) sau napi (briucva), amestecam cu un pumn de făină necernută şi făceam nişte boţuri, cărora le ziceam pâine. Mai coseam pe la femei pe câţiva pumni de făină. Mi-am cumpărat o maşină foarte veche de cusut, marca „Singer”, care trăncănea ca un tractor, însă mă ajuta să duc greutăţile vieţii. Am cumpărat-o ieftin de la o femeie care nu ştia să coase. Am mai reparat-o singură şi puteam lucra.

ERA SĂ MĂ ÎNEC

Odată m-am dus în satul Tâzâracevo să capăt ceva de mâncare pentru copii. Era în martie. M-am dus pe de-a dreptul, pe o cărare peste râul Şegarka de la vale de moară. Pe acolo erau trei km, iar să mergi pe pod erau şapte km. N-am găsit nimic să schimb. Când mă întorceam şi am ajuns la mijlocul cărării, gheaţa se dezgheţase de o parte şi de alta a cărării şi se făcuseră ochiuri, în care apa gâlgâia. Ce să fac?! Eram la mijlocul cărării. Să mă întorc – puteam să mă înec, să mă duc înainte – tot puteam să mă înec. Acolo era vâltoarea, cel mai adânc loc de la vale de moară. Am văzut un băţ pe care îl împingeam încetişor de-a lungul cărării şi, încetişor, călcam pe el şi l-am tot împins, până am ajuns la celălalt mal. Mi-am făcut cruce şi am mulţumit bunului Dumnezeu că m-a salvat şi copiii nu m-au pierdut.

NECAZURILE SE ŢINEAU SCAI DE NOI

Multe necazuri am avut de îndurat. Munceam din greu, alimentaţia era proastă şi m-am îmbolnăvit de hepatită. De medicamente nici nu era vorbă. M-am lecuit singură cu cartofi copţi şi fierţi fără sare, pe care, oricum, nu prea o aveam. Slăbisem aşa de tare, că nici nu mai puteam fi recunoscută. Din primăvară am cumpărat un purcel. Am dat pe el o bluză, brodată frumos de fata mea, Elena. L-am cumpărat din satul Elovka şi avea două săptămâni. La început îl hrăneam cu supă, cu ce mâncam şi noi şi îl ţineam în casă. Apoi a mai crescut şi păştea troscot în stradă, sau se ducea în pădurea care era lângă sat, râma acolo şi se hrănea singur cu plante şi rădăcini. Seara venea acasă şi-i dădeam numai frunze mai bătrâne de varză. Nu aveam cu ce să-l hrănesc, căci cartofii îngheţaseră. A crescut mare, dar nu gras. Şi, când am ajuns în noiembrie, în toiul iernii, l-am tăiat. L-am chemat pe băiatul Mărioarei, Sidorică, care avea vreo şaisprezece ani, ca să-i dau lui mai bine o bucată de carne, decât unui străin. Sidorică şi cu Mişa al meu l-au tăiat cam greu, dar au reuşit. A avut pe spate slănină de două degete. Am tăiat porcul în bucăţele mici, ca de o fiertură şi le-am înşirat în magazia de lângă casă, pe o scândură, să îngheţe. După ce carnea a îngheţat bine, am pus-o într-un sac curat, pe care l-am atârnat pe grinda acoperişului şi luam când îmi trebuia. În Siberia femeile pun la îngheţat şi laptele şi borşul şi tot ce au. Se păstrează ca în congelator. Iarna luam câte o bucăţică de carne, o puneam în ceaun, apoi cartofii, puţin mai mari ca fasolele, o mână de făină neagră necernută, aşa cum era de la moară. Şi ieşea o geandră rară, dar eram bucuroşi şi de ea. Cât am avut carne şi făină din grâul schimbat pe fusta bunicii

mele, n-am dus-o aşa de rău, dar în primăvară terminasem totul şi era tare greu! Mi-a propus o femeie, care pleca din Anastasievka la nişte rude mai în centrul Rusiei, să mă mut în casa ei, căci îi murise bărbatul pe front. Nu-mi cerea nimic, numai să fiu stăpână pe căsuţa ei. Şi m-am mutat de la Eroşkini. Lângă căsuţă era un lot mare de pământ de 60 de ari, cu capătul în pădure. Căsuţa era dintr-o cameră cu un cuptor mare în ungher, joasă de ajungeai cu mâna la pod şi nu avea tindă. Stăpâna a lăsat o masă, un pat, o laviţă lungă lângă fereastră şi vreo două putini mari pentru murat varza. Se putea trăi acolo, dar în privinţa mâncării era tare greu. Copiii slăbiseră atât de tare, că le creştea păr pe faţă, pe mâini şi pe picioare. Leafa mea era de 150 de ruble, iar o căldare de cartofi costa 300 de ruble. M-am sfătuit cu Anica Dubălaru, soţia vărului meu, să cumpărăm o văcuţă de la un basarabean, care ieşise din lagăr şi a venit să-şi ia familia din Tatianovka – un sat la 6 km de Anastasievka. El a lucrat la o mină de cărbuni, unde încă din 1941 i-au dus pe o parte din bărbaţi.

Ne-am dus amândouă la Tatianovka, un sat cu o uliţă lungă de un kilometru, situat de-a lungul drumului şi numit tot în cinstea fiicei împăratului – Tatiana. Din acest sat a fost şi renumitul actor rus Innochenti Smoktunovski. Cine ştie cum au ajuns părinţii lui acolo?

Pe neleapcă au cerut patru mii de ruble. Anica a primit de la copiii săi din Parcani, care erau căsătoriţi şi scăpaţi de deportare, 2000 de ruble, iar eu în contul banilor am dat un palton bun, un pled bun şi frumos de lână şi alte lucruri aduse de mama mea la gara din Floreşti. Ne-a ajutat şi tanti Nastea Onea, vara mea şi cumnata Anicăi. Ea a dat nişte straie de-ale soţului său, mort în Ivdel.

Am dus văcuţa acasă şi ne-a dat o jumătate de litru de lapte. Ce să faci cu el la două familii? L-am turnat într-un hârb şi l-am dat la cloşca cu pui mici care l-au băut. De fapt, puii mai mult cu lapte i-am crescut, se mai hrăneau şi singuri cu insecte şi viermişori.

Maria Şoimu şi Anica Dubălaru, 1955.

Mai târziu, când a crescut iarba, vaca Manica se făcuse o vacă foarte bună de lapte. Uitasem să spun că şi Anica s-a mutat cu bătrâna Novotnaia la altă margine de sat, unde cândva a locuit preotul paroh Serghei Pavlovici, deportat în anii ’30. Deşi cu Anica nu trăiam împreună, vaca era în comun. O zi o mulgeam eu şi o zi o mulgea ea. Trăiam pe aceeaşi uliţă lungă. Vaca ştia bine drumul de la o casă la alta şi venea singură la muls. Era prin aprilie şi nu aveam fân pentru ea, ajungea până la streaşină şi smulgea din ea stuf.

Anica Dubălaru cu copiii Afanasie şi Lida.

Afanasie şi Lida Dubălaru, anii ’50.

A. Dubălaru, M. Şoimu şi Maria Cnoli, deportată din satul Molovata, Rezina sau Orhei, cu fetiţele Dorina şi Ela.

Verişoarele Elena Şoimu şi Lida Dubălaru.

Se duceau băieţii, Mişa al meu şi Fenea al Anicăi prin pădure, când se topea omătul şi pe alocuri, unde fuseseră stoguri, mai găseau resturi de fân împrăştiat şi aşa am scos vaca din iarnă. În luna iunie era iarbă multă şi înaltă cât omul,

fragedă şi mustoasă şi vaca se sătura. A crescut şi s-a făcut o vacă frumoasă şi dădea o căldare de lapte gustos.

Am mai cumpărat de la acei basarabeni, care au plecat din Tatianovka, cinci căldări cu cartofi mărunţi, pentru seminţe şi nişte capete încolţite tăiate de la cartofi. Le-am dus de acolo cu băiatul meu, Mişa. Apoi am schimbat un prosop frumos de la Elovka pe o căldare cu orz pentru seminţe. Am însămânţat tot lotul de 60 de ari. Am pus în pământ varză, castraveţi, mac, ceapă, usturoi – de toate ce am avut, ca să avem ce mânca.

Femeia ce a plecat şi mi-a lăsat căsuţa avusese vite şi a rămas mult bălegar. Am făcut nişte straturi lungi, înalte, am făcut în ele gropiţe, am pus în ele pământ negru şi am înfipt seminţe de castraveţi, pe care zilnic îi udam cu apă din râu. Deşi noaptea era frig, adesea erau şi îngheţuri, bălegarul ţinea cald dedesubt şi castraveţii nu îngheţau. La acest lucru mă ajutau şi copiii. Au rodit castraveţii, mari şi aşa de mulţi, încât am umplut o putină mare şi i-am murat. Veneau basarabencele noastre şi le dădeam şi lor. Dar până atunci copiii au suferit tare mult de foame. Mişa se ducea cu băieţii din sat prin pădure după susai, ceremşa, colba… „Ceremşa” e un fel de usturoi sălbatic, iar „colba” e pur. În poiene creşteau un fel de lalele sălbatice, care aveau cepe în pământ, din care făceam supă. Era aşa de greţoasă, că nu era chip de înghiţit. Aduceam pe gratis, de la întreprinderea de lactate, zer cu care mai dregeam acea supă, ca să o putem mânca. După ce s-a copt orzul, am scăpat de foametea cea mare. Boabele de orz le uscam, le băteam în piuă, adică o râşniţă din lemn pe care o împrumutasem din sat, le băteam până când se curăţau de coajă şi se făceau crupe.

În acel an a rodit bine şi orzul, şi varza, şi cartofii. Am scos o grămadă de varză, căpăţânile abia le puteam ridica. Şi am umplut subsolul cu cartofi. Acolo oamenii ţin legumele numai sub casă, pentru a nu îngheţa. Se intra în subsol pe un oblon din cameră.

DE JUDECATĂ AM SCĂPAT!

În Anastasievka, era şcoală de şapte clase. Când fetiţa mea a absolvit această şcoală, m-am gândit că ar fi bine să-şi continue studiile. Mă tot gândeam că mă voi întâlni cândva cu soţul meu şi se va bucura că n-am lăsat copiii în voia sorţii. El visa să devină fiica învăţătoare, iar fiul doctor. La 25 de km de Anastasievka era un sat Monastârskoe (îi ziceau Monastârka), unde cândva fusese o mănăstire pe care staliniştii au distrus-o, iar cu călugării au umplut închisorile. Acolo era şcoală medie şi un spital bun. Am dus fetiţa în satul acela şi am aranjat-o în gazdă la preşedintele colhozului cu care mi-a făcut cunoştinţă şefa spitalului, Lilia Alexandrovna. Ea trăia tot la el în gazdă. Lilia Alexandrovna era nemţoaică din Povoljia (de pe Volga) şi era căsătorită cu un ofiţer rus. Nu ştiu cum de n-a trecut şi ea prin „sita comunistă".

Când am dus-o pe Elena (îi ziceam de mică Lealea) la Monastârka să mă înţeleg în privinţa gazdei, Lilia Alexandrovna mi-a propus să rămân la ea, căci însera. Am legat calul de căruţă să mănânce iarbă, iar eu m-am culcat lângă fereastră să-l pot supraveghea. De abia se mijea de ziuă când m-am uitat pe fereastră, dar calul nu era. M-am speriat foarte tare! L-am căutat peste tot – zadarnic! Lilia Alexandrovna a trimis pe şeful gospodăriei spitalului şi pe alţi oameni să-l caute, dar nu l-au găsit.

Să iasă din sat nu putea, căci, aşa cum am mai spus, toate satele sunt împrejmuite cu garduri înalte şi la fiecare drum erau porţi care se deschideau şi se închideau cu grijă, cu cârligul. Calul nu putea să treacă printre aceste obstacole. Cu sufletul la gură, amărâtă, m-am pornit pe alt drum să ajung în satul Tâzâracevo, la pădurarul de la care am luat calul, să văd dacă s-a întors acasă. Aveam mare frică, deoarece calul era foarte

scump. Pădurarul mi-a spus că, de multe ori, când se ducea la Monastâkca, se ducea pe la pădurarul de acolo şi mi-a spus să-l caut la pădurar. M-am liniştit puţin, sperând că se va găsi calul

LUPUL!

M-am întors acasă spre amurgite. Pădurea începea chiar lângă satul Tâzâracevo, iar eu trebuia să merg încă şapte km noaptea, prin pădure. Mergând aşa, am auzit nişte strigăte: „Volc! Volc! (lupul)". Nişte oameni fugăreau un lup care venea spre mine. A trecut la doi paşi, într-o fugă mare, fără să mă atingă şi s-a ascuns într-un desiş, lângă râul Şegarka. Am tras o frică nemaipomenită! Nu ştiu dacă au găsit lupul sau nu, dar se auzise că a sfâşiat nişte vaci într-un colhoz.

Am mers mai departe, am trecut peste podul mare de lemn de pe râu şi am ajuns acasă. A doua zi, în zori, am pornit iar la Monastârka. Mi-a ieşit în cale Lilia Alexandrovna şi, bucuroasă, mi-a spus că s-a găsit calul la pădurarul de acolo; sărise peste gard şi păştea în grădină. Nespus de bucuroasă, am înhămat calul la căruţă şi am pornit din nou la drum, dar acum spre casă.

Dumnezeu m-a ajutat şi de această dată.

Am ajuns la Tâzâracevo şi am dat calul în primire pădurarului de acolo. De nu l-aş fi găsit, puteau să mă judece

NE EXPLOATAU CA PE ROBI

Pe lângă lucrul pe care-l făceam la orfelinat trebuia să lucrăm şi în grădina noastră şi să pregătim fân pentru vacă. Ne-am cumpărat coase, pentru noi mai mari, iar pentru copii mai mici şi coseam cu toţii iarba în pădure, împreună cu Anica şi copiii ei. Mă învăţasem să cosesc bine, însă e greu să tragi coasa când eşti flămând, cu te miri ce mâncare, mai ales pentru copii. Dar vaca era salvarea noastră, de aceea ne străduiam din răsputeri să pregătim pentru ea fân. După ce coseam o zi întreagă, lăsam iarba vreo două zile să se usuce pe o parte, apoi întorceam brazdele pe cealaltă parte, să se usuce bine. Când fânul se usca, îl căram acasă tot cu vaca şi-l făceam stog. O parte din fân îl puneam pe „izbuşcă", o poiată din bârne de lemn, care era şi acoperiş pentru vacă, să-i fie iarna mai cald. Restul îl aşezam în stog. Câteodată fânul se aşeza chiar la deal, dacă trebuia să mai facem alte lucrări şi nu aveam timp, îl aduceam acasă şi iarna, cu sania.

La orfelinat era o gospodărie întreagă: doi boi, două vaci, două oi, un porc. Pentru vitele de acolo trebuia să cosim fân tot noi, cei care lucram acolo. Îl căram tot noi cu boii sau cu vacile, care trăgeau şi ele la jug. În afară de aceasta, ne scoteau şi la lucru în colhoz. Am lucrat şi la „suşilcă", o uscătorie de cereale. A venit odată un afurisit de brigadier, Kokolov şi a început să strige la mine:

– Idi na suşilcu rabotati, a to şcuru s tebea sderu! (Du-te şi lucrează la uscătorie, că am să te jupoi de piele!, mă ameninţa el.)

Şi trebuia să te supui, altfel te aştepta pedeapsa. Lucrul acolo era tare greu şi dăunător pentru sănătate şi rusoaicele nu vroiau să lucreze.

Mă suiam pe o scară întortocheată, ca o spirală, cu tobultocul de grâu jilav în spinare şi îl goleam într-un „buncăr” şi de acolo grâul curgea prin nişte jgheaburi, încetişor şi, până ajungea jos, se usca, fiindcă încăperea era încălzită. Acolo noi, femeile, îl şi vânturam într-o maşină „becher”. Câte două femei învârteam manivela. Odată au venit vreo patru „nacialnici” (şefi), bărbaţi, să vadă cum merge lucrul în colhoz, unde lucrau numai nişte femei... Unul, care era din raion, s-a răstit să lucrăm mai bine. Atunci o rusoaică zdravănă, Niurca Ilcova, poreclită „grom baba” (muiere zdravănă), când i-a făcut blende, a ajuns „nacialnicul” în vraful de grâu…

– Du-te tu şi învârte, i-a spus Niurca. Ea nu se temea de el.

S-au dus „nacialnicii”, parcă i-a suflat vântul. Gemeau şi băştinaşii de acolo sub presiunea bolşevică.

Şi în Siberia mii de oameni au suferit în timpul colectivizării. Ei de noi nu ascundeau ura faţă de dictatori, ţăranii simpli ne jeleau. Stârneau strigături despre conducătorii statului. Iată una: „ Когда Ленин умирал, Сталину наказывал : Много хлеба не давай, мясо не показывай !” („Când Lenin murea, lui Stalin îi poruncea: *Multă pâine să nu dai, iar carnea nici n-o arăta!”).*

Îmi amintesc cum, odată, m-a trimis brigadierul să pârzolesc nişte cereale pentru semănat. Într-un şopron era instalată o maşină de formă cilindrică, unde se turnau cerealele şi un praf roşcat – pârzolul, adică otrava pentru insecte. Şi învârtind manivela cu mâna, pârzolul roşcat se amesteca cu cerealele. Aşa se prelucrau ele pentru semănat. Era foarte primitiv, nu era nicio ventilaţie, aşa că te înăduşeai de praful şi mirosul otrăvitor. Nu se lua nicio măsură de securitate. Din cauză că aerul era îmbibat de toxine, m-am întors „acasă” cu febră de 40 de grade. Muream… Anica, soţia vărului meu, Iacob Dubălaru, plângea: „Numai să nu mori, să nu rămână copiii fără mamă!”. Oamenilor care îndeplineau acest lucru greu şi dăunător pentru sănătate se cuvenea lapte, haine şi măşti speciale, dar nimeni nu avea nevoie de noi, care eram folosiţi ca robi. IEFTINĂ ERA VIAŢA DEPORTAŢILOR ÎN SURGHIUN

COPII DISCRIMINAŢI

A început să se răcească timpul, era toamnă. Am văzut că o să-mi fie tare greu să trăiesc singură cu copiii, mai ales că făceam şi serviciul de noapte, aşa că m-am hotărât să mă mut la Anica. Am dus bulendrele mele. Am făcut amândouă şi acolo o sobă şi am început să ne pregătim de următoarea iarnă.

Se apropia sărbătoarea revoluţionară de 7 noiembrie şi aşteptam, să vină fetiţa, Lealea, de la Monastârka, dar n-a venit. Ninsese şi eu credeam că n-a venit din cauza viforniţei şi a gerului. Trebuia să plece o soră medicală să ducă un copil bolnav la spitalul de acolo. Eu m-am înţeles cu ea şi am rugat-o să-i ducă fetiţei mele un sac cu cartofi. Am pus sacul pe o săniuţă şi, împreună cu Mişa, ne-am pornit spre satul vecin Tarahla, situat pe malul opus al râului Şegarka, unde trăia sora medicală. Acolo trăia o familie de moldoveni (români), Băleanu, şi o bătrână basarabeancă, care nu putea însuşi limba rusă la bătrâneţe, însă era optimistă, deşi era singură, soţul ei a murit în Ivdel. Ruşii de acolo au poreclit-o „babuşca Valeu-Valeu", căci ei, când trecea cu bărcuţa peste râul Şegarca, îi era tare frică şi ţipa : „Babuşca văleu, văleu" (Babuşca se teme). Era haz de necaz...

M-am abătut... Am dus sacul la sora medicală de acolo şi ne întorceam cu Mişa acasă. Trebuia să trecem râul, care deja prinsese pojghiţa de gheaţă. Luntrea era de partea noastră. Am dezlegat-o de la par, am pus în ea săniuţa cu sacul de cartofi şi am început să vâslesc, stricând pojghiţa cu vâsla înaintea luntrei. Dacă luntrea ar fi fost lângă celălalt mal, trebuia să strig „Perevoz! Perevoz! (treceţi-mă), ca să mă treacă cu luntrea omul care era pus de colhoz să-i treacă pe oameni peste râu. Când ne întorceam prin pădure, ne-am întâlnit cu nişte

colege de-ale Lealei din Tâzâracevo, cu care a învăţat în Anastasievka. Ele se duceau pe jos la Monastârka.

– Aţi petrecut-o pe Lena? M-au întrebat ele. Eu le-am spus că Elena nu a venit.

– Cum de n-a venit, dacă noi am pornit odată? Dar ea s-a îmbolnăvit în drum şi nu putea merge repede, a spus una dintre ele.

– Şi cum de aţi lăsat-o voi singură şi bolnavă în pădure şi nici măcar nu m-aţi înştiinţat? le-am reproşat eu.

Fetele mi-au spus că trebuia să meargă în alt sat încă şapte km şi nu puteau să o aştepte, căci s-au pornit pe un drum mai de-a dreptul, prin satul Murionka. Am început să plâng, îmi închipuiam că o fi îngheţat undeva pe drum. Într-o fugă am ajuns acasă, am încălţat nişte pâslari mai mici, mai uşori şi am pornit să o caut.

Drumul trecea prin Tatianovka. Tot mergeam bocindu-mă şi în apropiere de acest sat am zărit de departe că, dinspre pădure, venea în întâmpinarea mea Lealea. Era îmbrăcată cam subţire, într-un paltonaş din sumănel, cusut de mine dintr-o bucată de suman pe care mi-l trimisese bunica Hartina de acasă, în colet. Acum plângeam de bucurie că o văd vie. Pe drum mi-a povestit totul, ce s-a întâmplat cu ea. Dar boala s-a agravat, medicamente şi bani nu erau ca să o lecuiesc şi a stat toată iarna acasă. Mai avea şi o tuse măgărească acută care a chinuit-o mult timp. Astfel, nu s-a întors la Monastârca.

Despre toate acestea Elena va scrie mai amănunţit într-un capitol aparte despre copilăria şi tinereţea surghiunită a ei şi a tuturor copiilor deportaţilor.

Am hotărât să o trimit la Tomsk să înveţe la şcoala pedagogică. A susţinut examenele şi, ca prin minune, a fost înmatriculată. A locuit în gazdă la o cunoştinţă a unei femei din Anastasievka până la vacanţa de iarnă. A vrut să vină acasă. A pornit pe jos şi în trei zile a parcurs 120 de km, oprindu-se să doarmă pe la hanurile ce erau de-a lungul traseului.

Când trebuia să se întoarcă la Tomsk, s-a pornit un viscol grozav, care a ţinut două săptămâni. Ningea atât de tare, încât a acoperit coliba unde ţineam viţelul şi o oaie a vecinei, Luşca. Ea plângea că se va sufoca oaia. Râneam trei persoane neîncetat şi, când în sfârşit am scos viţelul, el era ud tot… Ne troienise intrarea din tindă şi ieşeam din casă pe brânci.

Am fost la preşedintele colhozului şi l-am întrebat dacă pleacă cineva la Tomsk să o ia şi pe fetiţa mea. El mi-a făgăduit că, îndată ce se va opri viforniţa, vor curăţa drumul cu grederul, o să plece la oraş şi or lua-o şi pe Lealea.

A lipsit mai mult de două săptămâni şi au exmatriculat-o. Lipsa a fost doar motivul. Adevărul e că pe toţi copiii deportaţilor îi trimiteau acasă… Era interzis să fie primiţi să înveţe în şcolile de specialitate mai prestigioase. Aşa a mai pierdut un an.

În anul următor iar a susţinut examenele de admitere în Colegiul agricol, la specialitatea „Hidrotehnica şi amelioraţia”. Ruşii nu prea năvăleau acolo, pentru că era o profesie grea, legată de deplasări, lucru în expediţii. A rămas să înveţe. I-au dat un loc în cămin – zece fete într-o cameră. Învăţa bine, era bine văzută. Dar când a împlinit 16 ani, au luat-o în evidenţă la comandament şi era obligată să se prezinte în fiecare lună la înregistrare. Atâta umilinţă şi nedreptate pentru nişte copii care nu purtau nicio vină! Îi venea foarte greu, era departe de mine, nu avea bani să-şi cumpere „paiocul”, adică norma cea de 400 de grame de pâine. Ca să-şi asigure existenţa, să-şi cumpere ce-i mai necesar de îmbrăcat şi de încălţat, a fost nevoită să se facă „donatoare” de sânge.

ÎN DRUM SPRE TOMSK

Când am aflat că e galbenă şi slabă, i-am interzis lucrul acesta… Am pus într-un sac ce am putut de-ale mâncării şi m-am pornit la Tomsk. Până la fluviul Obi erau 60 de km, pe care i-am parcurs când pe jos, când cu vreo maşină de ocazie care mă ajungea din urmă şi am ajuns la malul râului Obi, în care se varsă râul Şegarka. Acolo era o baracă în care aşteptau oamenii să vină vaporul de pe Novosibirsk spre Tomsk. Era înspre seară. Vitele veneau din pădure de la păscut, de pe celălalt mal al râului Şegarka. Trebuiau să treacă peste râu înot ca să ajungă la casele lor, în sat. Am văzut cum s-au oprit pe malul apei şi, parcă nevrând, au intrat în apă, mai întâi vacile, iar după ele nişte oi şi au început să înoate. Şuvoiul de apă le ducea înspre fluviul Obi, mai ales pe oi, dar toate au ieşit din apa rece pe acest mal, s-au scuturat şi s-au dus încetişor, sătule, în sat. Pentru prima dată am văzut cum vitele pot să se adapteze în asemenea împrejurări şi m-am mirat mult.

Am aşteptat pe mal până seara, când a venit vaporul „Pojarskii", cu toate luminile aprinse, mugind ca un taur. O privelişte minunată! Era un vapor mare şi frumos, cu două etaje. La clasa I şi a II-a călătoreau oameni mai înstăriţi, iar eu şedeam pe punte şi eram bucuroasă să plec măcar aşa. Până la Tomsk vaporul trebuia să parcurgă 260 de km. Vaporul circula pe fluviul Obi până la locul unde în el se revărsa afluentul lui, Tomi, pe care era situat oraşul Tomsk, apoi mergea împotriva cursului apei.

Noaptea am mers la clasa a IV-a, unde se înghesuiau cei mai săraci pasageri. Dimineaţa am fost la Tomsk, mi-am văzut fetiţa, i-am lăsat puţinii bani şi tot ce am putut aduce de mâncare şi am pornit iar cu vaporul spre Şegarka. Stăteam pe

puntea vaporului şi admiram natura sălbatică siberiană, care era atât de frumoasă, dar şi străină pentru noi.

Apele fluviului scăzuseră mult şi vaporul s-a împotmolit, stătea pe loc. Ca să uşureze vaporul şi să-l poată scoate, căpitanul a poruncit ca toţi pasagerii să fie îmbarcaţi şi scoşi la mal, dar nu a reuşit să scoată vaporul din mâl şi nisip; se împotmolise de-a binelea. Aşteptau în ajutor alt vas.

Pasagerii stăteau şi aşteptau pe mal. Chiar aproape de mal am dat de nişte pâlcuri de coacăză neagră şi ne-am potolit foamea. Banii pe care i-am avut i-am lăsat fetiţei, mie mi-am oprit numai pentru bilet la vapor. De nişte copeici am cumpărat o pâine şi nişte peşte afumat, pe care îl vindeau „baconşcicii", nişte paznici, care pe la staţii aprindeau „baconile", adică felinarele plutitoare, care indicau locul pe unde trebuia să meargă vaporul noaptea sau când era ceaţă. Baconşcicii aveau grijă ca baconile să ardă.

Cu toate sforţările căpitanului, vaporul nostru stătea pe loc. Ziua umblam prin pădure după pomuşoare şi contemplam această natură nordică atât de frumoasă, iar seara ne duceam pe vapor. Am stat aşa pe loc două zile şi două nopţi. Pe vapor era un bucătar care nu părea să fie rus: frumos, prezentabil, îmbrăcat în halat alb foarte curat, gătea mâncăruri gustoase din carne, aroma lor răspândindu-se pe tot vaporul. Acei care aveau bani mâncau şi beau. Un ofiţer rus şi-a băut cizmele şi umbla pe punte în ciorapi, târând aţele de la pantalonii „golf". Un tânăr cânta din armonică, iar băieţii şi fetele dansau pe punte.

Din puţinul pe care-l aveam, am făcut parte şi la doi băieţi din Anastasievka, a Tonei Golovaciova, căci nu aveau nimic de mâncare.

În sfârşit, căpitanul a telefonat la Tomsk şi a venit un „buxir" (remorcher) care a scos din nisip vaporul împotmolit şi am ajuns la Şegarka. De acolo, împreună cu băieţii Tonei Golovaciova, ne-am pornit pe jos 60 de km spre Anastasievka. Iarăşi ne mai agăţam de vreo maşină sau tractor şi am ajuns acasă. Uitasem să scriu că am plecat la Tomsk învoită, altfel o păţeam rău de tot.

CHINUITE ERAU FEMEILE!

Era toamnă târzie şi începuse să ningă. Băiatul meu, Mişa, crescuse şi nu avea cu ce să se îmbrace. M-am dus la ODI şi, de la un invalid, i-am cumpărat un cojocel peticit (petic peste petic), dar eram mulţumită că nu va îngheţa de frig. Cu încălţămintea era mai greu. Umbla încălţat în nişte ghetuţe a surioarei mai mare, care îl strângeau. Când era ger mare, fugea până la o casă, se încălzea puţin, apoi fugea spre şcoala care era la celălalt capăt al satului. Mai scoteam lână din plapuma adusă de sora mea la Floreşti şi împleteam ciorapi. Cumpăram cizme vechi de prin podurile rusoaicelor, numai să nu îngheţe de frig. Necăutând la lipsurile şi necazurile noastre, Mişa era la şcoală eminent.

Continuam să lucrez la orfelinat. Am scris că acolo era o mică gospodărie. Fân pentru animale trebuia să pregătim tot noi, femeile care lucram acolo. Când ne duceam la cosit, luam cu noi cartofi sau „suhat", cartofi uscaţi şi îi fierbeam – asta era mâncarea. Nu avea cine să bată şi să ascute coasele, căci bărbaţii erau pe front şi ne chinuiam noi singure. Adesea mă puneau pe mine să fac mâncarea. Odată, când ne-am aşezat să mâncăm, o fată, pe nume Agaşa Mazarciuc, tot dădacă la orfelinat, a început în glumă să mă bocească pe mine cu un glas subţirel, aşa cum se boceşte acolo:

– Dorogaia moia Marusenica a a a!!! (Draga mea Marusea a a a!!! Cum de ai ajuns tu să te chinuieşti cu noi aicea a a a!!! of, of, of!!!)

Şi când au început să bocească toate femeile, răsuna pădurea. Şi femeile de acolo, multe văduve, erau foarte necăjite, poate de aceea mă jeleau şi pe mine. Trebuia să lucreze şi la colhoz aproape pe degeaba şi să-şi lucreze pământul de lângă casă, ca să aibă cu ce hrăni familia, să

pregătească fân şi pentru animalele colhozului şi pentru ale lor, căci trebuia să ţină o vacă; era singura salvare pentru copii. Cartofii şi laptele erau principalele surse pentru existenţă, pâinea fiind tare puţină. Trebuia să dea la stat obligatoriu 200 de litri de lapte de la o vacă şi carne şi lână de la oi. Acolo oile nu se mulg, le ţin oamenii pentru carne şi, mai cu seamă, pentru lână, din care se fac pâslari pentru iarnă şi mai împletesc ciorapi şi mănuşi. Mai prelucrează, de asemenea, blănurile pentru cojoace.

Femeile se sculau cu noaptea-n cap, ca până la ziuă să facă focul în cuptor şi să pregătească mâncarea pentru toată ziua, care stătea la cald până seara, când veneau de la lucru. Făceau în para focului, pe o tavă, nişte blinele din făină cu lapte, borş cu varză, era bine dacă aveau şi carne, cartofi, lapte fiert, nişte boţuri cărora le zicea pâine. Dar noi nici asta nu aveam întotdeauna.

Mi-am amintit că am cumpărat, împreună cu Anica şi cu Mărioara Ghervas o oaie, care a fătat o cârlană şi un berbecuţ. Când a crescut berbecul, l-am tăiat în trei părţi egale, iar cârlana, când a devenit mioară, am dat-o Mărioarei, căci aşa ne-a fost înţelegerea, iar oaia ne-a rămas nouă şi Anicăi. Aveam şi noi o mică gospodărie!

MOARTEA VALENTINEI

Fiica cea mai mare a Anicăi, Valentina, reuşise să intre la un colegiu de bibliotecari, fiind deşteaptă şi sârguincioasă. Dar nu avea fetiţa haine şi încălţăminte călduroase pentru gerul de acolo. Mama ei nu avea cu ce să o ajute, mai avea acasă doi copii. A răcit fata, dar umbla la lecţii până boala a dovedit-o. Anica a adus-o acasă într-o stare gravă, cu pneumonie acută. Era drăguţă şi capabilă, mai ales la matematică. Pe tot parcursul bolii, noi am stat cu toţii într-o cameră; nu ştiu cum de nu s-au îmbolnăvit şi ceilalţi copii. O vecină cam proastă venea la noi şi o compătimea:

– Pomrioşi, devca, pomrioşi! (Of, ai să te prăpădeşti, copilo!).

Valea se îndârjea şi-i spunea mamei sale:

– Mamă, când am să mor, pe tiotea Katea să n-o chemi la praznic.

Scriu aceste rânduri şi plânsul mă înăbuşă! Praznicul era un borş din varză murată şi îngheţată, fără nimic. Înaintea morţii ei, copiii, sora Valei, Lida, fratele ei, Fenea şi Mişa al meu tare au plâns şi i-au cerut iertare. Valea era mai mare şi, până şi-a dat sufletul, îi ajuta să rezolve probleme. Cu o zi înainte de a muri, ea mi-a spus:

– Tanti Marusea, să vii azi mai devreme de la lucru, că eu am să mor azi.

– Am să vin, Valecica, dat tu n-ai să mori, i-am răspuns eu cu sufletul îndurerat şi am văzut cum ea s-a bucurat şi un pic de nădejde i-a licărit în ochi. A murit a doua zi. Am fost lângă ea până la ultima ei suflare. Mama ei, Anica, a vândut ultimul covor pe care i l-au trimis de acasă, dar nu a putut să o salve

Din familia lui Iacob şi a Anicăi Dubălaru nu a rămas nici unul, au decedat şi copiii, însă au rămas nepoţii, vor urma noi

generaţii, care trebuie să ştie ce şi cum a fost acel calvar, în acele vitregi timpuri, căci fără a cunoaşte trecutul nu se poate făuri viitorul.

CONDUCEAU PESTE TOT COMUNIŞTII ANALFABEŢI

Continuam să trăim şi să muncim pentru existenţă. Lucram la orfelinat, dar mă scoteau şi la lucru în colhoz. La conducerea colhozului se aflau nişte oameni incompetenţi, nişte analfabeţi, care abia se iscăleau. Pământul era bun şi roditor, dar conducerea era proastă, căci pe cei mai buni gospodari ruşi i-au deportat în alte localităţi şi au rămas golanii, pe care nu-i ducea capul să se gospodărească, să conducă. Iar gospodarii şi în taiga au prefăcut ţelina în pământ roditor.

Venea ordin de la raion să cosească orzul în loc de grâu, care se pierdea, scuturându-se de vânt şi căzând. Sau să se silească să treiere grâul noaptea. Umbla brigadierul şi striga: „Molotiti! Molotiti! (ieşiţi la treierat!). M-am învăţat şi eu să cosesc orzul şi mazărea, am fost la treierat şi noaptea. Batoza era veche şi se ducea grâul în paie. Mă durea inima când ardeau paiele, ca să fie lumină, trosneau boabele de grâu, pe când oamenii nu aveau paie pentru aşternut la vite, dar când nu ajungea fânul, puteau folosi paiele ca hrană, căci erau foarte slabe. Pe şefii proşti din colhoz nu-i ducea capul la nimic. Ei numai îndeplineau ordinele prosteşti de la raion. Treierând noaptea, dacă scoteau vreo trei chintale de la un hectar! După o noapte de muncă aiurea, maşinistul şi tractoristul dormeau ziua, în loc să lucreze, sau umblau căutând piese de schimb, sau căutau de băut. Totul se făcea pe dos.

– Molotiti! Molotiti!, striga brigadierul. Şi încearcă să mai spui ceva!

M-AM ÎMPOTMOLIT ÎN OMĂT

Când făceam serviciul noaptea, ziua căram fân şi lemne pentru orfelinat. Printre tot lucrul mai aveam grijă şi de animalele mele. Iarba, pe care o coseam la vreo 12 km de Anastasievka, aproape de căsuţa de la prisaca unde locuia şi lucra vara mea, Anastasia Onea, o lăsam acolo să se usuce, apoi fânul uscat îl căram acasă şi îl puneam pe „izbuşcă", o poiată din bârne de lemn, unde ierna vaca. Am pus pe ea fân, iarna servind drept acoperiş şi-i ţinea cald. Am mai făcut şi o şură de fân aparte, tot acasă, aşa că am asigurat vaca cu hrană.

Dar venea acolo şi vaca vecinei rusoaice, căci aria nu era îngrădită. Cumnata Anica s-a supărat şi a lovit-o rău pe vacă la un picior, cu un ciomag. Vaca şchiopăta tare şi vecina a chemat-o pe Anica la „selsovet" şi a cerut să-i dăm vaca noastră tânără în locul celei bătrâne, care era a ei. N-am avut încotro şi a trebuit să facem acest schimb. Vaca bătrână s-a vindecat, avea lapte gras şi gustos, dar mai puţin, în schimb ştia să tragă la jug la sanie, sau la căruţă. Câteodată ningea tare şi acoperea pârtia, dar vaca niciodată nu dădea pe alături, căci s-ar fi afundat până la urechi.

Odată mă duceam după fân şi m-am întâlnit cu învăţătorul Anatalii Bobrov, care venea cu sania încărcată cu fân. Trebuia să mă dau eu cu golul din drum şi când am dat pe alături, s-a împotmolit vaca, nu se vedea din zăpadă. S-a coborât învăţătorul de pe sanie, s-a chinuit până a scos, cu greu, vaca şi a ridicat-o pe drum. Nu m-a lăsat, totuşi, la nevoie.

Altă dată mă duceam cu doi boi de la orfelinat să aduc făn tot de la prisacă. Tanti Nastea m-a ajutat să încarc săniile şi am pornit spre casă. De acum se lăsase noaptea şi eu mergeam singură. Era lună plină şi ger de vreo minus 40 de grade, iar eu eram îmbrăcată într-un palton cam subţire şi m-am afundat în făn, ca să nu îngheţ. La un hârtop, sania din urmă s-a prăvălit şi boul s-a oprit, iar cel din faţă se tot ducea… M-am apucat de drugul din urma saniei, am îndreptat-o puţin şi astfel atârnată de drug, am ajuns acasă îngheţată bocnă. Puteam să nu mai scap cu viaţă, dar Dumnezeu iarăşi m-a salvat! A trebuit să duc boii la orfelinat, să-i desham şi să-i dau la locul lor. Munceam din greu cu toatele, dar ne ţineam împreună şi asta ne dădea puteri să rezistăm. Seara ne mai aminteam de acasă, cântam mai mult de jale:

„– Vântuleţ de primăvară,
Ce-ai venit să ne mai spui?
– Am venit să-ţi spun, măi frate,
Să pui capăt dorului.

Am venit să-ţi spun, măi frate,
Cum şoptesc izvoarele,
Cum în lunca înverzită
Se-ntrec cântătoarele”.

Plângeam şi ne mângâiam împreună, sperând că ne vom întoarce cândva acasă…

TRAGEDIA FAMILIEI BEJENARU

Femeilor care s-au răzleţit de noi le-a fost mult mai greu. Doamna Teodora Bejenaru, fosta profesoară din Dumbrăveni, Soroca, n-a vrut să trăiască în înghesuiala în care am trăit noi şi s-a mutat într-un sat, Fedoraevka, la vreo 16 km mai departe de Anastasievka. Auzise că în şcoala primară de acolo este loc vacant, dar nu i-au oferit acest loc pentru că era deportată, în schimb a fost primită ca femeie de serviciu. Directorul şcolii, care nu avea nici studii medii, plecase în sesiune în acea vară, căci învăţa la fără frecvenţă, la Şcoala pedagogică din Tomsk şi a obligat-o pe doamna Bejenaru să văruiască în şcoală şi să pregătească totul pentru noul an şcolar. Doamna Teodora avea două fetiţe: Iulia, de 12 ani, şi Victoria, de 6-7 ani, când au fost deportaţi.

Iulia a absolvit şapte clase în Anastasievka. În vara aceea, în Fedoraevka venise un detaşament de studenţi să ajute colhozul, la strânsul roadelor. În fiecare toamnă studenţii erau trimişi pe o lună, două la strânsul recoltei. Între studenţi se deosebea o fată prin cultura şi erudiţia sa. Ea s-a împrietenit cu Iulia care, la cei 16 ani, era tot deşteaptă şi destul de erudită pentru vârsta ei.

Părinţii domnişoarei se trăgeau din familii nobile. Bunicii ei, în anul 1937, au fost supuşi represiunilor stalinist-kaghebiste. Mama domnişoarei era doctor–profesor în medicină, iar tatăl ei, de origine poloneză, era inginer, construia poduri, pontoane peste râul Tomi.

Aceste pontoane se făceau din bărci mari, unite şi întărite cu scânduri şi leaţuri groase şi tari, că pe ele treceau diferite maşini grele şi tractoare şi ele rezistau. Se făceau aceste poduri numai primăvara, când se începea navigaţia, dar înainte de iarnă ele se desfăceau.

Domnişoara a vorbit cu părinţii săi, care au fost de acord să o primească pe Iulia în familia lor. Au ajutat-o să intre mai întâi într-un colegiu tehnologic unde singură, fără susţinere şi ca deportată, Iulia n-ar fi fost admisă. După ce l-a absolvit, a intrat la Universitatea Tehnică din Tomsk. Învăţa seara şi, paralel cu învăţătura, lucra la uzina „Bogatâri", unde se producea cauciuc. Îi era tare greu, fiindcă Iulia era slăbuţă şi micuţă de statură şi condiţiile la uzină erau tare grele, dar acei oameni cu inimă mare au făcut totul ca ea să înveţe, să obţină o profesie. Iulia trăia şi mânca la ei gratis.

În Fedoraevka a rămas doamna Bejenaru cu mezina, Victoriţa. Făcea reparaţie, văruia în clase, cum putea.

Familia Bejenaru: d-na Teodora şi d-nul Ştefan
cu fetiţele lor Iulia şi Victoriţa.

După un cerc pedagogic în Dumbrăveni. În uniformă străjere,ască directorul, dl. Ştefan Bejenaru cu Victoriţa în braţe, alături în rochie neagră – doamna Teodora, în centru şezând profesoara din Parcani – d-na Olga Zemba. În spatele ei preotul Porfirie Şoimu. Şezând jos, cu bască albă, Elena Şoimu şi în uniformă străjerească Iulia Bejenaru şi alte persoane.

Elena Şoimu şi Iulia Bejenaru, Tomsk, 1954.

Iulia Bejenaru-Ponomarciuc cu fiul Victor.

Într-o zi a venit adjunctul preşedintelui şi i-a spus doamnei să se ducă la plivit grâul. Ea i-a răspuns că are de făcut reparaţie în şcoală şi nu poate pleca. S-a întâmplat că tot atunci venise de la ODI şi comandantul Fedianin şi adjunctul a pârât-o pe doamna Bejenaru că nu vrea să lucreze în colhoz. Fedianin a chemat-o pe doamna Bejenaru la sovietul sătesc, a început să strige tare la ea, a ameninţat-o că o să o deporteze mai departe, spre Polul Nord, unde nu o să vadă nici soarele şi i-a spus să se pregătească, că a doua zi va pleca.

Ea s-a speriat atât de tare, că a început să-şi piardă memoria şi să facă lucruri nesăbuite. Noaptea îşi lega sau măsura ba un şerveţel la gât, ba un curmei… şi toate acestea Victoriţa le vedea şi le ascundea. Mama îi spunea să nu spună nimănui nimic şi ea nu spunea. Mama i-a spus fetiţei că, dacă o vor duce undeva în nord, Victoriţa să vină la mine în Anastasievka, să o aranjez la o casă de copii.

A doua zi nu a venit nimeni după ea. În dimineaţa următoare, Teodora a luat fetiţa şi s-au dus amândouă la plivit, dar nu plivea ca toată lumea: mergea înainte, făcea câte un cerc, se întorcea şi mereu tăcea – ea, cea care întotdeauna era

veselă şi vorbăreaţă. A fost o profesoară bună, cu o experienţă bogată.

A doua zi, când se întorceau de la câmp, treceau pe lângă un iaz mare şi adânc din mijlocul satului şi mama i-a spus fetiţei:

– Pe mine au să mă deporteze mai departe. Iulia, de bine, de rău, a nimerit la nişte oameni buni, iar tu ai să rămâi de necaz şi îşi vor bate joc de tine. Hai mai bine să ne înecăm.

Fetiţa nu vroia, dar mama până la urmă a convins-o ca e mai bine să se înece, decât să rămână orfană. Îi spunea că nu-i greu să te îneci, trebuie doar să înghiţi mai repede multă apă Şi Victoriţa a cedat… Ce ştia un copil de vreo nouă ani?!

Mama şi-a făcut cruce, a apucat-o strâns pe fată de mânuţă şi au intrat în apă…au mers aşa, până s-au scufundat cu totul.

Pe malul iazului trăia o familie cu numele Tâşcic, care avea casă chiar pe mal şi aveau şi o luntre legată de stâlp. Fiica lui Tâşcic, Saşa, care era în grădină, a văzut cum mama cu fetiţa intrau în apă, crezând că ele vor să se scalde. Dar când a văzut că s-au scufundat cu totul, a început să strige: „Pomoghite! Tiotea Dora tonet! (Ajutor! Tanti Dora se îneacă!)”

Saşa a dezlegat repede luntrea de la stâlp şi, împreună cu sora sa, au vâslit până la locul scufundării. Au stat puţin şi au văzut cum fetiţa, zbătându-se, a scos o mână din apă. Micuţa se despărţea cu greu de viaţa dată de Dumnezeu. Uşurică, din când în când se mai ridica la suprafaţă. De mânuţa ei se ţinea strâns, cu degete încleştate, mama, care era deja fără cunoştinţă. Le-au tras la mal. Cineva a adus repede un cojoc, căci înecaţii nu se pun pe pământul gol. Le-au făcut respiraţie artificială. Fetiţa încă era vie şi şi-a revenit repede. Cu mama ei era mai greu. Apoi şi-a revenit şi ea. Le-au dus la Tâşcic acasă, le-au încălzit pe cuptor, le-au dat lapte şi ceai fierbinte. Ţăranii simpli erau buni. Când şi-au revenit, doamna Bejenaru i-a spus Saşei zâmbind:

– Saşa, tu ai să ai mare păcat că ne-ai salvat. Cred că nu ne-am înecat pentru că mi-am făcut cruce când am intrat în apă.

A venit şi preşedintele, un om cumsecade, care era plecat la Tomsc când s-a întâmplat nenorocirea, a consolat-o, i-a spus că nu o va deranja nimeni, că are copii şi trebuie să trăiască pentru ei… Ea însă continua să umble la deal cu nervii zdruncinaţi. Într-o seară, după ce au venit de la plivit, a trimis-o pe Vica să cumpere pâine de la dugheană, acea raţie de 400 + 200 de grame. Fetiţa, presimţind ceva grav, nu vroia să se ducă, se temea să nu facă ea ceva, dar mama i-a zis: „Nu te teme, prostuţo, eu am să fierb cartofi şi vom mânca cu pâine”. Şi a privit-o cu ochi înnebuniţi.

Victoriţa a fugit într-un suflet la dugheana care era în celălalt capăt de sat, dar era coadă la pâine, a întârziat puţin, iar când, alergând, s-a întors cu pâinea acasă, uşa şi ferestrele erau încuiate pe dinăuntru. A alergat în jurul şcolii şi a văzut-o pe mama sa într-o clasă, atârnată de cahla sobei. A început să răcnească, s-au adunat oameni, au stricat lacătul şi au scos-o din ştreang. Încă i se zbăteau venele, dar nu era nimeni să-i facă respiraţie artificială, poate că îşi revenea. Au dat de ştire comandantului Fedianin, călăul cu suflet de şarpe, care nici nu a venit. S-au silit să o îngroape dimineaţa, cât mai devreme, s-au temut şi şefii din colhoz să nu aibă probleme din cauza ticăloşiilor lor. Au vrut să o îngroape fără sicriu, ca pe un câine, dar fetiţa a început să răcnească foarte tare şi i-au făcut sicriu şi au înmormântat-o tot acei ţărani buni.

Moartea doamnei Bejenaru a rămas pe conştiinţa comandantului Fedianin şi a adjunctului preşedintelui, dacă ei or mai fi avut-o!

Toate aceste ştiri dureroase le-am aflat de la o femeie de acolo, pe numele de familie Larin, la care doamna Teodora a stat în gazdă. Mă duceam şi eu câteodată pe la ei şi Larina mă cunoştea. A venit la mine, la Anastasievka, foarte abătută şi mi-a spus că e rău cu tiotea Dora.

– E bolnavă? am întrebat-o.

– Nu, a murit, mi-a răspuns ea.

M-a îndurerat nespus această veste, căci eram prietene şi ne ştiam de mult timp, de când ne întâlneam pe la cercurile şcolare.

Larina m-a găsit la orfelinat. M-am învoit repede de la lucru, am trecut pe acasă şi am luat doi metri de tifon care îl aveam, ca să o acopăr pe răposată. Am trecut râul cu barca şi cei 16 km i-a parcurs repede, dar era târziu…

Când am ajuns, Victoriţa mi-a ieşit în cale plângând şi am plâns şi eu cu ea. Fetiţa a rămas la Larini până când a venit Iulia şi a luat-o la Tomsk.

Când Larina a telefonat la Tomsk, Iulia imediat s-a învoit şi a pornit spre Fedoraevka. A mers cu vaporul, apoi cu un alt transport de ocazie (i-au trebuit trei zile ca să ajungă), dar pe mama nu a văzut-o nici moartă. Au grăbit călăii înmormântarea, ca să nu aibă probleme. A fost mare tragedie pentru aceste fetiţe!

Mai apoi, acei oameni buni din Tomsk care au adăpostit-o şi au ocrotit-o pe Iulia, au luat-o şi pe Victoriţa. La dânşii, fetiţa era îngrijită şi sătulă. La ei a găsit căldură sufletească, părintească. O pregăteau pentru şcoală, dar curând a venit după ea fratele tatălui lor, a domnului Ştefan Bejenaru, din Ocolina, aproape de Soroca. Unchiul a dat-o la şcoală, apoi la Colegiul Tehnic din Soroca. Domnul Ştefan se chinuia în lagărul din Ivdel şi despre moartea soţiei a aflat mult mai târziu.

În anul 1956 Iulia a fost reabilitată şi a plecat la Soroca, apoi s-a aranjat cu greu la Chişinău, însă şi aici, la noi acasă, se uitau chiorâş la copiii deportaţilor. Tare greu a trăit Iulia şi în Moldova. A crescut şi a educat un fiu bun, care e profesor, dl. Victor Ponomarciuc. S-a stins din viaţă în toamna anului 1997. A fost o femeie activă şi devotată şi cred că de acolo, din cer, vede ce se petrece la noi, câtă nedreptate şi e tare mâhnită, căci dânsa spera la o viaţă mai fericită. Şi Victoria are un fiu. Ea trăieşte în Rusia. Saşa Tâşcic, care le-a salvat de înec pe Vica şi pe mama ei, s-a căsătorit cu fostul deportat Mihail Călin şi a

plecat cu el în satul Iorjniţa, Soroca. Merită atenţie scrisoarea Iuliei din 5 mai 1997, cu cinci luni înainte de moarte:

„… Şi totuşi noi trăim – bine sau rău, dar trăim. La 1 mai, la Chişinău au loc funeraliile de stat ale unei femei cu o mentalitate de bărbat de stat, cu o inimă caldă ca o pâine, care bătea pentru cei oropsiţi; cu un talent desăvârşit de orator, un adevărat demnitar – scumpa şi neuitata noastră LIDIA ISTRATI. Pe bulevardul Ştefan cel Mare a trecut cortegiul cu preoţi, cu Mitropolitul Petru al Basarabiei, cu muzică militară. A avut numai 55 de ani. Mor oamenii noştri: Domeniuc, Doina şi Ion Aldea–Teodorovici, Vatamanu, Costin… şi acum Lidia Istrati. Ştiţi, după înmormântarea aceasta, eu mă simt bolnavă, nu mă doare ceva, dar simt că parcă s-a rupt ceva în mine. Victor mă mai ia cu vorba, dar eu tot mă gândesc la evenimentul acesta tragic…”. Acest fragment din scrisoarea Iuliei ne dovedeşte cât de mult ţinea ea la neamul nostru, care a pătimit atât de mult. Inima ei nu a rezistat şi a murit de atac de cord.

Plângi, român basarabean,
Cu lacrimi de durere
Pentru fraţi, surori, părinţi,
Rămaşi în gheţarul Siberiei.

Plângeţi, oameni buni, cu jale
Să vă audă văile,
Viile şi codrul verde;
Pe scumpii voştri nu-i mai vedeţi!

Plângi şi tu, copile drag,
Pentru străbunicii tăi,
Care fără nicio vină
În gulaguri zac!

(E. Şoimu – Postolachi

PEDEAPSA

Odată, iarna, a venit la Anastasievka comandantul Fedianin şi ne-a chemat pe toţi la „selsoviet”. Nu venise Mărioara Ghervas. Fedianin a trimis-o pe fata de serviciu după ea. A venit fata şi i-a zis: „Tiotca Maria uehala v Tomsk” (Tuşa Maria a plecat la Tomsk). Comandantul mă pusese răspunzătoare de toţi deportaţii.

– De ce nu m-aţi informat că Maria Ghervas a plecat din sat? m-a întrebat el. Apoi a spus supărat:

– Mâine dimineaţă la ora opt să fiţi la comenduire la ODI!

M-a pedepsit. Până la ODI trebuia să parcurg 16 km pe jos pe un drum troienit. A doua zi, pe la ora cinci dimineaţa, am pornit pe un ger cumplit de minus 40 de grade, dar cu comenduirea nu era de glumit. Luna plină lumina feeric… Pe la unele căsuţe licăreau nişte luminiţe slabe şi eu mergeam fără frică. Era o noapte senină. Luna – regina nopţii, îşi revărsa razele sale reci asupra codrilor şi a zăpezii care strălucea ca argintul… O linişte mormântală… Nicio adiere de vânt… După ninsoarea de odinioară, fulgii pufoşi s-au aşternut ca o plapumă albă, sclipitoare, peste tot. Aşa priveliştе în codrii siberieni te predispun la depănarea de amintiri dureroase, care dorm undeva, într-un ungher al creierului, al sufletului, al inimii. Au rămas în urmă semănăturile de toamnă, acoperite cu un strat gros de zăpadă, apoi o poiană cu câteva cete de mesteceni. Am intrat în taigaua nestrăbătută de fiinţe omeneşti, prin care şerpuieşte un drum puţin bătătorit.

O fiinţă necăjită merge pe acest drum pustiu şi, fermecată de acest tablou al naturii sălbatice, păşeşte din răsputeri şi gândeşte: cum am fost… ce am fost… unde am ajuns… ce sunt… unde sunt fiinţele scumpe… cât de departe sunt locurile natale dragi… şi în ochi îmi izvorăsc lacrimi amare, fierbinţi!

Mergeam şi gândeam: ah, când s-ar face cineva să vadă cum merg singură noaptea prin pădurea fioroasă, cât mi-e de greu, mi-e frig şi mi-e frică să nu mă sfâşie vreo fiară! Cum merg obosită într-o haină subţire ce aproape nu încălzeşte şi încălţată cu nişte pâslari rupţi şi peticiţi, numai să nu intre în ei omătul, pe aşa ger mare…

Când m-am apropiat de podul de lemn de pe râul Undinka, am văzut o grămăjoară neagră, care se tot mişca, apoi s-a despărţit în trei puncte care se mişcau în depărtare, spre pădure. M–a cuprins o frică mare! Lupii?! Ce să fac? Am rupt un copăcel de mesteacăn de la marginea drumului, ca să mă apăr.

Copaci mari nu erau ca să mă caţăr, dar cum să te aperi de trei lupi?! Peste un timp, aceste trei puncte au devenit trei sănii care veneau dinspre Baccear, o regiune nordică unde au fost deportaţi „chiaburii" ruşi, care şi acolo, în condiţii climaterice foarte grele, tot gospodari au rămas, că veneau din alte părţi oamenii să cumpere de la ei cereale şi altele. Au desţelenit pământul şi l-au făcut roditor, aveau cai buni, au plantat livezi cu mere de soiuri mărunte siberiene, rezistente la ger, iar toamna pe aceşti copaci-pitici îi îngropau ca pe viţa-de-vie, îi acopereau cu pământ, ca să nu îngheţe.

Continui însă povestea cu drumul din pădure. Când am văzut că se apropie săniile care veneau dinspre Baccear, iar mi s-a făcut frică, deoarece nu ştiam ce oameni sunt. M-am suit pe dâmbul ce era de-a lungul şleahului. În fiecare sanie se vedea câte un om. Acel din prima sanie a crezut că m-am rătăcit şi a strigat: „Vot doroga, tiotca! (Iată drumul, mătuşo!)" Îmi era frică şi continuam să merg pe acel dâmb. Ei au priceput că mi-e teamă de ei. „Vot ciudacica! (Ce femeie ciudată!)" a zis cel din a doua sanie.

Drumeţii şi-au văzut de drum, iar eu am ieşit pe şleah şi am urmat calea spre ODI. Am ajuns la sediu fără întârziere. Comandantul nu m-a certat, dar a spus: „Altă dată să mă informaţi dacă cineva pleacă din sat". Poate a înţeles că pedeapsa a fost prea dură şi prea aspră. Să mergi singură

noaptea prin pădurea fioroasă, pe jos, pe aşa ger mare, pe drumul pustiu şi aşa de lung, era teribil! Nu ştiu cum de nu m-a mâncat nicio jivină! Era prea ieftină viaţa noastră!

АРСКОЕ
РО МВД

Пропуск разовой

6. X 1950г.
№ 6950.

Разрешено выселенцу Войше
Марие Евгеньев

выезд с поселка 8. X 1950 года спецкомендатуры в поселок С. Шегарка Шегарского района
с 8. X 1950г. по 12. X 1950г.

Комендант Ст. л-т. Шестаков
спецкомендатуры № Шегарского района

De la centrul raional Segarca până la sat. Staraia Segarca 'eau 8 km.
F. Soimu

Copia permisului de plecare.

Дата регистрации: 1943 г. Подпись
Дата регистрации: 1943 г. Подпись
Дата регистрации: 1943 г. Подпись
Дата регистрации: 1943 г. Подпись
Дата регистрации: 1943 г. Подпись
Дата регистрации: 1943 г. Подпись
Дата регистрации: 1943 г. Подпись
Дата регистрации: 194 г. Подпись
Дата регистрации: 1943 г. Подпись
Дата регистрации: 1943 г. Подпись
Дата регистрации: 194 г. Подпись
Дата регистрации: 194 г. Подпись

Copia certificatului în loc de paşaport cu semnăturile noastre şi datele de înregistrare.

ANASTASIA

Merită o atenţie deosebită vara mea, Anastasia Dubălaru-Onea, geniul cel bun al nostru. Ea era cu mult mai mare ca mine şi îi spuneam tanti Nastea.

Ce m-a determinat să scriu despre această femeie simplă şi bună, deşteaptă, harnică, curajoasă, cu un suflet mare şi generos? Nu numai faptul că a fost verişoara mea, Nastea lui Mitrunea Dubălaru, iar mama ei, Maniuţa, a fost sora tatălui meu, Eugen, şi năşica mea.

Dumitru şi Maria Dubălaru aveau patru băieţi şi o fată: Toma, Andrei, Iacob, Haralampie şi fiica Anastasia. Erau ţărani din satul Parcani, din ţinutul Sorocii, iubeau pământul şi-l gospodăreau cu sârg din zori şi până-n noapte.

Dar la 28 iunie 1940 au năvălit la noi barbarii stalinişti. Odată cu cotropirea Basarabiei de către Rusia Sovietică, la 13 iunie 1941 au fost deportate în Siberia familiile fraţilor Anastasia Onea şi Iacob Dubălaru, la fel ca şi mii de basarabeni de atunci.

Anastasia, tanti Nastea cum îi ziceam noi, avea terminat un colegiu din satul Ocolina, Soroca. Era o femeie cultă şi inteligentă, o gospodină harnică în casă, în curte şi la câmp. Era căsătorită cu profesorul Dumitru Onea, fost ofiţer în armata rusă imperială. Când a început primul război mondial, în 1914, el a fost mobilizat în oraşul Groznâi, din Cecenia. Dumitru îi scria Nastei de acolo că pe ei o să-i trimită repede pe front şi tare ar dori să-şi vadă băieţelul, Valentin, de câteva luni, care se născuse după plecarea lui în război. Tânăra Nastea, cu copilul în braţe, nu s-a gândit prea mult şi a plecat în Caucaz cu un tren încărcat cu soldaţi, în oraş necunoscut, ca să se întâlnească cu soţul. Din nefericire, unicul lor copil s-a

îmbolnăvit şi a murit acolo. S-a întors tânăra femeie fără copil, cu mare durere în suflet.

Iar pe soţul ei moartea l-a ocolit. Întorcându-se de la război în locul de baştină, a fost profesor şi director de şcoală în diferite localităţi: Boroseni, Baraboi etc. Pretutindeni, tanti Anastasia era alături de soţ şi la bine şi la greu. Povestea că de multe ori făcea singură reparaţia locuinţei în care trăiau, chiar şi a şcolii: ungea cu lut, văruia, construia cuptoare şi sobe, nu se jena că e soţia directorului. Mai târziu s-au mutat şi au trăit în satul natal Parcani. Neavând copii, pentru că Nastea a suferit un accident şi nu mai putea avea copii, soţii Onea îi ajutau pe acei copii nevoiaşi, însă capabili şi doritori de carte, îi susţineau cu bani la facultăţi.

Au cumpărat clopot pentru biserica din sat, au pornit construcţia şcolii de şapte ani, căci în timpul Rusiei ţariste şcoala se afla în „storojca" bisericii şi se numea „ţercovno-prihodscaia", adică şcoala dependentă de biserica rusă, în timpul ocupaţiei ţariste. Mult au ajutat soţii Onea, ajunşi la vârsta de pensionare, cu bani pentru procurarea materialelor de construcţie, iar tanti Nastea, nemijlocit şi cu braţele de muncă. Lucra la clăci în rând cu oamenii din sat, care înţelegeau că de şcoală depindea viitorul copiilor şi nepoţilor lor. Datorită soţilor Onea, astăzi în Parcani este o şcoală medie, absolvită de multe generaţii de elevi, mulţi dintre ei ajungând oameni de seamă.

De atunci au trecut ani şi ani, clădirea s-a mai lărgit, a devenit şcoală medie, dar faţada ei a rămas aceeaşi. Azi poate nici nu le trece prin gând tinerilor cui îi datorează şcoala din Parcani, care ar putea să poarte numele Anastasia şi Dumitru ONEA. Păcat!

Dumitru Filip Onea.

Anastasia Dubălaru-Onea.

În prim-plan Maria Şoimu, vărul Haralampie Dubălaru şi sora lui, Anastasia Onea, pe care a luat-o după reabilitare, în 1955, din Siberia. În spatele lor Elena Şoimu, doamna Eufrosenia Donos şi gazda, Tatiana Egorcenco.

Însă destinul le-a pregătit acestor oameni buni şi generoşi, în loc de odihnă binemeritată, un calvar groaznic! La 13 iunie 1941, împreună cu fratele Iacob Dubălaru şi alţi săteni, pensionarii Dumitru şi Anastasia Onea au fost duşi cu forţa în Siberia.

Vreau să spun că toată familia lui Mitrunea Dubălaru cânta foarte bine, adevăraţi cântăreţi. La fel şi urmaşii lor cântau de răsuna satul de vocile lor curate şi pătrunzătoare. Iar tanti Nastea era ca o privighetoare, ca un clopoţel de argint. Cânta în corul bisericii, unde vocea ei se deosebea din toate. Multe femei veneau să o asculte pe ea cum cântă.

Îmi aduc aminte cât bine a făcut ea pentru noi toţi. Odată, când s-a oprit trenul în pădure lângă râu, ştiau copoii că n-o să fugim, pentru că paza era mare, nenorociţii de noi eram înconjuraţi de soldaţi. Eram flămânzi şi chinuiţi, mai ales copiii. Dar tanti Nastea s-a dezmeticit repede ce să facă. Avea cu ea o putinică de brânză de oi, adusă încă la Floreşti de fratele Haralampie şi un tobâltoc de făină. S-a găsit şi o farfurie emailată, pe care a folosit-o ca tavă. Vreascuri uscate şi apă era de ajuns. Nu a trecut mult timp şi tanti Nastea le-a potolit foamea tuturor copiilor din vagonul nostru, cu nişte turte coapte pe jăratic, care păreau cele mai bune din lume. Şi acolo, în Siberia, ea ne-a ajutat foarte mult.

Localnicii din Anastasievka o stimau şi îi respectau propunerile. Trăia în Anastasievka un belorus pe nume Lipovca Maxim, îi spuneau Max. El i-a propus lui tanti Anastasia să lucreze paznic la prisacă, fiindcă aflase că e cinstită şi muncitoare. Ea a acceptat, pentru că se pricepea să îngrijească de albine de acasă, unde avea câţiva stupi. Dar iubea şi foarte mult natura.

Cât a stat acolo, din 60 de familii de albine, a făcut 200 de stupi. Conducerea colhozului era tare mulţumită de munca ei. Pe iarnă, ţinea stupii într-o căsuţă din bârne, numită „omşanic”, o încăpere special încălzită iarna pentru albine. Trăia şi ea

acolo. A făcut o lejancă în care făcea focul cu lemne şi era cald şi bine. Vara aşternea pe jos iarbă cu floricele mirositoare, dar şi în jurul căsuţei era frumos: copaci, iarbă verde şi floricele sălbatice şi o linişte, de se auzeau numai trilurile păsărelelor, zumzăitul albinelor şi, din când în când, zgomotul unui tractor, lucrând pe deal.

Venea câteodată pe la prisacă şi comandantul Fedianin de la ODI să vadă dacă bătrâna e la post şi o întreba:

– Cu cine vorbeşti mata? Nu te temi singură? Nu ţi-i urât singură în pădure?

– Nu mi-i urât, că am de lucru. Vorbesc cu păsărelele şi cu Dumnezeu. El îmi dă putere şi mă păzeşte de rele, răspundea ea.

Când se îmbolnăvea, aprindea o lumânare şi o punea în gura sobei, în aşa fel încât să nu cadă şi să se aprindă casa, dar şi ea să moară fără lumânare.

Toamna, când se răcea timpul, femeile care lucrau aproape de prisacă veneau la ea şi se încălzeau pe lejancă şi le făcea ceai cu zmeură. În semn de mulţumire şi recunoştinţă, femeile îi coseau vreo poiană din pădure, cu iarbă multă, ca să aibă fân pentru văcuţă. Oamenii o stimau pentru munca ei cinstită şi spiritul gospodăresc.

Într-un an, pe vremea strânsului recoltei, s-au pornit ploi ciobăneşti care încurcau tare – nu era chip de băgat combina şi toate cerealele, grâul, orzul, ovăzul se secerau cu mâna. A venit brigadierul şi a dat comandă să secere întâi ovăzul. Era şi tanti Nastea acolo şi-i zise: „Strângeţi mai întâi grâul, că el e mai greu, se va pătuli şi se va scutura. Altfel vom pierde grâul şi vom rămâne fără pâine! Da ovăzul e mai uşor şi va suporta ploaia.”

L-a convins pe brigadier, au ascultat şi au procedat aşa cum a spus ea. Tanti Anastasia şi aici s-a manifestat ca un gospodar iscusit. Când a trecut pe acolo preşedintele colhozului şi a întrebat cine i-a pus să strângă întâi grâul, oamenii au spus:

– Babuşca scazala (Bătrâna a spus).

– Molodeţ babuşca! (Bravo bunica!), a spus preşedintele şi i-a promis că are să-i scrie mai multe „trudozile”, adică zile de muncă, pentru că a salvat grâul.

– Nu trebuie, căci eu şi aşa am cele mai multe zile de muncă în colhoz, i-a răspuns tanti Anastasia.

Aşa era ea: severă, bărbătoasă, gospodăroasă, onestă şi modestă.

Copiii noştri, vara, se duceau departe cu căldările, prin poienile din păduri, la cules zmeură, coacăze, ceriomuhă şi alte pomuşoare. Toată ziua umblau prin pădure, prin poieni, iar pe înserate veneau la prisacă să înnopteze la tanti Nastea. Ea era bucuroasă când îi vedea, ca să mai schimbe o vorbă cu ei. Le fierbea cartofi, le făcea „zavaruhă”, un fel de geandră din făină neagră, căci pâinea nu ajungea. Le dădea să guste şi câte un pic de miere. Îi culca pe toţi copiii unul lângă altul pe o laiţă lungă din scânduri, acoperită cu fân şi le povestea despre viaţa sa până noaptea târziu. Vara, când colhoznicii veneau la prăşit, în semn de recunoştinţă, îi tăiau lemne pentru iarnă.

Domnul Dumitru Onea a murit în gulagul din Ivdel, în locul unde s-au prăpădit majoritatea bărbaţilor basarabeni, iar soţia lui, Anastasia, s-a chinuit în surghiun 14 ani, până în anul 1955. Când au reabilitat-o, a venit şi a luat-o din Anastasievka fratele ei mai mic, Haralampie. Când au luat-o de acasă cu forţa, era dreaptă, zveltă şi sprintenă, iar la plecarea din surghiun era bătrână, bolnavă şi gârbovită de munca silnică, dar era fericită că a rezistat, a învins moartea şi s-a întors acasă.

Povestea vărul Haralampie că, după acea noapte de calvar din 13 iunie, lumea era în panică mare. A povestit cum s-au refugiat, de frică, rudele mele şi alţi oameni. În 1949, oamenii erau mai vigilenţi, se mai ascundeau, dar, cu toate acestea, mulţi nu au scăpat de deportare. Era pus în lista supuşilor deportaţi gospodarul înstărit Filip Dubălaru, pentru că avea fiica şi rude în România, însă el a fost ascuns bine de rudele din sat şi a scăpat de deportare. Consăteanul nostru, Hariton Serebreanu, era ascuns, dar i-au deportat pe copiii lui, singuri şi

atunci părinţii au fost nevoiţi să plece la copiii lor în surghiun. Despre multe am aflat de la vărul Haralampie.

Rudele care au rămas acasă cântau adesea cântecul „La Nistru, la mărgioară”, devenit cântecul Anastasiei şi al lui Iacob Dubălaru.

„La Nistru la mărgioară
S-au strâns fraţii grămăjoară
Şi-ntre ei o surioară.

Sora plânge şi oftează,
Că pe ea o deportează.
Şi-un biet frate tot plângea,
Că şi pe el îl deporta.

Pe atunci i-au ridicat
Cu căruţele din sat,
Într-o vinere-n deseară,
I-au dus la Floreşti, la gară.

În vagoane i-au suit
Şi-n Siberia i-au oprit.
Şi copiii au vorbit:
– Tata nostru-i prăpădit!

Când doamna Anastasia Onea s-a întors din Siberia, în casa ei era depozit. La rugămintea ei să i se întoarcă gospodăria, a fost refuzată. Adjunctul procurorului de la procuratura din Chişinău, N. Sajin, i-a răspuns că ea a fost deportată pe drept, legitim şi nu există nicio bază pentru a i se înapoia casa. Preşedintele sovietului sătesc de atunci, Zaharia Baciu, a spus că ea „nu are rol”.

A trăit de la început la fratele Haralampie, bătrân şi el de acum, apoi a luat-o fina Nina Munteanu, fiica fratelui Iacob,

care avea şi ea copii. Ultimii ani din viaţă doamna Anastasia Onea i-a trăit ca un om respins de societate, de conducerea statului şi a satului, bătrână şi bolnavă.

Doar ea a făcut atâta bine pentru satul natal, pentru generaţiile viitoare! A înmormântat-o nepoata Nina, a petrecut-o multă lume din sat. Au trecut pe lângă biserica închisă de comunişti, s-au oprit cu sicriul în poarta bisericii, au făcut ritualul cuvenit, dar fără slujba preotului. Atunci vărul Haralampie, numai el ştia cum, a pătruns în clopotniţă şi a tras de câteva ori clopotul, cumpărat de ea şi de soţul ei, Dumitru Onea. Aşa a fost petrecută ea pe ultimul drum. Dumnezeu să o odihnească în pace!

Anastasia Onea la prisaca din Anastasievka, 1955.

A.Onea cu fratele Haralampie la plecare din Tomsc, 1955.

Vreau să spun că, după ce ne-am întors din Siberia, în 1958, biserica nu funcţiona. Se zvonea că au scos antimisu, fără de care nu se poate face slujba.

Am auzit şi altă istorie. Erau anii ’50. A sosit în Parcani o comunistă, împuternicită să ia cheile de la biserică şi să scoată din ea totul: iconostasul, icoanele, crucile din argint, sfântul potir aurit, cu care preotul împărtăşeşte credincioşii şi multe altele. Iar în biserică, în cel mai bun caz, să fie depozit sau club pentru tineret, ca să le scoată „opiumul” din cap! Şi când părcănenii au auzit, au alergat cu toţii la biserică, s-au opus şi n-au dat voie să ia cheile, care se păstrau la oameni de încredere din comitetul bisericesc. Graţie lor, mai ales al femeilor din sat, care au oprit-o pe comunistă, sfântul locaş mai funcţionează şi azi în numele Domnului.

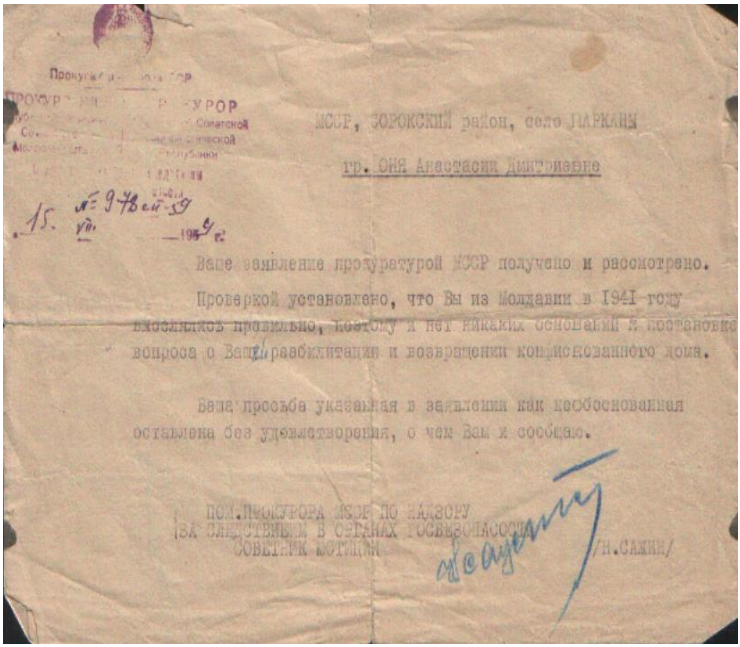

МССР, ЗОРОКСКИЙ район, село ПАРКАНЫ

гр. ОНЯ Анастасии Дмитриевне

Ваше заявление прокуратурой МССР получено и рассмотрено.

Проверкой установлено, что Вы из Молдавии в 1941 году выселялись правильно, поэтому и нет никаких оснований к постановке вопроса о Вашем разбирательстве и возвращении конфискованного дома.

Ваша просьба указанная в заявлении как необоснованная осталена без удовлетворения, о чем Вам и сообщаю.

ПОМ.ПРОКУРОРА МССР ПО НАДЗОРУ
ЗА СЛЕДСТВИЕМ В ОРГАНАХ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ
СОВЕТНИК ЮСТИЦИИ /Н.САЖИН/

Răspunsul ajunctultui procurorului Sajin.

În scrisoarea de la 27 decembrie 1977, fratele meu Anatolie scria:

„Ieri, 26 decembrie, am scris scrisori la Parcani: una Ninei Munteanu, nepoatei Anastasiei, şi lui Haralampie alta. Azi am primit de la tine că Haralampie nu mai este… Aşa că pe cea a lui Haralampie am oprit-o… pentru că nu mai are adresă…

Iată aşa se sting rânduri-rânduri oamenii… S-au stins toţi cei cinci copii ai lui Mitrunea lui Ion a Frăsinei şi ai Maniuţei lui Ion a lui Nestor… erau eroi, frumoşi, puternici, buni, oameni, nu şagă! Dar nu mai sunt…”.

Câţiva ani în urmă, fiica mea, Elena, a scris la ziarul „Literatura şi arta” un articol intitulat „Anastasia”, publicat la 23 aprilie 1998. Iată cum a fost caracterizat chipul fiicei poporului basarabean de către ziaristul Sergiu Nucă în rubrica „Clopotniţa memoriei” – „Drumul patimilor”:

„Am pus în faţa acestei pagini tradiţionale prezentul titlu generic nu întâmplător. Mărturisesc că, de fiecare dată când pregătesc pentru tipar pagina tematică „Clopotniţa memoriei”, întâlnesc noi chipuri de oameni, fiecare cu destinul său, cu biografia sa zbuciumată, plină de suferinţe. Este o lume a necazurilor şi a nevoilor. Un neam de oameni obidiţi din tată-n fiu. Un popor trecut prin sabie şi foc, rupt de la vatră şi împrăştiat prin lume ca puzderia. Sunt drumurile pătimirilor a mii şi mii de oameni nevinovaţi ai Basarabiei, crucificaţi de teroarea roşie stalinistă – mai sălbatică decât fascismul. E soarta bietului român basarabean, aflat de secole în calea tuturor urgiilor şi a poftelor hrăpăreţe ale seminţiilor mari. Citiţi aceste destăinuiri triste de peste ani şi ani şi veţi vedea în fiecare din ele soarta întregului nostru popor. Felul lui de a fi, de a trudi, de a-şi duce peste ani crucea vieţii sale.

Vedeţi ce viaţă a avut Anastasia Onea, plină numai de chinuri şi fapte bune, eroice. Curat prototipul Vitoriei din *Baltagul* marelui Sadoveanu. Viaţa ei e ca nişte pagini din

letopiseţul neamului nostru blestemat de soartă. De ce? Şi până când?”

Domnul Nucă accentuează că teroarea roşie stalinistă e şi mai sălbatică decât fascismul. Într-adevăr, nici chiar fasciştii nu şi-au nimicit în aşa măsură propriul popor, precum au făcut-o bolşevicii leninişti – stalinişti. Nicio mamă adevărată nu-şi trimite puii la pierzanie.

CIUMA, FIE EA BRUNĂ SAU ROŞIE, TOT CIUMĂ RĂMÂNE, oricum ai colora-o.

Ea aduce numai chinuri şi moarte! Numai că acei comunişti de azi nu vor să recunoască faptul că teroarea comunistă, leninistă, stalinistă, începând cu anii 1917 a nimicit milioane de vieţi omeneşti.

Zadarnic comuniştii de azi se străduiesc să dovedească faptul că noi am fost „eliberaţi”. De cine eliberaţi?! Basarabia a fost „eliberată”, ca în locul basarabenilor să-i aducă pe ruşi, veneticii să ne stăpânească pământul şi pe noi. Comuniştii nu vor ca noile generaţii să cunoască adevărul amar despre acele evenimente tragice.

COPILĂRIA TRAGICĂ A LUI NICU PÂRÂIANU

Scrieam că afară de români (moldoveni) din Basrabia au deportat ucraineni, evrei, ruşi, bulgari, găgăuzi, dar şi armeni, care în anii patruzeci în Basarabia rămăseseră destul de puţini.

Un viu interes prezintă amintirile domnului tehnician din oraşul Piteşti, România, Nicolae Pârâianu, fost represat, originar din oraşul Bălţi. Tatăl lui, Dumitru Pârâianu,om înstărit, harnic, era român ce se trăgea din Ardeal. Până la anul 1921 Dumitru a fost farmacist militar, în grad de maior. Cu armata a ajuns în oraşul Bălţi, apoi a ieşit în rezervă şi a primit dreptul de a practica profesia de farmacist, iar mai târziu a avut şi farmacia sa. La Bălţi s-a căsătorit cu Eugenia Marcarov, armeancă basarabeană, care moştenise de la părinţii săi 50 ha de pământ şi 10 ha de păduri. Aveau doi băieţi : Mircea, de vreo 15 ani, şi Nicu, de 12 ani. Dumitru Pârâianu avea o atitudine antisovietică, a fost luptător pentru dreptate. La 13 iunie 1941, împreună cu sute de mii de basarabeni, familia Pârâianu a fost deportată în Siberia.. Călăii staliniști au început „operaţiunea" deportărilor noaptea, pe la cântatul cocoşilor. Tragică, plină de suferinţe i-a fost copilăria lui Nicu Pârâianu...

Mi-a povestit domnul Nicolae Pârâianu ce frică mare şi câte chinuri a suportat familia dumnealui, de fapt ca şi toţi acei ce au fost supuşi deportărilor. I-au adus forţat la gara Pământeni din Bălţi, i-au băgat în vagonul pentru vite şi i-au pornit spre Nord – Est, unde îi aştepta calvarul groaznic... Pe domnul Dumitru, ca şi pe toţi bărbaţii, l-au izolat de familie şi l-au dus în gulagul Ivdel. Era căldură, năduşeală mare... Flămânzi şi însetaţi, mai ales copiii, foarte greu suportau acea „călătorie".

Lui Nicu îi era tare sete, dar apă în vagon nu era. La o staţie, unde se opriseră trenul ca să dea drumul eşalonului cu

soldaţi şi armament, care ţinea calea spre front (căci se începuseră al doilea Război Mondial), o rusoaică lipovancă mai curajoasă, din vagonul lor, a găsit o căldare şi a adus de undeva nişte apă . Nicu a băut multă apă... Probabil, apa nu era potabilă, căci s-a început o diaree puternică, că mama lui s-a speriat şi a chemat sanitarul. Acela, temându-se să nu fie vreo boală infecţioasă, la dus pe băiat într-un lazaret ... Dar eşalonul se tot ducea spre Siberia depărtată... Mai mult pe părinţi şi pe fratele său, Mircea, nu i-a mai văzut. A rămas singur-singurel între străini, orfan în lumea mare...

Din lazaret l-au eliberat ostaşii români, când Armata Sovietică se retrăgea, şi l-au dus în România, a doua lui Patrie, unde a crescut, a învăţat, a devenit tehnician, om stimat în Piteşti...Dar a trecut prin mare calvar ! Mi-a povestit că de mama şi de fratele său nu a aflat nimic, presupune că ei s-au prăpădit în drum spre Siberia. Despre moartea tatălui său, Dumitru Pârâianu, a aflat în 1993, după reabilitare, că a murit în Ivdellag, în anul 1942 .

Având rădăcini armeneşti, domnul Nicolae Pârâianu studiază istoria armenilor care, într-un fel, s-a împletit cu istoria românilor şi ne propune şi nouă nişte schiţe.

ARMENII BASARABENI

„Basarabia a constituit a doua Patrie pentru armenii care-şi părăseau Patria sa din cauza vrâjmăşiei naturii, cutremurile devastatoare transformau oraşele lor în ruine, cât şi a vecinilor care răpiseră Armeniei provincii întregi, lăsândule armenilor ceva mai mult decât o treime din fostul imperiu al „Armeniei Mari".

Au suportat războaie, au fost asupriţi dar şi-au păstrat demnitatea naţională, religia, cultura, obiceiurile, limba. O parte din ei au fost nevoiţi să se stabilească cu traiul în Rusia, Crimeia, dar din secolele X-XV au ajuns în Moldova. În anul 1401, Alexandru Cel Bun, printr-o lege, permite armenilor să se stabilească în 7 oraşe moldovene, să se ocupe de negoţ (negustorie) şi să aibă episcop propriu şi un judecător care să judece pricinile, situaţiile deosebite ce se ivesc între ei, după legile proprii. Dacă este să dăm crezare arhivelor, Ştefan Cel Mare a adus în Moldova 20.000 de armeni să organizeze negoţul moldovean. Dacă veneau din Crimeia, sau din Armenia, străbătând Marea Neagră, corăbiile acostând fie la Cetatea Albă, fie la Chilia. Anul 1350 este săpat în „pisania" bisericii Sf. Maria (armeană) în Iaşi, iar cea din Botoşani (oraş înfiinţat de armeni) anul fondării este şi mai anterior, înainte de descălecare. Mai târziu, o parte din armeni pleacă din Moldova şi se stabilesc fie în Transilvania unde fondează Gherla care devine un oraş locuit de armeni, fie în Polonia.

Dar cei rămaşi reuşesc să-şi „cumpere" anumite drepturi de la turci, mai ales cel de a face export. 10.000 de armeni au venit din Dobrogea la 1475, restul au venit din Crimeia cucerită de tătari, şi din Podolia. Caravane conduse de negustori armeni din Moldova activau în târgurile din Ungaria şi Austria de vite, cai, vin, pieli, blănuri, etc.

Anexarea Basarabiei la URSS, emigrarea şi deportările au făcut ca armenii să dispară din unele oraşe basarabene. Astăzi

la Bălţi există o biserică armenească declarată monument de arhitectură, dar nu există nici un armean. La Chişinău venirea armenilor din Armenia a dat posibilitate să se redeschidă Catedrala armenească. Conform recensământului general al populaţiei din 1930, în Bălţi au fost 242 armeni majori pe judeţ şi 158 în oraş.

În plasa Făleşti, erau 14 armeni
-„- Râşcani 6
-„- Slobozia Bălţi 64
-„- Sângereii Noi 5
-„- Strâmba Nouă 13
În judeţul Lăpuşna 583
În or. Chişinău 490

În plasa Hânceşti existau 85 de armeni, rămăşiţa celor 3.000 aduşi de Manuk Mirroian-bey, ca să facă un fel de „oblasti" (regiune) armenească, cuprinzând şi portul dunărean Alexandropolis (vis-a-vis de Reni), plan eşuat prin moartea sa suspectă şi fulgerăroare

Prinţul armean Mirroian ştia de braţul lung al turcilor, dar credea că la Hânceşti era în siguranţă. Dar Înalta Poartă îl urmărea pentru a-l pedepsi pentru trădarea secretelor turceşti la tratativele ruso-turceşti de la Bucureşti, la încheierea războiului de la 1806 – 1812, în urma căreia ni se răpeşte aproape jumătate din Moldova, de către Rusia învingătoare.

Nu se cunoaşte numărul armenilor basarabeni refugiaţi în România, nici a celor condamnaţi şi deportaţi de NKVD-ul Sovietic, iar mai apoi repatriaţi în Armenia Sovietică.

Există însă o corespondenţă între Epitropia bisericii armene din Bălţi şi Eparhia bucureşteană din care rezultă că rămăseseră în oraş atât de puţini armeni, încât nu se putea forma un comitet epitropial al bisericii.

NICI ARMENII BASARABENI NU AU SCĂPAT DE REPRESIUNILE STALINISTE

Printr-o adevărată minune sunt în posesia unei liste cu 112 nume de armeni bălţeni, convocaţi în martie-aprilie 1936 la o adunare generală a enoriaşilor. În listă apare numele celor cuprinşi şi în listele din volumul „CARTEA MEMORIEI”.

Astfel, în afara lui Bogos Abrameanţ, despre care în „Cartea memoriei” se spune că a fost supus represiunii, dar nu se cunoaşte nici cauza şi nici măsura de represivă.

În afara lui Abrameanţ Bogos mai apar Abrameanţ Arefşat şi Abrameanţ Hericinhţ, copiii şi fraţii lui Bogos şi a Mariei, soţia lui Bogos.

Nu îi găsim în liste, dar aşa după cum nu se găsesc numele surorii şi a bunicii din partea mamei, cele două Marii Hadji Marcarov şi nici a tatălui meu, Pârâianu H. S-tru, condamnat ca persoană periculoasă socialmente, şi decedat la 19 iunie 1942, în timpul anchetei în IVDELLAG, şi nici a mamei, fratelui meu şi a mea, dar dosarul existând la Securitatea şi Ministerul de Interne ale Republicei Moldova, iar certificatul de reabilitare a fost eliberat în anul 1993 , nu este de mirare că mai sunt omişi din liste cea mai mare parte a represaţilor care au scăpat de Siberia sau au revenit în Basarabia în perioada 1941 – 1944 şi s-au refugiat din nou în România sau în altă ţară.

Dar Abrameanţ Maria a fost deportată conform prevederii legale că familia condamnatului la lipsire de libertate sau la execuţie, vor fi obligatoriu deportaţi.

Aşa stând lucrurile, voi da numele celor deportaţi în regiunea Tomsc din oraşul şi judeţul Bălţi : Bogos şi Maria Abrameanţ şi necunoscând soarta celorlalţi doi – posibil plecaţi

în 1940 în românia ca refugiaţi, sau o altă cauză intervenită care a împiedicat deportarea lor.

Despre Gh. Lucuţa, în volumul pomenit, se spune că a fost condamnat ca „agent al siguranţei" la muncă silnică şi a murit în acelaş an (1940 sau 1941) . Familia Lucuţa era compusă din 6 persoane şi anume : Lucuţa Teodor şi Ana, acesta a fost secretarul Primăriei şi nu stiu dacă el a fost în acelaşi eşalon cu familia mea, Pâpâianu, , dar cred că a fost, căci atunci când s-a aflat despre condamnarea lui Ştefan PIROGAN, primarul din Bălţi, ales în trei legislaturi şi s-a aflat că cei condamnaţi sosiseră cu o „cioară neagră" (чёрный ворон), adică o maşină neagră a KGB – ştilor, în gara Pământeni, la capătul peronului, s-a pornit să strige tare : „Domnule primar Pirogan, Lucuţa vă spune să trăiţi zile multe şi în Siberia !" Urarea i s-a îndeplinit doar parţial. Vadim Pirogan, Vadic, după cum îl numeau colegii, a fost coleg de clasă cu fratele meu Mircea. Eu îl şi uitasem. Dar în 2003, la Simpozionul Internaţional „Piteşti - reeducare prin tortură", auzindu-mi numele, m-a întrebat : Mircea Pârâianu ? I-am răspuns : „Nu, eu sunt Nicu, Colea, fratele cel mic a lui Mircea. El n-a mai revenit de „acolo". Până la deportare familia Pirogan a locuit în comuna Rădoaia din judeţul Bălţi, iar la 10 km de la ea, in Sângerei a trăit podporucicul armean Ţanţu, membru al Sfatului Ţării.

În afara lui Teodor, au mai fost Lucuţa Toma şi Sologan Maria, fiica lui Toma Lucuţa, decedat. De asemenea Lucuţa Gheorghe + Sofia şi copiii lor. El, dacă nu mă înşel, era comisar de poliţie sau de siguranţă. Fiindcă el a fost mult timp Secretar al Comunităţii Armene, iar bunicul meu a fost preşedinte al Comunităţii mai bine de 20 ani, îl cunoşteam de la întâlnirile celor doi în biroul comunităţii din curtea bisericii armene din Bălţi. Era un om solid, nu prea înalt, negricios precum mai toţi armenii. Soţia sa, o femeie mai mică de statură, sfioasă şi blândă. Vitreg a fost şi al lor destin.

Legendă sau fapt istoric, dar venirea armenilor la Bălti, în sec. XVIII, s-a datorat grecului Panaiot, stăpânul pământului pe care s-a ridicat târgul bălţilor, a adus din Galiţia 300 de famili de armeni, zidindule şi o bisrică. Lor nu le-a plăcut locul, plin de mlaştini şi bălti, de la care îşi trage şi numele şi s-au întors în Galiţia. Biserica a trecut la ortodocşi şi este catedrala Sf. Nicolae de azi. Istoricul Gh. Bezviconi, a vizitat cimitirile armeneşti şi a constatat că cele mai vechi morminte din vechiul cimitir armenesc Chişinău şi Bălţi unde sunt catolici (un adevăr istoric). În 1930-38 mai erau 30 de familii de armeni catolici stabiliţi în Slobozia- Bălţi.

ARMENII BĂLŢENI, DEPORTAŢI ÎN SIBERIA

În ”Cartea Memoriei”, lucrare colectivă a Muzeului de Istorie a Moldovei, am găsit câteva familii de armeni, deportaţi în 1941, dar şi condamnaţi la detenţie în lagăre pentru că:

1. Au făcut parte din cele două armate „naţionaliste” ale generalilor Antranic şi Drastomat Canaian, cunoscut sub numele conspirativ „generalul DRO”;
2. Au fost membri activi sau doar simpatizanţi ai partidului de dreapta „Daşnac”, partid care a condus Republica Autonomă Armeană în perioada 1918-1920, înainte de înfiinţarea Republicii Sovietice Socialiste Armene;
3. Au avut o atitudine antisovietică şi au exprimar-o public.

Aceştea au fost Avacov, Baruir Sarkisian, Raven Sinuni şi alţii. Dar atât în iunie 1940, cât şi în martie-aprilie 1944, s-au refugiat în România, însă NKVD-ul i-a descoperit şi acolo, arestându-i în primăvara anului 1945, expediindu-i la Lubeanca, unde au fost anchetaţi, judecaţi şi condamnaţi la muncă silnică în lagăre, unii din ei ajungând până în peninsula Taimâr.

Deoarece majoritatea armenilor îşi rusificaseră familiile, a fost greu de identificat, din listele celor represaţi. Am mers la rădăcina numelui pentru a putea să-i găsesc anul naşterii, îl trec pentru descrierea lor, deducând vârsta pe care o aveau şi înfăţişarea lor.

Abrameanţ Bogos, a.n. 1883, Bălţi.

Babaianov Alexandr, a.n. 1893, Bălţi.

Ciuntu Leon E., a.n. 1889, Bălţi

Ciuntu Hacic, Bălţi, toţi proprietari agrari.

Aveau rude peste Prut şi în Ardeal. Printre rudele din Moldova se afla şi Edmond Ciuntu, fost ministru al României la Moscova, Primul trimis după 1919.

Lucuţa (Lucuţă) Gherghe, secretarul Primăriei, cu soţia Maria şi copiii lor, Ghiga şi Agop.

Tucanov (Ţucanov) Evlampie, Sângerei, membru al Partidului Naţional Creştin, dus în Ivdellag.

Tucanov Ana, Sângerei, a.n. 1894

Tucanov Boris, Sângerei, a.n. .1925

Tucanov Claudia, Sângerei, 1924, deport. Tomsc.

Nicogosianţ (sau Nicogoşian), 1919, Sângerei, funcţionar,

Bolbocian Grig., 1914, agricultor, „chiabur".

Bogos D. C. (Bogoş), 1886, din Ialoveni, comerciant

Bogos Pavel, fiul, 1924.

Bogos Ioan, 1878, Chişinău, pensionar.

Uscat sau Uscatu Andrei, 1872, pensionar, ambii învinuiţi de „agitaţie antisovietică."

Balaneamţ Mihail

Balaneamţ Maria

Balaneamţ Ecaterina

Balaneamţ Eugenia, toţi din Bălţi.

Odată sosiţi într-un loc nou de trai, armenii aveau obiceiul ca să locuiască în vecinătate. Fiind creştini şi având ritul lor propriu, îşi serbau serbătorile religioase în sânul bisericii lor.

Dar cum în Siberia nu era o biserică armnească (ba şi cele ruseşti erau transformate în depozite, cluburi, etc.), ei se adunau la cel mai cunoscător al slujbelor bisericeşti. Masa servită de sărbatori nu se putea lipsi de tradiţionala supă cu hurut, care reprezintă o fiertură de hurut: un amestec de pătrunjel, leuştean şi mărar, în cantitate mare, amestecat cu lapte bătut gros, sau iaurt, din care se fac mici conuri ce se usucă la soare. În fiertură se adaugă „urechiuşe"- colţunaşi foarte mici, umpluţi cu carne de vită tocată. Nelipsit este şi pilaful cu carne de berbec sau de vită.

La aceste sărbători se dansează, partea muzicală fiindsusţinută de „kemancea”, o vioară sprijinită pe genunchi, sunetul fiind produs de un arcuş tras pe cele trei sau patru coarde.

Ca o tradiţie ajunsă din vremuri foarte de demult, era existenţa unui conducător mai înţelept al comunităţii, fie ea mare sau mică. El reprezenta familiile în faţa autorităţilor şi tot el îi sfătuia pe armenii comunitari cum să procedeze la ivirea unei situaţii deosebite.

După destrămarea URSS mulţi armeni au plecat în Patria lor.”

N. Pârâianu

Acum vreau să vă povestesc despre o familie de ucraineni, oameni buni, de care am fost apropiaţi în anii de surghiun în Şegarca.

AU FUGIT DIN „RAIUL COMUNIST”

După ce fiul meu, Mihai, a absolvit ca eminent şapte clase în Anastasievka, aşa cum era el, mic şi slăbuţ, dar şi din cauza sărăciei şi din lipsa de bani, nu l-am putut da în altă localitate să înveţe la şcoală medie, că nu aveam cu ce să-l întreţin. Apoi, în anul următor l-am dus în centrul raional Şegarka, la 60 de km, să înveţe la şcoala medie de acolo. L-am aranjat la gazdă la Olea Maslakovskaia.

Familia Olgăi Maslacovski: fetele, Marusea şi Tasea.
În centru – Olea cu ginerele şi al doilea soţ.

Olea era ucraineancă de peste Nistru, de pe malul opus al Şoldăneştilor. Se refugiase din Ucraina sovietică atunci când au început deportările acolo. Au aflat de la cineva că sunt incluşi pe listele negre pentru deportare. Soţul ei a înhămat caii la sanie şi, împreună cu soţia sa Olea şi cu două fetiţe, Marusea şi mezina Tasea, au trecut Nistrul pe gheaţă. Grănicerii ruşi au tras cu puşca şi au rănit-o pe Olea. Rana era adâncă. Au

vindecat-o medicii români aici, în Basarabia. Românii le-au dat locuinţă şi loc de muncă.

Olea mi-a povestit că a avut o soră care a fost deportată în Rusia mai înainte, în anii colectivizării. Pe soţul ei l-au arestat NKVD-iştii şi nu a mai ştiut nimic de el, l-au exterminat. Când a rămas singură, a hotărât să fugă cu copilaşii, un băieţel şi o fetiţă. Fugeau noaptea, iar ziua se odihneau în pădure. Odată, fiind supra obosită, s-a aşezat pe un trunchi de copac să se odihnească puţin şi a aţipit… Copiii, flămânzi, au plecat după pomuşoare ca să-şi potolească foamea, dar s-au rătăcit şi nu au mai nimerit la mama lor. Femeia, trezindu-se, i-a căutat mult prin pădure, dar nu i-a mai găsit… Distrusă, s-a întors în satul său natal fără copii, cu îmbrăcămintea numai zdrenţe, înnebunită de durere. Autorităţile nu au mai deportat-o.

Olea şi cu familia ei a fugit din „raiul comunist", dar în anul 1940, când Basarabia a fost „eliberată", NKVD-ul sovietic a dat de urma lor şi, la 13 iunie 1941, au fost deportaţi odată cu noi. De ce le era frică, nu au scăpat!

La Olea băiatului meu nu i-a fost rău. Dormea pe o laiţă după sobă şi îi era cald. Olea nu-mi cerea bani pentru gazdă. Îi trimiteam lui Mişa ce puteam de „acasă": pâine, cartofi, lapte şi borş îngheţat în strachină afară, la ger, totul puneam într-un sac şi-i trimiteam. Laptele şi borşul îngheţat le ţinea afară, la ger, ca la congelator şi aducea în casă numai când îi trebuia să încălzească.

Fetiţa Olei, Tasea, învăţa cu Mişa într-o clasă. Ambii învăţau foarte bine. Cea mai mare fiică a Olei s-a căsătorit cu un rus. Soţul ei a fost dus în gulag, ca şi ceilalţi deportaţi şi a murit acolo. Olea s-a recăsătorit. Era bună această familie.

al lui Mihail Şoimu din 1 decembrie 1950:

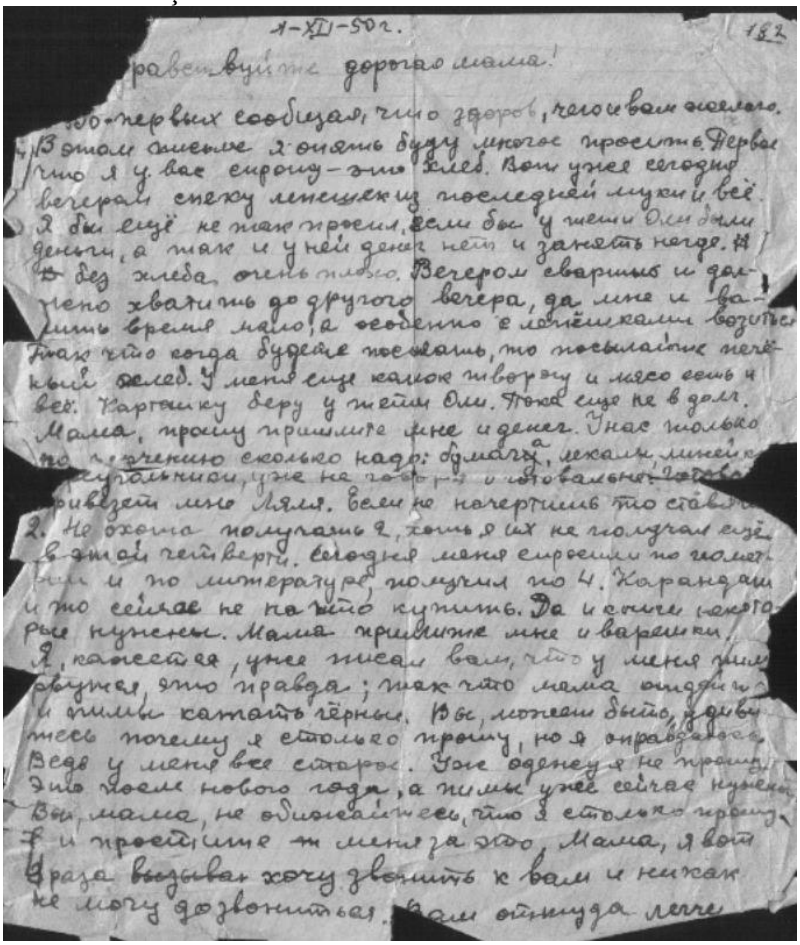

1-XII-50 г. 182

Здравствуйте дорогая мама!

Во-первых сообщаю, что здоров, чего и вам желаю. В этом письме я опять буду много просить. Первое что я у вас спрошу – это хлеб. Вам уже сегодня вечером я снесу немножко последней муки и всё. Я бы ещё не так просил, если бы у меня были деньги, а так и у них денег нет и занять негде. Я без хлеба очень плохо. Вечером сварим и дадено хватить до другого вечера, да мне и варить время мало, а особенно с лекциями возиться так что когда будете посылать, то посылайте немного хлеб. У меня еще кусок творогу и мясо есть и всё. Картошку беру у тётки Оли. Пока еще не в долг. Мама, прошу прислать мне и денег. У нас только по ученью сколько надо: бумагу, тетради, линейки, карандаши, уже не говорю о готовальне. Только привезти мне Лёля. Если не начертишь то ставят 2. Не охота получать 2, хотя я их не получал ещё в этой четверти. Сегодня меня спрашивали по геометрии и по литературе, получил по 4. Карандаш и то сейчас не на что купить. Да и книг некоторые нужны. Мама пришлите мне и варежки. Я, кажется, уже писал вам, что у меня умывальник, это правда; так что мама отдала и шить катать чёрны. Все, может быть, удивляетесь почему я столько прошу, но я оправдаюсь. Ведь у меня все старое. Уже одеяло я не прошу. Это после нового года, а шить уже сейчас нужно. Вы, мама, не обижайтесь, что я столько прошу. И простите за это меня. Мама, я вот сейчас выдал хочу звонить к вам и никак не могу дозвониться. Вам оттуда легче

Am primit scrisoarea lui Mişa, în care scria:

„Bună ziua, scumpă mamă!

Îţi pot comunica faptul că sunt sănătos, ceea ce îţi doresc şi mătale. Iartă-mă, mamă, căci iar am să-ţi cer multe. În primul rând – pâine. Deseară am să coc pe plită vreo două turte din ultima făină şi gata. Eu nu aş cere dacă tanti Olea ar avea bani ca să împrumut de la ea. Fără pâine e tare greu. Seara fierb ceva şi trebuie să-mi ajungă până a doua seară, da eu nici timp n-am să gătesc or să mă ocup cu turtele. De aceea mai bine trimite-mi pâine coaptă. Mai am un boţişor de brânză de vacă şi gata. Cartofi îmi dă tanti Olea, până când fără bani…

Mamă, te rog să-mi trimiţi şi puţini bani. Numai pentru desenul liniar câte trebuie: hârtie, riglă, echer, lecal, nu mai vorbesc despre setul de instrumente (compas, resfeder etc). Asta mi-aduce Lealea. Dacă nu fac desenul, voi primi „2”, da eu „2” încă nu am primit. Azi am răspuns la geometrie şi la literatură şi am luat note bune. Nu am cu ce cumpăra un creion, dar mai am nevoie şi de nişte cărţi. Mamă, trimite-mi şi mănuşi. Eu ţi-am scris că mi se rup pâslarii. Iartă-mă că cer aşa multe, dar vreau să mă îndreptăţesc: la mine şi hainele şi încălţămintea sunt tare vechi. Haine eu nu mai cer, poate mai pe urmă, da pâslari îmi trebuie acum, că e ger. Mamă, iartă-mă, şi nu te supăra pe mine…”. (Traducere de Elena Şoimu)

Multe a îndurat bietul meu băiat. Trebuia să plătesc taxa şcolară pentru el. Coseam şi brodam şi mai câştigam câte ceva în plus. Încă din liceu, de la lecţiile de gospodărie, am însuşit acest lucru.

Odată i-am trimis fiului meu pâine şi un sac de cartofi cu fraţii Filipciuc, care plecau la Şegarka. Ei au legat sacul din urma căruţei de un drug, căci căruţa era încărcată. Sacul s-a bătut de căruţă, până când s-a făcut o gaură la fund, într-un colţ. Pe acolo au căzut câte unul toţi cartofii. Eram la lucru în colhoz şi o femeie îmi spune: „ Da ştii că băieţii lui Filipciuc nu i-au dat cartofii lui Mişa?”

Când am aflat, am plâns şi mă gândeam cum învăţa el flămând, numai cu porţia de 200 de grame, dar nu avea bani să o cumpere şi pe aceea. I-am trimis alţi cartofi. Când a venit în vacanţă, l-am întrebat cum a trăit. El mi-a spus că se ducea la cantină, ungea pâinea cu muştar, care era pe gratis şi se ducea la şcoală. Tare greu o ducea!

La sfârşitul vacanţei, iar îi puneam în sac pâine, lapte şi borş îngheţat şi ce mai puteam şi el se ducea cu săniuţa, pe jos, 60 de km. Dacă avea noroc să se agaţe de o maşină sau tractor, era bine.

VIAŢA NOASTRĂ COTIDIANĂ

Cumnata mea, Anica, l-a dat pe băiatul ei, Afanasie, la SMT în satul Markelovo, să înveţe meseria de strungar şi lăcătuş, apoi s-a mutat şi ea acolo cu fiica ei, Lida. A învăţat şi Lida meseria de lăcătuş. De la SMT le-au dat o căsuţă cu o singură odaie şi aveau unde trăi. Încă din toamnă se ducea încolo să-şi pregătească locuinţa, făcea reparaţii. Vitele încă nu le împărţisem şi păşteau libere, aproape de casă, căci noi eram la marginea satului, aproape de pădure. Aveam grijă să nu se ducă pe moşia satului Tatianovka în secara verde, căci acolo le prindeau şi le închideau. Trebuia să fie plătită o amendă. Am ieşit – vitele nu erau!

M-am dus în fugă după ele şi le mânam repede, ştiind că Anica pusese focul şi mă temeam ca cei doi miei rămaşi în casă să nu dea gurarul jos şi să cadă cărbunii pe podea. Gurarul era rezemat cu un băţ. Presimţeam ceva rău…

Când am intrat în casă, ardea nu podeaua, ci scândurile de sus de la tavan, care erau lipite de coşul sobei. Am stins focul sus, apoi m-am suit pe la colţul casei fără scară şi am stins focul de lângă hogeagul din pod. Mi s-a mai întâmplat şi înainte să sting focul. De atunci şi azi mă tem de foc

LA GAZDĂ LA DEMBIŢKI

După ce se mutase Anica la Markelovo, am rămas numai cu pisica, deoarece, după împărţirea animalelor, partea mea, o vacă şi o viţică, le-am vândut. Mi-era greu să trăiesc singură. Dembiţki cu soţia mi-au propus să mă mut la ei şi am acceptat. Am iernat la ei, a venit şi pisica cu mine. A fost o iarnă foarte geroasă, cu până la minus 51 de grade. Alexei şi Luşca aveau o scroafă cu purcei şi o căţea cu pui şi, ca să nu îngheţe, le-au adus pe amândouă în casă: scroafa într-un ungher şi căţeaua în altul. Purceii se duceau şi sugea de la căţea, care îi primea, dar scroafa nu suferea ca puii de câine să sugă. Mie mi-au oferit un loc într-o cameră mai curată. Dembiţki erau oameni buni, ştiau nevoia. El lucra la fierărie la SMT. Odată, venind de la lucru, a auzit din urma sa un tropot. Când s-a întors, a văzut că vine înspre el, în fugă, un lup. Când s-a repezit lupul la el, Dembiţki i-a dat un pumn între ochi cu aşa putere, că au crăpat cele trei perechi de mănuşi pe care le avea pe mâini. Lupul s-a rostogolit pe zăpadă, s-a întors şi a pornit spre pădure. Alexei era înalt, zdravăn şi foarte voinic. Soţia lui, Luşca, se trezea în zori, făcea focul şi făcea mâncare din te miri ce ca să hrănească familia. În afară de fetele ei, mai aveau împreună doi băieţei. În soba de fier se făcea permanent focul, să fie cald în casă. Patul meu era în cameră curată, lângă fereastră. Cioburile de sticlă, abia lipite una de alta, aveau un strat gros de gheaţă, care ne ferea de frig şi de vânt. Pisica dormea cu mine şi mă încălzea. Le-am rămas recunoscătoare acestor oameni buni. Într-o zi, preşedintele nou numit m-a chemat la sovietul sătesc şi mi-a spus că mă mobilizează la „lesozagotovcă", adică la tăiat pădure în taiga. I-am spus că nu mă pot duce, pentru că n-am nici îmbrăcăminte, nici încălţăminte pentru asta. El, om mai înţelegător, n-a insistat prea mult şi am scăpat uşor. Dar mi-am

pus în gând să mă mut în centrul raional Şegarka, să fiu împreună cu băiatul, dat fiind faptul că fata era la Tomsk. În primăvara anului 1950 l-am rugat pe comandant să-mi permită să plec la Şegarka, unde învăţa Mișa. Mi-a dat voie.

TRAIUL ÎN ŞEGARKA

M-a ajutat să mă mut un cumătru de-al meu, Alexandru Cnoli, neamţ din Povoljia, deportat şi el, care era căsătorit cu o basarabeancă din satul Molovata, de prin părţile Orheiului. Mi-a găsit o maşină de ocazie din SMT în Markelovo, unde el lucra ca inginer. Am pus puţinul meu avut în maşină şi am plecat la Şegarka.

Maria şi Alexandru Cnoli și Maria Șoimu în satul Markelovo.

Cumpărasem un purcel şi-l lăsasem la vara mea, Anastasia Onea, să mi-l crească acolo, la prisacă, unde avea ce mânca: râma rădăcini de plante.

La Şegarka m-am aranjat în gazdă la doamna Eufrosina Donos, învăţătoare din Şoldăneşti, care venise acolo mai demult. Ea a cumpărat un bordei lângă o uscătorie de legume.

Avea un băiat, Anatolie, cam de vârsta fiului meu. A avut şi o fetiţă, născută în drum spre Siberia, dar a murit de foame şi distrofie. Regretata doamnă Donos a fost o femeie cumsecade şi ne împăcam foarte bine.

În timpul verii mă angajasem la o cantină să spăl perdelele şi feţele de mese. Apa era alături, în râuleţul Mândravka, de unde toţi oamenii luau apă de băut. Când s-a făcut toamnă şi frig, m-am angajat la uscătoria de legume, curăţam cartofi, morcovi… Din cojile de cartofi se extrăgea fecula (crohmalul). Cartofii uscaţi se numeau „suhat". Norma de lucru era de curăţat o sută de kg de cartofi într-un schimb (8 ore). Se lucra in trei schimburi.

Mi-am amintit că fiul meu avea în Şegarka un şofer cunoscut, care avea să plece la Markelovo să aducă ceva de acolo. Folosindu-mă de ocazie, am plecat şi eu. Când ne întorceam, ajungând în satul Rastaşovka, şoferul s-a oprit la mama lui să încarce nişte fân. Cât timp au încărcat maşina, mama şoferului m-a chemat în casă şi m-a servit cu ceai din „samovar". Era iarnă. În cabină şedea un „nacialnic" şi eu trebuia să mă urc pe fânul care era mai sus decât cabina maşinii şi nu aveam de ce să mă ţin. Tot de fân mă ţineam. La un hârtop mare, maşina s-a lăsat pe o parte, iar pe mine m-a aruncat cu fân cu tot pe dâmbul de zăpadă, alături de drum. Nu m-am lovit deloc, căci am aterizat pe căpiţa moale de fân. Dacă aş fi căzut chiar lângă maşină, puteam să nimeresc sub roţi. Şoferul a mers vreo cinci km şi s-a gândit să se uite ce fac eu pe maşină. Când a văzut că nu sunt, s-a întors. Eu, bucuroasă că am scăpat ieftin, am pornit pe jos. M-am urcat din nou în maşină, de acum nu mai puteam să cad, căpiţa de fân a rămas în drum. Curând am ajuns acasă.

Însă până la îngheţ l-am trimis pe băiatul meu, Mişa, împreună cu Tolea Donos să aducă godacul mare de la vara mea, la prisaca din Anastasievka. Băieţii au plecat acolo cu învoire. Au adus godacul la Markelovo, la cumetrii mei şi aşteptau o maşină de ocazie să aducă godacul la Şegarka. Tolea

Donos a plecat mai înainte şi a luat permisele cu el. Peste trei zile s-a pornit şi Mişa cu godacul într-un camion, dar fără permis. În cabina şoferului era un „nacialnic” care i-a spus şoferului să-l ducă pe fiul meu la comandament, fiindcă nu avea permis. Acolo a fost reţinut să completeze un chestionar şi să dea o declaraţie.. A legat acolo porcul de un stâlp de telegraf şi a alergat acasă să-i dau bani să-l plătească pe şofer. Aşa se răfuiau cu deportaţii şi copiii lor. După ce a dat declaraţia, Mişa a venit cu porcul acasă.

L-am priponit în curte unde păştea troscot şi nalbă. Îl hrăneam cu cartofi mărunţi şi cu resturi de mâncare. Doamna Donos avea un căţeluş de rasă mică, numit Ţuţic, frumuşel şi foarte deştept. Căţeluşul lua porcul de curmei, îl scotea în drum, îl scărpina du dinţii pe burtă, până porcul se culca lângă gard, iar el stătea pe spatele porcului, unde îi era cald şi de acolo lătra la oamenii care treceau pe drum. Oamenii nu mai puteau de râs când îl vedeau pe Ţuţic lătrând de pe porc.

Se apropia iarna. Am tăiat porcul şi l-am împărţit cu doamna Donos, care nu mi-a luat nimic pentru gazdă. Am iernat tot la ea, iar în primăvară m-am mutat într-o casă alăturată. Stăpânii casei plecaseră pentru un timp şi mi-au lăsat-o să mă folosesc de ea şi de pământul de lângă casă. Casa avea două camere şi o tindă. Lotul de pământ se întindea până la râuleţul Mândravka. Lângă casă rămăsese mult bălegar de la vite şi am făcut straturi. Am pus de toate: cartofi, ceapă, morcovi, castraveţi, roşii, chiar şi zemoşi. Roşiile şi zemoşii i-am crescut la fereastră, în păhărele de hârtie, apoi le-am sădit.

Căţeluşul Ţuţic stătea mai mult la noi, dar se ducea şi la doamna Donos. Dacă vedea vreo vacă în grădină, se apuca cu dinţii de coada vacii şi ea îl târa pe pământ şi fugea speriată. Se mai ducea peste râu la stogul de fân de acolo şi alunga toate vacile care mâncau din stog. Fugea pe un brad lung culcat peste râu. Pe brad treceam şi noi, dar Ţuţic, câteodată, aluneca şi cădea în apă, apoi înota la mal.

Vecina Ana Abramovna Goldenberg, evreică deportată.

Între timp s-a ivit un loc vacant la „gosstrah", Casa de asigurări sociale şi, fiindcă la uscătoria de legume lucrul era pe sezon, numai toamna şi iarna, n-am stat mult pe gânduri şi m-am dus la un salariu de nimic. Însă mi-au dat o cămăruţă în centrul oraşului, cu un cuptor de copt pâine într-un ungher. Era cald, curat şi bine, căci lemne erau de ajuns. Aveau încredere în mine. Toate camerele, chiar şi acolo unde erau seiful şi documentele, erau pe seama mea. Trebuia să am grijă şi de cai să nu-i fure nimeni. Lângă casă erau 15 ari de pământ pe care îi lucram şi aveam cu ce trăi. După repartizare a venit şi fiica mea la Şegarka şi trăiam amândouă. Venise şi Ţuţic cu noi. Iarna dormea cu noi în casă. Dimineaţa, când trecea cineva pe drum, lătra foarte tare să-i dăm drumul afară. Mişa lucra în satul Babarakino ca profesor de educaţie fizică.

MIŞA CÂT NU A MURIT

Mă întorc puţin în anul 1951. Trecuseră zece ani de la deportarea noastră. Copiii au crescut. Lena era în ultimul an la Colegiul tehnic, iar Mişa termina zece clase. Trebuia să-i fac haine pentru serata de absolvire. Pantalonii erau vechi, iar cămaşa, din satin negru, era peticită în coate.

L-am rugat pe şeful meu, Moskaliov, să-mi dea avans 150 de ruble (după reformă 15), leafa pe vară, ca să-i pot cumpăra material pentru costum. Am găsit la magazin un şeviot bleumarin închis. Dar nu-mi ajungeau banii. Am rugat-o pe vânzătoarea Gertruda, nemţoaică din Povoljia, să-mi pună doi metri şi jumătate de material deoparte, până când voi aduce restul de bani. Am mai împrumutat şi am cumpărat materialul. Într-o săptămână am cusut costumul, dar cămaşa am împrumutat-o de la ginerele Olgăi Maslakovskaia şi s-a dus băiatul meu frumos la serata de absolvire.

A absolvit şcoala cu note foarte bune, dar la facultate nu a fost primit, pentru că era fiu de „duşmani ai poporului”. Nu i-au primit nici documentele pentru admitere la examene. Despre asta voi scrie mai amănunţit în alt capitol.

Vara, fiul meu a fost chemat de un coleg să-i ajute să adune nişte fân şi să-l aşeze în căpiţe. I-au dus cu maşina în taiga, la o depărtare de 30 de km. Au luat produse alimentare, ca să facă acolo mâncare, dar au dat peste un pâlc de căpşune şi au mâncat pe săturate. Au mai mâncat şi nişte peşte din baltă, poate nu a fost bun – cine ştie ce a fost, dar Mişa s-a îmbolnăvit aşa de tare, că cinci zile n-a mâncat nimic, numai bea apă din băltoacă. Avea diaree întruna. Când s-au dus la ei peste cinci zile, băiatul meu nu se putea ţine pe picioare. L-au adus acasă cu maşina. Era aşa de slab, că burta părea lipită de spate. Am înhămat un cal de la „gosstrah”, el abia s-a suit în

căruţă şi l-am dus la spital, dar acolo nu erau locuri şi l-am adus înapoi acasă. Mă temeam să nu moară şi am pornit să-i cos o cămaşă de moarte. Coseam şi plângeam. M-am dus la şefa ospătăriei şi am rugat-o să-mi vândă nişte orez. Mi-a dat fără bani un pahar cu orez. A dorit „iujnâi sous" – un sos picant de roşii. Am fiert orezul şi zeama o bea şi gusta câte puţin din sosul picant şi aşa, cu mijloace casnice, s-a vindecat.

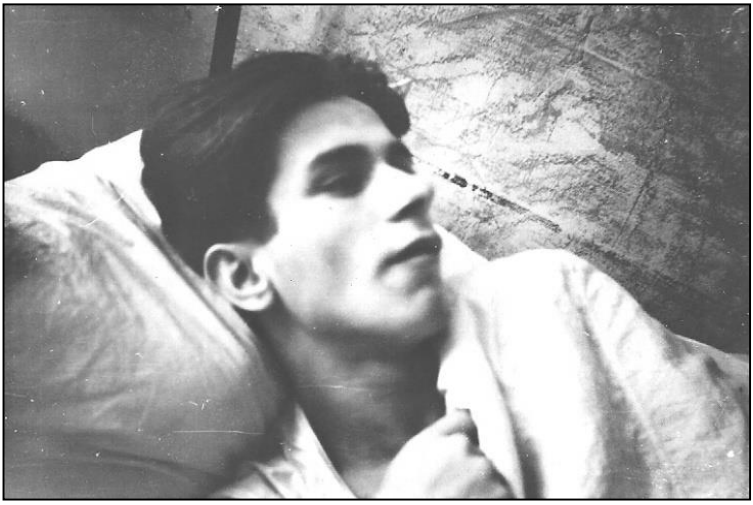

M. Şoimu a scăpat ca prin minune de moarte, 1951.

Maria Şoimu, abia trecută de 40 de ani arăta bătrână.
Împreună cu fiul Mihail.

Teiule cu frunza lată,
Bine am trăit odată
Lângă mamă, lângă tată
O viaţă îmbelşugată.

Dar într-o noapte de coşmar
Pe tata l-au arestat
Şi-n gulag l-au dus
Şi l-au împuşcat.

Sărmana mamă cu noi mici
Am fost duşi de aici
În Siberia îndepărtată
Ca să nu mai avem parte
Nici de pâine, nici de carte,
Numai de neagra străinătate

PARTEA a II-a

de **Elena Şoimu-Postolachi**

DESTINUL TRAGIC AL TINERILOR ROMÂNI BASARABENI DEPORTAŢI FĂRĂ VINĂ

Copilăria mea şi a fratelui meu a fost scurtă, dar niciodată n-am să uit acele clipe fericite.

Am trăit lângă părinţi şi bunici foarte buni. Îmi amintesc cum tata se juca cu noi în serile lungi de iarnă de-a mija. Tata îl lua pe Mişa în braţe şi îl arunca în sus, bucurându-se că îi creşte băiatul, voinic şi deştept.

Povestea mama că Mişa, până la un an de viaţă, s-a îmbolnăvit de pneumonie acută cu complicaţii grave. Tare slăbise, dar, când s-au copt harbujii şi poama, a început să se însănătoşească repede.

Eu îmi petreceam timpul mai mult la bunici. La ei mă simţeam ca în rai. Ce nu era în grădina lor!

Mama mea, Maria Şoimu, a descris acea frumuseţe. La bunica Saşa îmi era foarte bine. Îmi plăcea iarna să mă joc pe cuptorul mare şi larg, unde încăpeam în picioare. Acolo era curat. Pe cuptor erau aşternute ţesături făcute de bunica, pe pereţi erau păretare frumoase, perdeluţă la fereastră şi o iconiţă în ungher, la care ne rugam lui Dumnezeu. Îmi amintesc şi de acea căsoaie despre care a scris şi mama. Îmi plăcea să mă învârt pe lângă bunica Saşa, când ţesea la stative sau la covor. Ea mereu lucra şi, când se aşeza să se odihnească, lua furca în brâu şi torcea. Vara, când se cocea poama, mă ducea în vie să mănânc poamă. Bobiţele erau parcă de chihlimbar, nu ştiam pe care să o aleg. Sau mă duceam la cireşii rotaţi cu crengile aplecate până la pământ, cu nişte cireşe roşii, dulci şi mustoase, care parcă vroiau să-mi spună: „Ia-mă pe mine, căci sunt foarte dulce!”

O iubeam foarte tare pe bunica. Odată, mama şi cu tata ne-au adus de la Soroca nişte mere. În livada bunicilor creşteau diferite fructe şi bunica usca multe din ele pentru iarnă, însă pe atunci încă nu ştiau să le păstreze până-n primăvară. De aceea un măr în primăvară era o bucurie pentru un copil. Bunica rămăsese cu noi acasă şi i-am dat şi ei un măr… Ea mi-a dat din mână că pe urmă…dar eu aşteptam să vină să-l mănânce, însă ea nu a mai venit. Eu m-am tot uitat la acel măr şi nu am mai putut răbda.

Mai apoi bunica şi-a adus aminte de măr şi m-a întrebat… Mi-a fost tare ruşine că nu am păstrat şi pentru ea. Nu-mi pot ierta această greşeală nici azi.

Mama mea, Maria, a fost o femeie bună la suflet, generoasă, omenoasă, modestă şi frumoasă. A fost deşteaptă şi erudită. Ţin minte cum, în timpul liber, citea mult din biblioteca tatălui meu. Seara ne citea şi nouă poveşti, ne cultiva dragostea faţă de carte. Chiar şi până la adânci bătrâneţi, cu două perechi de ochelari şi cu lupa citea toate ziarele la care mă abonam, descifra integrame. Îi plăcea foarte mult să citească, să fie la curent cu toate evenimentele.

Mi-am amintit de un caz. Când eram mică, mama se îmbolnăvise de „friguri”, şi a avut 40 de grade febră. Au venit la noi bunicii, sora şi fratele mamei, era într-o stare critică. Eu m-am băgat într-o tufă de liliac de după magazie şi plângeam de frică să nu moară mama. Tata a adus de la Dumbrăveni un medic evreu care a salvat-o de la moarte. Criza a trecut. Dumnezeu ne-a lăsat-o pe mama, care a fost ÎNGERUL nostru păzitor pe parcursul întregii vieţi.

Cunosc multe istorii zguduitoare din viaţa deportaţilor. Ca să le evoc pe toate, nu mi-ar ajunge o viaţă întreagă. Mult rău au făcut „antihriştii şi cozile de topor”. E un adevăr amar pe care tinerele generaţii ar trebui să-l cunoască neapărat. Gândurile negre, chinuitoare mă frământă necontenit. Când scriu, dar scriu mai mult noaptea ca să mă pot concentra în linişte, îmi apare în ochi toată viaţa noastră nenorocită. Parcă-i

văd pe toţi chinuiţii în surghiun, parcă mă văd şi pe mine în acea robie: asuprită, nedreptăţită, suferind de frig şi de foame, muncind din greu… Şi mă cuprinde o jale aşa de mare, încât nu mă pot opri din plâns! Însă viaţa continuă, trebuie să trăim şi să luptăm cu greutăţile, să ne facem cât e cu putinţă datoria pe pământ. Iar datoria mea o văd în a aduce la cunoştinţă tinerei generaţii acel adevăr, continuând povestea tristă a copilăriei noastre în Siberia.

Lealea de 2 ani.

Mişa de 8 luni.

Mişa Şoimu de doi anişori.

Mişa de cinci ani.

Lealea, Elena Şoimu de cinci ani.

Elena de opt ani.

Lealea cu bunica Alexandra Nestor.

Elena de opt ani şi Mihail de şase

ani.

Elena cu mama Maria Şoimu, 1940.

COPII FĂRĂ COPILĂRIE

...În vagoanele de vite
De călăi încercuite
Au ticsit bărbaţi, femei,
Bătrâni, copii mititei,
Condamnaţi fără temei.

Sursa: *Abecedarul istoric al Basarabiei de la A la Z*

Despre drumurile pătimirilor basarabenilor deportaţi s-au publicat în presă, s-au scris cărţi, dar cam puţine. În vremea noastră tulbure, a sărăciei, oamenii nu prea citesc nici gazete, nici cărţi, căci totul e cu bani. La televizor poţi vedea numai demnitari comunişti, sătui şi burtoşi care laudă puterea

comunistă. Ei ascund adevărul de oameni, mai ales de tineret. Introduc în şcoli o altă istorie integrată, îi induc pe oameni în eroare. Copiii de azi nu ştiu deloc cum s-au desfăşurat deportările din Basarabia, cum au fost smulse din cuiburile lor sute de mii de familii întregi cu copii nevinovaţi în anii 1941, 1949, 1951.

De aceea eu şi mama mea, Maria Şoimu, ne-am decis să mai scriem o filă nouă în istoria neamului nostru. Am trecut prin toate: foamete, frig, muncă silnică neomenească, înjosiri, bătaie de joc de către călăii stalinişti bolşevici. Am fost lipsiţi de cele mai elementare drepturi: la apărarea sănătăţii, la învăţătură, la limbă; dreptul de a trăi în Patria, unde ne-am născut, la libertate, chiar şi la viaţă.

Condamnaţi fără temei au fost taţii noştri şi duşi în gulagul din Ural, iar sărmanele noastre mame nu ştiau cum să ne salveze de moarte, cum să ne potolească foamea… Îmi amintesc, cum în prima iarnă, în camera în care eram 16 suflete, mama a copt pe plita de fier nişte turte amare din făină neagră la un loc cu nişte colb măturat de la moară. Nici nu le puteam înghiţi. Ele se mai pârleau pe plită şi noi ne înăduşeam de fum şi miros greu şi înecăcios. Am scris că în case locuiam multe familii şi n-o să repet, căci am scris cu mama împreună. Am văzut cum tanti Mărioara Gervas îşi tăia părul lung şi frumos cu cuţitul, căci nici foarfece nu aveam. Ne umplusem cu toţii de păduchi. Era mare mizerie!

Eram mereu flămânzi, cu gândul mereu la o bucăţică de pâine… Mai repet, porţia de pâine pe zi pentru adulţi era de 400 grame, iar pentru copii de 200 de grame.

Când s-a dezgheţat pământul în primăvară, noi, copiii, ieşeam în câmp, în cartofăria din anul trecut, răscolind pământul şi căutând cartofii îngheţaţi şi putrezi, rămaşi din anul trecut. Îi aduceam acasă, îi spălam îi curăţeam de ceea ce era mai putred, apoi îi pisam şi făceam din ei aşa numite „turte”, fără făină şi fără sare.

Când apăreau buruienile, ne duceam la strâns urzică, ştevie, chiar şi lobodă, de care oamenii se umflau. Scormoneam din pământ rădăcini – de toate am mâncat. Creşteau acolo un fel de lilii sălbatice, apoi noi le scoteam cepile şi le fierbeam. Erau foarte rele la gust, dar trebuia să ne salvăm viaţa, să ne ţinem sufletul. Şi ca să fie mai comestibil, mama aducea de la punctul de primire şi a prelucrării laptelui zer pe gratis. În cepele de lilii turnam zerul şi atunci fiertura o puteam înghiţi. Urzica o fierbeam, o scurgeam şi o pisam. Era bine, dacă se găsea şi ceva făină, şi făceam nişte boţuri, pe care le numeam „turte". Le coceam pe plita de fier de la cuptoraşul de afară. Tanti Anica Dubălaru le zicea „băligane", căci erau de aceeaşi culoare... Au murit de foame mulţi basarabeni în primii ani de surghiun, când încă nu ne adaptasem la condiţiile de atunci, îndeosebi copii şi bătrânii.

Îmi amintesc că veneau la noi, la Anastasievka, moldovence din alte sate vecine ca să schimbe ceva din lucruri, care le mai aveau, pe mâncare şi înnoptau la noi. Ne înghesuiam, mâncam ce aveam, din sărăcia care era, ne împărţeam cu ceea ce ne-a dat Dumnezeu. Odată a venit la noi de la ODI d-na Frima Ivcer, evreică, originară din Bălţi, care avea două fetiţe, Faia şi Nina. Am primit-o ca pe o soră de-a noastră de suferinţă cu ce am putut,a dormit cu noi pe un pat. Mai târziu, când am ajuns în Tomsk, am cunoscut-o mai bine pe Faia, întrase şi ea la Facultatea de filologie, iar peste câţiva ani, după reabilitare, am întâlnit-o la Bălţi, unde îmi continuam studiile fără frecvenţă la Institutul Pedagogic. Faia m-a invitat la ea, chiar a insistat să mă întâlnesc cu mama ei. Era a doua zi după Florii şi Paştele evreilor. Dânsele trăiau la un unchi, casa nu le-au înapoiat-o. M-au primit cu bucurie, m-au servit cu vin şi prăjituri delicioase, ne-am amintit de anii petrecuţi în Siberia în condiţii neomeneşti, extrem de grele. Tatăl lor, ca şi al nostru, a rămas pe veci să zacă în gulagul din Ivdel.

Tot la Bălţi am întâlnit-o pe Mila (Emilia) Mintuş, pe care am cunoscut-o la Colegiul Agricol în Tomsk, unde învăţam

amândouă. Părinţii ei, originari din Bălţi, oameni înstăriţi, au trăit acolo, unde în prezent e sala de teatru-cinema în centrul oraşului. În Siberia ea trăia cu mama şi cu fratele ei într-un raion nordic, tare departe de Tomsk, Pudino, şi iarna nu putea pleca la ei „acasă' decât numai primăvara-vara cu vaporul. De la aşa depărtare mama ei nu-i putea trimite de mâncare, trăia fata mai mult cu mizerabila bursă de câteva ruble. Din cauza foamei cronice şi a avitaminozei, când însera şi se făcea întuneric, ea nu vedea deloc. În popor se spune „chioara găinii". După 17 ani de suferinţe s-au întors la Bălţi şi au închiriat o cămăruţă. D-na Mintuş era foarte bolnavă de inimă şi nu putea să lucreze, o întreţinea Emilia...

Uneori, când eram la Bălţi, le vizitam şi ne mai aminteam de trecutul nostru atât de tragic. Nici dl. Mintuş nu s-a întors din lagăr. Acesta a fost destinul deportaţilor.

Revin însă la primii ani de surghiun.

Mamele noastre lucrau aproape pentru nimic în colhoz. Cu mare greu ne câştigam mâncarea şi noi, copiii. La zece-doisprezece ani trăgeam sapa din răsputeri pe la localnici pentru o căldare de cartofi şi pentru mâncare, o zi lungă de vară, până la ameţeli, până la leşin.

Mama mea lucra dădacă la orfelinat. Noaptea făcea serviciul, iar ziua – iarna şi vara – lucra tot pentru orfelinat: cosea şi aducea fân, tăia şi aducea lemne etc. Înjuga vaca, deoarece caii erau pe front, şi singură aducea lemne de la pădure. Muncea peste puteri, de atunci a devenit invalidă.

Iernile acolo erau geroase cu nopţile lungi şi zilele scurte. Îmi amintesc că mama a cumpărat o pereche de pâslari mari, vechi şi rupţi la călcâi, i-a mai cusut, ca să nu între în ele zăpada. Noi îi încălţam pe rând, înfăşurându-ne picioarele cu nişte cârpe să nu ne îngheţe picioarele, când ne duceam la pădure după lemne sau vreascuri. De la început nu aveam săniuţe, de aceea căram vreascurile în spate. Mergeam unul după altul cu sarcinile în spate pe pârtie ca să nu ne prăbuşim în omăt. Mai târziu băieţii noştri s-au învăţat să facă singuri săniuţe şi ne înhămam şi noi, trăgând din răsputeri. Curat ca în tabloul pictorului rus Perov, „Troica".

făcută de mama şi de tanti Anica Dubălaru, şedeam în genunchi pe podea şi pe rând ne făceam lecţiile la lumina „lucinei", adică o aşchie uscată din lemn, aprinsă la gura sobei, ca să nu iasă fumul în casă, căci eram mulţi şi nu ne ajungea aerul curat. Unul din noi ţinea „lucina", iar ceilalţi pe rând citeau sau scriau pe podea, fiindcă nu aveam nici lampă, nici gaz pentru lampă, nici ulei, măcar pentru un opaiţ. Dar învăţam, aşa cum puteam. Scriam cu cioturi de creioane sau cu pene de gâscă găsite în drum, cu cerneală din funingine pe foi din cărţi vechi, sau pe gazete printre rânduri. Flămânzi, eram parcă străvezii, cu gâturile lungi, cu mâinile şi picioarele subţiri ca fusele de tors. Mulţi au murit de foame şi de frig, parcă îi văd şi azi... S-a scris mai sus că Maria Ghervas a născut o fetiţă, Lida, în vagon, când trenul ne ducea spre Altai. Trecuseră de atunci vreo doi ani.

Ne mai împrăştiam pe la alte case. Odată, trecând pe lângă pământenii noştri, am întrat la ei. Tanti Mărioara căpătase nişte cartofi, i-a fiert cu coajă şi i-a întins unul micuţei Lida. La doi anişori ea nu vorbea, nici nu se târa, nu vorbea, şedea numai nemişcată pe laviţă. Copil distrofic, ţintuit la pat. Văzând cartoful, ochişorii micuţei pe o clipă s-au înviorat Nu văzuse această copiliţă un pahar cu lapte. Şi nu se săturase de o bucăţică de pâine. La faţă arăta ca o băbuţă zbârcită, cu faţa păroasă. S-a stins micuţa, dar Mariei îi mai rămâneau încă patru guri flămânde.

În aceeaşi casă cu familia Gervas mai trăia o femeie sfioasă, tăcută şi timidă, din Iorjniţa sau Rubleniţa, din judeţul nostru Soroca. Matrona Manea, cu şase copii. Primul îi murise chiar de la început. Sărmana femeie de la ţară nu ştia să vorbească ruseşte, să comunice cu rusoaicele. Nu avea cu ce

hrăni copiii, care erau nevoiţi să cerşească prin sat. Lucra femeia în colhoz, dar nu primea nimic. Odată a adus de la uscătoria de cereale un buzunar de grâu, ca să-l fiarbă la copii. Cineva a pârât-o. Conducerea colhozului a speriat-o şi a ameninţat-o atât de tare, că ea a căzut la pat şi curând a murit, lăsând cinci copii orfani. Cel mai mare, Pavel, a plecat cu cerşitul şi nu s-a mai întors. Poate o fi murit de foame sau poate a îngheţat în drum undeva?! Nimănui nu-i păsa de copiii deportaţi. A rămas cartea lui cu versurile lui Mihai Eminescu, pe care noi o citeam acolo, departe de plaiul nostru moldav şi cântam cântecele şi romanţele pe versurile marelui poet. Surorile lui Pavluşa, Vera şi Jenea, mi-au dăruit cartea şi eu am adus-o acasă, când am fost reabilitaţi. Ca să nu moară de foame, ele dădăceau pe la rusoaice copiii mici. Pe cei micuţi, Valec şi Arcaşa, i-au dus la un orfelinat mai departe.

În aceeaşi casă trăia şi familia doamnei Ana Bărbieru din Soroca, cu patru copii A murit mai întâi cel micuţ până la un an. La scurt timp de peritonită a murit Tanea, elevă la liceul din Soroca. Am mai scris despre aceasta familie, avea un băiat mai mare, Vitalie, elev în clasa a zecea, foarte înalt şi slab, că se poticnea mergând, abia se ţinea pe picioare şi nimeni nu-l lua la lucru. S-a pornit şi el cu cerşitul şi nu s-a întors. Unde s-o fi prăpădit?! Mai târziu a murit şi Mila. Tatăl lor a murit în Ivdel, iar mama s-a întors distrusă după şaptesprezece ani acasă şi a murit şi ea. Nu a rămas niciunul din această familie.

În familia Călin întâi a murit Valentina, de optsprezece ani. Parcă o văd: frumoasă ca o zână cu un păr auriu, ondulat. Spre iarnă a murit de tuberculoză fratele ei, Ionică, de paisprezece ani. A murit noaptea pe cuptor. M-am trezit de bocetul înăbuşit al mamei lui şi de plânsul mamelor noastre.

În satul Tâzâracevo, la vreo şapte kilometri de noi, trăia familia doamnei Eudochia Benzari din satul Alcedari, Rezina, cu patru copii: Galina, Victor, Elena şi Valeriu. Victor avea vreo şaisprezece ani, când s-a îmbolnăvit de apendicită. Trebuia urgent să-i facă operaţie, dar fără permis la spitalul

raional nu putea pleca, iar până când l-au căpătat, s-a dus flăcăul cu zile în pământ. De muncă grea a devenit invalidă Galina Benzari.

Îmi amintesc, de anul 1940, când au venit nepoftiţi „eliberatorii"; pe toţi elevii ne-au dat cu o clasă înapoi, ca să trecem la programul lor de învăţământ şi la grafia chirilică. Am pierdut un an. În 1941 în Siberia trebuia iar să repetăm clasa, căci aveam de învăţat numai în limba rusă. Eu am avut noroc, că în clasa a IV-a în Siberia m-a învăţat doamna Ana Andreevna Marmor, deportată din Soroca, rusoaică de naţionalitate, căsătorită cu român, cu studii pedagogice.

Ana Andreevna Marmor, rusoaică, profesoară deportată din Soroca.

Elena Şoimu, clasa a IV-a, eleva doamnei Marmor.

DUMNEZEU DE MOARTE M-A FERIT

Mama mea înţelegea că, necătând la greutăţile pe care eram nevoiţi să le înfruntăm eu şi fratele meu Mihail, trebuie să învăţăm. Ea visa că poate cândva va sosi timpul când se va întoarce tata şi el s-ar bucura că noi, în ciuda tuturor obstacolelor, am dobândit cunoştinţe, am învăţat o profesie. El îşi dorea ca eu să fiu învăţătoare, iar Mişa – doctor. Dar nu a ajuns tatăl nostru să se bucure de noi.

După absolvirea şcolii de şapte clase din Anastasievka mama m-a dus să urmez şcoala medie din satul Monastârka, la o depărtare de 25 km. M-a aranjat la gazdă. Frecventam şcoala şi mă adaptam cu greu condiţiilor noi. Învăţam în clasa a VIII-a. Eram o fetiţă timidă, mai ales că pentru mine totul era nou: şi şcoala, şi profesorii, şi colegii de clasă. M-au impresionat profesorul de fizică şi matematică şi profesoara de limba germană. Mai pe urmă am aflat că ei sunt bulgari, deportaţi din orăşelul Reni, din sudul Basarabiei. Domnul profesor (regret că i-am uitat numele) se adresa la elevi ca la oameni maturi: „Treceţi la tablă”, „Răspundeţi la întrebare”.

Domnişoara profesoară Iancov omenoasă, drăguţă, preda bine. Dar s-a îmbolnăvit sărmana de tuberculoză şi de tânără a murit.

Dar să vă povestesc despre copilăria mea zbuciumată şi nenorocită.

Se apropia 7 noiembrie, ziua Revoluţiei din octombrie şi sfârşitul trimestrului I. Eu m-am îmbolnăvit rău, aveam febră mare. Gazda mea avea o fetiţă de şase ani, care zăcuse de „pojar”, m-am molipsit de la ea. Eu aveam şi o tuse „măgărească”, nu aveam poftă de mâncare, dar nici nu-mi

amintesc ce mâncam. Era vacanţă şi mie îmi era aşa de dor de mama şi de frate, că am hotărât, aşa bolnavă, să pornesc la Anastasievka pe jos, împreună cu nişte colegi de prin părţile noastre. Colegii erau sănătoşi, voinici şi rezistenţi, iar eu, slăbită, abia mergeam. Era ger şi „buran" spulbera atât de tare, încât la câţiva metri nu se vedea nimic. Rămânând în urmă de colegi, i-am strigat Polinei Crîjanovski, că eu nu pot merge repede ca ei şi am rugat-o să treacă pe la orfelinat, unde lucra mama mea, că era în drum, şi să-i spună că eu am rămas bolnavă în satul Murionka, de care deja mă apropiam.

…Ajungând la prima casă, am bătut la uşă şi am rugat să mi se dea voie să înnoptez, căci îmi era tare rău, dar am fost refuzată. Nu m-au primit nici la alte case. Foarte disperată şi înfricoşată, mă gândeam ce o să fac, dacă nimeni n-o să mă primească pe aşa vreme rea de iarnă. Mergeam pe unica uliţă din sat şi plângeam. Între timp mă apropiam şi de alt capăt a satului. Însera… Mi-am amintit, că în Monastârka la vecinii gazdei mele trăia tot la gazdă o fetiţă, Şura, care învăţa în clasa a VI-a, fiindcă în Murionka era numai şcoală primară. Numele de familie al Şurei nu-l cunoşteam. Câte odată ieşeam amândouă la gard şi vorbeam. Îmi părea o fetiţă bună şi cuminte. Şi atât. Ambele nu eram prea vorbăreţe, aşa că nu ştiam prea multe despre ea.

Trecând prin Murionka, am început să întreb, pe cine întâlneam, unde trăieşte o fetiţă Şura, care învaţă în Monastârka. Unii îmi răspundeau, că nu o cunosc şi că în sat sunt câteva şure. M-am apropiat de capătul satului. Am trecut pe lângă o casă, în care era sovietul sătesc şi de acolo se vedea capătul satului şi pădurea după el. Mă gândeam, dacă în următoarele două-trei case nu mă vor primi la adăpost, mă voi întoarce înapoi la „selsovet" şi-l voi ruga pe paznic să mă lase să stau acolo până dimineaţa. Dar dacă nu m-ar primi, voi îngheţa în drum. În sfârşit cineva şi-a amintit că în mahalaua lor trăieşte o fetiţă, Şura Brekarenko. Bunul Dumnezeu m-a ajutat.

M-am apropiat de poartă, a lătrat câinele şi la fereastră a apărut o mutră necunoscută, care m-a văzut pe mine şi a chemat-o pe Şura. Ea a alergat spre poartă şi m-a luat în casă. I-am povestit ce s-a întâmplat cu mine. Şura şi sora ei mai mare, Ana, m-au condus în „gorniţă", camera mai bună, până la pat şi… mai departe nu ţin minte nimic. A venit mama lor de la ferma de vite, unde lucra mulgătoare, şi văzând starea mea gravă, a avut grijă să nu mă deranjeze nimeni. Odată m-am trezit de sunetele „garmoşcăi". Era şapte noiembrie, la fete au venit nişte băieţi cu armonica să se veselească. Şura şi Ana le-au spus să nu cânte, că în camera de alături zace o fată bolnavă. Ei au întrat să se încredinţeze dacă e adevărat şi când m-au văzut, au ieşit şi au plecat. Mi-am revenit a treia zi. Faţa şi corpul îmi erau roşii şi aspre ca răzătoarea. Mi-am dat seama, ca m-am molipsit de „pojar" de la fetiţa gazdei din Monastârka, pentru că de mică nu am suferit de aşa boală. Febra a trecut, dar când m-am uitat în oglinda de pe perete am văzut că faţa era acoperită cu bubuliţe. Gazda mi-a adus mâncare, nici nu-mi mai amintesc dacă am mâncat. Era o femeie bună, cu suflet mare şi pentru mine. Trebuia să mai stau în pat să-mi treacă boala bine, dar eram încă un copil şi nu-mi dădeam seama de asta, mă grăbeam acasă, că mă aştepta mama..

Deşi afară continua să viscolească, gerul a mai slăbit şi eu am hotărât să pornesc spre casă. Le-am mulţumit pentru ospitalitate. Mama Şurei m-a lămurit, cum să ajung la Tatianovka, iar de acolo – la Anastasievka. Am mers prin Tatianovka, am trecut prin ultima pădure şi mă apropiam de Anastasievka, când am observat în depărtare, că vine cineva în întâmpinarea mea. Era mama foarte speriată şi îngrijorată…

Am stat acasă toată iarna bolnavă, având complicaţii, ne având tratament medical. M-a ferit Dumnezeu de moarte. E adevărat, în Murionka se zvonea că am murit. Despre asta mi-a spus însăşi Şura Brekarenko, cu care m-am întâlnit în Şegarka peste câţiva ani. Se făcuse o domnişoară simpatică şi drăguţă.

A absolvit Colegiul pedagogic şi lucra învăţătoare la ea în sat. Nu mai era acea fetiţă mică şi sfioasă. Şi eu de acum lucram la Secţia hidrotehnică şi amelioraţie, subordonată executivului din Şegarka. A fost o întâlnire emoţionantă. Am primit-o pe Şura, ca pe cel mai scump oaspete. Mai târziu a fost la noi şi mama ei, când a venit la Şegarka. În curând noi cu mama am plecat la Tomsk.

Boris Culinski, bulgar din Reni, deportat în 1941, Monastârka, 1956.

În satul Monastârka trăia o familie de bulgari, Culinski, din Reni: părinţii, doi băieţi, Eugen şi Boris, şi două fete, Olga şi Nina. Cel mai mare, Jenea, absolvise o facultate înainte de 1940 în România, era tare deştept. El a reuşit să se mute în centrul raional Şegarka şi s-a căsătorit acolo cu o rusoaică. Şi tata şi feciorii Culinski erau mari profesionişti în tehnică. În timpul liber Jenea construia ceva din piese vechi de la maşini sau tractoare, pe care le găsea aruncate la gunoi.

A construit un aşa numit tractor, cu care transporta lemne sau alte greutăţi. Oamenii văzând „maşina” râdeau, dar el îşi

făcea treaba. Dar când au aflat autorităţile, i l-au confiscat. Mai târziu, prin anii ’52 m-am întâlnit cu Olea şi Nina la Tomsk, vroiau să între la facultate, dar nu le primeau nici documentele.

Acesta a fost destinul generaţiei mele. Ni s-a furat copilăria, cei mai frumoşi ani din viaţă. Aceasta a fost copilăria nenorocită a copiilor nevinovaţi din Basarabia, cotropită de barbarii stalinişti, duşi fără nici o vină în Siberia să-şi petreacă mulţi ani în surghiun, lipsiţi de toate drepturile cetăţeneşti.

TINEREŢE SURGHIUNITĂ

DRUMUL SPRE VIITORUL NOSTRU TRIST

A fost viaţa numai chin,
Numai lacrimi şi venin!

Vreau să povestesc despre viaţa surghiunită a generaţiei mele şi, personal, a mea şi a fratelui meu. Urme dureroase mi-au rămas în suflet. Foarte mulţi tineri au murit de foame şi de frig şi au rămas pe veci să zacă în pământurile îngheţate ale Siberiei.

Frunză verde pom rotat,
De când ne-au luat din sat
Şi-n Siberia ne-au dus,
Toată viaţa ne-au distrus!

În Siberia de gheaţă,
Unde viaţa n-a fost viaţă!
A fost viaţa numai chin,
Numai lacrimi şi venin!

Am scăpat de moarte ca prin minune. Am crescut şi am început să ne gândim, că trebuie să ne continuăm studiile, să căpătăm o profesie. Împreună cu verişoara mea, Valentina Dubălaru, am plecat la centrul raional Şegarka să ne ridicăm paşapoartele. Am mers pe jos pe drumuri necunoscute, prin păduri, 70 de km. cu vreo doi cartofi în tolbă, poposind la nişte basarabeni de-ai noştri, care locuiau la o margine de orăşel, unde îşi construiseră un bordei. Bordeiul era săpat în pământ până la ferestruici. În el era curăţel, cald şi destul de spaţios.

Oamenii noştri şi în condiţii vitrege au ştiut să se descurce de minune. Ne-au primit cu ce au avut şi ne-au culcat la cald.

Sfaturile lor, bunătatea ne-au încălzit inimile noastre amărâte. Am primit în sfârşit mult aşteptatul paşaport, dar, spre disperarea noastră, el conţinea blestemata inscripţie „SP" (speţpereseleneţ) – indicatorul „deportat". Noi nu aveam dreptul fără permisul comandamentului să circulăm în afara zonei. Şi totuşi eram bucuroase că am obţinut şi aveam la mână măcar acest paşaport.

Ca să ajungem la Tomsk, trebuia să înfruntăm diferite obstacole. Toţi acei deportaţi, care aveau nevoie să plece la Tomsk, la doctor, la învăţătură, făceau cererea, apoi după ce se aduna un număr necesar de persoane deportate, însoţite de convoi, puteau pleca. De parcă am fi fost nişte criminali!

Aşa şi noi, ca mari „duşmani ai ţării", însoţite de convoi, am pornit în căutarea viitorului nostru trist şi dureros, marcat de frică, înjosiri, foame…!

Pentru copiii deportaţilor, calificaţi şi ei drept deportaţi, uşile universităţilor şi colegiilor prestigioase erau închise. Era anul 1948. Am trecut aproape pe la toate instituţiile de învăţământ din Tomsk, dar nicăieri nu ne primeau. Discriminările de clasă erau la putere! Auzisem că în Colegiul agricol, la specialitatea „hidrotehnica şi ameliorarea solurilor" rămăseseră locuri vacante. Am dus documentele şi am fost acceptată. Am susţinut examenele de admitere. Valea a fost admisă la Şcoala de bibliotecari. Trebuia să ne întoarcem la Anastasievka, unde ne aşteptau mamele noastre.

Înapoi spre „casă" am plecat fără escortă. Ne-am cumpărat câte o pâine neagră şi am plecat la „pristani", portul fluvial de pe râul Tomi. Am aşteptat vaporul toată noaptea – zădarnic! Dimineaţa am aflat că vaporul va întârzia mult şi noi, îndemnate de o basarabeancă, Liuba Cojocaru, am plecat spre Şegarka cu şlepul. Dar nu ne-a mers. Gaterul, care trăgea şlepul, întâlnindu-se cu un vapor mare, a fost nevoit să se dea mai la mal şi s-a împotmolit în nisip. A stat aşa vreo două zile,

până când a trecut alt gater, care l-a ajutat să-şi reia cursa mai departe.

Ziua era cald şi bine, iar noaptea era foarte frig, pentru că noi şedeam afară pe puntea de promenadă, ne temeam să întrăm în cabină…Terminasem pâinea, am strâns toate fărâmiturile şi le-am mâncat, dar până acasă era încă foarte mult. Dar cel mai rău – erau roiurile de ţânţari veninoşi, care noaptea ne terminau, nu alta. Ziua, ca să ne potolim foamea, mai ieşeam pe o punte îngustă, la mal. Nu intram în pădure, că ne temeam, dar găseam coacăză neagră şi alte pomuşoare chiar pe mal, lângă apă.

În sfârşit, bucuroase, am ajuns acasă. S-au bucurat şi mamele noastre că am reuşit. Pentru mine a început o viaţă nouă, foarte grea. Mă străduiam să învăţ bine ca să am bursă, care îmi ajungea abia de pâine şi de o ciorbă chioară, câteodată la cantină. Şi totuşi era un mic spor.

După sesiunea de iarnă am plecat pe jos acasă,de-a dreptul trebuia să parcurg 120 de km. Zăpada pe alături de drum era cât omul, gerul ziua ajungea până la 30-40 de grade, viforniţă... Trei zile am mers din sat în sat, care erau situate câte un rând de case pe ambele părţi ale traseului, iar satele erau departe unul de la altul. Mergeam din noapte până în noapte, până am ajuns la mama. Dormeam pe la hanuri mai mult jos, pe podea, cu bagajul sub cap în loc de pernă, îmbrăcată. Îmbrăcămintea mea de iarnă era subţire şi aveam să îngheţ în ea. M-a ajutat colega mea, Zoia Martemieanova, care era dintr-un raion tare îndepărtat, Parabeliskii, la vreo 400 de km mai spre nord de Tomsk şi ea pleca acasă numai în vacanţa de vară. Ea mi-a împrumutat „pufoaica” sa şi pantalonii groşi şi nu am îngheţat.

Zoia a fost buna mea prietenă. Cine ştie, poate şi părinţii ei au fost deportaţi, dar atunci nimeni despre asta nu pomenea nimic. A spus numai că în Parabeli, până la revoluţie, a fost exilat Stalin şi că el acolo a avut un fiu nelegitim, pe care totuşi îl ajuta. Greu am ajuns la Anastasievka, în bojdeuca în care trăiau mama cu fratele Mihail, tanti Anica Dubălaru cu copiii şi

alţii. Eram tare chinuită, obosită, dar bucuroasă că îi văd pe cei dragi. Îmi amintesc că atunci i-am spus mamei că am să scriu despre suferinţele noastre, despre destinul nostru. Mi-a zâmbit, poate a crezut că e un vis copilăresc al meu. Pe urmă, în viaţa noastră s-au întâmpla multe schimbări, evenimente triste, dar şi plăcute, când am fost reabilitaţi, apoi revenirea în Patrie... Şi numai după destrămarea U.R.S.S. am început fără frică să scriu despre calvarul nostru în Siberia.

Acasă am stat vreo trei zile – şi iar la drum, acum spre Tomsk. Îngheţa pâinea în sacoşă, o mâncam la han cu uncrop fierbinte şi mă încălzeam puţin.

Elena Şoimu la 18 ani, Tomsk, anii de studenţie.
(Fotografiată într-o bluză împrumutată.)

În următorii ani iarna nu mai plecam acasă pe jos, fiindcă sufeream de o bronşită cronică. M-am împrietenit cu fetele din cameră, care mă stimau, pentru că eram liniştită şi corectă în toate. Eram zece fete în cameră. Era strâmt, aveam o masă în mijlocul camerei şi nici nu aveam unde face lecţiile Noaptea ne trezeam una pe alta şi ne pregăteam pentru lecţii. O parte din

fete din raioanele mai nordice nu plecau acasă, până nu se începea navigaţia pe Tomi-Obi, unicul transport era vaporul. Aşteptam vara.

Corespondam cu ai mei. Odată mi-a venit de acasă o veste groaznică: a murit verişoara şi prietena mea de suferinţe, Valea Dubălaru. Noi trăiam în diferite cartiere ale Tomskului. Când s-a îmbolnăvit, ea nu mi-a dat de ştire, iar când pneumonia a trecut în ultima fază, tuberculoză acută, i-au transmis mamei ei, tanti Anica, venită cu sania, 250 km, şi a luat-o acasă pe aşa ger mare, unde o aştepta mizeria, foametea, frigul…şi moartea. A fost o fată bună, blândă, frumoasă şi foarte deşteaptă, mai ales la matematică.

Până aproape de moarte îi ajuta pe copiii din casă la rezolvarea problemelor. În ziua morţii a vorbit cu fraţii, verişorii şi cu toţi din casă, fiind în plină conştiinţă, şi i-a spus mamei mele să vină mai devreme de la lucru, că ea azi are să moară. Despre toate astea mama mi-a scris în scrisoare. Această veste zguduitoare m-a amărât atât de tare, că nu mă puteam opri din plâns. Mult mai târziu mi-a povestit sora ei, Lida, cum în ajunul morţii Valea a cerut rochiţa sa albastră de mătase, pe care o îmbrăca la colegiu, la zile mari, şi nişte pantofi de porosână, a rugat să-i pună lângă ea, ca să o îmbrace când a muri. Mare jale a fost! S-a stins la vârsta de optsprezece ani!

Dar noi, cei care am rămas în viaţă, trebuia să vieţuim şi să luptam cu necazurile. De la început, când pâinea se dădea pe cartele: 400 de grame, eu 200 de grame le vindeam, ca să am pe ce cumpăra raţia de a doua zi, iar cu 200 de grame trăiam o zi întreagă. Mama era departe, ca să-mi aducă nişte cartofi şi lapte, sau nişte ciorbă îngheţată, iar bani nu avea de unde să-mi trimită. Se zbătea şi ea, sărmana, cum putea.

Eu măcar trăiam la cald şi în curat. Noi, fetele, singure făceam focul, aduceam apă de la robinetul de afara, care deseori era îngheţat şi trebuia tot noi să-l dezgheţăm cumva, WC-ul era afară, în curtea căminului studenţesc, unde niciodată nu ne duceam câte una… Dar, totuşi, era rai în comparaţie cu aceea ce era în Anastasievka.

AM FOST NEVOITĂ SĂ DEVIN ... DONATOR DE SÂNGE

Multe îi trebuiesc unei fete, dar eu nu aveam nici îmbrăcăminte, nici încălţăminte – nimic. Învăţam aproape flămândă. Neavând ajutor material de nicăieri, în anul doi, împreună cu două fete rusoaice, Iulia Mihaliova şi Zoia Martemianova, am devenit donatoare de sânge în punctul de donaţie, la o clinică „Bactin" şi la un spital, în care, în timpul războiului, îi operau şi lecuiau pe militarii răniţi. De aceea se numea „voennâi gospitali", iar pe vremea mea se numea „gospitalinaia boliniţa". Făceam un control medical foarte strict. Era mare sărăcie, de aceea mulţi ruşi şi rusoaice tineri şi mai în etate donau sânge. Rândul era mare. În fiecare lună eu donam 300 – 350 de grame de sânge, dar câteodată şi mai mult, ca să-mi asigur existenţa, cu bursa de paisprezece ruble nu era posibil de trăit. În anii de studenţie am donat vreo cincisprezece kg de sânge.

De două ori am donat câte 500 de grame şi am primit câte 25 de ruble. Odată am leşinat, căci eram tare slăbită din cauza alimentaţiei proaste. Trebuia să donăm nu mai des decât o dată într-o lună şi jumătate, să nu fie în dauna sănătăţii, dar noi donam în fiecare lună. Eram trei fete din grupă donatoare: Iulia Mihaliova (organizator comsomolist), Zoia Martemianova (organizator sindical) şi eu, Elena Şoimu (şefă de grupă). Toate trei eram serioase, activiste şi toate învăţam bine. Băieţii din grupă au observat, că noi toate trei în fiecare lună, în aceeaşi zi dispăream de la lecţii. Oare ce bănuiau ei?! Ne urmăreau, dar nu puteau afla nimic. Însă odată, întâmplător, au aflat despre noi de la un student din altă grupă mai mare, donator şi el, care ne-a văzut în clinică. Aşa s-a descoperit secretul nostru. Nu făceam ceva ruşinos, eram tare nevoiaşe şi nevoite să donăm sânge ca să supravieţuim.

Băieţii i-au spus dirigintelui nostru, Nesterenko Alexandr Antonovici, care ne-a chemat şi ne-a întrebat, dacă e adevărat ce au spus băieţii şi noi am recunoscut. Atunci dirigintele nu ne-a certat, ci ne-a atenţionat: „Devociki, devociki, ne dorojite vâ svoim zdoroviem! (Fetelor, nu vă păziţi sănătatea!)”.

Ştia dânsul bine ce ne-a impus să fim donatoare de sânge. Era ucrainean, dar chipul dumnealui semăna a moldovean. Era brunet, înalt, pilot în aviaţie. Cred că ştia, ca diriginte, despre mine tot, căci se comporta deosebit de părinteşte şi eu îl respectam mult. Soţia sa mă invita câteodată, că trăiau în aceeaşi curte, i-am brodat nişte perdele la uşă, ca mulţumire, mă învăţasem de la mama.

Trebuie să spun că Iulia, Zoia şi eu ne bucuram de stima colegilor şi a profesorilor.

Valea Prohorova, Lena Şoimu, Zoia Martemianova.
Pe scaun: Iulia Mihaliova şi Zina Zaiţeva.

AVEAM PROBLEME CU CONDUCEREA

Institutul nostru se afla la o margine de oraş. În jurul lui erau case de stat, dar mai multe particulare, din bârne de lemn. Toamna veneau localnicii din apropiere şi ne angajau cu ziua la scos cartofi. Mă duceam duminica la câştig şi mă asiguram pentru iarnă, cât de cât măcar cu cartofi. Aşa mă descurcam încetişor. Mă străduiam să învăţ bine şi primeam o bursă mărită cu vreo şase ruble, în total bursa era doar de douăzeci de ruble.

Dar au apărut alte probleme serioase. După sfârşitul anului III de învăţământ trebuia să plec împreună cu colegii mei în practica de producţie în regiunea Novosibirsk, stepa Barabinsk, în expediţia geologică. Înainte de aceasta am plecat la mama, la Şegarka. Acolo m-au reţinut la comandament şi atunci n-aş fi putut să plec la practică. Era cu restricţie paşaportul meu, dar totuşi paşaport era şi aveam nevoie de el aşa cum era. Probabil cei de la comandament îmi pierduseră urma şi acum vroiau să mă pedepsească şi să mă ia în evidenţă, ca să mă prezint la ei în fiecare lună. Mi-au interzis să plec la Novosibirsk la practică. Pentru mine asta era o catastrofă.

Am început să-l conving pe comandant, că n-o să fug, că şi mama şi fratele trăiesc în Şegarka şi eu nu pot să-i părăsesc. Le-am spus că dacă vor dori, mă vor găsi îndată, le-am dat şi datele din paşaport despre înscrierea mea în Tomsk, unde mă voi întoarce după practica din Novosibirsk. Şi foarte greu, dar i-am convins să-mi dea voie să plec la practică.

La Novosibirsk am plecat cu vaporul „Obi", un vapor mare cu două etaje. Am cumpărat un bilet mai ieftin pentru clasa a IV-a, fără loc, unde şedea numai sărăcimea. Toată noaptea am şezut pe podea, lângă o familie de sărmani. Tatăl familiei părea destul de bătrân, iar soţia tânără. Aveau doi copilaşi mici. Veneau dinspre Nord, unde el şi-a ispăşit pedeapsa şi acolo şi-a

găsit nevasta. Acum plecau la Novosibirsk la nişte rude şi vroiau să se aranjeze acolo.

De la Şegarka până la Novosibirsk am mers o noapte, ne-am cunoscut puţin ca nişte drumeţi, am mai vorbit… Dimineaţa am ajuns la Novosibirsk, unde nu fusesem niciodată. Un oraş mare, frumos, clădiri mai mult de piatră, cu mai multe etaje, cu parcuri. În comparaţie cu Tomskul, unde erau mai mult case cu două etaje, de lemn, Novosibirskul era un oraş nou, la construcţia căruia s-au folosit mii de braţe de muncă gratuite ale puşcăriaşilor.

Însoţitorii mei m-au luat şi pe mine cu ei, căci nu cunoşteam oraşul şi nu aveam unde trage. Rudele lor ne-au primit pe toţi cu bunăvoinţă, ne-au servit cu cartofi şi pâine, ne-au aşternut la toţi pe podea, dar era călduţ şi curat. Când am găsit Direcţia Hidrotehnică şi amelioraţie, i-am mulţumit gazdei, care nu mi-a luat niciun ban pentru că am stat la ei două zile şi am plecat de la noii mei prieteni pentru totdeauna... M-am întâlnit cu colegele mele şi am plecat în expediţia din Barabinsk.

La practica de producţie,
în expediţie.

Cea din stânga, la practică lângă teodolit, e Elena Șoimu

SPAIMA

În expediţie am lucrat două luni. M-am întors de acolo cu o caracterizare foarte bună. Dar toată vara, cât am stat acolo, am fost foarte îngrijorată, plângeam pe ascuns, chiar şi prin somn, fiindcă ştiam ce mă aşteaptă în Tomsk. Odată, colega mea Zina Zaiţeva, îmi spune: „De ce plângeai în somn?" Nu i-am spus de ce. Nimenea nu ştia povestea mea amară. Mă temeam să nu vorbesc prin somn în graiul nostru… Practica noastră se apropia de sfârşit şi eu ştiam că în Tomsk mă aşteaptă comandamentul, ca să mă treacă la ei în evidenţă, să mă lipsească şi de cele mai mici drepturi, pe care le obţinusem deja.

Într-adevăr, în timp ce eu eram la practică, de la Şegarka au telefonat la Tomsk. Se începuse ultimul an de învăţământ. Era prin luna noiembrie. Şi iată că într-o seară cineva bate în uşă. Am tresărit de frică… parcă am presimţit, după mine au venit…

– Aici locuieşte Elena Şoimu? – întrebă cineva.

Colega mea, Lida Danilova, o fată curioasă, a exclamat: „Lena, te întreabă un cavaler!" Mi s-au înmuiat picioarele… Numai eu ştiam, ce "cavaler" mă aşteaptă. Curiozitatea fetelor era mare, pentru că mă cunoşteau ca pe o fată serioasă şi retrasă.

După lecţii eu stăteam mai tot timpul în cămin, pregăteam temele. Nici dansurile nu mă interesau, că nu aveam o rochiţă mai potrivită şi nici pantofi pentru a ieşi în lume.

Îmi amintesc cum în anul doi, pe banii primiţi pentru sângele donat am cumpărat un material de „crep-jorjet", care era cel mai ieftin, dar drăguţ, de culoarea pudrei cu nişte flori, l-am dat la atelierul de croitorie…şi m-am ales cu o rochie

frumoasă, pe care o admiram şi nu mă înduram s-o îmbrac. Era prima mea rochie cusută de o croitoreasă profesionistă.

Dar într-o sâmbătă Zina Zaiţeva, o colegă cochetă şi îndrăzneaţă, m-a rugat să-i împrumut rochia pentru dansuri. Ce obrăznicie! Ei nu i-a fost jenă să o ceară, dar eu nu am putut s-o refuz, ca să nu creadă că sunt zgârcită.

Apoi alte fete au cerut… Aşa şi n-am îmbrăcat rochia cât a fost nouă. Au murdărit-o şi am fost nevoită s-o spăl. Când am muiat-o în apa caldă, ea s-a scurtat pe jumătate. Am început să plâng de mare supărare. Fetele din cameră mă compătimeau, iar Zina şi Jenea nu prea mult s-au simţit vinovate. Am călcat-o cu un fier din cămin aşa udă cum era, după ce rochia s-a deformat cu totul. Eram distrusă! După ce s-a uscat, am încercat din nou s-o calc şi rochia a devenit aproape la normal, însă nu mai era nouă. Bucuria mea s-a spulberat.

Poate acest caz nu merita să fie descris aşa de amănunţit, dacă această rochie nu ar fi fost dobândită cu preţul sângelui în sensul adevărat al cuvântului. În sărăcia nemaipomenită, acea rochie pentru mine avea mare valoare.

Tomsk era un centru de ştiinţă şi cultură al Siberiei. În oraş erau săli de cinema, teatru dramatic şi de operă şi balet, muzeu etc. Când rula vreun film nou sau veneau de la Moscova şi din alte oraşe artişti cu spectacole sau concerte, se organizau vizionări în colectiv. Studenţilor li se vindeau cele mai ieftine bilete, erau pentru locurile de la balcon.

Teatrul era din piatră, frumos şi în exterior, dar şi din interior. Un teatru de pe vremuri. Scaunele şi fotoliile erau îmbrăcate în catifea de culoare bordo. La parter şi la lojă stătea elita oraşului, iar studenţii săraci, sus, în „galiorcă”. La aşa evenimente culturale nu lipseam nici eu, chiar dacă renunţam la bucăţica de pâine. În teatru domnea o atmosferă de neuitat: o limbă perfectă a artiştilor, o muzică mişcătoare, iluminaţie puternică, la parter – spectatori îmbrăcaţi frumos, totul era foarte impresionant!

A venit la Tomsk prin anul 1952 din Moldova, ansamblul „Fluieraş", condus de regretatul Serghei Lunchevici, iar peste un timp - ansamblul „Joc", condus de maestrul Vladimir Curbet. Am făcut tot posibilul şi imposibilul ca să văd acele spectacole neuitate, la care spectatorii strigau „Bravo" şi eu eram tare mândră de ai noştri atât de talentaţi.

Când la clubul studenţesc al Colegiului avea loc vreo festivitate, frecvenţa era obligatorie, atunci eram şi eu prezentă împreună cu grupa mea. Rămâneam şi la dansuri, că mă temeam să vin singură acasă. Se dansau atunci foxtrotul, tangoul, cracoveacul şi, desigur, valsul – cel mai frumos dans. Atunci nu era aparatură asurzitoare ca acum, cânta la acordeon destul de bine un student mai în etate ca toţi noi, care a fost rănit la picior pe front şi nu mai putea dansa. Nu ştiu dacă era plătit de cineva. Dar mai venea la club un băiat (se zvonea că trăia în apropiere), Iura Okorokov, care era „svoi pareni" – inima tineretului. El era un acordeonist profesionist, adevărat virtuos. Când îl schimba acordeonistul clubului, el dansa. Am observat că el a început tot mai des să mă invite pe mine. Deşi era simpatic, eram distanţată de el, m-a impresionat mai mult muzica lui. Fetele mă invidiau. Au fi fost ele bucuroase să le dea atenţie un aşa cavaler. Nu întâmplător, am auzit cum vorbeau fetele că tatăl lui Iura lucra la NKVD. Poate era pus să urmărească persoane de-alde mine!? Mai mult, la dansuri nu m-am mai dus. Nu-mi era a cavaleri, îi ocoleam, cu un prieten mai apropiat trebuie să fii sincer, îmi închipuiam eu, dar eu nu doream să mă destăinuiesc nimănui, că sunt „duşman al poporului" şi să explic, cum am ajuns din Moldova în Siberia. Aceasta era peste puterile mele!

M-am abătut de la descrierea vieţii mele în Tomsk, după ce m-am întors de la Novosibirsk.

Revin la luna noiembrie. Şi iată acum această vizită pe înserate, bătaia în uşă m-a speriat nespus… Parcă am muţit, mi s-a luat graiul... După uşă stătea un om încă destul de tânăr, simpatic, de statură înaltă, în haine civile, care, desigur, trezise

interesul fetelor. Probabil el a citit în ochii mei frica cea mare ce m-a cuprins, mi-a prezentat mandatul său şi cu glas liniştit a spus:

– Nu vă speriaţi, îmbrăcaţi-vă şi mergeţi cu mine.

Cum să nu te sperii, dacă ştii când pleci, dar nu ştii dacă te vei mai întoarce înapoi vreodată...

De frică, nu l-am întrebat unde mă duce, nu puteam vorbi. Mă pricepeam că nu e bine. Cu mare greu m-am abţinut să nu răcnesc…

Fetelor din cameră le-am spus cu zâmbet nefiresc, că plec la plimbare… Ieşind din cameră m-am gândit, că poate pentru ultima dată păşesc acest prag… Şi, totuşi, i-am rămas recunoscătoare acestui om, că măcar nu m-a înjosit în faţa fetelor. Nu ştiu ce au înţeles ele, dar după ce m-am întors, nu m-au întrebat niciodată despre acest caz şi se comportau cu mine ca întotdeauna. Era cu noi în cameră o fată din Baccear, Polina Anikina, fiică de deportaţi ruşi. S-au fi priceput fetele, la ce fel de „plimbare" am fost.

Mult mai târziu, când am fost reabilitaţi şi trebuia să plecăm din Tomsk şi îmi trebuiau nişte formalităţi, am aflat că acel om se numea Graciov. A vorbit cu mine frumos şi m-a sfătuit să ne mutăm în altă localitate, nu în Parcani.

…Atunci însă Graciov m-a condus la comandamentul regional de pe Bulevardul „Communisticeskii", unde era NKVD – ul şi m-a predat unui şef superior. În biroul mare era semiîntuneric. În fundul biroului, la o masă, şedea un om în vârstă. Acesta m-a interogat, apoi mi-a întins o hârtie s-o semnez. Cu mâinile tremurânde am semnat acea hârtie fără să o citesc, căci din cauza lacrimilor nu vedeam nimic. NKVD-istul mi-a spus, că de azi înainte în fiecare lună o să mă prezint la sediul din strada Vanzetti pentru înregistrare. N-am să uit niciodată acele emoţii, acele frământări sufleteşti!!!

Lucra pe atunci comandantul Rahmanov, un om incult, foarte răutăcios şi brutal. Îi făcea plăcere să strige la om, să-l înjosească, să bage frica în acei nedreptăţiţi, să le pricinuiască

durere. Vroiau copoii kaghebişti să ne prefacă în robi, în zombi. Odată m-a întrebat:

– Ce ai să lucrezi după absolvirea Colegiului?

– Mă voi ocupa cu irigarea mlaştinilor, i-am răspuns eu.

– Vot i horoşo, u nas bolot mnogo! (Bine, noi avem mlaştini multe!), a spus nemernicul.

Acum ştiu toţi că nici adulţii n-au fost vinovaţi. Dar cu ce am păcătuit noi, copiii?! De ce am avut atât de suferit?! Doar eram mici, când ne-au smuls din cuiburile noastre! Scriu şi tremur de emoţii mari, de retrăiri, când îmi amintesc cum se comportau cu noi. Comuniştii stalinişti au dus la pieire pe schimbul de mâine al neamului nostru.

În anul IV practica de diplomă trebuia s-o facem în Iakuţia, o regiune nordică, dar comandamentul nu mi-a dat voie să plec. Eram o studentă disciplinată, stăruitoare şi direcţia colegiului m-a susţinut şi m-a ajutat să fac practica în Tomsk, într-un birou de la proiectare. A fost poate şi mai bine, decât în Iakuţia, dar eu totuşi mă simţeam nedreptăţită, sufeream, că nu mă folosesc de aceleaşi drepturi ca şi colegii mei ruşi. La vârsta de optsprezece ani am încărunţit. Însă şi mai mari probleme şi suferinţe mă aşteptau înaint

DRUMUL DESTINULUI

Absolveam Colegiul, iar fratele meu Mihail – zece clase în Şegarka. Aş vrea să aduc la cunoştinţă scrisoarea lui Mişa din 8.03.1950, când el era încă în clasa a VIII-a, în traducerea din limba rusă:

„Scumpă mamă şi toţi ceilalţi! (Ceilalţi erau familia Dubălaru, împreună cu care trăia mama). Mai întâi îţi comunic, că sunt sănătos, ceea ce vă doresc şi vouă. Numai cu mâncarea o duc rău. Laptele cel îngheţat l-am terminat o săptămâna în urmă. De câteva zile mănânc cartofi îngheţaţi şi fără gust, chiar greţoşi, iar azi am terminat şi pâinea. Mi-a rămas vreo căldare de cartofi aşa îngheţaţi şi două kg. de fainã. S-ar mai putea să rabd, dar cartofii îngheţaţi şi greţoşi fără lapte şi fără fainã, nu-i pot mânca. Pâslarii se rup. Dacă aş avea aţă tare de tort, i-aş coase. Mamă, trimite-mi, te rog, dacă poţi, cu cineva de mâncare, ca să am până la vacanţă. Dacă vei putea, să-mi trimiţi nişte bani ca să plătesc pentru gazdă, pentru învăţătură 150 ruble voi plăti în trimestru IV. Învăţ bine, note rele nu primesc. Azi o să ne fotografiem toată clasa, dar eu n-am bani să plătesc."

Atunci fratele meu trăia la tanti Olea Masiakovski, despre care am scris mai sus. Vreau numai să amintesc că ea s-a refugiat în Basarabia, ca să scape de deportare, dar în 1941 NKVD – iştii au găsit-o şi au deportat-o odată cu noi.

…Mai târziu, cu mare greu mama a reuşit să se mute la Şegarka şi a trăit la doamna Eufrosinia Donos, deportată din Şoldăneşti, despre care a povestit mai amănunţit. Trăiau foarte greu, în mare sărăcie. Eu atunci învăţam în Tomsk. Iată ce mi-a povestit fratele meu:

Odată, când în casă nu era nicio fărâmă de pâine, nimic de mâncare, Mişa a plecat la şcoală flămând. În drum a găsit

douăzeci de copeici, a întrat într-o cantină, a cumpărat o sută de grame de pâine, a muiat-o în muştar, care era pe gratis, şi aşa a mai trăit o zi. Iar în ziua ultimului examen de astronomie, care pentru el era cel mai uşor, în clasa a X-a a leşinat de foame. Era la toate obiectele eminent şi la acest obiect mai uşor ar fi luat cea mai mare notă, dar i-au pus nota „bine" fără să fie examinat. Avea de gând băiatul să între la Universitatea Tehnică, dar conducerea nu-i permitea să plece singur la Tomsk să depună personal documentele. Scriam, că trebuiau să se adune mai mulţi deportaţi şi să-i ducă în convoi, ca pe puşcăriaşi. Mi-a trimis documentele prin poştă, ca să le prezint la universitate. Visa băiatul să devină inginer.

Când am încercat să depun actele fratelui la Universitatea Tehnică din Tomsk, cineva din comisia de primire mi-a spus direct:

– Deşi fratele dumneavoastră are un atestat foarte bun cu note mari, el nu va fi admis la examenele de înmatriculare. Încercaţi la altă facultate.

Foarte amărâtă, umblam de la un institut la altul, mai apoi şi de la un colegiu la altul, dar peste tot refuzau să primească documentele fratelui meu.

Eu am plecat la Şegarka cu trimitere la lucru, iar Mihai, în sfârşit, cu convoi a plecat la Tomsk să-şi aranjeze soarta. A umblat şi el personal pe la multe institute şi colegii, dar fără rezultat.

A încercat şi la Colegiul industrial. Avea note bune şi l-au primit ca simplu asistent benevol, în caz că cineva din studenţi va fi exmatriculat, să-i ocupe locul. A învăţat două săptămâni apoi l-a chemat directorul şi i-a spus să plece de unde a venit, că n-are voie să înveţe. A fost ordin să nu fie admişi la învăţătură copiii deportaţi. KGB-iştii strângeau informaţii despre fiecare deportat.

Atunci Mihail s-a întors la mama, la Şegarka, şi a încercat să se angajeze la lucru. Nu ajungeau cadre în învăţământ şi l-au primit ca profesor de educaţie fizică într-un sătuc îndepărtat

Babarâchino. Dar după şase luni a fost concediat, fiindcă a fost o dispoziţie „de sus” să fie concediaţi toţi deportaţii, care ocupau funcţii cât de mici.

Aceasta s-a întâmplat în iarna anului 1953 în legătură cu moartea tiranului Stalin. Se zvoneau fel de fel de versiuni despre medicii de la Moscova. În fiecare om căutau „duşman al poporului”.

M. Şoimu la tăiat copaci în pădure, 18 ani, Siberia, 1953.

Apoi pe fratele meu, un băiat de optsprezece ani, comandamentul l-a trimis forţat la tăiat păduri în taiga. Avea încălţăminte şi îmbrăcăminte proastă, era mai mult flămând şi istovit. Cu el a lucrat şi un evreu tot deportat, Iaşa Liberman. Mişa făcea ceva de mâncare şi mâncau amândoi. Mama lui Iaşa îi spunea mamei mele : „ Mişa dumneavoastră şi în cele mai grele momente ştie să se descurce. Ce ar face Iaşa al meu fără el ! ”Nemaipomenit de greu era în acea robie! Era iarnă, până la brâu în omăt, tăiau cu fierăstrăul şi cu toporul. TARE IEFTINĂ ERA VIAŢA DEPORTAŢILOR!

A lucrat aşa până în primăvară. În următorul an a încercat din nou să între la învăţătură-zădarnic! Împreună cu prietenul său rus, Vasea Sartin, au dus documentele într-un recent înfiinţat Colegiu electro-mecanic. I le-au primit, dar la învăţătură nu l-au admis, şi nici documentele nu-i înapoiau, ca

să nu se poată aranja în alt loc. Amintesc că pe baza documentului de zece clase în Colegiu primeau fără examene. Vasea, cu note mult mai mici, a fost admis şi a rămas să înveţe, iar pe fratele meu conducerea, care se afla alături de Colegiu, îl alunga acasă la Şegarka.

Trăia la gazdă la o bătrână împreună cu Vasea Sartin şi cu Tolea Donos, fiul doamnei Donos.

Mihail Şoimu, Vasea Sartin şi Anatolie Donos, 1952.

Îndura foame, lipsuri şi înjosiri. Ca să-şi câştige o bucată de pâine şi să se răsplătească pentru gazdă, lucra cu ora, cu ziua la „pristani" (portul fluvial) ca hamal, căra greutăţi: saci şi lăzi cu încărcătură.

Ne-a scris mamei şi mie că se gândeşte să se ducă la nişte cursuri de tractorişti în orăşelul nordic Kargasok, la vreo 500 de km de Tomsk. I-am scris şi l-am rugat să nu plece nici într-un caz că se va prăpădi acolo pe veci, că eu îl voi ajuta din

puţinul meu. Lucram de acum în Şegarka şi m-am obligat să-i trimit în fiecare lună o jumătate din mizerabila mea leafă, până când se va lămuri situaţia, numai să nu plece la Kargasok. El era un băiat foarte capabil şi-mi dădeam seama că nu se poate să se piardă aşa tânăr în fundătura Siberiei. Fără reţineri primeam salariu de 60 de ruble şi jumătate îi trimiteam frăţiorului meu.

A auzit el întâmplător la difuzorul de radio, că în Tomsk s-a înfiinţat un colegiu nou, de felceri militari. Era de acum luna octombrie. Mişa nu trăgea nădejde, dar a hotărât să-şi încerce norocul. Toate grupele din celelalte colegii erau completate, abiturienţii s-au aranjat cine şi cum a putut, iar în colegiul nou nu ajungeau studenţi. „Mi-am luat inima-n dinţi şi am dus documentele", povestea Mişa. Au primit şi tineri deportaţi.

DUMNEZEU NE-A AUZIT RUGA: Mişa a fost primit. A fost admis nu numai el, dar şi lituanieni, estoni, evrei, nemţi de pe Volga şi alţii. Dumnezeu a voit, ca după atâţia ani de chinuri şi înjosiri, să fie primit şi fratele meu. Ruşii se aranjaseră, aşa că au fost nevoiţi să primească mai mulţi „duşmani ai poporului", din care au format o grupă, cea mai puternică din acel colegiu. Toţi erau eminenţi. După absolvire au ales cinci procente din cei mai valoroşi studenţi şi i-au trimis fără examene de admitere, inclusiv şi Mihail, să înveţe la Facultatea de medicină.

Nu demult, o doamnă din Floreşti mi-a spus: „Dacă n-ar fi fost ruşii, oare ar fi ajuns d-l Şoimu doctor?!" M-a indignat foarte tare replica ei, la care i-am răspuns că neapărat ar fi ajuns, şi nu e meritul puterii sovietice. Povesteam că în şcoală dorea să devină inginer, dar soarta a dictat altfel. Însă ce ar fi fost – inginer, pedagog sau medic, el nu putea fi un specialist prost, pentru că îi plăcea să muncească, a fost capabil, silitor, bun la suflet, generos şi cu o voinţă de a învinge greutăţile. Toate astea au fost meritul lui. Şi dacă nu eram deportaţi, ar fi realizat şi mai mult. A fost un om deosebit. De ce azi, când

condiţiile sunt mai bune, nu fiecare reuşeşte să devină specialist adevărat? Mulţi intră la facultăţi pe banii părinţilor, însă nu toţi ajung buni profesionişti. Banul nu întotdeauna hotărăşte totul.

Mihail Şoimu,
student
la Universitatea
de medicină.

Doctorul Mihai Şoimu (în dreapta) la Congresul Republican al traumatologilor.

După absolvirea facultăţii a fost repartizat ca chirurg – traumatolog în Republica Autonomă Tuvină, cu capitala Kâzâl. După trei ani de muncă acolo s-a repatriat în Moldova şi toată viaţa a muncit pe tărâmul ocrotirii sănătăţii în oraşul Floreşti, Republica Moldova. Are categorie superioară, e om stimat.

Greu se scrie o carte, dar mai greu e de publicat, mai ales când nu ai bani. Lucrul asupra ei s-a tărăgănat, unii din noi, cu mare regret, au trecut în lumea celor drepţi. S-a stins din viaţă şi scumpul meu frate care nu şi-a cruţat puterile pentru binele oamenilor. Toată bunătatea sufletească, tot talentul de medic - le-a dăruit lor. La 19 septembrie 2007 a fost petrecut pe ultimul său drum, de către colegi, prieteni şi foşti pacienţi.

PIERDERE MULT REGRETATĂ

Sunt oameni care nu preferă „să se bată cu pumnul în piept” şi să se preamărească în faţa lumii, spunând că a făcut ceea, cealaltă. Îşi fac pur şi simplu datoria profesională şi menirea lor pe Pământ, adică aplică harul dat de Dumnezeu. Un asemenea om a fost şi doctorul Şoimu, traumatolog de mare anvergură, un bun specialist în domeniu, dar şi Om de omenie, cu literă mare. Nu o singură dată am avut ocazia să stau de vorbă cu dânsul. Avea ce povesti, pentru că a avut o viaţă interesantă cu un destin complicat, cu greutăţi, dar şi cu fericite împliniri. Maria şi Porfirie Şoimu au ştiut să-şi educe copiii întru dragoste şi stimă pentru omul muncii, cu credinţă în Dumnezeu. Şi astăzi locuitorii satului Parcani din raionul Soroca îşi amintesc cu dragoste de preotul Profir şi de soţia acestuia. Mihail, feciorul lor a absolvit (cu diploma „roşie”) mai întâi Colegiul de medicină, apoi Facultatea în oraşul Tomsk. A lucrat trei ani în Republica Tuvină (aproape de Mongolia).

Revenind în Moldova natală a fost angajat în fostul raion Cotiujeni, apoi la Floreşti. Mai întâi la Salvare, apoi în Secţia traumatologică. În cei 47 de ani de medicină a respectat jurământul lui Hipocrate, multora le-a alinat durerea, ajutându-i ca profesionist, dar şi ca Om. Oriunde s-ar fi aflat (pe timpuri medicii din policlinică se deplasau mai des prin satele raionului, în virtutea cerinţelor) îşi făcea cinstit datoria de medic, fapt ce i-a adus onoarea şi stima pacienţilor. Mulţi i-a avut pe parcursul acestui aproape jumătate de secol, n-am auzit pe nimeni reproşându-i că nu şi-a îndeplinit cumsecade

misiunea de medic. Mulţi dintre colegii de profil au apelat la bogata lui experienţă de traumatolog.

Ce ţine de Spitalul raional putem spune următoarele: serviciul ortopedo-traumatologic a fost organizat de medicul M.P.Şoimu, specialist de categorie superioară, distins cu Diploma de onoare a Prezidiumului Suprem al RSSM, opt diplome ale Ministerului Ocrotirii Sănătăţii.

La 10 martie 1979, în blocul chirurgical, a fost deschisă Secţia de ortopedie şi traumatologie cu 60 de paturi, unde dânsul a muncit nemijlocit la instalarea aparatelor medicale şi amenajarea saloanelor de operaţie. A lucrat aici ca medic-traumatolog şi ca şef de secţie.

La începutul anului curent Mihail Şoimu a devenit membru de onoare al Asociaţiei Republicane Traumatologie şi Ortopedie din Republica Moldova…

Mihail Şoimu s-a stins din viaţă la vârsta de 74 ani. Pe ultimul său drum l-au petrecut colegii de breaslă, rudele, cunoscuţii şi, desigur, mulţi dintre foştii săi pacienţi, care au aflat despre decesul acestui Om de omenie ce va rămâne pentru mult timp în memoria tuturor celor care l-au cunoscut.

Ion Căinăreanu, corespondent
al ziaruluiraional „Drapelul”

ATORM

MEMBRU DE ONOARE

Certificat nr. 22

În considerația aportului personal științific, practic şi organizatoric în serviciul ortoped-traumatologic al Moldovei D-lui **Şoimu Mihai** se conferă titlul de Membru de onoare a Asociației științifice a traumatologilor-ortopezi din Republica Moldova.

22. decembrie 2006.

Preşedintele ATORM
conf. universitar O. Pulbere

Secretarul ATORM
dr. V. Ungurean.

Chișinău .

Mihail Şoimu cu soţia Tamara, fiica Natalia,
ginerele Alexandru şi nepoţica Nataşa.

Însă revin la anii ’50. Eu lucram în Secţia agricolă din Şegarka ca inginer-ameliorator. Nu ajungeau inginerii cu facultate şi eu îndeplineam acea funcţie. Am fost repartizată la Şegarka de către Direcţia regională şi eram obligată să lucrez acolo trei ani. Îmi îndeplineam cinstit funcţia, cu colegii de lucru mă împăcam bine, dar şefii de la executiv, comitetul de partid nu se putea împăca cu ideea că alături de ei lucrează o deportată. Nu le convenea şi de aceea voiau să se debaraseze de mine.

MOARTEA TIRANULUI

Anul 1953. La cinci martie a murit cel mai groaznic conducător-călău din URSS, poate şi din întreaga lume, Iosif Djugaşvili-Stalin, care a contribuit la distrugerea, nimicirea milioanelor de oameni nevinovaţi, numai pentru aceea, că ei aveau idei diferite de ale lui; la deportările în Siberia şi în alte regiuni ale URSS, ale sutelor de mii de familii din cei mai buni intelectuali, preoţi, gospodari harnici, împreună cu copii, femei, bătrâni bolnavi şi neputincioşi. A vrut tiranul să bage frica în oameni, să-i prefacă în zombi.

În „raiispolcom" (executiv) în „ungheraşul roşu" ne-au adunat pe toţi funcţionarii şi specialiştii la mitingul de doliu. Comuniştii i-au cinstit memoria ca unui erou. Mi-a rămas această amintire tristă în minte şi în suflet ca o filă neagră. Trăiam al doisprezecelea an de surghiun în Siberia. Lucrau cu mine în secţie ruşi, oameni de treabă, despre care mult mai târziu am aflat, că unii din ei tot au fost deportaţi din alte regiuni ale nemărginitei URSS. Ei trecuseră deja prin această sită a deportărilor, prin anii '30, de aceea poate mă compătimeau. Conducerea însă mă persecuta la tot pasul. Şi foarte tare!

Revin însă la cinci martie 1953. La mitingul de doliu a ţinut cuvântare primul secretar al comitetului raional de partid despre „marea pierdere", despre „tatăl al tuturor popoarelor", despre genialul generalissim, „iubitul nostru tovarăş, Stalin". Unii plângeau, alţii tăceau…

Plângeam şi eu, dar nu pentru pierderea lui, ci pentru că din porunca lui mi s-a furat copilăria şi tinereţea, pentru că din porunca lui ne-au deportat în Siberia, pentru că l-au trecut pe tata prin „fabrica morţii", apoi l-au împuşcat în gulagul din Ivdel din Ural, unde şi-au găsit moartea mii de oameni nevinovaţi.

Acolo în gulagul siberian
Prea mulţi au decedat.
Acolo – a fost şi tatăl meu
Împuşcat nevinovat

Şi pradă pentru fiare aruncat.
Nu a avut el nici măcar mormânt,
Nici cruce n-a avut la căpătâi…
Aşa mureau pe-atunci nevinovaţi
Sute de mii…

Azi, sunt sigură, după moartea tiranului multă lume a răsuflat uşor. Plângeam, pentru că din vina lui am fost lipsiţi de toate drepturile, dar plângeam şi de bucurie şi credeam, că necazurilor noastre le va veni sfârşitul cândva.

Din vina călăului roşu au suferit milioane de oameni, popoare întregi: români basarabeni, ucraineni, tătari, calmaci, estoni, letoni… chiar şi ruşi. Ruşii de viţă nobilă au primit prima lovitură prin anii ’30 – ’40. I-au smuls cu forţa pe oamenii nevinovaţi din cuiburile lor.

…La opt martie am avut ocazie să plec la Tomsk. Erau zile de doliu. Singură nu aş fi avut voie să plec, dar inginerul-şef din secţia noastră, Krivolapov Dmitrii Mihailovici, cu soţia, aveau de dus copilul bolnav la Tomsk, la medic. Erau nişte oameni tare cumsecade. Am plecat şi eu cu permisiunea conducerii. Am plecat cu sania trasă de un cal. La vale şedeam în sanie, iar la deal mergeam pe jos ca să-i fie calului mai uşor. Era a treia zi de doliu. Prin pădure răsuna sirena, undeva nu prea departe. Era o zi geroasă, dar cu soare. Sania luneca uşor pe pârtie şi mie îmi era uşor pe suflet… Toţi trei tăceam… Cred că şi ei gândeau la fel ca mine… I-am iertat pe călăi, dar nimic, nicio clipă din acel calvar n-am uitat

CONDUCEREA RAIONULUI ÎNCERCA SĂ SE DEBARASEZE DE MINE

În legătură cu moartea lui Stalin s-au apucat rău hàinii de capul nostru, al deportaţilor. Se zvonea despre medicii, care, chipurile, erau vinovaţi de moartea „vojdiului". Au început să-i concedieze pe deportaţi din posturi cât de mici.

Mă întorc odată din deplasare şi iată că mă cheamă şeful secţiei, Mihail Efremovici Cosaci, şi-mi spune:

– Este ordin ca dumneata să pleci înapoi la Tomsk, la dispoziţia Direcţiei regionale, căci în locul dumitale vine un inginer cu studii superioare.

Eu îndeplineam funcţia de inginer, dar n-aş fi fost împotrivă să vină un specialist cu studii superioare, dar ştiam că aşa cadre nu ajungeau nici în Tomsk. Dar şi unde era să plec în timp de iarnă cu mama, unde nu aveam nici casă, nici masă, când ştiam că acolo nimenea nu mă aşteaptă. Simţeam că ei mă mint.

Şi pe mama s-o las singură în Şegarka tot nu puteam. O situaţie teribilă! Eram foarte disperată. Acei de la conducere tot vroiau să se debaraseze de mine, dar nu puteau, fiindcă în Şegarka am fost repartizată. Ei au plănuit să se debaraseze de mine. Ştiam eu bine, că nu e lucru curat, dar nu puteam face nimic.

Tot atunci a fost dat afară şi fratele meu care preda Educaţia fizică, şi trimis la tăiat lemne în pădure, iar mama era paznic şi femeie de serviciu la secţia raională de asigurare „Gosstrah". Îi eliminau pe toţi "duşmanii poporului". Şi acum îmi venise şi mie rândul… Aşa se răfuiau tovarăşii stalinişti cu noi, ne pedepseau cum vroiau ei.

Şeful secţiei a găsit de cuviinţă să mă trimită în deplasare la nişte colhozuri pe o săptămână. Mă gândeam mereu la plecarea mea forţată în Tomsk. Eram şi indignată, şi necăjită, şi disperată.

RĂBDAREA A CRĂPAT

Întorcându-mă din deplasare, mi-a venit ideea să-i telefonez şefului de la regiune, Nikolai Vladimirovici Vinokurov, care m-a şi trimis la lucru în Şegarka. I-am spus că pe mine mă trimit la Tomsk la dispoziţia dumnealui, fiindcă în locul meu vine un inginer cu studii superioare. De la începutul convorbirii dânsul era nedumerit, nu înţelegea despre ce e vorba. A spus că nu a trimis pe nimeni în locul meu. I-am explicat amănunţit. Om cu dreptate, Nikolai Vladimirovici m-a liniştit şi a spus:

– Lucraţi, cum aţi mai lucrat, iar şefului dumneavoastră transmiteţi-i, că dacă vă vine inginer cu studii superioare, să-l trimită la noi, la Tomsk, că noi avem nevoie de aşa specialişti. Am înţeles că am fost minţită cu neruşinare, umilită, că nu mai vine niciun inginer în locul meu. Că în „raicom" şi „raiispolcom" vor să se debaraseze de mine cu orice preţ, folosind cele mai mârşave şi necinstite metode, ca să rămân umilită şi rănită în suflet.

Şi cum eram în cabina de telefon, cu mari emoţii, plângând, mai n-am scăpat jos receptorul. Tot dialogul la telefon cu inginerul-şef de la Tomsk, Vinokurov, eu i l-am transmis şefului meu direct din Şegarka, Mihail Cosaci. Cum acesta a vorbit cu cei din „raicom" şi „raiispolcom" nu ştiu, dar de atunci m-au lăsat în pace. În schimb, comandamentul s-a luat rău de tot de capul meu. Lucru meu era de aşa natură că eu trebuia să mă aflu permanent în deplasări. Şi de fiecare dată, când trebuia să plec, nu aveam dreptul să plec fără învoirea şi aprobarea comandamentului, chiar dacă nu plecam din propriul meu interes. De fiecare dată trebuia să scriu cerere motivată comandantului să-mi dea permis, să mă umilesc în faţa lor. Se întâmpla, că trebuia urgent să plec şi nu mai aveam timp să trec

pe la sediu. De fiecare dată, când mă întorceam din deplasare, eram obligată să mă prezint la ei.

Odată, ca specialistă, trebuia să plec la Tomsk la un seminar important, unde aveau să fie şi colegi de-ai mei. Nu mi-au dat voie să plec, fiindcă nu eram adunaţi mai mulţi deportaţi, dar pentru mine una nu mi-au dat escortă. Desigur, seminarul nu avea să mă aştepte până când comandamentul va aduna câţiva deportaţi. Şi nu am plecat. Îmi doream foarte mult această deplasare: să mă întâlnesc cu colegii, să facem schimb de experienţă, de impresii, idei… Răbdării mele i-a venit sfârşitul. Niciodată nu am scris plângeri. Prefer să spun ce gândesc în faţă, când consider că face să spun.

Atunci însă am avut curajul (singură mă mir) să scriu o plângere chiar împotriva comandamentului care-şi bătea joc de oamenii nevinovaţi şi asupriţi. Vroiau să ne îngenuncheze, pentru că puterea era în mâinile lor. Plângerea am scris-o la Moscova, lui Klement Voroşilov, Preşedintele Sovietului Suprem. Nu credeam că la Moscova cineva îmi dorea mie bine, pur şi simplu erau şi acolo oameni care îşi dădeau seama că nu se poate până la nesfârşit teroriza lumea, că omul în libertate poate aduce mai mult folos, pentru că cei mai deştepţi oameni şi harnici gospodari au fost exterminati în lagăre, dar de la proşti – nu prea folos . Nu aşteptam de la Moscova mare susţinere, dar ce aveam de pierdut?! Afară de surghiun?!

Şi iată că peste un timp mă cheamă comandantul Salinikov şi, mânios, cu un ton ridicat mă întreabă: „Aţi scris plângere la Moscova?!” I-am răspuns că am fost nevoită să scriu, fiindcă sistematic am fost terorizată, tratată ca un criminal, înjosită. Am scris, pentru că nu puteam face un pas fără voia lor, îmi puneau piedici în lucru, mai ales când trebuia să plec la Tomsk în interes de serviciu.

– Trebuia să vă adresaţi căpitanului Kudreaşov, a spus Salinikov, dându-mi de înţeles, că el îndeplineşte ordinul de mai sus.

I-am răspuns că am fost pe la toate instanţele, dar nimeni nu m-a susţinut. Din vorbă cu el am înţeles că au primit o mustrare sau observaţie, fiindcă în plângere am motivat, că din cauza lor deseori suferă producţia. Mi-au promis, că mai mult n-au să mă chinuie cu prezentările la comandament. Să lucrez liniştită, dar când voi pleca sau mă voi întoarce din deplasare, să le telefonez. Am simţit în suflet o bucurie, o mică victorie. La serviciu treburile mergeau bine, cu colegii de lucru mă împăcam, mă stimau. Dar mai mult, m-am împrietenit cu familia Berezovski, Mihail şi Fenea. Pe Mihail îl cunoşteam puţin, încă din colegiu, absolvise cu doi ani înaintea mea la specialitatea „cadastru". Atunci încă nu ştiam că şi familia lor a fost deportată din Altai în anii colectivizării fiind chiaburi într-o pădure pe o insulă. Au suferit şi ei foarte mult. Despre viaţa ei şi a soţului, care tot a fost dus în gulag şi nu s-a mai întors, ne-a povestit însăşi mama lui Mihail, Parascovia Iliinicina. Atunci noi cu mama trăiam în satul Batkat, raionul Şegarka, unde lucram în SMT. După desfiinţarea secţiei agricole raionale, toate cadrele au fost repartizate pe la staţiile de maşini şi tractoare. Eu şi prietenii mei Berezovcki am fost transferaţi la SMT din Batkat.

Batkat era un sat vechi cu case bune din bârne groase, cu biserică frumoasă, dar închisă de comunişti. În vara ceea în biserică era tabără pionerească, iar acolo lucra ca servitoare o evreică.

În mijlocul satului era un iaz mare,lunguieţ, care împărţea satul în două părţi. În sat erau fântâni cu apă bună, de care se foloseau toţi locuitorii, însă iarna apa îngheţa până la fundul fântânei şi oamenii se foloseau de apa din iaz. Noi nu o puteam bea, că toate scurgerile se duceau în iaz şi în apă erau nişte gândaci, care nu îngheţau. Iarna noi topeam zăpada pentru băut şi de fiert mâncarea.

Mie mi-au dat locuinţă într-o jumătate de casă, o odaie şi o tindă mare unde ţineam lemne pentru foc. În cealaltă jumătate trăia o familie de basarabeni, pe nume Stati, şi o doamnă profesoară, pe nume Supostat.

Familia Berezovski trăia pe aceeaşi uliţă, mai departe de noi. Mă duceam adesea la ei. La noi venea mama lui Mihail şi mai stătea de vorbă cu mama mea. De la ea am aflat despre calvarul lor.

ARESTAREA. PRIETENII MEI BEREZOVCKI

…Mi-am amintit de anul 1951. Eram în anul III de studii. În vacanţa de iarnă veneam a doua zi pe jos de la Tomsk. Am ajuns la râul Obi, care era îngheţat. Iarna peste râu treceau maşini şi tractoare pentru că gheaţa era groasă. Am trecut peste Obi şi mă apropiam de sătucul Staraia Şegarka, situat pe malul stâng al fluviului. Aici m-a oprit un miliţian şi mi-a cerut paşaportul. Văzând în el restricţia, m-a arestat şi m-a dus la Sovietul sătesc, m-a lăsat în hol să aştept, iar el a întrat în sediu. Din tindă l-am zărit pe Mihail Berezovski, pe care îl cunoşteam puţin. Odată el făcea de serviciu prin cămin şi a întrat şi în camera noastră. Eu făceam un desen tehnic pe „tumbocică" (un dulăpior micuţ), lucram cu tuş. Să mi se ierte lipsa de modestie, dar eu desenam foarte bine. Profesorul arăta desenele mele studenţilor din alte grupe. Mihail s-a uitat la desenul meu şi a spus că e foarte bun… Eram sigură acum că mă cunoaşte, şi-mi era jenă.

Pe mine miliţianul nu m-a chemat în birou. Îmi venea să intru în pământ de ruşine! Ce putea să creadă Berezovski despre mine?! Miliţianul îl cunoştea bine pe Mihail, ambii lucrau în centrul raional… Nu ştiu cât am stat în hol, tremurând de frig şi de frică. Amurgea de-a binelea. Mă gândeam, ce o fi cu mine, unde voi înnopta… Era ger, în sat nu cunoşteam pe nimeni. Iar până la centrul raional erau opt km. şi se lăsa noaptea. Şi încă cine ştie, dacă îmi va da drumul acasă! Era teribil!

În sfârşit miliţianul şi Mihail au ieşit afară, parcă nici nu mă observau. Nu ştiu ce au discutat ei, dar mie nu mi-au dat nicio atenţie. Am ieşit şi eu din urma lor şi tăceam. S-au aşezat în sanie să plece în centrul raional Şegarka. Şi deodată aud:

– Ţine-te de speteaza din urmă, plecăm.

Parascovia Berezovski cu nepoţelul Ghena şi Ţuţik.

M-am agăţat şi eu din urmă. Abia mă ţineam, căci îmi îngheţaseră mâinile, dar eram bucuroasă că plec cu ei. Am înţeles că m-a salvat Berezovski. O fi vorbit el cu miliţianul. I-am rămas recunoscătoare pentru toată viaţa. Era om tare de treabă. Mai târziu ne-am împrietenit, lucrând în Şegarka, apoi în Batkat. Cu ei nu ne simţeam atât de străini.

Când ne-am mutat de la Şegarka la Batkat, l-am adus şi pe căţeluşul Ţuţik, care era tare ataşat de noi.

Era mare ger şi l-am adus într-o sacoşă, ca să nu îngheţe. Am stat acolo un an, apoi am scris cerere la Tomsk şi am fost transferată la „Vodstroi", adică gospodăria apelor. Când trebuia să ne mutăm, Ţuţik şedea afară pe o grămadă de lemne, şi-a pus capul pe labe şi-i curgeau lacrimile din ochi. Presimţea bietul căţel, că plecăm pentru totdeauna. Se uita la noi, cum scoteam bagajele din casă şi plângea. Când ne-am pornit cu maşina, a fugit muuult din urma maşinei, până a pierdut-o din ochi…

Plângeam şi noi în maşină… Băieţelul lui Berezovski, Ghena, a fost mângâierea lui Ţuţik. Mult timp venea şi dormea sub fereastră, unde am locuit noi. Cu greu s-a obişnuit cu noii lui stăpâni, Berezovski, care l-au adăpostit. Băieţelul Ghena a

murit de pojar şi Ţuţik se ducea la el la mormânt şi urla. A fost împuşcat în stradă, când se împuşcau cânii vagabonzi.

Fedosia (Fenea) şi Mihail Berezovski şi
mama lor la moartea lui Ghena.

Despre toate acestea ne-a povestit însuşi Berezovski când ne-a vizitat în Tomsk. Mi-am amintit cum Ţuţik mă aştepta seara, când mă întorceam de la lucru. Iarna veneam de-a dreptul peste iazul îngheţat. Ţuţik mă aştepta. Şi când mă zărea de acasă că mă apropii de iaz, începea să latre bucuros. Un animal inteligent şi devotat bucură omul, încălzeşte sufletul.

…Mi-am mai amintit de familia lui Capiton Postolachi care trăia în satul Pobeda, lângă fluviul Obi. Când plecam vara la Tomsk, aşteptam pe malul râului câte două – trei zile vaporul, care venea dinspre Novosibirsk. El se oprea lângă malul drept, unde era un mic debarcader, pe unde pasagerii se urcau pe vapor. În satul Pobeda era o întreprindere, unde se prelucra lemnul, „Lespromhoz”. Acolo trăia şi muncea familia părcăneanului nostru Capiton Postolachi, care a murit în gulagul din Ivdel, iar soţia, Panaghiţa, cu copiii luptau cu greutăţile în Pobeda. Andrian a murit, apoi şi Lenuţa. Ion şi Catiuşa lucrau la „Lespromhoz”, mezinul Metodie îi ajuta mamei acasă. Când aşteptam vaporul mult timp, veneau

Catiuşa cu Lenuţa şi mă luau la ei şi mă primeau cu ce aveau. Uneori tanti Panaghiţa îmi trimetea ceva de mâncare, deşi şi lor le era greu. Aceasta nu se uită.

În centru: Panaghiţa Postolachi cu nepoţelul în braţe, fiul Ion şi nora. În spatele lor Lenuţa, Catiuşa şi Metodie Postolachi.

DIN NOU ÎN TOMSK

Anul 1954. Când ne-am mutat la Tomsk, ne-am oprit la o bătrână, la Tatiana Semionovna Egorcenko, la care a stat şi fratele meu Mihail cu Tolea Donos şi Vasea Sartin. Mama s-a înţeles cu bătrâna ca în loc de bani să-i plătească muncind. Stăpâna mai construise două cămăruţe, adăugându-le la casă, şi mama le-a uns cu lut şi le-a văruit. Gazda ţinea chiriaşi şi lua bani bunişori. În curând mama s-a angajat la Biblioteca centrală de pe strada Puşkin să lucreze la garderobă. Trăiam tot la Tatiana Semionovna. Îmi povestea mama că în minutele libere citea foarte mult. Pe rafturile bibliotecii erau cărţi româneşti de Eminescu, Barbu Delavrancea, George Coşbuc şi alţi scriitori români. „Îi citeam cu plăcere şi-mi mai trecea dorul de casă", spunea mama.

Studia cărţi de croitorie şi broderie căci aflase că se va introduce în şcoli „gospodăria" şi mama spera să se angajeze în şcoală. Încă lucrând la bibliotecă, mama se îmbolnăvise de poliartrită, au ajuns-o chinurile din Anastasievka. La început a stat trei luni într-un spital bun, fost spital militar (voennâi gospitali), apoi într-un spital de la o uzină, care curând s-a închis pentru renovare şi mama a fost nevoită să plece acasă şi nu a terminat tratamentul. Încă o dureau mâinile, picioarele şi şira spinării.

Maria Şoimu în spital.

LA ŞCOALA–INTERNAT

Mama a fost primită ca învăţătoare de lucru manual la şcoala-internat din Tomsk, unde director era Mihail Vasilievici Kostiukevici, iar şefă de studii o ucraineancă, Klaudia Fiodorovna Davisihiba. Au primit-o pe mama cu bucurie, căci concurenţi nu avea. Deocamdată în şcoală erau numai cinci clase. Seara mama îi aducea pe elevi, fete şi băieţi, în atelierul de croitorie şi-i învăţa, cum se ţes ciorapii rupţi, că nu le ajungeau cele patru perechi de ciorapi, ce li se dădeau pe un an. A montat toate maşinile de cusut singură, că au fost aduse cu piesele desfăcute. A organizat cerc de croitorie şi broderie. Mama a făcut expoziţii frumoase de se mirau profesorii, cum au putut copiii, încă mici, să facă aşa broderii. Pentru sărbătorile de Anul Nou a făcut împreună cu elevii costume frumoase pentru dansuri şi spectacole, pentru care primea mulţumiri din partea direcţiei şcolii. Mama muncea foarte conştiincios.

– Îmi propuneau din alte şcoli să mă duc la ei că-mi vor da o leafă mai bună, dar eu n-am vrut să mă duc din Şcoala–internat nicăieri. La acea şcoală am muncit trei ani, până la reabilitare, a încheiat mama povestea despre şcoala-internat, pe care am consemnat-o eu, Elena Şoimu-Postolachi.

TOMSK – ORAŞ VECHI

Oraşul Tomsk este un centru industrial, de cultură şi de ştiinţă. El a fost înfiinţat cu mai mult de o jumătate de mileniu în urmă. În oraş sunt multe uzine şi fabrici, diferite întreprinderi, sunt multe universităţi, zeci de colegii, multe şcoli, sunt multe săli de cinema, Teatrul mare dramatic, sunt muzee şi planetariu, grădină botanică, centru sportiv, grădină publică, conservator şi multe altele. A fost un circ mare, dar a ars până la venirea noastră. Oraşul e situat pe malul fluviului Tomi. Prin centrul oraşului curge un râu îngust (de 15-20 m.), numit Uşaika în cinstea hanului tătar Uşai, pe care vara navighează numai bărci cu motor. În Tomsk, încă de pe vremuri, au rămas mulţi tătari. Este un cartier întreg unde majoritatea sunt tătari.Cândva au fost multe biserici, dar comuniştii le-au demolat. Au rămas numai două în care se slujea. Am fost şi eu şi m-am rugat acolo lui Dumnezeu să ne scape de surghiun. Tomsk e un oraş frumos, dar era străin pentru noi, acei care din tot sufletul doream să ne întoarcem acasă, căci „fie pâinea cât de rea, tot mai bine-n ţara mea.”

O vedere din Tomsk: la colţ e magazinul universal, în rândul din dreapta de el e Biblioteca centrală, podul peste râul Uşaika.

O biserică din Tomsk.

Debarcaderul de pe fluviul Tomi, 1956. Elena Şoimu în deplasare.

În Tomsk m-am angajat ca tehnician la întreprinderea apelor „Vodstroi”, trebuia să mă recalific. Lucrul meu era legat de deplasări în diferite raioane: Asinovskii, Zâreanskii, Pâskino-Troiţkii. Când am venit să mă prezint, şeful întreprinderii, Paramon Alexeevici Goliţân, nu era. M-a primit inginerul-şef Gaşkov, care absolvise Colegiul nostru cu vreo trei ani în urmă. El nu mă cunoştea. A învăţat mai puţin, că a întrat pe baza celor zece clase. Eu îl cunoşteam vag, că era mai mare şi scutit de armată. Văzându-mă o fată tânără, probabil a crezut că nu voi face faţă muncii şi în loc să mă încurajeze, a zis:

– Vă daţi seama, că o turelă costă până la o sută de mii de ruble şi dacă se va întâmpla ceva, veţi înfunda puşcăria?!

M-a speriat foarte tare, dar ce era să fac, dacă altă ieşire nu aveam? Trebuia să risc. A venit Paramon Alexeevici şi a vorbit cu mine părinteşte, m-a încurajat, mi-a dat unele sfaturi şi am început serviciul. Vedeţi ce înseamnă un cuvânt de bine sau de rău pentru un tânăr specialist la început de cale!

Patru ani până la reabilitare am muncit în întreprinderea „Vodstroi”, iar Gaşkov a fost dat afară din serviciu chiar de atunci. Mult timp îmi făceam griji, de nu m-ar da turelele de sminteală, dar totul a fost bine..

ERA SĂ ÎNGHEŢ ÎN DRUM

Am avut noroc de oameni buni, îndrumători cumsecade. Îmi făceam cinstit datoria. Şeful meu, Goliţân, avea încredere în mine, îmi încredinţa cele mai mari sarcini de răspundere. Întreprinderea era la gestiune. Muncitorii, deşi lucrul era foarte greu, aveau interes să câştige cât mai mult, dar şi aşteptau să li se plătească salariile la timp, mai ales că se apropia Anul Nou.

Era o iarnă foarte geroasă. Trebuia să plec în colhozurile şi sovhozurile din raioanele îndepărtate, care erau datori „Vodstroiului" cu sume mari de bani pentru construcţia şi montarea turelelor de apă. Mă aflam în colhozul din satul Sergheevka, raionul Pâşkino-Troiţkii, la vreo 40 de km. de la centrul raional. Cu mare greu am reuşit să-l conving pe preşedintele colhozului să semneze documentele pentru transferul banilor, căci colhozul era sărac şi avea multe nevoi. Trebuia să plec urgent la filiala băncii, să transfer câteva mii de ruble. Era sfârşitul lui decembrie a anului 1957, iarna în toi şi un ger puternic. Maşina colhozului era stricată, dar cu sania eu nu am vrut să plec ca să nu îngheţ. Credeam că mergând pe jos am să mă încălzesc. Însă mai târziu am regretat că am refuzat sania. Eram tânără şi credeam că o să ajung repede pe jos. M-am pornit pe la ora douăsprezece şi am parcurs 12 km. până la satul Voznesenka. M-am odihnit puţin la o casă, apoi iar la drum. Înainte urma satul Eji. Ziua era scurtă, amurgea de-a binelea. Când am întrat în sat la un han, unde gândeam să înnoptez, acolo era multă lume, că nici jos pe podea nu aveai unde să te aşezi.

M-am încălzit puţin, am mâncat o bucată de pâine neagră îngheţată cu uncrop fierbinte şi am hotărât să plec mai departe. Era noapte, dar pe la case nu se vedea nicio lumină. Era sărăcie, nu aveau oamenii gaz pentru lămpi. Satul era dintr-o

singură uliţă, iar casele departe una de la alta. Zadarnic speram să văd vreo luminiţă, să bat la uşa cuiva, ca să cer voie să înnoptez. Aşa am mers până la capătul satului şi m-am pomenit în faţa unui perete fioros şi întunecos de pini şi brazi. M-a cuprins o frică mare! Ce să fac?! Să mă întorc la han şi să stau o noapte în picioare, sau să intru în pădure singură şi să merg mai departe? Vara am trecut nu o dată pe acest drum, îmi era cunoscut, dar acum era noapte şi-mi era tare frică să nu iasă vreo fiară… Era luna plină şi luminos ca ziua, că puteai să citeşti. Gerul devenea mai puternic şi mai necruţător. Mi-am luat inima-n dinţi şi am întrat în pădure.

Scârţia sub picioare zăpada. Mergeam şi mă uitam prin părţi: ba ici, ba colea trosneau de ger nişte crenguţe uscate… Era foarte fioros!

Deodată, de după o cotitură, am zărit că se apropie cineva. Fiare?! Veneau trei băieţi pe biciclete, care, ca fulgerul, au trecut pe lângă mine, nu mi-au dat nicio atenţie. Am ajuns în sfârşit şi la poieniţa cunoscută, pe lângă care am trecut de multe ori.

Am prins curaj, fiindcă mă apropiam de sătucul Maiskii. Undeva se auzea un cocoş cântând. Pădurea devenea mai rară, iar copacii mai mici. Tot mai des întâlneam buturugi de la copacii tăiaţi. Aşa şi mă trăgea să mă aşez pe una din ele să mă odihnesc puţin. Eram tare obosită, au început să-mi îngheţe mâinile şi picioarele. Şalul, cu care îmi acopeream faţa ca să nu-mi îngheţe, era plin de promoroacă, se făcuse băţos ca scoarţa şi nu încălzea deloc. Am observat, că am început să casc. Mi-am dat seama că în aşa stare omul îngheaţă uşor: adoarme şi nu se mai trezeşte. M-am sculat de pe buturugă şi cu ultimele forţe am pornit mai departe spre centrul raional. Era aşa de luminos, că se vedea toată panorama naturii din jur. O privelişte nemaipomenit de frumoasă! De pe piscul, unde mă aflam, se vedea de departe râul Kuriea şerpuind; malul stâng era abrupt, iar pe malul opus se vedeau pădurici, fânaţuri, stoguri de fân… Prima dată admiram acea frumuseţe sălbatică

în aşa anotimp noaptea, însă gerul puternic mă mâna spre punctul de destinaţie… Natura pretutindeni e minunată, dar era străină pentru mine.

Elena Şoimu în deplasare în satul Sergheevka.
Foto de Mihail Şoimu, aflat acolo la lucru cu detaşamentul studenţesc.
Toamna anului 1956.

Au apărut luminile orăşelului Pâşkino şi parcă îmi trecuse şi oboseala. Mergeam singură pe stradă noaptea, nici câinii nu se auzeau lătrând pe aşa ger. Mă apropiam de fosta mea gazdă şi parcă nici nu-mi era aşa de frig. De unde s-au luat forţe noi… Nişte tineri, care au ieşit de la şcoala serală, vorbeau între ei, că gerul e de 52 de grade.

Gazda mea temporară, tanti Liza Mitrohina, soţul căreia a murit pe front, trăia într-o căsuţă cu o odaie şi o tindă, cu două fetiţe ale ei, Liuba şi Nadea. Era o femeie simplă, săracă, spăla lenjeria de pat la hotel, ca să-şi întreţină familia. Era bună la suflet, omenoasă şi primitoare. Când m-a văzut la acea oră

târzie, plină de promoroacă, necăjită, s-a speriat. În odaie era cald, dar eu tremuram, parcă ieşea vânt din corp. M-a culcat între ea şi micuţa ei Nadea, m-au încălzit cu trupul şi sufletul. Văduvă săracă, tanti Liza a găsit şi pentru mine un locuşor şi o ceaşcă de ceai fierbinte şi o vorbă bună. Cum să nu-i fiu recunoscătoare!

Elena Şoimu cu fetele lui tanti Liza Mitrohina,
Liuba şi Nadea, 1957.

Până dimineaţă mi-am revenit şi m-am prezentat la timp la filiala băncii de stat. Banii pentru lucrătorii „Vodstroiului" au fost transferaţi la timp în ajunul Anului Nou, pe care eu nu am reuşit să-l întâmpin acasă, fiindcă eram departe în drum.

Au fost şi persoane care m-au jignit. Îmi amintesc, cum un tâmpit cu patru clase, instructor în „raicom”, pentru că nu am vrut să mă mărit cu el, mi-a spus că sunt o deportată şi o să-mi pară rău. Aceştia erau la putere, dar l-am respins cu demnitate. Nu pot să scriu despre toate suferinţele şi înjosirile pe care le-am suportat, fără lacrimi..

La începutul anului 1957 am scris la Moscova o plângere, în care am motivat şi am rugat să fiu eliberată, pentru că eram copil, fără nicio vină, când ne-au deportat, dar răspunsul l-am primit din Moldova. La 4 aprilie 1957 mi-a răspuns adjunctul procurorului din organele de securitate din Chişinău, un rus, Ghiaţintov, că am fost deportată pe drept, legitim şi nu pot să fiu eliberată.

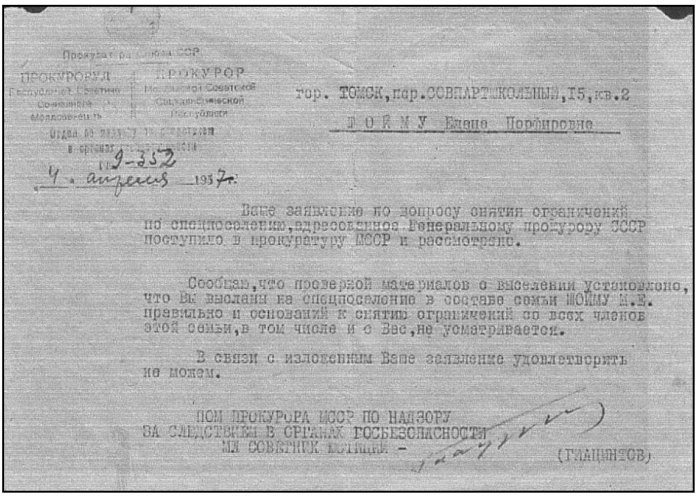

ПРОКУРОР

г. ТОМСК, пер. СОВПАРТШКОЛЬНЫЙ, 15, кв. 2

Г О Й М У Елене Порфировне

4 апреля 1957 г.

Ваше заявление по вопросу снятия ограничений по спецпоселению, адресованное Генеральному прокурору СССР поступило в прокуратуру МССР и рассмотрено.

Сообщаем, что проверкой материалов о выселении установлено, что Вы высланы на спецпоселение в составе семьи ГОЙМУ М.Е. правильно и оснований к снятию ограничений со всех членов этой семьи, в том числе и с Вас, не усматривается.

В связи с изложенным Ваше заявление удовлетворить не можем.

ПОМ ПРОКУРОРА МССР ПО НАДЗОРУ
ЗА СЛЕДСТВИЕМ В ОРГАНАХ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ
МЛ СОВЕТНИК ЮСТИЦИИ – (ГЛАЦИНТОВ)

Transcriu acest răspuns. Dar ne-a rămas mai puţin de aşteptat, căci după venirea lui Hruşciov la putere, s-a simţit un puţin dezgheţ în politică.

Trecuseră şaisprezece ani de surghiun, aproape o treime din viaţa mea. Am fost dusă în Siberia la zece ani şi acum aveam douăzeci şi şase.

În luna mai 1957 mi s-a permis să plec în concediu, în Moldova, pentru o lună de zile. Încă din iarnă plecase familia Dubălaru, reabilitată mai înainte şi ne scriau şi nouă, că e bine şi frumos în Basarabia şi mă chemau, dar noi încă nu eram reabilitaţi. Încă nu toţi deportaţii erau eliberaţi. Deşi de la Moscova era ordin de reabilitare, el se ţinea în secret, ca să ne mai reţină acolo.

La ferme, la pământ, în păduri şi la „espromhozuri" – la lucrul cel mai greu lucrau moldoveni, letoni, calmaci, tătari, ucraineni din Ucraina de vest şi mulţi alţi deportaţi şi, dacă ne eliberau pe toţi odată, n-ar fi avut cine lucra, că ruşii s-au săturat de robie în „raiul comunist" şi fugeau la oraş. Aveam emoţii mari că voi pleca acasă, dar şi durere, că rudele cele mai apropiate erau refugiate în România şi nu știam cum voi fi primită. La gara Tomsk m-au petrecut mama şi fratele Mihai

Elena Şoimu, 1957, Tomsk.

TRAGEDIA FAMILIEI BODIU

Peste câteva zile şi nopţi, schimbând trenul la Moscova şi la Slobodka, Ucraina, în sfârşit am ajuns la Floreşti. La gară m-a întâlnit prietena mea de suferinţe, Tamara Bodiu. Tamara cu mama ei, doamna Maria Bodiu, au fost reabilitate înaintea noastră, în 1956. M-a luat la ea. Trăiau cu chirie într-o căsoaie. În odaie zăcea paralizat tatăl ei, domnul Vladimir Bodiu. Nu se mişca, nu vorbea, numai privea cu ochii îndureraţi… Îmi era foarte greu să-l privesc, era un cadavru viu. I l-au adus cu un pic de suflet.

Acolo, în gulag, l-au distrus. Şi ele cât au suferit de mult, dar chinurile lor s-au dublat. Am plâns, că şi tatăl meu tot în acel lagăr a fost condamnat de „troika" NKVD-istă, de regimul comunist la moarte şi împuşcat în 1942. Despre tragedia lor mi-a povestit însăşi doamna Bodiu, care a împlinit o sută şi unu ani, născută în 1905, la 5 mai. Dânsa avea o memorie bună, însă vedea şi auzea rău.

Până în 1941 soţii Bodiu au lucrat ca pedagogi, aveau doi copii: Tamara şi Anatolie. Din Basarabia au fost deportaţi odată cu noi. Domnul Vladimir a fost dus în gulagul din Ivdel, iar doamna Maria cu copiii în Mogocino, regiunea Tomsk, mai la nord, decât noi. Ea e originară din Chişinău, numele de la părinţi a fost Drelindski. Avea fraţi şi surori, care deja au decedat. După ce Basarabia a fost ocupată de imperiul sovietic, în 1944, un frate al doamnei a fost mobilizat de ruşi şi trimis cu o misiune în Rusia, prin regiunea Sverdlovsk. Acolo a găsit-o pe sora Maria şi a ajutat-o să plece cu copiii din Mogocino. I-a obţinut paşaport şi a adus-o în Ekaterinburg. Mi-a povestit că acolo îi era bine, că s-a angajat profesoară de lucru manual într-o şcoală-internat, mai cosea sau croşeta pentru bani şi se descurca. Avea cu ce hrăni copiii. Curând a fost reabilitat soţul

ei Vladimir, care era paralizat şi i l-au adus cu targa. Şi cum numai autorităţile de acolo au aflat că soţul doamnei a venit de la închisoare, imediat i-au cerut directorului şcolii s-o concedieze. Rămânând fără lucru, doamna Bodiu a luat copiii şi soţul paralizat şi au plecat la Căpreşti, raionul Floreşti, Basarabia, locul natal al soţului, de unde în 1949 i-au deportat a doua oară în Tomsk. S-au găsit „cozi de topor" care i-au pârât. Au fost pedagogi, oameni de treabă. Boala domnului Bodiu se agrava tot mai tare. Abia în anul 1956 a fost reabilitată toată familia, dar în Căpreşti nu s-au mai întors. Au venit la Floreşti, acolo trăia fratele dânsului, preotul Ioan Bodiu, care îi mai întindea o mână de ajutor. După vizita mea în 1957 dl. Vladimir a decedat. Doamna Bodiu mi-a arătat certificatul de reabilitare al soţului său, în care era scris: „Реабилитирован за отсутствием состава преступления" „Reabilitirovan za otsutstviem sostava prestuplenia" (Reabilitat din motivul de lipsă al crimei). Nu a comis omul nicio crimă. Criminali au fost ei, comuniştii ucigaşi! Oare trebuiau cincisprezece ani de închisoare în condiţii grozave, ca până la urmă să dea decizia despre nevinovăţia omului?! Dar cât costa pentru călăi o viaţă de om?! Mii de vieţi omeneşti au trecut prin „fabrica morţii"!

Doamne, câtă lume nevinovată a distrus criminalul Stalin şi călăii lui comunişti!

Directorul şcolii din Şoldăneşti Vladimir Bodiu şi soţia, Maria Bodiu.

Familia Bodiu, Şoldăneşti, 1940.

Doamna Maria Bodiu la 100 ani.

În anii nouăzeci doamna Bodiu s-a adresat să i se dea compensaţie pentru soţ, dar oficialităţile i-au răspuns că nu i se cuvine, pentru că el a murit nu în închisoare, ci acasă, chiar dacă din închisoare l-au adus un cadavru viu... Iată dreptatea pe care ne-au făcut-o comuniştii.

Doamna Bodiu a trăit o viaţă de un secol, plină de chinuri şi durere. Destinul a fost nemilos cu ea. Câţiva ani în urmă a murit fiul ei, Anatolie. Avea o sută de ani, când boala grea, tot cancer, i-a răpit fiica, Tamara, unicul sprijin al ei la adânci bătrâneţe. A murit la o sută unu ani.

DE PAŞTI,

LA PAŞTI, LA „MAMA CEA BĂTRÂNĂ”

Revin la anul 1957. Tamara Bodiu, sora mea de suferinţe, a doua zi m-a condus la gara Floreşti, de unde trebuia să plec la Stoicani, la străbunica mea, Haritina Coşciug, care atunci avea împliniţi o sută patru ani. Spuneam că mi s-a permis să vin pentru o lună de zile în Moldova. Era a treia zi de Paşti. De la Floreşti trebuia să plec până la Stoicani cu autobuzul Bălţi – Soroca, dar autobuzul întârzia, iar eu nu aveam răbdare să-l aştept şi am plecat cu un camion de ocazie. Din cabină admiram natura plaiului nostru, încă aproape necunoscut pentru mine, căci plecasem când aveam zece ani. Îmi părea o privelişte minunată: viile şi livezile în verdeaţă şi drumul şerpuit, şi satele cu casele în alb…

Nici n-am observat, când am ajuns la staţia Stoicani, la fântâna în formă de cană la marginea şoselei. Cutreierând prin multe raioane din Siberia, m-am învăţat să mă orientez uşor în drum. Cineva m-a lămurit cum să ajung în Stoicani. Mergeam şi iar admiram plopii, nucii de lângă drum, viile şi livezile, ce se întindeau pe moşia Stoicaniului. Aveam nişte sentimente deosebit de plăcute! Am ajuns lângă şcoală şi mi-am amintit, cum încă până la deportare am fost cu mama şi tata la Stoicani la o sărbătoare la unchiul Ion Şoimu, fratele tatei, care era director şi trăia în curtea şcolii. A fost un om deştept, vesel, glumeţ, iubea copiii. Soţia lui, tanti Liolea, era o mare gospodină. Îmi amintesc că masa la ei era plină de bucate alese. Aveau două fete, domnişoare frumoase, Clava şi Zica. S-au refugiat în 1944 în România şi mai mult nu am ştiut de ele nimic…

…Trecea pe lângă şcoală o femeie şi eu am întrebat-o cum să ajung la „Mama cea bătrână”, aşa îi ziceau străbunicei

Haritina, care era cea mai bătrână în satul Stoicani şi o cunoşteau toţi. Femeia m-a condus pe o cărăruie pe lângă biserică, apoi am trecut peste o râpă, ne-am urcat în deal şi îndată am ajuns la străbunica. Ea era încă în putere şi frumoasă. A fost o întâlnire extraordinară! Era tare bucuroasă, că măcar eu din toată familia m-am întors, deşi nu pentru mult timp. Erau emoţii, lacrimi de bucurie şi durere… Apoi „Mama cea bătrână" a adus pe masă pască, ouă roşii, cozonac, răcituri, jambon şi alte bunătăţi, pe care în Siberia nu le-am avut niciodată. Până când ea a aşezat masa, femeia care m-a condus pe mine, s-a dus repede la unchiul Vasile Coşciug, fiul cel mai mic al străbunicii, iar de la ei au aflat toate rudele că „Mama cea bătrână" are oaspete din Siberia. Imediat au venit unchiul Vasile cu tanti Zina şi fiica lor Dunea, cu soţul Grigore Secară, vărul meu din partea tatei, Daniel Verbovici, cu soţia Tanea. Apoi au venit încetişor şi sora mai mare a tatălui meu, tanti Valentina, cu soţul Pantelimon Dabija. Toţi erau tare bucuroşi că am ajuns anume de Paşti. Mă întrebau de mama, de fratele Mişa, despre viaţa noastră în surghiun., despre multe-multe… M-a primit străbunica tare bine, cum se cuvine de Paşti.

Pe urmă unchiul Vasile ne-a invitat pe toţi la el. Aveam emoţii de bucurie, dar şi de tristeţe: cele mai apropiate rude nu erau.

Am stat tot timpul la unchiul Vasile, iar „Mama cea bătrână" venea dis-de-dimineaţă să mă vadă, că locuia aproape. Diferenţa între timpul de aici şi cel din Tomsk e de patru ore şi eu m-am adaptat la vremea de aici. Odată m-am trezit din somn de şoaptele străbunicii, care mă descânta de speriat, zicea, că tare multe am îndurat şi vroia să mă liniştească, să mă ferească de tot răul, de frica pe care am suportat-o în anii de deportare. Despre viaţa deloc uşoară, despre văduvia străbunicii Haritina Goian-Coşciug a povestit mama mea, Maria Şoimu, dar ea nu a avut noroc să o vadă pe bunica bine, că în noiembrie acelaşi an 1957, străbunica a trecut în lumea celor drepţi. Multe a văzut Mama cea bătrână, mult a suferit, prin multe a trecut, a fost

contemporană a două războaie mondiale, a revoluţiei din 1917, a trăit o viaţă de un secol şi mai bine, dar a trăit cu demnitate. Am avut noroc să o cunosc şi să aflu multe lucruri interesante despre strămoşii mei, despre rădăcinile mele, cu care mă mândresc.

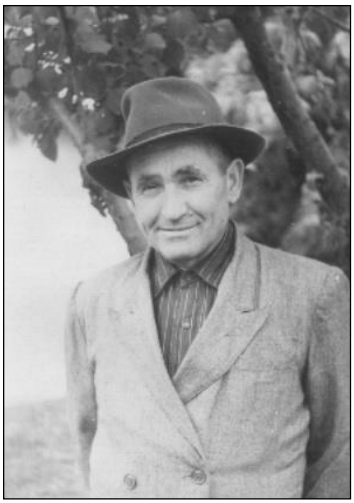

Urmaşul căpitanilor lui Ştefan cel Mare, răzeşul Vasile Coşciug din Stoicani.

Vasile Coşciug cu soţia, Zinaida.

Întâlnirea cu rudele în casă la Vasile Coşciug. Între rudele de la Stoicani. În centru – E.Şoimu. În stânga e vărul meu, Daniel Verbovici, fiul Alex, tanti Clava Trofăilă, soţia lui Daniel, Tanea, tanti Dunea Secară cu fiica Musea,mai sus Maria Leviţchi, soţul ei Dumitru Leviţchi, Zina şi Vasile Coşciug.

Elena Şoimu lângă străbunica Haritina. În spate – Daniil şi Tanea Verbovici, tanti Maria Leviţchi, tanti Clava Trofăilă, unchiul Vasile Coşciug şi fiica lui, Dunea Secară.

ÎN SATUL DE BAŞTINĂ PARCANI

Deşi rudele mai apropiate în Parcani nu mai erau, am vrut să-mi vizitez rudele venite cu un an în urmă din Siberia, care, de asemenea, îmi erau scumpe. Mergând încetişor pe drumul de ţarină Stoicani – Parcani, mă uitam la lanurile verzi de grâu şi la alte semănături, la viile şi livezile înflorite, care m-au copleşit cu frumuseţea lor. Am ajuns şi la nişte ulmi singuratici, pe o coastă de pământ, cu tulpinile netede şi coroanele stufoase şi mi-am amintit că pe aici trebuia să fie şi nadelul de pământ al părinţilor mei cu tot cu păduricea de ulmi, care de-acum nu mai era. Lemnul lor era tare şi tata îl folosea la sănii şi la roţi pentru căruţe. Pe acest drum de multe ori plecam cu mama şi cu tata la Stoicani la rude, mai ales la sărbătorile de Paşti, de Hramul satului…Plecam şi cu bunica mea Alexandra la mama ei, Haritina. Bunica mea mă lua de mână şi mă ducea la joc, căci îi era drag să privească cum dansează tineretul. Era frumos! Nişte amintiri plăcute. Lumea cu dispoziţie de sărbătoare, frumos îmbrăcată în straie de sărbătoare, nu se auzeau cuvinte urâte, nu se îmbătau. Mi-au rămas în memorie cele mai plăcute impresii...

...Era o zi caldă şi senină de primăvară. Copleşită de frumuseţea naturii şi de amintirile despre cei scumpi şi dragi, nici n-am observat, când am ajuns aproape de Parcani. Lucrările de primăvară erau în toi… După sărbătorile de Paşti, odihniţi, oamenii au ieşit în câmp. Mergând am văzut nişte grupuri de femei, care puneau ceva în pământ. M-am apropiat şi am văzut că răsădeau tutun. Erau aproape toate femei care lucrau în colhoz. Le-am salutat. Mi-au răspuns la bineţe şi m-au întrebat cine sunt şi de unde vin. Le-am spus că vin tare de departe. Mă uitam la ele, vrând să cunosc pe cineva, dar au trecut atâţia ani!.. O femeie mai în etate s-a apropiat de mine,

m-a recunoscut, m-a îmbrăţişat şi mi-a spus pe nume. „Eşti Lealea, fiica părintelui”. Şi a început să plângă. Era Agafia lui Ion a lui Moisei Dubălaru, cu fiica sa, Marina, cu care mă jucam eu în copilărie, dar pe care n-am recunoscut-o. Trăiau în mahalaua noastră. M-au înconjurat şi alte femei, bucuroase, că m-am întors din Siberia.

Atunci îmi venea să îmbrăţişez pe toată lumea. Pentru prima dată după şaisprezece ani de surghiun călcam pe pământul natal şi eram tare fericită!

Azi însă îmi dau seama că nu chiar toată lumea era bucuroasă atunci de vizita mea. Unii au luat cine ştie ce şi cât au putut din averea părinţilor mei şi se simţeau cu “pufuşor pe botişor”…Dar n-am cerut de la nimeni nimic. Numai sărmana Agafia nu s-a folosit de nimic din averea noastră şi sincer ne dorea să ne întoarcem acasă.

În Parcani m-am oprit la tanti Anica Dubălaru, care locuia şi ea la fiul său mai mare, Sava. El şi sora lui, Nina, au scăpat de deportare, pentru că erau căsătoriţi şi aveau familiile lor. În 1940 gospodarii cu mai mult pământ, îi căsătoreau pe copiii lor foarte tineri, ca să împartă pământul. Tanti Anastasia Onea trăia la fratele său Haralampie Dubălaru. Casele şi gospodăriile nu le-au întors. În Parcani, întâmplător, m-am întâlnit cu doamna Tatiana Scaleţki, cu care am locuit împreună în Anastasievka. Era după Paşti şi ea a venit de la Soroca la tanti Anica, şi auzind că am venit, a vrut să mă vadă. Ne-am amintit de trecutul nostru dureros. Soţul ei, avocatul din Soroca, a murit în gulag. Pe fiul ei, Tolea, l-a luat cumnatul ei în oraşul Saratov pe Volga, ca să înveţe. Ne-am întâlnit pentru ultima dată.

În Parcani am stat puţin. Am fost şi la Chişinău, la sora doamnei Eufrosinia Donos, care m-a rugat s-o vizitez Am cunoscut puţin şi capitala Moldovei Însă concediul meu se apropia de sfârşit, urma despărţirea tristă… La gara Floreşti m-au petrecut unchiul Vasile Coşciug, vărul meu Daniel Verbovici şi verişoara mamei, tanti Maria Leviţki. În poartă

stătea şi mă petrecea cu privirea pentru ultima dată „Mama cea bătrână” – străbunica mea Haritina.

Elena Şoimu la plecare din gara Floreşti.
Tanti Maria Leviţki şi vărul Daniel Verbovici

„DEZGHEŢUL”

Din Moldova m-am întors cu o dispoziţie mai bună şi cu noi speranţe. Cu noi, deportaţii, au început să se comporte mai binevoitor. Deşi era ordin despre reabilitare, despre care nu ne informau, pe noi încă ne ţineau acolo, că aveau nevoie. Deportaţii munceau bine şi cinstit.

Îmi aduc aminte de o adunare la nivel regional la Tomsk a specialiştilor în agricultură şi a preşedinţilor de colhozuri, la care am participat şi eu, delegată din partea „Vodstroiului”. A luat cuvânt un preşedinte de colhoz din cel mai nordic raion Pudino, care se jeluia, că au plecat lituanienii şi de-acum pleacă şi moldovenii şi nu are cine să lucreze în colhoz. Mai auzisem de la cineva, că tot un preşedinte de colhoz îi ruga pe nişte letoni, care erau gata de plecare în patria lor, să mai lucreze la fermă, că stau vacile nemulse.

– Lasă să le mulgă soţia dumitale, ajunge, cât am robit – i-au răspuns lituanienii.

De acum eram buni. Trebuiam! Ne îndemnau să întrăm în partid, ca să nu mai putem scăpa de acolo. Mi-au propus şi mie, dar eu am răspuns, că încă nu sunt “pregătită” pentru a întra în partid. Nu vroiam să fiu legată de Siberia cu nimic în lume. Am putut să-mi fac o carieră, dar nu am vrut să rămân acolo pe veci. „Fie pâinea cât de rea, tot mai bine-n ţara mea şi fie piatra cât de grea, tot mai bine-n ţara mea”.

Am adunat o sumă mică de bani pentru drum şi în vara anului 1958 împreună cu mama am plecat în Moldova. Fratele meu, Mihail Şoimu, după absolvirea Facultăţii de medicină împreună cu soţia Tamara şi fetiţa Nataşa urmau să plece în Republica Autonomă Tuvină, unde a fost repartizat chirurg – traumatolog şi era obligat, după cum era atunci legea, să muncească acolo trei ani.

Luare de rămas bun înainte de plecare din Tomsk.
Din stânga: soţia lui Mihail Şoimu - Tamara cu fetiţa Natașa, Maria şi Elena cu gazda şi prietenii. Foto de Mihail Şoimu.

ÎNTOARCEREA

După întoarcerea din Siberia, ne-am oprit la unchiul Vasile Coşciug în Stoicani, căci în Parcani casa ne-o luase statul, rude apropiate nu aveam şi nu aveam la cine trage. Mulţi oameni din Parcani s-au bucurat că Dumnezeu ne-a ajutat să ne întoarcem, dar erau şi de acei, care se uitau chiorâş, acei care şi-au „încălzit mâinile" cu bunurile părinţilor şi ale rudelor mele...

Maria, Elena, Mihail, Tamara şi Nataşa Şoimu la sora lui Porfirie Şoimu, Valentina şi soţul ei, Pantelimon Dabija.

Dar mama nu a cerut de la nimenea nimic. Eram la tanti Anica Dubălaru, când o femeie, Panaghiţa, a adus un covoraş al mamei, pe care îl aşternuse la prag şi era tare murdar, în bătaie de joc. Am plâns şi i-am spus mamei să nu-l ia.

Dumnezeu să-i răsplătească, iar nouă să ne ajute să începem viaţa de la început. Nu aveam nici casă, nici masă. După şaptesprezece ani de surghiun, cu sănătatea şubredă şi fără ajutor, era tare greu s-o iei de la capăt.

Vreau să spun că a fost în Parcani o femeie cu sovestea curată şi cu frica de Dumnezeu, o chema Fedorica (nu-i ţin minte numele de familie) şi era vecina bunicei mele Saşa (Alexandra). A venit şi i-a adus mamei un covor, un lighean mare smălţuit bun şi-i spune mamei:

– Cunoşti acest covor?

– Cum să nu-l cunosc, e al mamei şi e ţesut de ea – i-a răspuns mama mea Maria Şoimu.

– Păi şi mata eşti a mamei – şi i-a dat mamei mele covorul. Acest gest ne-a mişcat până la lacrimi.

Am început să-mi caut de lucru. În Floreşti atunci, cu irigarea, încă nu se ocupau. Am fost la Bălţi, la Chişinău, dar m-au refuzat, pentru că am venit din Siberia… Când am plecat din Tomsk, nu m-au concediat, căci nu ştiam, cum mă voi aranja aici şi poate va trebui să plec înapoi. Ultimul timp lucram acolo în Direcţia Generală a gospodăriei agricole. Carnetul de muncă mi l-au trimis prin poştă; mi-au scris în el şi aprecieri pentru munca onestă, nici nu mă aşteptam.

Încă în Tomsk mă gândeam că n-o să fiu toată viaţa în deplasări, pe drumuri şi va trebui să-mi schimb serviciul. Am întrat la Facultatea de filologie, cursuri fără frecvenţă. Când m-am întors, am continuat studiile la Universitatea Pedagogică din Bălţi şi m-am angajat învăţătoare (profesoară) de limba şi literatura rusă în satul Kotovsk, care până la 1940 se numea Regina Maria, din judeţul Soroca, apoi în alte localităţi şi am muncit pe tărâmul pedagogic 33 de ani.

Peste un an, în 1959, mama mea Maria Şoimu a încercat să se angajeze în şcoală ca profesoară de lucru manual în Floreşti, că era nevoie de specialişti buni. Directorul şcolii nu era împotrivă s-o primească, dar trebuia să urmeze cursurile de perfecţionare la Chişinău. A plecat la Ministerul Învăţă-

mântului, dar acolo, aflând că ea s-a întors din Siberia, au refuzat. Dar se găsesc şi oameni buni. Un inspector a sfătuit-o pe mama să se adreseze Agripinei Nichiticina Crăciun, secretar al Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM pe învăţământ. Când mama a întrat în cabinet, dânsa a măsurat-o cu o privire pătrunzătoare, căci mama era îmbrăcată modest, însă cu gust, cu o rochie cusută de ea însăşi. A invitat-o să ia loc, a ascultat-o atent, i-a citit caracterizarea de la şcoala-internat din Tomsk foarte pozitivă, apoi a trimis-o la inspectorul Odobescu, care a trimis-o la cursurile de perfecţionare pe o lună şi jumătate. A luat toate examenele cu foarte bine şi a fost repartizată în şcoala Nr.1 din Floreşti, unde a lucrat până la pensionare.

De la început a fost numită pe o jumătate de normă, era bucuroasă şi de atât. Apoi de la Secţia raională de învăţământ i-au mai dat o jumătate în şcoala rusă. Muncind foarte mult bine şi cinstit, mama şi-a câştigat stima elevelor, cât şi a colegilor. A confecţionat cu fetele lucruri frumoase: broderii, mileuri, haine uşoare, lenjerie de corp şi de pat şi altele, care au fost expuse la Casa de cultură, la o conferinţă a pedagogilor din august 1970 şi a fost decorată cu medalia „Za doblestnâi trud” (pentru munca civică).

SENTIMENTE DE DURERE

Când ne-am întors din Siberia, pe la casa noastră nici nu am trecut, căci ne era dureros. Bine măcar că era spital în ea şi nu altceva. Trecusem pe lângă casa bunicilor, în care atunci era magazin, iar peste un timp i-au dat-o lui Luca Postolachi, care nu a îngrijit-o şi s-a distrus A rămas fără verandă. Pământul din jurul casei nu-l lucra, măcar pentru necesităţile familiei. Nişte leneşi. Toţi pomii roditori i-au tăiat pentru foc şi au început alunecările de teren. S-a furat piatra din zidul de la deal de drum, că făceau din ea temelii de case şi pământul s-a năruit cu totul… Zidul era înalt, din piatră albă cioplită, adusă de la Cremenea – pământul de zestre al bunicii Alexandra. Toate blocurile au fost furate. Dar ce colţişor de rai a fost acolo cândva, când trăiau şi munceau bunicii mei! Dar ce flori minunate creşteau în răzoare după casă! Acum nu mai era nimic. Mama plângea… Parcă nici nu s-a mai atins mână de om. Dar câtă muncă au depus bunicii mei ca să prefacă acea coastă de pământ într-un colţişor de rai! Mama plângea.

– Prin mijlocul satului curgea un pârâiaş cu apă limpede, cristalină de la izvorul de după grădinile bunicilor. Din acel izvor luam apă bună şi noi, când eram copii. Nu mai era nici izvorul, căci a fost acoperit cu gunoaie. Totul s-a transformat într-o gunoişte, îşi amintea mama cu lacrimi..

Ea deseori îşi amintea cu nostalgie despre anii copilăriei:

„Îmi făcea plăcere să merg pe cărăruia de lângă alt pârâiaş, căci pe lângă el creşteau lăstari de mure, iar hameiul atârna ca nişte ghirlande de pe pomii pe malul râpei până jos lângă apa pârâiaşului. Era foarte frumos! Fermecător!

Iată şi aici mi s-a umplut sufletul de jale, că şi aici e gunoişte… Ce s-a făcut din Basarabia noastră?! – plângea mama.

Mama foarte tare iubea natura, se bucura de tot, ce o înconjura: de o floricică, de un fluturaş, de un puişor sau o pisică… Şi pe ea o iubeau toţi…

Triste amintiri, dureroase…Nu mai sunt multe şi mulţi în viaţă. De multe ori mă gândesc, cum de am putut supravieţui, ce ne-a dat putere să trecem prin acel calvar groaznic, însă să rămânem în viaţă, să ne întoarcem acasă şi încă să mai fim de folos. Un om din Parcani mi-a spus:

– Atât de mult aţi suferit, cum de aţi rezistat, cum de vă mai ţineţi?

– Aşa a voit Dumnezeu, ca să mai ajungă cineva din noi să povestească despre acel calvar, ca să ştie lumea, dar şi tânăra generaţie să cunnoască adevărul amar al neamului nostru nedreptăţit.

Casa bunicului Eugen Nestor. În aşa hal a găsit-o fiul lui, Anatolie, cu fiica, Janeta, în 1958.

Eu continuam să lucrez într-o şcoală mică, dar frumoasă din sătucul Kotovsk (fost Regina Maria), Soroca. Un sat uitat.

În şcoală lucrau şase pedagogi la şaizeci de elevi. Într-o aripă de casă trăia directorul şcolii, domnul Mihail Vizitiu cu soţia, doamna Aurora, oameni tare cumsecade. La început vreo două săptămâni, am locuit la ei, apoi am găsit o gazdă, la care am trăit trei ani. Chiar din primul an am obţinut rezultate bune în lucru, am fost apreciată la inspecţia de la secţia raională de învăţământ. După căsătorie am fost transferată în satul Rădulenii Vechi din raionul Floreşti, unde am lucrat şaptesprezece ani. Între timp îmi creşteau copiii şi mă gândeam să-i dau la şcoala medie din Floreşti, unde condiţiile erau mai bune, în plus şi mama trăia acolo şi putea să-mi fie de ajutor. În anul 1978 m-am mutat şi eu încolo. Cerinţele erau mari, munceam mult şi simţeam, că de la mine se cerea mai mult decât de la alţii şi eram controlată mai des.

Dar trebuia să-mi „ştiu locul". Au fost momente, care m-au durut tare. Odată, o colegă profesoară, soţia unui şef comunist în raion, m-a întrebat: „Tatăl matale a fost popă?" I-am răspuns calm, că tatăl meu a fost un om cumsecade, cu studii şi a fost condamnat la moarte nevinovat, dar după ce dânsa a plecat din cancelarie am plâns, că ea ştia tare bine, cine au fost părinţii mei. A vrut să mă rănească. Fiul dumneaei azi e un demnitar mare în conducerea comunistă. Deşi am fost reabilitaţi, pecetea de deportat a rămas.

Aşa cu munca de toate zilele, apoi cu grijile pentru cei trei copii ai mei, nu am observat cum mi-a trecut viaţa şi m-am pomenit în pragul bătrâneţii

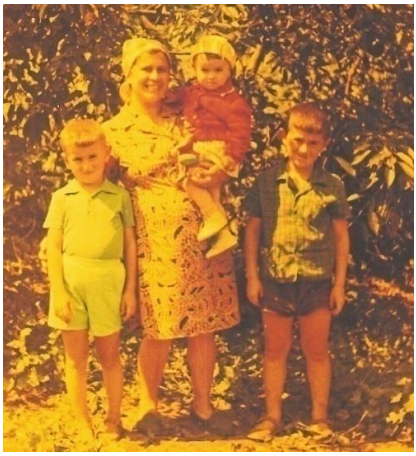

Elena Şoimu-Postolachi cu copiii:Vladimir, Larisa şi Alexandru

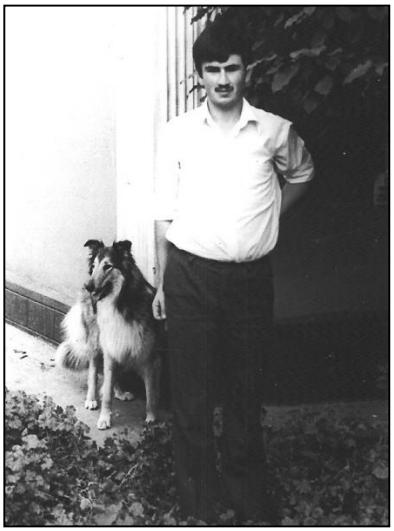

Feciorii Vladimir şi Alexandru Postolachi.

A fost o bucurie mare când ne-au reabilitat, credeam că ni se va restitui măcar ceva din averea părinţilor, dar totul a rămas numai pe hârtie. În anul 1989, adunând toate documentele cu

greu obţinute, m-am adresat la Comisia de reabilitare din Soroca. Acolo au spus să mă adresez la arhivă. La arhivă o rusoaică mi-a spus că în 1941 nu au fost deportări în masă, de aceea la ei nu există date despre deportaţi. I-am răspuns că aveam zece ani şi ţin foarte bine minte, că numai din Floreşti a pornit un eşalon încărcat cu oameni în vagoane de vite…

Vedeţi, cum s-au şters urmele?! De la arhivă m-au trimis la secţia raională de securitate, KGB. Acolo un domn, nici nu m-am aşteptat, a vorbit româneşte, foarte binevoitor, m-a întrebat, dacă urmăresc la televizor filmul leton despre deportările lor „Dolgaia doroga v diunâ". I-am spus că îl privesc şi plâng, pentru că aşa a fost şi soarta mea. Dânsul m-a sfătuit să refac cererea mamei, fiindcă ea la vârsta de 80 de ani n-o să poată umbla pe la toate instanţele şi am scris-o pe numele meu.

Am ajuns la secţia financiară a executivului din Soroca, la tovarăşul Mircea Martâniuc. El mi-a pus nişte întrebări, i-am răspuns că tatăl meu a fost om de treabă, nu potlogar sau bandit. El a fost preot. „Iată, vedeţi, tatăl dumneavoastră a fost preot…" Adică… merita pedeapsa. Şi au început drumurile fără sfârşit: ba un act nu-i în regulă, ba altul nu-i complet şi tot aşa… Le sunt recunoscătoare oamenilor bătrâni şi bolnavi din Parcani, care mi-au fost martori şi cu mare greu au mers la primărie şi au semnat actele despre averea părinţilor mei.

În sfârşit i le-am pus pe masă. A spus când să vin data următoare, iar când m-am prezentat din nou, s-a prefăcut că nu le găseşte în sertarul mesei. I-am dat al doilea exemplar, căci făcusem trei. La următoarea dată iar l-a „pierdut" şi „nu-l găsea" şi pe al doilea exemplar. Îşi bătea joc de mine, prefăcându-se că le-a pierdut. I-am dat originalul şi i-am spus să nu le piardă, că e ultimul.

Aşa m-a purtat pe drumuri, până când banii s-au devalorizat şi îmi dădeau 90 de lei în cupoane, din care se putea cumpăra doar o jumătate de tonă de cărbuni. Acesta a fost preţul averii părinţilor mei. De asemenea, preţul vieţii

tatălui meu, Porfirie Şoimu,om sănătos şi tânăr de 38 de ani, vrednic, deştept, cu studii superioare, cu aptitudini de inginer-agronom a fost preţuită cu 540 lei după reabilitare. Cât folos ar fi adus el, dacă ar fi trăit? De ce i-au luat viaţa omului nevinovat? Oare în ce ţară ar avea loc asemenea crime care n-au avut seamăn în lume?

Criminalii comunişti atunci au lipsit de taţi (capi de familii) mii de copii rămaşi orfani, sortiţi şi ei la chinuri şi la moarte.

M-am adresat Arhivei Naţionale de Stat din Chişinău pentru a mi se da un document despre averea preotului Porfirie Şoimu, de unde am primit răspuns că el, până la deportare, nu a avut nimic – nici pământ, nici casă, nici altă avere. Atunci din ce motive ne-au deportat?! Părinţii mei nu au fost milionari ca Oleg Voronin şi alţii de teapa lui..., însă nici săraci nu au fost, aveau cu ce trăi, dar ne-au condamnat la foamete şi suferinţe. Sovieticii au distrus toate documentele din arhive în 1941 când se retrăgeau în timpul războiului.

Desigur, s-au prăbuşit speranţele noastre de a primi despăgubiri. Am mai fost odată la tov. Martâniuc, vroiam să i-au documentele înapoi, ca să-l dau în judecată, el, însă, foarte enervat, în prezenţa unei funcţionare de a lor a zis: „Lasă baba să umble, dacă n-are ce face, că mai mult de nouăzeci de lei nu i se cuvine”. Am refuzat să-i iau căci era o bătaie de joc. Avocatul, la care m-am adresat, mi-a spus, că aş putea câştiga procesul, dar trebuia să plătesc 360 de lei, eu însă atunci nu-i aveam. Iată cum şi azi se răfuiesc comuniştii, mascaţi în democraţi, cu foştii deportaţi şi deţinuţi politici. „Eliberatorilor” li se dau toate onorurile, compensaţii, alocaţii mari, apartamente gratuite, iar pe represaţi i-au lipsit şi de cele mici compensaţii, acordate de primul Parlament. La noi, veneticii, care în timpul războiului au muncit în Rusia, în spatele frontului pentru patria lor, nu pentru a noastră, se bucură aici de aceleaşi compensaţii ca „veteranâ tâla” în Rusia, dar oare mamele noastre şi copiii mai mari acolo, în surghiun, n-au muncit tot în Rusia, în spatele frontului? De ce nu suntem

şi noi consideraţi „Veteran tâla”? Doar am muncit mai mult ca veneticii? Suntem discriminaţi la noi acasă. Nu da, Doamne, nimănui soarta deportatului!

Mi-am amintit de cuvintele dintr-o scrisoare a mult stimatului meu prieten de suferinţe, de naţionalitate rus, care a fost deportat şi el din Altai în anii ’30, având aceeaşi soartă, Mihail Berezovski:

„Este totuşi Dumnezeu, fiindcă, deşi cu întârziere, El corectează greşelile comise de „microcreatorii” istoriei, deşi aceste greşeli costă viaţă părinţilor noştri, la fel şi noi am băut amarul vieţii înrobite cu pecetea pe o viaţă de „duşman al poporului: nouă şi copiilor noştri, care îşi vor aminti cu durere, cine au fost părinţii lor.”

Ne-am născut în Ţară Românească cu mult înainte de anul 1940 din strămoşi români. Deci români suntem! Şi copiii noştri şi nepoţii tot români sunt! Gândim, citim şi scriem româneşte, cântăm aceleaşi cântece ca şi fraţii noştri de peste Prut! Când avem o durere, plângem sau bocim româneşte, ne rugăm lui Dumnezeu româneşte. Avem o limbă, o cultură, o religie, o istorie toţi românii de pretutindeni şi nu trebuie să mergem împotriva conştiinţei şi adevărului.

Pe unde numai soarta nu ne-a aruncat
Şi câte suferinţe-am îndurat,

De Patrie nicicând nu am uitat!
Şi nici de graiul dulce românesc,
Ce din străbuni ne-a fost lăsat!

Mă mândresc, ca sunt român
Şi de-a pururea rămân
Îndatorat şi recunoscător –
Al tău, Patrie, în veci fidel fecior.

CĂILE FERATE ROMÂNE
Seria B 50% Clasa II
662519 *

Fotocopia carnetului Mariei Şoimu.

Maria Şoimu la 80 de ani.

Ce suflet trist mi-au dăruit
Părinţii din părinţi,
De-au încăput numai în el
Atâtea suferinţi.

(M. Eminescu)

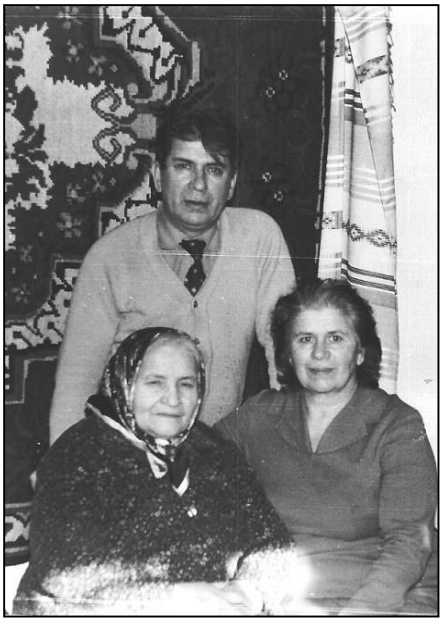

Maria Şoimu – 80 ani.
Elena Şoimu-Postolachi – 60 ani.
Mihail Şoimu – 57 ani,
Floreşti.

Maria Şoimu pe patul de moarte cu nepoatele Elena şi Dina Postolachi.

CEASUL JALNIC

Simţea sărmana mea mamă că nu i-a rămas mult de trăit. La 2 decembrie 2005, i-am sărbătorit Ziua de naştere.
Cu greu fratele meu Mihail şi fiul meu Vladimir au aşezat-o la masă. Ochii îi erau păienjeniţi. Nu mai avea putere să vorbească, să se bucure de viaţă, ca altădată. Peste câteva minute au dus-o înapoi în patul în care zăcea. A doua zi a venit preotul şi a împărtăşit-o şi şi-a mai revenit puţin, i s-a mai întors memoria, a început să mănânce… Dar periodic avea halucinaţii. Şi atunci îi pomenea pe cei răposaţi, care i-au fost dragi şi scumpi: mama, sora, fratele etc. Cred că anii de liceu au fost cei mai frumoşi pentru ea, căci cerea mereu o fotografie cu colegele ei şi le numea pe toate. Cu mâna tremurândă i-a scris nepoatei Natașa, pe care o iubea, o scrisoare…

Am găsit între hârtiile scrise de ea o scrisoare fără adresant, parcă fără început şi încerc s-o transcriu.

„Din când în când mai pun mâna pe condei. Nemărginită bucurie! Oare câte zile mai am în registrul vieţii? La bună vedere!..

Nădejde a celor fără nădejde! Chip de cadavru ambulant, dar nu în sicriu… De-a dreptul la al nouălea cer de bucurie!..

Cântam de clocoteau văile (mama adesea, când era singură, cânta de răsuna casa).

Amintirile dau într-o raită în trecut… Mi-au prelungit contractul cu viaţa. Tuşesc măgăreşte. Nu m-am lăsat pe tânjală şi ţi-am scris imediat… Trecut prin cele mai grele valuri ale epocii, un pribeag, lipsit de cea mai elementară mângâiere sufletească… Ceasul jalnic al bunului rămas… M-aş face luntre şi punte… proaspătă vizită… îmi stăpâneşte durerea sufletească. Nu mă pot dezmetici… A bucura pustiul vieţii… N-am fost punctuală cu un răspuns bine meritat. Dau câte o

raită în trecutul îndepărtat… Făclia, care mi-a călăuzit paşii pe tot drumul vieţii… Era deştept, cum se profila în copilărie.”

Aceste fragmente de fraze răzleţite sânt pătrunse de o mare durere şi de o dorinţă a mamei să fie înconjurată de dragostea celor mai scumpe pentru ea fiinţe. De multe ori, rămânând singură în casă, ea cânta frumos şi atât de tare, că se auzea de afară. Eu glumeam câteodată, că are chef să cânte şi ea îmi răspundea: „Mi-au înţepenit picioarele, mă tem să nu-mi amorţească şi fălcile”. Îşi amintea şi cânta cântece populare multe şi frumoase, romanţe minunate, pe care nu le auzisem de la nimeni niciodată. Pe unele le-am consemnat de la ea. Mai des în ultimul timp cânta acest cântec:

„Ieri era frumos pe-afară,
Ca-ntr-o caldă zi de vară.
Azi e toamnă pe pământ,
Frunzele cad la pământ.

Ieri era frumos pe-afară
Ca-ntr-o caldă zi de vară
Azi e frig şi bate vânt,
Vine iarna pe pământ.

Ieri era frumos pe-afară,
Azi e iarnă pe pământ
Şi prin negură se pierde
Soarele întunecând.

Ieri natura-n tinereţe
Era dulce la privit,
Azi urâta bătrâneţe
Peste frunte-mi s-a lăţit.”

Maria Şoimu şi nepoata Larisa.

M.Şoimu şi strănepotul Victor.

Maria Şoimu cu copiii Elena şi Mihail.

Maria Şoimu între nepoţi şi strănepoţi.

Maria Şoimu iubea animalele.

EPIGRAME scrise de Maria Şoimu în perioada aşa zisei „democraţii” de atunci în RM.

Panul nostru are moţ,
Vrea el ţara să conducă
Poate el şi nu e hoţ,
Dar mai bine să se ducă.

Au condus pe picior mare
Ţara noastră atât de mică

Şi nici nu e de mirare
C-am ajuns chiar la opincă.

Strângeţi cureaua ! – Tot ne-au spus
Acei, ce neconduc de „sus”.
Noi am strâns-o atât de tare,
C-am rămas fără suflare.
Ca ciupercile-n pădure
După ploi s-au înmulţit
Veterani veniţi de-a iurea,
Ce la noi s-au pripăşit.
Şi de ce ei n-ar veni,
Dacă li se dau de toate :
Pensii mari, apartamrnte
Şi onorurile toate !
Chiar şi acei, ce au mânat
Basarabenii în siberiii,
Azi se bat cu pumnii-n piept,
Că sunt eroi cu mare drept.
Urlă căţeaua de foame
Legată cu lanţul de gât.
Dă-mi, Doamne ! o bucată de pâine,
Ca s-o pot hrăni cât de cât.
Te rog, Doamne, dă-mi astăzi,
Că-ci dacă-mi vei da mâine,
Voi urla şi eu ca un câine !

Pe o tonă de cărbuni
Dai pensioara pe opt luni
Şi dacă încă nu-s chiar buni ?..
Fum e mult, căldură nu-i.
Să te jelui ? Nici n-ai cui !!!
Dar ce să facem mai departe ?!
Tare-i greu, măi frate !
În zile grele de „brumar”

Ne-a promis domnul primar
Să ne dea pensii la timp
Şi cărbuni să ne-ncălzim.
Cel „deştept” făgăduește,
Însă „proştii” trag nădejde.
Pe ce să cumperi tu o pâine
Ca s-ajungi ziua de mâine ?!
Tare greu e de trăit,
Dar mai greu e de murit.
Cu durere-n suflet scriu,
Că nu am bani nici de sicriu !
Din alte ţări mereu ne vin
Ajutoare şi credite,
Dar de acolo e drum lung,
La cei sărmani nu mai ajung.
Întri în casă la căldură
Ajung genunchii pân-la gură.
Ce să facem noi, sărmanii,
Cei ce am muncit cu anii ?!
Ne rămâne, vă spun drept,
Să punem mâinele pe piept.
La ce stare am ajuns !..
Să ne-nchinăm Celui de sus.
Tatălui Preşedintelui
Moşule, ce ai gândit
De ne-ai lăsat şi ai murit ?!
Trebuia să te mai ţii
Să ajungi la două mii,
Trebuia să mai trăeşti
Feciorașul să-ţi priveşti,
Că de când el ne conduce,
“Tare bine “o mai ducem,
Căci ne-a făgăduit de toate :
Cărbuni, pensii şi bucate…
Ştim, că ce-i făgăduit,

Trebueşte împlinit !

Dar să mai treacă câţiva ani
Pân-vor fi în ţară bani…
Astăzi bani în ţară nu-s,
Pe “apa sâmbetei”s-au dus …

Toţi miniştrii să trăiască
Şi la noi să se gândească,
Dar să aşteptăm o habă,
Când s-or pune ei pe treabă…

Şi vor înţelege bine
Ca să ne dea ce se cuvine.
De ce toate s-au scumpit
Înzecit şi însutit ?!

Noi ne-am duce undeva
Să mai câştigăm ceva,
Dar „fie pâinea cât de rea,
Tot mai bine-n ţara mea.”

Eu am fost să fiu odată
Glasul lumii, răsfăţată,
Dar acum mă prăpădesc
Ca un cântec bătrânesc.

În anul 2005 mama îi scriea doamnei Maria Bodiu, prietenei sale de suferinţe :

«Полуслепая, полуглухая,
Втрипогибели согнутая,
Есть ещё недомогания...
Вот такая теперь я - Шойму Мария»

(Semioarbă, semisurdă, îndoită, bolnavă – iată cum am ajuns.)

Ce e omul pe pământ ?
O frunză bătută-n vânt.
Dacă el se-nbolnăzeşte,
Oare cui îi trebuieşte ?!

Mama mea a fost cea mai bună dintre femei: deşteaptă şi talentată, onestă şi modestă, cumpătată şi cu multă răbdare, bună la suflet, generoasă şi frumoasă, cu o purtare exemplară, dar fără noroc. Însă ea ştia să se bucure de tot ce o înconjoară: de cerul albastru, de soarele blând, de lumina zilei, de frumuseţea naturii… Se bucura când îi reuşea un lucru, se bucura de copii şi de nepoţi, se bucura de câinele credincios, de pisica, ce dormea lângă ea şi o încălzea… Şi toate astea o făceau fericită. Mama mea a trăit o viaţă lungă, plină de suferinţe, dar şi de fericire. Soarta nemiloasă, viaţa grea şi zbuciumată, nu i-a asprit sufletul.

Oamenii, care au cunoscut-o şi în Siberia, şi la noi în Moldova, au stimat-o şi au respectat-o până la adânci bătrâneţe.

Despre aceasta ne vorbeşte domnul profesor Mihail Oţel într-un articol apărut în gazeta raională „La odihna bine meritată".

„Zilele acestea la şcoala medie Nr.1 din Floreşti a avut loc un eveniment însemnat. Toţi membrii corpului didactic s-au adunat pentru a o sărbători pe profesoara Maria Eugenievna Şoimu cu prilejul pensionării. Pe această profesoară o cunosc mulţi locuitori a oraşului. În toţi anii de lucru Maria Eugenievna a muncit cu multă ardoare, acordând copiilor cea mai mare atenţie. Multe absolvente, care azi muncesc în diferite colţuri ale republicii, îşi aduc aminte cu recunoştinţă de profesoara lor mult-stimată. Şi pe bună dreptate dânsa merită recunoştinţă de la cei care o ştiu. Cu emoţii au rostit cuvinte de laudă, mulţumiri şi felicitări la adresa M.E.Şoimu directorul şcolii, F.T.Ciobanu, şefa de studii, E.P.Zamăneagră, preşedintele comitetului sindical din şcoală, I.M. Dobrotoc, profesori şi foşti elevi ai Mariei Eugenievna. Dumneaei a fost petrecută la pensie, dar a rămas pentru totdeauna ca Membru de Onoare în colectivul pedagogic al şcolii medii Nr.1 din Floreşti. (M. Oţel, profesor, 1974, Floreşti)

Următoarele rânduri dintr-un cântec popular mama mea i le adresa mamei sale Alexandra, iar acum eu le adresez măicuţei

mele, Maria Şoimu, care m-a părăsit şi a plecat în lumea celor drepţi la 24 ianuarie 2006.

Foaie verde şi-o lalea,
Maică, măiculiţa mea,
Când eram la tine fată,
Nu mai eram supărată.

Dar de când m-am depărtat,
Sufletul mi s-a uscat,
Ca şi frunza teiului
În mijlocul codrului.

Maică, noaptea când coboară,
Gândul meu la tine zboară
Şi-ţi văd ochii tăi cei dragi
Şi căsuţa dintre brazi

Maică, gândul meu mă poartă,
Mă visez la tine-n poartă
Şi când dau să mă trezesc,
Ochii-n lacrămi îmi găsesc,
Măiculiţa Mea!

ÎN LOC DE EPILOG

După doi ani de la întoarcerea din Siberia m-am căsătorit cu un tânăr din satul nostru Parcani, Iurie Postolachi, fiu de ţărani-gospodari, inginer-agronom de profesie, care lucra în satul Rădulenii Vechi din raionul Floreşti. Acolo noi am trăit şi am muncit şaptesprezece ani, apoi ne-am mutat în Floreşti, fiindcă mama era singură şi copiii trebuiau să înveţe la şcoala medie.

De multe ori soţul îmi povestea că colhoznicii nu sunt plătiţi fiecare după merite, nu erau cointeresaţi să lucreze mai bine, pentru că domina „uravnilovca" (egalizare), adică trândavii primeau tot atât, cât şi cei harnici, pentru că lucrau cu hurta, de aceea scădea interesul faţă de muncă. De pildă, unii prăşeau numai marginile terenului, iar mijlocul îl lăsau neprăşit. Se lucra de mântuială, de aici şi recolta era mică. De multe ori salvarea era şcoala cu braţele de muncă gratuite ale elevilor. Ne scoteau în mod obligatoriu la lucru câte o lună-două la strâns recolta, lucram şi de sărbători, ne scoteau şi în ziua de Paşti la prăşit. Mulţi părinţi se revoltau şi nu-i lăsau pe copiii lor să lucreze de sărbători mari. Învăţătorii erau obligaţi să facă agitaţie între colhoznici în timpul „liber" de lecţii. Când ne duceam la ferma de vite sau la deal în brigadă, oamenii erau nemulţumiţi, că îi întrerupeam de la lucru şi nici nu ascultau lecţia agitatorului, care pierdea mult timp pentru pregătirea ei. Totul se făcea formal, trebuia cineva să pună o „galocică" (un semn), că planul s-a îndeplinit. Conducătorii nu vroiau să înţeleagă că cel mai bun stimul ar fi fost banul câştigat. Mai rea era situaţia, când strângeau porumbul şi fructele. Dacă nu se reuşea cu recoltarea porumbului, îl dădeau sub brazda arăturii, iar pe urmă oamenii umblau pe deal şi strângeau tone de ştiuleţi, rămaşi deasupra. Dar câţi putrezeau sub brazdă! Nu era

mai bine să fie cointeresat ţăranul să muncească mai bine şi fără pierderi? Da câte mii de tone de fructe, culese de către elevii, care pierdeau lecţiile, putrezeau în grămezile din livezi! Pe seama cuiva se „spisuiau” (se treceau pe alt cont) multe. A încercat soţul meu la oamenii, care lucrau bine, să le pună zile-muncă după merite, iar acelor care trândăveau, mai puţine, şi a primit mustrare, motivându-i, că normele de plată nu prevăd aşa ceva.

Mi-a mai povestit soţul, cum în colhozul „Ceapaev” pe un tractorist l-au făcut „erou al muncii socialiste”. Conducerea colhozului trebuia să înainteze o candidatură la titlu de “erou” Dacă gospodăria avea „eroi”, şi preşedintele era mai bine văzut, la fel şi raionul, dacă avea mai mulţi „eroi”, primul secretar al „raicomului” (comitetului raional de partid) era decorat… Au găsit în sat un om mai stăruitor, mai cumpătat, Anatolie M. şi au propus candidatura lui.

A venit din raion un reporter să ia interviu acestui „erou”, dar omul cu puţină carte nici nu ştia ce şi cum să vorbească. L-au învăţat ce să-i spună reporterului, dar omul a uitat sau nu a vrut să spună minciuni, a spus adevărul aşa cum a fost în realitate, că „Zvenoul” (echipa) lui a strâns roadele de pe mai multe hectare, însă în „svodcă” (informaţie) au dat o suprafaţă mai mică, deci ieşea o cantitate mai mare de cereale. Aşa se năşteau „eroii”. Şi nu omul muncitor era de vină, ci acei de la conducere, pentru că la comunişti întotdeauna minciuna era în capul mesei. Oamenii îi ziceau „ocicovtiratelistvo”, „pocazuha” (praf în ochi). Soţul îmi povestea, râzând, însă era tare indignat că dreptatea se calcă în picioare.

Iurie Postolachi, inginer-agronom.

Elena Șoimu-Postolachi, profesoară de limba şi literatura rusă, 1959, satul Regina Maria, jud. Soroca.

Fraţii Postolachi: Vladimir si Alexandru.

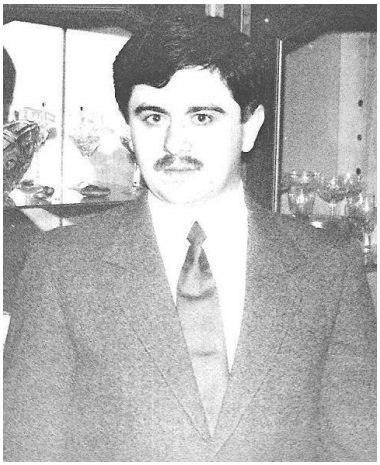

Vladimir – pedagog.

Alexandru – inginer electronist.

Larisa Postolachi, după balul de absolvire a Şcolii nr. 1 din Floreşti,

(azi liceul M.Eminescu)

cu medalia de aur (1987).

Larisa, studentă la medicină, Chişinău, 1993.

Larisa – doctor oftalmolog, Bucureşti, 2008.

Larisa şi Vladimir Postolachi la prima Mare Adunare Naţională în Chişinău, 1989; foto Alexandru Postolachi.

Şi în şcoală, de asemeni, domnea formalismul. Dacă şcoala nu avea repetenţi, directorul ei era la înălţime, lăudat, decorat, ridicat în slăvi etc. Iar dacă un învăţător (sau profesor) punea mai mulţi de „doi", chiar dacă erau după meritele elevilor, era discutat, criticat - vai şi amar de capul lui! Trebuia să „reuşească" toţi elevii. Mai puţin contau cunoştinţele copiilor. Se năşteau peste noapte „eminenţi" cu duiumul, dar şi codaşi deveneau mai mulţi, copiii pierdeau interesul faţă de carte. Şi am ajuns la ceea ce am ajuns...

Învăţătorul trebuia să facă neapărat şi propagandă ateistă. În satul Rădulenii Noi, unde lucram, graţie enoriaşilor ! funcţiona Biserica. Odată au venit din raion nişte şefi să închidă biserica (atunci în colhozul Capaev din sat activa ca secretar de partid un rus, Vasilii Constantinovici Ciasovskih), dar cineva le-a şoptit colhoznicilor, care de la câmp şi din

livezi veneau în fuga mare cu sape, cu ce aveau în mâini şi au apărat locaşul sfânt... Pedagogii, în perioada sovietică, nu aveau voie să meargă la biserică, să sărbătorească Crăciunul Paştele, Hramul satului şi alte sărbători religioase. Învăţătorii băştinaşi, care aveau părinţi sau rude în sat, sărbătoreau pe ascuns... Mi-am amintit de un caz, ieşit din comun : la o Conferinţă raională a pedagogilor din raionul Floreşti la cei mai buni profesori li s-a conferit titlul de „Învăţător emerit" şi au fost decoraţi. I-a venit rândul doamnei profesoară de matematică, T. N. O. Decoratiile le înmâna al doilea secretar din Comitetul raional de partid, tovarăşa Zinaida M., care nu a zăbovit să menţioneze că doamna Tatiana O. a participat la ritualul religios în Biserică, la funeraríile decedatului său tată. Deci aprecierea bine meritată a muncii doamnei Tatiana a fost amestecată cu o lingură de dohot de tovarăşa din raicom, într-o clipă a jignit-o, i-a pricinuit durere, i-a distrus bucuria... În sala Casei de Cultură, unde se petrecea Conferinţa, se auzea un zumzet de o revoltă puternică a învăţătorilor, care erau lipsiţi de puterea sovietică de cele mai sfinte drepturi . de a participa la funeraríile celor scumpi şi dragi. Însă vremurile s-au schimbat şi tovarăşa a devenit „democrată".. .

Am muncit tare mult, dar trebuia să-mi „ştiu locul", pentru că am fost fiică de preot, pentru că am fost deportată, ceea ce nu o dată mi s-a dat de înţeles. Chiar am fost nu o dată pe nedrept jignită, pentru ce sufeream mult. Posed bine obiectul (limba şi literatura rusă) pe care l-am predat 33 de ani. La cursurile de perfecţionare niciodată nu m-am făcut de ruşine, precum o profesoară, rusoaică, din Ghindeşti (soţia directorului şcolii de acolo, cu grad de „Învăţător Superior") a scris o dictare de control de nota „doi". Întotdeauna m-am străduit ca elevii mei să înţeleagă şi să însuşească tema dată în clasă, ca să nu roşesc pentru ei.

Îmi amintesc cum m-au vizitat odată fostele mele eleve din Rădulenii Vechi, Teodora Groza şi Iulia Florea, care învăţau la Şcoala pedagogică din Călăraşi. Învăţau bine,

inclusiv şi la limba rusă, profesoara le-a lăudat şi s-a interesat ce şcoală au absolvit. Fetele au răspuns că au terminat şcoala medie din satul Rădulenii Vechi. M-am bucurat enorm că elevele mele, fete de la ţară, au demonstrat cunoştinţe temeinice şi la limba rusă, devenind mai târziu învăţătoare bune.

Limba rusă e frumoasă şi bogată şi merită s-o cunoaştem şi s-o vorbim corect. Afară de lecţii, care mi le-a apreciat inspectoarea Ministerului Învăţământului (a fost publicat şi un articol mare în revista „Învăţământul public") în 1983, în care am fost lăudată, însă în şcoală despre asta direcţia şcolii nu a vorbit niciun cuvânt. Am avut activităţi extraşcolare: concerte, „luminiţe", TVC, spectacole, concursuri, la care clasa mea a ocupat locuri de frunte. Am avut la practică studenţi de la Institutul (azi universitate) Pedagogic „A.Russo" din Bălţi. Am avut elevi care au ocupat locuri de frunte la olimpiadele raionale şi au participat şi la cele zonale (Bălţi, Bender) cu menţiune, şi la cele republicane. Am avut stagiari din învăţători (profesori) începători, care îşi făceau practica pedagogică. În timpurile acelea despre activitatea angajatului se scria în cartea de muncă; direcţia aducea şi mulţumiri (după merite) sau mustrări, dacă era nevoie. Despre toată activitatea mea la ultimul loc de muncă în carte nu mi s-a notat nimic important. Nu-mi trebuie slavă, dar şi înjosită să fiu – n-am meritat.

Reproduc în continuare o scrisoare a clasei mele, a XI- B, publicată în ziarul raional „Drapelul", din 6 iunie 1991:

„Au rămas în urmă anii de şcoală, dar minunatele amintiri despre ea, despre dumneavoastră, scumpi profesori, care ne-aţi instruit şi ne-aţi educat mereu, o vom păstra în memorie. Vă suntem adânc recunoscători pentru munca depusă.

Bunii noştri, stimată dirigintă, Elena Porfirie Postolachi, vă dorim să fiţi mereu sănătoşi, fericiţi, căci o meritaţi din plin.

Cu respect,

Elevii cl. a XI-a B a Şcolii medii nr. 1 (azi liceu *„Mihai Eminescu") din oraşul Floreşti*

În anii '90, după destrămarea URSS, când s-a început lupta pentru ca limba noastră cea română să fie limbă de stat, să se introducă în şcoli grafia latină şi istoria românilor, comuniştii s-au împotrivit, pentru că vroiau în continuare să stăpânească „ţărişoara" noastră, să domine peste tot limba rusă, impusă cu forţa poporului nostru încă din 1812, când Basarabia a fost ocupată de Rusia imperială, apoi din 1940 – de URSS. Ei vroiau ca la conducere să fie ruşii şi rusofonii. Se vorbea că dacă vrei să fii ministru, trebuie să fii de peste Nistru. Iniţiatorii acestei lupte, scriitorii, au fost susţinuţi de majoritatea populaţiei, dar mai ales de pedagogi.

Am predat limba rusă, însă româncă sunt şi limba mamei îmi e mai scumpă şi mai dulce decât limbile altor popoare, pe care le respect şi limbile lor de asemeni sunt importante pentru ei. Desigur, am pledat pentru limba română pe baza grafiei latine în şcoală... O colegă de breaslă, soţie a unui şef-comunist în Executiv, mi-a reproşat că predau limba rusă numai pentru bani, nu din dragoste pentru ea. Ce puteam să discut cu o doamnă care are cunoştinţe superficiale, dar care ştie să arunce praf în ochi. M-a durut!

N-am vrut să scriu despre asta, însă o fostă colegă de lucru şi prietenă mi-a zis să scriu tot adevărul, pe care şi l-am redat aici.

Obiectul pe care l-am predat în şcoală mi-a plăcut, pentru că limba rusă, fără îndoială, este o limbă bogată şi frumoasă şi literatura la fel. Apreciez mult operele clasicilor ruşi, inclusiv a lui Alexandr Sergheevici Puşkin. Însă nu pot să mă împac cu ideea că o naţiune trebuie să stea mai presus decât altele şi sunt profund indignată de poziţia lui ofensatoare, şovină, batjocoritoare şi xenofobă faţă de poporul nostru. În poezia sa, indicată mai jos, ne-a prezentat pe noi nu ca pe români basarabeni (moldoveni), ci ne-a făcut pe toţi „ţigani". Drept

mulţumire pentru bunătatea şi ospitalitatea moldovenilor, care l-au primit cu pâine, cu sare şi cu vin, ne-a numit pe toţi maimuţe, măgari proşti, tâmpiţi. Iată cum ne-a „descoperit" Puşkin, fiind în „surghiun" în Basarabia, pentru toată lumea:

Среди неистовых цыганок
Я как Орфей среди вакханок
В кругу кокеток молдаванок
Пожалуй бог среди болванок

Зато меж грустных молдаван
Не лань в овраге львином.
Вернее лев меж обезьян
Я - конь арабский Альмадан
В смерном табуне ослином.

Încerc să redau aproximativ sensul acestor versuri:

Între obraznicele ţigănci
Sînt ca un Orfeu între zeiţele vinului şi ale chefului,
Sînt ca un zeu între moldovencele cochete şi proaste,
Dar între triştii moldoveni
Nu sînt ca cerbul între lei,
Ci ca un leu între maimuţe,
Sînt cal arab Alimadan
Într-o turmă de măgari.

Însă obraznicului oaspete nepoftit cu o replică corespunzătoare i-a răspuns Vasile Alecsandri:

Fiind mai negru ca ţiganii
Ce au cerşit la noi cu anii,
Tu, cel primit cu dar de sus,
Nici bogdaproste nu ne-ai spus.

Cu dar de pâine şi de sare,
Cu vin din beciul nostru mare
Te-am ospătat, iar tu în zori
Râzând te-ai scârnăvit în flori.

Apoi prin codrii de milenii
Ai tot umblat de dragul lelii.
Ei, vezi atunci? Pun mâna-foc,
Tu n-ai fost cal arab, ci porc!”

Desigur, poezia jignitoare a lui Puşkin nu a fost inclusă în manualele şcolare, pentru că ar fi trezit o reacţie inversă, o nemulţumire în mijlocul băştinaşilor.

În cinstea „eliberatorilor” au fost înălţate monumente în oraşele şi satele Republicii Moldova. Numele eroilor, savanţilor, scriitorilor sovietici etc. au purtat şi mai poartă fabrici şi colhozuri, teatre şi şcoli, bulevarde şi străzi, cele mai frumoase din centrele capitalei şi ale oraşelor noastre. În Chişinău, de pildă, strada Puşkin se află în inima capitalei, pe când numele scriitorilor Cantemir, Sadoveanu, Neculce şi alţii se află pe la periferie. Respect valorile altor popoare, dar în primul rând trebuie să ne respectăm propriile noastre valori.

Am auzit personal la televizor, cum preşedintele Rusiei Putin a declarat, că niciodată nu va recunoaşte că Basarabia a fost ocupată de Rusia, că ar trebui să plătească compensaţii enorme pentru pagubele materiale şi morale. Însă în Rusia totuşi se comemorează ziua victimelor represiunilor comuniste pentru cetăţenii lor în fiecare an la 30 octombrie, recunoscute de conducerea ţării lor… E cel mai dureros fapt, conducerea comunistă a Moldovei îi consideră pe ocupanţi „eliberatori” şi trece cu vederea toate crimele comise de conducătorii comunişti ruşi. Dacă în adevăr ne-ar fi eliberat, se cărau la ei acasă, dar ei s-au situat cu traiul aici pe veci şi se simt stăpâni. Nu vor limba, istoria noastră. Buni „eliberatori”! Recent la emisiunea „Jdi menea” (care, printre altele, o consider bună,

unde prezentatoarea Maria Sucşina încearcă să studieze limba noastră română (fapt lăudabil), pe când demnitarii comunişti de la Chişinău nu vor categoric s-o înveţe). În emisiune se vorbea cum peste ani s-au regăsit tata, care se afla în Australia cu fiica; aceasta îi povestea tatălui că recent s-a mutat din Sankt-Petersburg în Moldova. „Papa, u menea vseo horoşo. Mâ cupili zdesi ghectar zemli, dom., zdesi rai na zemle! Priezjai c nam v Moldaviiu" (Tată, la mine totul e bine. Noi am cumpărat aici un hectar de pământ şi casă, aici e raiul pe pământ! Te aşteptăm „la noi în Moldova"), îi spunea ea tatălui său la telefon. Priveam la televizor şi mă gândeam: tineretul nostru pleacă peste hotare pentru a-şi asigura un trai mai bun. Pe noi ne-au deportat şi în locul nostru au adus venetici, dintre care tare puţini au fost profesionişti, ci mai mulţi muncitori (majoritatea din ei necalificaţi, chiar şi măturători de stradă), de parcă la noi nu s-ar fi găsit muncitori. Şi cum să nu vină, dacă la noi le e bine şi oamenii noştri sunt primitori, se înghesuiesc cum pot, dar pe ei îi întâlnesc şi-i primesc cu pâine şi sare, lor li se oferă şi casă şi masă, iar ei sunt gata să li se suie pe masă, să-i dea afară din casă, din ţară. Oare meritǎm noi aşa ceva? Oare cât va dura această nedreptate?

Au hotărât foştii deportaţi din Floreşti să construiască o Biserică a Tuturor Sfinţilor, închinată deportaţilor, care au suferit şi au murit în gulag şi în urma chinurilor în Siberia. S-au adresat la Primărie şi la Preşedintele Executivului, care era şi primul secretar comunist, Mihai Rusu, să le repartizeze un loc în oraş pentru viitoarea biserică, însă deportaţii au fost umiliţi, numiţi trădători numai pentru că ei vor ca biserica să aparţină Mitropoliei Basarabiei, pe când în centrul oraşului au fost construite fără probleme bisericile sectelor iehoviste şi evangheliste, iar deportaţilor bătrâni în prezent li se oferă loc la o margine de oraş ca să nu se mai construiască. Această problemă durează de câţiva ani. Până când vom fi discriminaţi la noi acasă? Ne-au confiscat averea, ne-au luat pământul, iar acum nu avem dreptul pentru vreo 10 ari de pământ pentru o

biserică a noastră?! Aşa se comportă şi în prezent comuniştii şi adepţii lor cu foştii deportaţi.

70 de ani au dus comuniştii lumea în eroare şi acum ascund adevărul despre deportările din Basarabia, de generaţiile în creştere. Ca să îi comemorăm pe acei condamnaţi fără vină la chinuri şi la moarte de către regimul totalitar comunist bolşevic, ca oamenii să ştie ce s-a întâmplat în Basarabia, după 1940, despre deportările din 1941, 1949, 1951 am propus Preşedintelui Asociaţiei represaţilor de atunci, Gheorghe Ghimpu, să înălţăm un monument în memoria celor ce au murit în gulagul sovietic. Propunerea a fost acceptată, însă Primăria tărăgăna cu stabilirea locului viitorului monument, pentru că o parte din consilierii Primăriei, comuniştii, au fost împotriva înălţării monumentului deportaţilor în Floreşti. După moartea tragică şi enigmatică a domnului Ghimpu, de acest lucru s-a ocupat noul preşedinte, domnul Ion Buga, doctor abilitat în istorie, care ne-a susţinut şi ne-a ajutat în organizarea lucrărilor. Trecuseră trei ani. În sfârşit, împreună cu arhitecţii şi doamna prefect de atunci din judeţul Soroca, Ana Bejan, a fost stabilit locul monumentului: în spatele gării Floreşti, pe unde în 1941 au trecut căruţele cu deportaţi, însoţite de escorte, mai apoi aduşi mai la vale de gară lângă râul Răut şi ţinuţi sub soare, până când a venit trenul cu vagoanele de vite, ca să ne înghesuiască în ele, să ne zăvorască şi să ne ducă în neagra străinătate…

Lucrările au început, dar nu ajungeau banii. Am aflat că în Floreşti va avea loc o adunare, la care va participa domnul Mircea Snegur. Am venit şi eu acolo, am cerut cuvântul şi am povestit despre durerea noastră. Domnul Snegur a promis ajutor şi s-a ţinut de cuvânt. Tot atunci s-au găsit şi sponsori şi într-un scurt timp monumentul a fost înălţat, finisat şi la 6 iulie 2002 a fost sfinţit de un sobor de preoţi din Chişinău şi din Floreşti. La mitingul de doliu au participat primul Preşedinte a Ţării, domnul Snegur, doamna Ana Bejan, prefect din Soroca, părintele Ioan Ciuntu de la Mitropolia Basarabiei, preşedintele

nostru, a deportaţilor, domnul Ion Buga, primarul oraşului, domnul Iurie Ţap şi mulţi alţii. Acest monument al durerii naţionale va trezi în oamenii noştri un viu interes faţă de perioada neagră în viaţa poporului basarabian, dar şi sentimentele de durere faţă de oamenii nevinovaţi, duşi de către „eliberatori" cu forţa la chinuri şi la moarte.

Am lucrat cot la cot cu doamna Eugenia Moldovanu, preşedinte al filialei Asociaţiei de represaţi din Floreşti, cu domnii Ion Buga şi Anatol Babin, inginerii fraţii Ion şi Alexandru Negru, profesorul Anatol Cărbune şi alţii. Scopul nostru s-a realizat. Dar cu părere de rău, noi am îmbătrânit, mulţi dintre deportaţi pleacă dintre noi…iar în jurul monumentului e nevoie de îngrijire, de flori, curăţenie, de păstrarea gărduleţului etc. E îmbucurător faptul că de monument are grijă şeful gării feroviare, domnul Volcioc Teodor, care se trage din familie de deportaţi. Ca şi altele, acest monument ar trebui să fie luat sub ocrotirea Primăriei.

Din partea tuturor deportaţilor aducem mulţumiri cu plecăciune tuturor oamenilor, care au contribuit la realizarea acestui monument şi care au fost cu sufletul alături de noi. Vor trece ani, dar suferinţele poporului nostru răbdător şi cuminte în timpurile groaznice a deportărilor vor rămâne în memoria oamenilor pentru totdeauna.

…Nu, nu la mormânt în cimitir
Eu duc această floare.
O duc la monumentul foştilor martiri
Sortiţi la deportare, la moarte-n închisoare.

Acolo în gulag siberian
Prea mulţi au decedat,
Acolo a fost şi tatăl meu
Împuşcat nevinovat.

Ca pradă pentru fiare aruncat,

Nu a avut el nici măcar mormânt,
Nici cruce n-a avut la căpătâi…
Aşa mureau atunci nevinovaţi,
Sute de mii!

…Stau lângă monument cu capul aplecat
Şi sufletul îmi este-atât de-ndurerat!
Eu ţin, plângând, un colăcel şi-o lumânare
Şi lacrimile-mi curg fără-ncetare…

La sfinţirea monumentului consacrat victimelor deportărilor din anii 1941, 1949 şi 1951.

Părintele paroh Lisnic, deportat din Căinarii Vechi, Floreşti.

Monumentul închinat victimelor deportărilor anilor 1941, 1949, 1951, gara Floreşti.

Acolo în gulag siberian
Prea mulţi au decedat,
Acolo a fost şi tatăl meu
Împuşcat nevinovat.
(Preotul Şoimu)

Maria Şoimu în cabina maşinii, lângă ea fiul Mihail şi nepotul Alexandru Postolachi, la sfinţirea monumentului deportărilor din 1941, 1949, 1951.

Maria Şoimu la 91 de ani.

Mitingul de doliu şi sfinţirea monumentului închinat victimelor deportărilor, anul 2002.

Cuvântarea domnului Ion Buga, preşedinte al Asociaţiei deportaţilor la mitingul de doliu. La miting asistă primul preşedinte, dl. Mircea Snegur, şi exprefectul judeţului Soroca, dna Ana Bejan.

La microfon fosta deportată în 1941 Elena Şoimu-Postolachi,
anul 2002, Floreşti.

De pe această platformă a gării Floreşti la 13 iunie 1941 au fost îmbarcaţi deportaţii în vagoane de vite, zăvorâţi şi duşi în neagra străinătate a Siberiei. Elena Şoimu-Postolachi

Alegerea locului pentru monument lângă gara Floreşti.
În fotografie: colaboratorul Muzeului Etnografic, domnul Vasile Moldovanu, doamna Elena Şoimu-Postolachi, Preşedintele Asociaţiei deportaţilor – domnul Ion Buga, doamna Eugenia Moldovanu-preşedinte al Asociaţiei deportaţilor din Floreşti şi domnul Anatol Babin – fost deportat.

Sfinţirea Monumentului Deportaţilor, 2007.
Elena Şoimu Postolachi, Lidia Toliraş şi Eugenia Moldovanu; fostele deportate. 58 de ani de la deportarea din 6 iulie 1949.

Necătând la sărăcie şi necazurile de azi, între copii şi nepoţi buni, frumoşi şi capabili, mă simt ca între nişte flori minunate, admirabile, mă simt împlinită, bogată şi fericită. Au învăţat bine, au intrat la facultăţi fără protecţie şi fără bani, au devenit oameni de treabă. Ei sunt bogăţia mea.

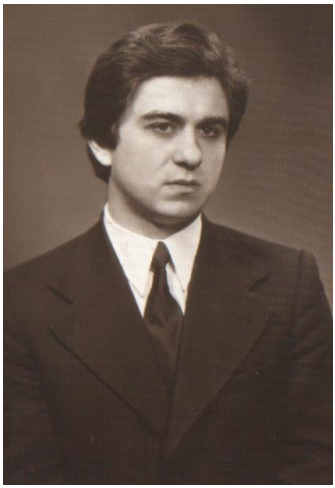

Vladimir

Larisa

Alexandru

Bunica Elena Şoimu-Postolachi cu nepoţelele Lena şi Dina.

Dina şi lena Postolach

Fiica Elenei, Larisa, cu băiatul, Victor.

Victor – fiul Larisei.

Fiul meu, Alexandru Postolachi, nora Nina şi fiica ei, Dina, fiica lui Mihail Şoimu, Nataşa cu soţul ei, Alexandr Popov, în spatele lor, soţia lui, Saşa, Zina.

Vladimir Postolachi, Natalia şi Alexandr Popov, Elena Şoimu-Postolachi, Nina, soţia lui Vladimir şi fiica lor Elena. Anul 2007, Floreşti.

Nepoţii Elenei Şoimu-Postolachi: Victor, Alina şi Dan.

Dan, bunica Elena şi Alina Postolachi la 1 septembrie 2004.

Dan Postolachi, Bucureşti, 2009.

Dan Postolachi, Chişinău, 2009.

Elena Şoimu-Postolachi cu fiica Larisa şi nepotul Victor, Crăciun, 2009 – Bucureşti.

Bunica şi nepotul Victor.

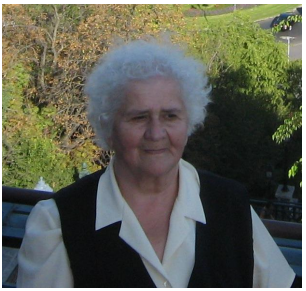

E.Postolachi, 2008

Elena Postolachi, Chişinău, 2009.

Dina Postolachi, Cluj, 2007

Alina şi Elena Postolachi, 2011, Floreşti.

Elena Şoimu-Postolachi şi nepoatele Elena şi Alina, 2011.

De la deportarea din 13 iunie 1941 au trecut 65 de ani (la momentul când a fost scrisă cartea), dar acel calvar groaznic nu-l vom uita niciodată.

Anii de surghiun au fost anii de groază şi suferinţe ale neamului nostru.

Aceste amintiri izvorâte din durerea sufletului nostru vor fi duse peste ani tinerilor generaţii, ca nepoţii şi strănepoţii să nu uite că strămoşii lor au fost victimele regimului comunist de ocupaţie şi au trecut prin cel mai mare calvar al deportărilor, care n-au avut seamăn în lume.

O viaţă grea şi zbuciumată am trăit
Şi multe-n viaţă-am petrecut.
De foame şi de frig abia nu am murit,
Însă şi clipe fericite am avut.

Toate-n viaţă-s trecătoare,
Numai amintirile rămân,
Dacă reuşim să le păstrăm
Pentru generaţii care vin.

Când voi pleca de lângă voi, nu ştiu,
Dar voi pleca şi eu - ştiu bine!
Şi aş dori: o urmă bună
Să rămână după mine.

Mulţumesc Celui de Sus că mi-a dat forţe să scriu această carte.

Cartea e scrisă într-un limbaj uşor, accesibil tuturor.

Mulţumesc mamei mele, Maria Şoimu, care, fiind bolnavă şi semiparalizată, a scris pe foiţe şi în caiete şcolăreşti amintirile sale despre viaţa sa, pe parcursul căreia a avut o copilărie şi o adolescenţă fericită, însă şi o viaţă nemaipomenit de grea, după deportarea în Siberia; a scris şi despre părinţii

săi, rudele, sătenii şi strămoşii noştri, fără de care n-ar fi fost această carte.

Mulţumesc lui Dumnezeu pentru că mi-a dat putere să duc cartea la bun sfârşit. Mulţumesc din suflet doamnei Elena Monu, domnului Sergiu Coloşenco, doamnei Elena Popoiu, care au contribuit la editarea cărţii, mulţumesc neobositului tehnoredactor Bogdan Artene, care cu răbdare a muncit asupra ei. Mulţumesc nepoţilor mei ce m-au învăţat să scriu la calculator şi a celor persoane care m-au îndemnat s-o scriu şi celor ce m-au susţinut.

Voi fi recunoscătoare şi cititorului care nu va trece indiferent pe lângă ea, va citi şi va afla un adevăr despre destinul tragic al poporului nostru, care a trecut prin acel groaznic calvar al suferinţelor pe meleagurile Siberiei de gheaţă între străini.

(Elena Şoimu, deportată la 13 iunie 1941, în Siberia, din satul Parcani, judeţul Soroca.

Majoritatea fotografiilor din perioada surghiunului şi până în ultimii ani au fost făcute de Mihail Şoimu.

Floreşti, iunie 2000.

DE CRĂCIUN ÎN SURGHIUN

...În vagoanele de vite
De călăi încercuite
Au tixit bărbaţi, femei,
Bătrâni, copii mititei,
Condamnaţi fără temei.

Copiii de azi nici nu pot să-şi închipuie cum s-au petrecut de -portările, cum au trăit copiii de vârsta lor atunci, prin anii 40 – 50-60, în Siberia de ghiaţă, unde au fost duşi cu forţa ca nişte criminali, în vagoane de vite, păziţi de soldaţi înarmaţi. Sute de mii de familii basarabene au fost smulse din cuiburile lor şi deportate în nemărginitele ţinuturi al URSS. Am trecut prin foamete, frig de 30-40-50 de grade, muncă silnică neomenească, înjosiri, discriminare, bătaie de joc de către călăii staliniști bolşevici.

Am fost lipsiţi de cele mai elementare drepturi cetăţeneşti : la apărarea sănătăţii, la învăţătură în colegii şi la facultăţi, la limbă ; dreptul de a trăi în Patria, unde ne-am născut, chiar şi la viaţă. Condamnaţi fără temei au fost taţii noştri şi duşi în gulagul din Ural la chinuri şi la moarte, iar sărmanele noastre mame nu ştiau cum să ne potolească foamea, cum să ne salveze de moarte...

Îmi amintesc de prima iarnă în Siberia : în cameră locuiam 17 persoane: familia Şoimu – 3 persoane, Dubălaru – 4, Ghervas – 6, Bejenaru - 3 şi bătrâna Anastasia Onea.

Se apropia Crăciunul, dar noi nu aveam nimic. Mama a copt pe plita de fier nişte „turte” amare din făină neagră la un loc cu nişte colb măturat de la moară. Nici nu le puteam înghiţi. Ele se mai pârleau pe plită şi noi ne înăduşeam de fum şi de mirosul înecăcios. Am văzut cum tanti Maria Ghervas, soţia fostului primar din Parcani, îşi tăia gâţa lungă şi frumoasă cu cuţitul, căci foarfece nu aveam. Ne umplusem cu toţii de păduchi. Era mare mizerie !!! Eram atât de săraci, că nu aveam

în ce fierbe o jeandră , în ce ţine apa, pentru că în 1941 nu ne-au dat voie să luăm nimic.

Eram mereu flămânzi, mereu cu gândul la o bucăţică de pâine...Porţia de pâine pe zi pentru adulţi era de 400 grame, iar pentru copii – 200 gr.

Când s-a dezgheţat pământul în primăvară, noi, copiii, ieşeam în câmp, în cartofăria din anul trecut, răscolind pământul şi căutând cartofii îngheţaţi şi putrezi, rămaşi în pământ din anul trecut. Îi aduceam „acasă", îi spălam şi îi curăţam de cea ce era mai putred, apoi îi pisam şi făceam din ei aşa numite „turte", fără făină şi fără sare. Am mâncat diferite buruiene şi rădăcini.

Mamele noastre lucrau pentru nimic în colhoz. Mama mea mai lucra şi la orfelinatul din satul Anastasievca, cu salariul de 15 ruble pe lună, iar o căldare de cartofi costa 30 de ruble.

Iernile acolo erau geroase cu nopţile lungi şi zilele scurte. Îmi amintesc că mama a cumpărat o pereche de pâslari mari, vechi şi rupţi la călcâi, i-a mai cârpit ca să nu între în ei zăpada. Noi îi încălţam pe rând, înfăşurându-ne picioarele cu nişte cârpe să nu ne îngheţe picioarele, când ne duceam la pădure după lemne sau vreascuri.

Noi nu aveam posibilitate să gândim la bradul de Crăciun, să repetăm colindele, ci ne zbăteam ca să nu murim de foame şi frig. Căram vreascurile şi lemnişoarele în spate, căci săniuţe nu aveam. Mergeam unul după altul pe pârtie ca să nu ne prăbuşim în omăt.

Mai târziu, prin anii 1043-1944, de Anul Nou, căci Crăciunul pe atunci nu se sărbătorea, băieţii noştri au adus din pădure un brăduţ mic. Noi, eu, Elena Şoimu, Lida Dubălaru şi Marusica Ghervas, am făcut inele din gazete vechi, le-am lipit cu cartofi fierţi în coajă şi a ieşit lănţişor, cu care am împodobit brăduţul. Mama mea a desenat un Moş Crăciun. Am colindat şi ne-am amintit de timpurile când eram acasă, la Parcani... Astfel

şi noi, copiii deportaţi, ne-am bucurat de sărbătoarea naşterii Domnului nostru Iisus Hristos.

SEARA LA GURA SOBEI, făcută de mama mea şi tanti Anica Dubălaru, şedeam în genunchi pe podea şi pe rând ne făceam lecţiile la lumina „lucinei", adică o aşchie uscată din lemn, aprinsă la gura sobei, ca să nu iasă fumul în casă, căci eram mulţi şi nu ne ajungea oxigen. Unul din noi ţinea „lucina", iar noi , ceilalţi, pe rând citeam sau scrieam pe podea, deoarece nu aveam nici lampă, nici gaz pentru lampă, nici ulei măcar pentru opaiţ. Dar învăţam, aşa cum puteam. Scriam cu cioturi de creioane sau cu pene de gâscă, găsite în drum, cu cerneală din funingine pe foi din cărţi vechi, sau pe gazete printre rânduri. Visam că va sosi şi o zi luminoasă pentru noi.

Flămânzi, eram parcă străvezii, cu gâturile lungi, cu mâinele şi picioarele subţiri ca fusele de tors. Mulţi copii şi tineri basarabeni au murit în Siberia de foame şi de frig, parcă îi văd şi azi...

Recent la TV „Publica" am privit, indignată, emisiunea despre homosexuali şi tineri de altă orientare sexulă, deviată, tineri cu suflete atrofiate, care, fără nicio ruşine, deschis vorbesc despre devierile lor sexuale, se consideră minorităţi, cărora, chipurile, li se calcă drepturile. Dacă le place să trăiască aşa cum trăesc, nu au decât, dar să nu afişeze peste tot în public cine sunt, căci nu merită ei drepturi mai mari, decât majoritatea societăţii. Dacă ceri drepturi, trebue să porţi si răspundere.

Îşi iese din minţi copiii de „bani gata", folosesc alcool, narcotice, le place să huzurească, să nu muncească. Spre regret, sunt persoane care îi susţin. Să nu uităm că pe om numai munca cinstită îl face OM, că educaţia tinerilor de azi lasă de dorit.

Şi dacă azi avem ceea ce avem, apoi vina o poartă cât părinţii, atât şi societatea. Am trăit greu, dar mamele noastre nu ne-au abandonat, ultima bucăţică de pâine o dădeau copiilor. Ele dăruiau dragostea sa copiilor, în acele extrem de grele timpuri erau gata să-şi dea şi sufletul pentru ei. Şi dacă

azi chiar nu e uşor de trăit, totuşi nu toţi acei ce pleacă în alte ţări, pleacă de nevoie, dar mulţi pleacă în căutarea vieţii uşoare, după mulţi bani. Ar trebui să trăim şi noi cu demnitate, să ridicăm nivelul de educaţie şi cultura, să avem grijă ca şi generaţia în creştere să nu ne facă de ruşine.

CRĂCIUN FERICIT, OAMENI BUNI !

LA MULŢI ANI !

Elena Şoimu - Postolachi, Floreşti.

REFLECŢII ASUPRA UNEI CĂRŢI

TRAGEDII CARE NU SE UITĂ

Am parcurs cu durere în suflet paginile cărţii „Surghiunul”, din colecţia „Clopotniţa memoriei”, scrise de către cuplul Maria Nestor-Şoimu şi Elena Şoimu-Postolachi (fiica). Am trăit clipe cumplite, de parcă eu aş fi fost în locul acelei familii care şi-a irosit cei mai frumoşi ani ai lor în Siberia de gheaţă. Parc-o văd pe mama d-nei Elena Şoimu (şi nu numai pe ea!), care era nevoită să facă cele mai grele munci: dădăcitul copiilor la orfelinat, treieratul, cositul, construcţia caselor, căsoaielor, agricultura, îngrijirea vitelor, pârzolirea cu otravă (pârzol roşcat) a cerealelor pentru semănat etc. Mâncarea lor consta din 400g de pâine pe zi (pentru maturi) şi de 200g-pentru copii! şi coji de cartofi au mâncat, şi cartofi îngheţaţi, pâine din lobodă, susai, „ceremşa” etc.

Dar ce soartă aveau copiii! Cu toate că preferinţele faţă de carte erau mari, totuşi, peste tot li se amintea că sunt deportaţi. În fiecare lună ei trebuiau să se prezinte la comandament. Cu greu au fost înmatriculaţi la studii copiii d-nei Maria, Elena şi Mihail. Erau lihniţi de foame, slabi, parcurgeau zeci de kilometri, uneori sute pentru a ajunge în cutare sau cutare localitate pe ger, pe apă, noaptea, pe întuneric cu frica-n spate, dar cu credinţa în Dumnezeu în suflet. Plecau la şcoală cu haine peticite, subţiri (pe timp de iarnă), cu sandale sau ghetuţe ca vai de ele.

Am plâns şi eu pentru moartea Valentinei Dubălaru, o domnişoară ce-şi făcea studiile la Colegiul de biblioteconomie. A decedat lent cu cuvintele pe buze, încet, precum se stinge o candelă, continuând să dea indicaţii la matematică celorlalţi

copii din cameră. O tânără floare care ar fi ajuns Om de seamă în zilele noastre.

De asemenea, m-a zguduit tragedia d-nei Bejenaru, care a preferat să-şi pună capăt zilelor, decât să fie mutată cu surghiunul mai spre Polul Nord. Doamne, Doamne! Cum au suportat bieţii oameni atâta bătaie de joc, atâta foame, mizerie şi lipsuri materiale?! În clipele grele, ei lecturau din opera lui Eminescu, Goga, Sadoveanu, recitau poezii, intonau în surdină cântece româneşti, de jale şi de chin..

Dacă aş fi avut şi eu în tinereţe mai multă minte şi interes, aş fi putut culege informaţii mai ample despre cele îndurate de către mătuşa mea de pe mamă – Aculina Cravciuc – Sochircă (n.1910), deportată în regiunea Kurgan. Care a fost cauza, cum a suportat ea, sărmana fiinţă, acolo gerurile aspre?! Mi-amintesc cum primeau părinţii mei scrisori şi poze de la ea. Era prin anii 1955 sau 1957, într-o zi de duminică, la nunta familia Popescu (mireasa – sora profesorului universitar Timofei Melnic), când a sosit acasă, la noi, mătuşa mea. Consecinţele surghiunului s-au simţit mult: tuşea, răsufla greu, şi la 1 decembrie 1967, imediat după moartea bunicului meu, a decedat şi sora mamei. N-a avut urmaşi, am plâns-o şi am petrecut-o noi în ultimul său drum. Dar cui i-a păsat de asta? Regret că n-am păstrat vreo poză de-a ei.

L-am cunoscut foarte bine pe un alt deportat din Bulboci, pe moş Ştefan Borziac (n.1889), care a fost condamnat în 1946 la cinci ani privaţiune de libertate, om gospodar din sat, tată a opt copii, dintre care: 4 medici şi 2 pedagogi. Cu mult mai bine îl cunoaşte soţul meu, primit în gazdă de această familie. L-au primit şi s-au comportat faţă de soţ exact ca faţă de copiii săi. Am trecut, poate, pe lângă aceşti oameni indiferentă, neştiind, nedându-mi seama, că trebuia să le sărut mâinile, tălpile că, pe drept cuvânt, o meritau. Dar atunci, pe vremurile acelea tulburi, nu ne păsa de asta. Astăzi, ajunsă şi eu la o vârstă responsabilă, mă-nchin în faţa acelor femei-mame, care au dus pe umerii lor

tot greul vieţii (doar bărbaţii lor erau pe front sau în gulag). În memorie îmi apar versurile unui poet:

„Tu ai rămas la toate gospodină:
La plug, la leagăn şi la strung,
Un ceas dormeai pe săptămână
Şi tot spuneai că zile nu-ţi ajung…”

Aş vrea s-o cunosc pe d-na Elena Şoimu-Postolachi, să-i mângâi părul alb ca neaua, să-i sărut mâinile aspre şi muncite. Mă adresez generaţiei tinere cu un îndemn: fiţi demni, dragii mei, de rezistenţa bunicilor voştri, închinaţi-vă cu pietate în faţa monumentului lor.

„Memoria e cea mai de seamă avere pe care le-o putem lăsa moştenire fiilor şi nepoţilor noştri.” (Nicolae Dabija)

Maria Cujbă,
oraşul Soroca

P.S. Dacă cineva a cunoscut-o pe mătuşa mea, Aculina (Chilina, aşa-i ziceam noi), rog să mă anunţe. Mulţumesc anticipat. M.C

OPINII DESPRE O CARTE BUNĂ

La sfârşitul lui decembrie 2007 m-a sunat la telefon d-na Elena P. Şoimu-Postolachi, cunoscuta activistă din Floreşti a Asociaţiei. Îi cunoşteam biografia din numeroasele ei publicaţii. Iar pe mine mă aflase tot din publicaţii.

Peste câteva zile ne-am întâlnit şi dumneaei mi-a propus să citesc o carte de amintiri, alcătuită de doi autori – d-na Maria E. Nestor-Şoimu şi fiica ei – Elena. O carte extrem de interesantă, dar şi utilă – pentru istorici şi generaţia tânără. Cartea are titlul „Surghiunul" şi subtitlul „Drumul pătimirilor prin Siberia de gheaţă" (Mărturisiri ale victimelor). Manuscrisul are peste 150 pagini şi este bogat ilustrat (cu 155 fotografii şi peste 20 facsimile – diverse documente).

Partea întâi este compusă de mamă. Acolo este prezentat un conglomerat de familii înrudite – săteni-gospodari, preoţi, învăţători, funcţionari, liceeni etc. Este o mărturie a apariţiei şi a dezvoltării păturii intelectuale din mediul rural în primele decenii ale secului XX (cu multiple exemple din judeţul Soroca). Un adevărat document istoric.

Autoarea descrie cu multă mândrie succesele şi peripeţiile multor neamuri – Coşciug, Nestor, Şoimu, Goian, Secară, Dubălaru, Zemba, Apostol, Ghervas etc. (din satele Parcani, Stoicani, Dubna).

Fragmentul „Amintiri din copilărie" este o adevărată nuvelă despre viaţa harnică şi cuminte de la ţară. Urmează „Liceul de fete Domniţa Ruxandra" şi descrierea vieţii tineretului studios din Soroca (unde erau 3 licee, o şcoală de arte şi meserii, Colegiul tehnic din dealul Sorocii, Şcoala Normală, care pregătea învăţători).

Apoi vine faimosul „an patruzeci" şi „Crivăţul" din 13 iunie 1941, când patru familii înrudite s-au pomenit în eşalonul Nr.17 cu ruta Floreşti-Tomsk. Preotul Porfirie Şoimu a fost exterminat la Ivdel (fabrica morţii basarabenilor), iar soţia,

Maria, şi cei doi copii, Elena şi Mihail, au nimerit în pădurile sălbatice, mai la nord de Tomsk.

Această temă nu va fi epuizată niciodată. Prin GULAG au trecut până la 100 de mii de basarabeni şi fiecare a îndurat nenorocirea în felul său.

Partea a doua este compusă de fiica Elena şi se referă la viaţa din Siberia, apoi la reabilitarea şi întoarcerea acasă, precum şi cele ce au urmat până în zilele noastre.

Editarea acestei cărţi (după o redactare atentă) ar fi o faptă bună. Suntem foarte săraci la capitolul memorialistic. Această lucrare ar umple un gol şi ar stimula apariţia altor memorii, atât de necesare restabilirii trecutului nostru.

Aurel E. Marinciuc,
doctor în ştiinţe fizico-matematice
Universitatea Tehnică a Moldovei

12 februarie 2008
Chişinău

Am citit cu mare atenţie cartea Mariei Nestor-Şoimu şi Elenei Şoimu-Postolachi „Surghiunul” - o adevărată cronică în detalii a destinului tragic al unei generaţii întregi, generaţia *oamenilor fără drepturi* a secolului al XX-lea, calificat de unii istoricieni drept cel mai crud şi mai sângeros în istoria umanităţii, mai cu seamă în bază celor două războaie mondiale afişate.

Lecturarea cărţii în cauză ne face însă să înţelegem că, cu raportare la secolul al XX-lea, glosemul „război” are o semnificaţie specifică şi dureroasă, care decurge nu doar din caracterul crud, sângeros, afişat, dar perfectiv al acestuia, ci şi din cel ascuns, nemediat, în sensul că e purtat fără încetare, de-a lungul unui secol, împotriva unor persoane, dar şi a urmaşilor acestora, care s-au făcut vinovate doar de faptul că au ***avut marea îndrăzneală*** să-şi păstreze nepătată în faţa semenilor şi a lui Dumnezeu demnitatea de om şi de cetăţean. E vorba de toţi acei care au fost represaţi, deportaţi sau chiar executaţi pe nedrept de regimul comunist sovietic.

Din nefericire, printre aceştea se numără şi basarabenii care au cunoscut, în repetate rânduri, valul represiunii, deportării şi chiar morţii prin executare cu sau fără judecată, toate acestea având un singur scop – distrugerea păturilor culte şi (relativ) înstărite a societăţii basabene.

Din păcate, mărturiile documentate, de felul celor incluse în cartea „Surghiunul”, sunt puţine la număr astăzi şi mă întreb de ce. De ce tuturor celor care au pătimit li-i frică încă să vorbească pe şleau despre calvarul prin care au trecut? Le e frică încă de urmăriri şi prigoniri? Probabil că da, luând în consideraţie faptul că ei nici chiar astăzi nu au fost încă pe deplin reabilitaţi în drepturi, în sensul că cei ce i-au arestat, represat, deportat, prigonit, înjosit pe nedrept, dar şi cei ce le-au însuşit hoţeşte averea nu au fost încă condamnaţi pentru

crimele comise, iar cei ce ar fi trebuit să o facă demult, refuză, cu încăpăţinare, să fie receptivi la problema în cauză.

Angela COŞCIUG,
conferenţiar universitar, doctor în filologie,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălţi

20 decembrie 2011

CUPRINS

PREFAŢĂ **5**
CUVÂNT ÎNAINTE **9**

PARTEA I

AMINTIRI DIN COPILĂRIE **11**
RUDELE DIN PARTEA MAMEI **23**
VĂDUVIA HARITINEI GOIAN-COŞCIUG **33**
RUDELE DIN PARTEA TATĂLUI MEU, EUGEN NESTOR.39
ÎMPĂCIUITORUL **42**
SE APROPIA CIUMA ROŞIE. REFUGIUL **46**
LA CASA DE OBŞTE **47**
ÎN LICEUL DE FETE „DOMNIŢA RUXANDRA” **48**
PROPRIETĂREASA DIN DUBNA..... 50
FRATELE ANATOLIE.....51
OLGUŢA **59**
ELENA ALISTAR.....67
ION INCULEŢ.....68
CRIVĂŢUL DIN IUNIE 1941 ..... **72**
NE-AU RIDICAT NOAPTEA ÎN ZORI… **80**
ADIO! **90**
PREOTUL PORFIRIE ŞOIMU – VICTIMA STALINISMULUI92
CUM NKVD-IŞTII NE DISTRUGEAU NEAMUL **102**
LA COMUNIŞTI MINCIUNA STĂ ÎN CAPUL MESEI **103**
„IADUL DE LA IVDELLAG” **130**
CĂLĂII STALINIŞTI NU-I CRUŢAU NICI PE COPII.....137
DRUMUL PĂTIMIRILOR NOASTRE **139**
ÎN ALTAI **140**
ADIO, ALTAI! **143**
ÎN ŞLEPURI SPRE NORD **144**
ÎN ANASTASIEVKA **146**
NATURA PRETUTINDENI E FRUMOASĂ **150**

GREU NE ADAPTĂM LA VIAŢA DE SURGHIUN 151
FAMILIA CEHĂ NOVOTNÂI.....153
PREA IEFTINĂ ERA VIAŢA NOASTRĂ!..... 160
FUSTA BUNICII HARITINA NE-A SALVAT DE FOAME . 162
ÎN DRUM SPRE ŞEGARKA 163
DUŞI ÎN SIBERIA SĂ MOARĂ 166
ERA SĂ MĂ ÎNEC 168
NECAZURILE SE ŢINEAU SCAI DE NOI..... 168
DE JUDECATĂ AM SCĂPAT ! 175
LUPUL ! 176
NE EXPLOATAU CA PE ROBI..... 177
COPII DISCRIMINAŢI 179
ÎN DRUM SPRE TOMSK 181
CHINUITE ERAU FEMEILE! 184
MOARTEA VALENTINEI 185
CONDUCEAU PESTE TOT COMUNIŞTII ANALFABEŢI . 186
M-AM ÎMPOTMOLIT ÎN OMĂT 187
TRAGEDIA FAMILIEI BEJENARU 189
PEDEAPSA 198
ANASTASIA 201
COPILĂRIA TRAGICĂ A LUI NICU PÂRÂIANU.....211
ARMENII..BASARABENI.....213
NICI ARMENII BASARABENI NU AU SCĂPAT DE REPRESIUNILE STALINISTE.....215
ARMENII BĂLŢENI DEPORTAŢI ÎN SIBERIA.....217
AU FUGIT DIN „RAIUL COMUNIST”..... 219
RĂVAŞUL AMAR 221
VIAŢA NOASTRĂ COTIDIANĂ..... 224
LA GAZDĂ LA DEMBIŢKI..... 225
TRAIUL ÎN ŞEGARKA 226
MIŞA CÂT NU A MURIT.....230

PARTEA a II-a

DESTINUL TRAGIC AL TINERILOR BASARABENI DEPORTAŢI FĂRĂ VINĂ....233
COPII FĂRĂ COPILĂRIE....238
SEARA, LA GURA SOBEI,....242
DUMNEZEU DE MOARTE M-A FERIT....245
TINEREŢE SURGHIUNITĂ....250
AM FOST NEVOITĂ SĂ DEVIN DONATOR DE SÂNGE....255
AVEAM PROBLEME CU CONDUCEREA....257
SPAIMA....260
DRUMUL DESTINULUI....264
IN MEMORIAM....271
MOARTEA TIRANULUI....275
CONDUCEREA RAIONULUI ÎNCERCA SĂ SE DEBARASEZE DE MINE....277
RĂBDAREA A CRĂPAT....278
ARESTAREA....281
DIN NOU ÎN TOMSK....585
LA ŞCOALA–INTERNAT....285
TOMSK – ORAŞ VECHI....287
ERA SĂ ÎNGHEŢ ÎN DRUM....290
TRAGEDIA FAMILIEI BODIU....296
DE PAŞTI, LA „MAMA CEA BĂTRÂNĂ”....300
ÎN SATUL DE BAŞTINĂ PARCANI....304
DEZGHEŢUL....307
ÎNTOARCEREA....308
SENTIMENTE DE DURERE....311
CEASUL JALNIC....321
EPIGRAME....325.
ÎN LOC DE EPILOG....330
REFLECŢII ASUPRA UNEI CĂRŢI....360

Elena Postolachi

SURGHIUNUL

Tipărit la S.C. IRIMPEX S.R.L.
Bârlad – str. C. Hamangiu nr. 15

coperta_surghcoperta_surghiunul (1).jpgiu nul (1).jpgApărut: aprilie 2011

//

A doua ediţie: Editura „ARARAT”, Bucureşti

400